

TURVALLISTA KASVUYMPÄRISTÖÄ RAKENTAMASSA

– seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäisseen
Turvallinen Oulu -hankkeen loppuraportti

ISBN 978-952-7094-78-5

Painos:

1.painos (pdf)

Julkaisija:

Turvallinen Oulu -hanke, Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut.
PL 17, 90015 Oulun kaupunki

Tekijät:

Viinikka Minna, Kettukivi Kati (toim.)

Nimi:

Turvallista kasvuympäristöä rakentamassa
– seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäisseen Turvallinen Oulu -hankkeen loppuraportti

Taitto ja graafinen suunnittelu:

Painatuspalvelut, Monetra Oulu Oy

Julkaisuvuosi:

2022

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Sisällys

Tiivistelmä	5
1. Hankkeen lähtökohtia	6
2. Toimenpiteet 1 ja 2: Turvataidoilla ja ammattilaisten koulutuksilla turvataan lasten ja nuorten kasvuympäristön turvallisuus	12
2.1 Toimenpide 1: Turvataidoilla turvaa lapsuuteen ja nuoruuteen – Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen Oulun mallin rakentaminen	13
2.2 Toimenpide 2: Koulutuksella vahvistetaan ammattilaisten kykyä puuttua seksuaaliväkivaltaan.....	22
2.3 Vahva alku suurelle muutokselle - toimenpiteiden 1 ja 2 vaikuttavuuden arviointia ...	24
3. Toimenpide 3: Psykososiaalisen tuen tarjoaminen moniammatillisesti yksilö ja yhteisötason toimintojen kautta	49
3.1 Kuvaus Nopsa-tiimin työstä	49
3.2 Suunnanmuutoksella arvokasta apua nuorille - Nopsa-tiimin työn vaikuttavuudesta.....	58
4. Toimenpide 4: Kiireetöntä kohtaamista, nuorten kuuntelua ja jalkautumista – jalkautuvan nuorisotyön Kaasi-tiimin merkitys turvallisuuden tuottamisessa	70
4.1 Kaasi-tiimin toiminta pohjautuu nuorten tarpeisiin	70
4.2 Läsnäoloa ja turvaa - Kaasi-tiimin toiminnan vaikuttavuudesta	77
5. Toimenpide 5: Gutsy Go Oulu - Luottamusta koko yhteisöön	87
5.1 Kuvaus Gutsy Gon taustasta ja toteutuksesta	87
5.2 Tulokset ja vaikuttavuus.....	88
6. Toimenpide 6: Tukea opintoihin, mielenterveyteen, työllistymiseen ja vapaa-aikaan – maahanmuuttajien yhteisöön integroitumisen vahvistaminen.....	91
6.1 Kuvaus koko tiimin työstä.....	91

6.2 Aikuislukion ohjaajien työlle selkeä tarve - Kotouttamisen tehostamisen vaikuttavuudesta.....	95
7. Toimenpide 7: NURRI-tiimi työskentelemässä nuorten rikoksentekijöiden parissa	105
7.1 NURRI-tiimin työn tavoitteet, työmuodot ja työskentelymenetelmät.....	105
7.2 NURRI-tiimin toiminnan vaikuttavuudesta	107
8. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden tilanne tilastojen valossa Oulussa hankekauden päättyessä	113
8.1 Poliisille ilmoitetut seksuaalirikokset Oulussa	113
8.2 Kouluterveyskysely tuo esille oululaisten lasten ja nuorten seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän kokemukset	115
8.3 Johtopäätöksiä poliisin ja kouluterveyskyselyn tilastoihin liittyen	118
8.4 Unohdettiinko seksuaalirikosten tekijät Turvallinen Oulu -hankkeen toimenpiteissä?.....	120
9. "Tätä ei saa keskeyttää" -sidosryhmäkyselyn ja työntekijäkyselyn tuloksia	124
10. Toimenpidesuosituksat jatkoa varten	129
10.1 Koordinaatiota väkivallan ja rikosten ehkäisyyn.....	129
10.2 Hankkeen toimenpiteisiin liittyvät suositukset	131
10.3 Ennaltaehkäisevät toimet ja kriisitoiminnan suunnittelu tulisi käynnistää ennen yhteisöä järkyttävien tilanteiden esiintuloa.....	132
10.4 Työntekijöiden mahdollisuudet työnsä tekemiseen tulee turvata.....	133
10.5 Keskeiset Turvallinen Oulu -hankkeen kokemuksista nousevat suositukset:	134
11. Kiitosten aika	136
Liitteet:	139
Liite1: Tiivistelmät toimenpiteistä.....	139
Liite 2: Koulutusohjelmat ammattilaisten koulutukseen	146
Liite 3: Asiakasmäärät ja palautteet tiiviisti.....	154

Tiivistelmä

Turvallinen Oulu -hanke käynnistyi Oulussa vuonna 2019 sen jälkeen, kun kaupungissa ilmi tulleet alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikosten sarjat vaikuttivat kaupungin yleiseen ilmapiiriin ja lisäsivät turvattomuuden tunnetta kaupunkilaisissa. Hankkeen päätavoite on ollut ennaltaehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa ja sen aikana käynnistettiin seitsemän erillistä kehittämistoimenpidettä, joista kaksi, toimenpiteet 1 ja 7, jatkuvat edelleen loppuraportin julkaisemisen hetkellä:

Toimenpide 1: Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen (rahoittaja OKM).

Toimenpide 2: Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi (rahoittaja OPH).

Toimenpide 3: Lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen (rahoittaja STM).

Toimenpide 4: Monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla (rahoittaja OUKA).

Toimenpide 5: Nuorten itsetunnon vahvistaminen – tarinoita Oulusta (rahoittaja OKM).

Toimenpide 6: Kotouttamisen tehostaminen (rahoittaja OUKA).

Toimenpide 7: Nuorten rikoksenteekijöiden kuntoutus (rahoittaja OM).

Tässä julkaisussa kuvataan hankkeessa kehitettyjen toimenpiteiden työmuotoja ja työn tuloksia sekä valittujen toimien vaikuttavuutta. Lisäksi annetaan toimenpiteiden ja koko hankkeen kokemuksista nousevia suosituksia. Toimenpideosiot on kirjoitettu itsenäisiksi kokonaisuuksiksi, jotka tarjoavat tietoa päätöstyön tueksi, eri alojen ammattilaisille, sekä suuremmalle yleisölle. Raportin

lopussa on myös tilastotietoja lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta Oulussa sekä toimenpidesuosituksia.

Suosituksena todetaan, että väkivallan vastaisen työn koordinointiin ja kehittämiseen tulisi nimetä selkeä vastuutaho sekä kunnallisella että alueellisella tasolla. Turvataitokasvatuksen edistäminen ja ammattilaisten osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ennaltaehkäisemiseksi ovat tärkeitä pitkän aikavälin toimia, joiden koordinoimiseen ja kehittämistyöhön tulisi jatkossakin osoittaa resursseja Oulussa. Toimenpiteiden 4, 6 ja 7 työlle on ollut selkeä tarve, mistä kertoo myös näiden siirtyminen osaksi kaupungin perustoimintoja sekä Ankkuri-toiminnan käynnistäminen Oulussa. Syrjäytymisen ehkäisemisen lisäksi on tärkeää, että seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi panostetaan erikseen maahanmuuttajille suunnattuun seksuaalikasvatustyöhön. Toimenpiteessä 3 kehitetty Walk-in-vastaanotto tarjosi onnistuneesti psykososiaalista tukea nuorille ja sen uudelleenkäynnistyminen Oulussa on toivottavaa nuorten mielenterveyspalvelujen tilanteen huomioiden. Askelia tähän suuntaan on jo otettu kolmannen sektorin toimesta.

Oulun kokemuksen pohjalta voidaan todeta, että kunnissa ja alueilla on syytä osoittaa resursseja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn ennen kuin jokin yhteisöä havahduttava kriisi aiheuttaa paineen ryhtyä työhön kiireen ja hädän tunteen keskellä. Oulussa kehitetyt materiaalit tämän työn käynnistämiseksi löytyvät www.turvataitokasvatus.fi -nettisivuilta.

Asiasanat: Turvallinen Oulu -hanke, seksuaaliväkivalta, tunne- ja turvataitokasvatus, turvataito- ja kehotunnekasvatus, turvataidot, psykososiaalinen tuki, kotoutumisen edistäminen, jalkautuva nuorisotyö, nuorten rikoksenteekijöiden kuntoutus, seksuaalikasvatus, Gutsy Go

1. Hankkeen lähtökohtia

Kirjoittajat: Kati Kettukivi, projektijohtaja ja Minna Viinikka, projektitutkija

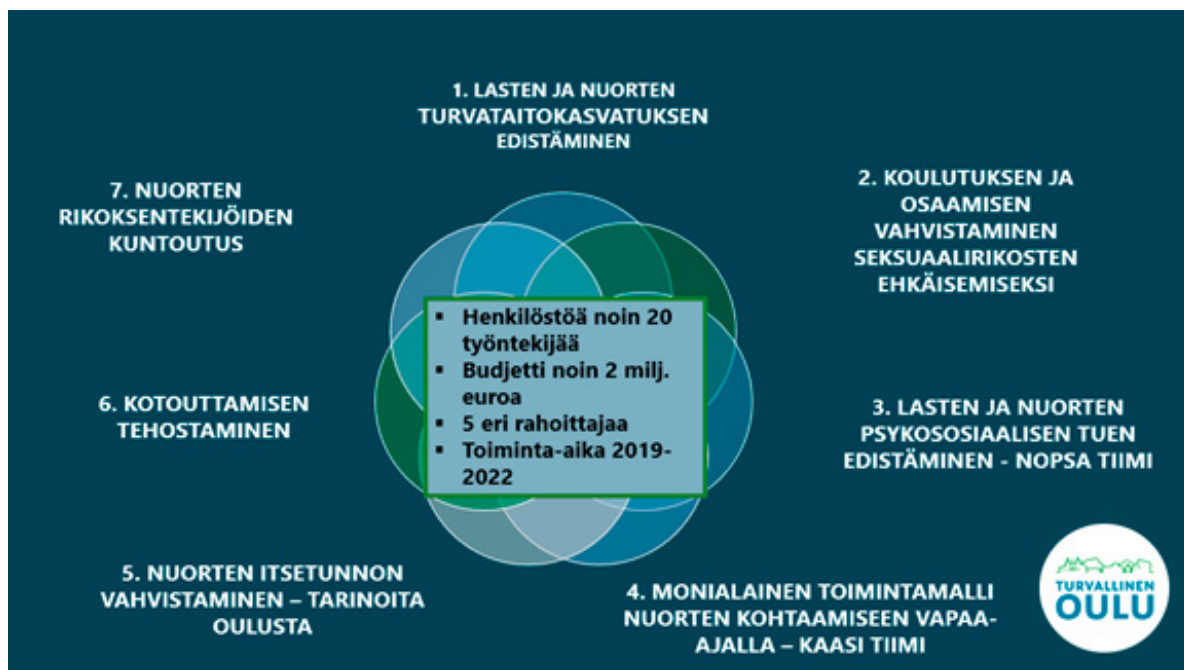
Joulukuussa 2018 Oulussa kävi ilmi alaikäisiin tyttöihin kohdistunut seksuaalirikosten sarja, jossa epäillyt tekijät olivat ulkomaalaistaustaisia miehiä. Oulun seksuaalirikoksille leimallista oli, että tekijät olivat olleet yhteydessä tyttöihin sosiaalisen median kautta. Myös asian saama julkisuus vaikutti kaupungin yleiseen ilmapiiriin ja lisäsi turvattomuuden tunnetta. Rikokset huomioitiin valtakunnallisella tasolla ja Oulu sai lupauksen eri ministeriöistä taloudelliseen tukeen liittyen seksuaalirikoksia ehkäiseviin toimiin. Kevään 2019 aikana Oulussa luotiin kaupungin johtavien virka- ja toimihenkilöiden johtamana [hankesuunnitelma, Oulu-pilotti](#), jonka tarkoituksena oli toimia valtion lupaaman rahoituksen saamisen pohjana. Hankesuunnitelma jouduttiin myöhemmin kuitenkin pilkkomaan osiin, koska valtio ei voinut myöntää rahoitusta yhdestä kanavasta koko kokonaisuudelle. Loppujen lopuksi rahoitusta haettiin ja saatiin Opetushallituksesta (OPH), sosiaali- ja terveysministeriöstä (STM), opetus- ja kulttuuriministeriöstä (OKM) ja myöhemmin myös oikeusministeriöstä (OM). Näin syntyi vuosille 2019–2022 Turvallinen Oulu -hankekokonaisuus, jonka päätaavoite on ollut ehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa. Hankkeen muut tavoitteet ovat:

- Vähentää seksuaalirikoksia ja seksuaalista häirintää ja sen uhkaa.

- Vahvistaa lasten ja nuorten aktiivista roolia yhteisön jäsenenä.
- Tukea perheitä ja lisätä tietoa seksuaalirikosten ehkäisemiseksi.
- Vahvistaa lasten, nuorten ja vanhempien media- ja turvataitoja.
- Vahvistaa maahanmuuttajien yhteisöön integroitumista.
- Ennaltaehkäistä uusintarikollisuutta sekä kuntouttaa nuoria rikoksentekijöitä.

Tavoitteita pyrittiin edistämään seitsemän kehittämistoimenpiteen avulla:

1. Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen (rahoittaja OKM).
2. Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi (rahoittaja OPH).
3. Lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen (rahoittaja STM).
4. Monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla (rahoittaja OUKA).
5. Nuorten itsetunnon vahvistaminen – tarinoita Oulusta (rahoittaja OKM).
6. Kotouttamisen tehostaminen (rahoittaja OUKA).
7. Nuorten rikoksentekijöiden kuntoutus (rahoittaja OM).

Kuva: Kuvassa on kerrottu hankkeen seitsemän osa-alueetta, budjetti, rahoittajien määrä ja toiminta-aika.

Tässä julkaisussa pyritään kuvaamaan hankkeessa toteutettuja toimenpiteitä, kartoittamaan vallittujen toimien vaikuttavuutta sekä antamaan toimenpiteiden ja koko hankkeen kokemuksista nousevia suosituksia. Suurin osa hankkeen toimenpiteistä päättyi hankerahoitteisena vuoden 2021 lopussa. Kaksi hankkeen toimenpidettä, 1. Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen ja 7. Nuorten rikoksentekijöiden kuntoutus, jatkuvat kuitenkin edelleen loppuraportin kirjoittamisen hetkellä. Näiden osioiden osalta toimintaa esitellään sekä vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioidaan niiltä osin kuin se on mahdollista. Jokainen toimenpideoio on pyritty kirjoittamaan itsenäiseksi kokonaisuudeksi, joka toivottavasti tarjoaa tietoa sekä ammattilaisille että päätösten tueksi. Kirjoituksissa on kuitenkin pyritty myös siihen, että sisältö on yleistajuista ja aukeaa myös niille, jotka eivät aiheisiin ole ammattinsa tai muun mielenkiintonsa puolesta perehtyneet. Tätä puoltaan se, että Turvallinen Oulu -hankkeen käynnistäneet tapahtumat saivat hyvin laajaa julkisuutta ja toisaalta myös se, että hankkeen työstä on liikkunut virheellistä tietoa. Näiden

seikkojen valossa myös suurella yleisöllä on syytä olla mahdollisuus tutustua siihen, mitä hankkeessa on tehty.

Tietoa vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioimiseksi on kerätty usein eri tavoin. Läpi hankkeen työntekijät ovat toteuttaneet prosessiarviointia. Järjestetyistä tapahtumista, kuten koulutuksista ja vanhempainilloista, sekä kehitetyistä materiaaleista on kerätty palautetta, jota on hyödynnetty toiminnan kehittämiseen. Hanke on seurannut myös aktiivisesti numeraalisia tuloksia, koulutusmäärät, asiakasmäärät ja kohdatut ihmiset on tilastoitu tarkasti. Myös asiakastyössä, yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä, palautetta on pyydetty toiminnan jatkokehittämisen ja laaduntarkkailun näkökulmasta niiltä osin kuin sellaisen keräämiseen on ollut mahdollisuuksia muun muassa asiakkaiden haavoittuvan aseman tai vaikkapa kielitaidon huomioiden.

Hankkeen päätteeksi on toteutettu kaksi anonyymiä kyselyä. Toinen lähetettiin hankkeen entisille ja nykyisille työntekijöille sekä tiimien

esihenkilöille ja toinen hankkeen sidosryhmille suoraan tai sähköpostilistojen kautta. Sidoryhmäkyselyä jaettiin myös hankkeen uutiskirjeen tilanneille, Oulun kaupungin sisäisessä intranetissä uutisena sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetus- ja nuorisopalveluiden viikkotiedotteessa. Näiden kyselyiden tuloksia tullaan tarkastelemaan yhteisesti koko hankkeen osalta sekä erikseen kehittämistoimeenpiteiden osalta niitä käsittelevissä luvuissa.

Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistämisen toimenpiteen yhteistyökumppaneina toimineiden pilottikoulujen ja -esiopetusyksiköiden opettajille suoritettiin lukuvuoden 2020-2021 päätteeksi haastattelututkimus. Syyskuussa 2021 järjestettiin myös nuorille kuulemistilaisuus liittyen erityisesti toimenpiteeseen 4. Monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaaajalla. Tilaisuudessa kartoitettiin sekä nuorten näkemyksiä toimenpiteen onnistumisesta että yleisemmin Turvallinen Oulu -hankkeeseen liittyviä teemoja anonyymien kyselyjen sekä yhteisen keskustelun ja työstämisen kautta.

Hanke on pyrkinyt asettamaan työnsä myös ulkopuolisten raatien arvioitavaksi, minkä seurauksena se [voitti vuonna 2021 kansallisen rikosentorjuntakilpailun](#) ja [voitti EU:n rikosentorjuntakilpailussa hopeaa](#). Perusteluja näille tuloksille käsitellään toimenpiteiden 1 ja 2 vaikuttavuuden arvioinnissa. Lisäksi Turvallinen Oulu -hankkeen luoma turvataitokasvatuksen Oulun malli pääsi [Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen \(Karvi\) kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointiprosessiin](#). Karvi kerää arviointia varten keväällä 2022 tietoa menetelmiä käyttäviltä kouluilta, oppilailta sekä huoltajilta. Arviointiin mukaan valitut menetelmät toteuttavat myös itsearviointia. Karvi julkistaa arvioinnin tulokset elokuussa 2022.

Henkilöstö

Henkilöstöresurssia hankkeessa on ollut yhtäaikaaisesti noin 20 henkilötyövuoden verran ajanjaksolla 1.8.2019 – 31.12.2021. Kaikkiaan hankkeessa

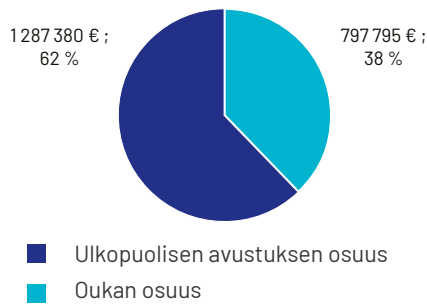
on työskennellyt vuosien aikana, kesätyöntekijät mukaan lukien, 37 eri henkilöä. Lisäksi mukana on ollut joitain harjoittelijoita. Tukea työlle on lisäksi saatu muun muassa yksiköiden esihenkilöiltä, taloussihteereiltä, viestinnästä, projektitoimistolta ja hyvinvointipäällikkö Arto Willmanilta, joka toimi myös hankkeen vastuullisena virkamiehenä. Hankkeen henkilöstö on työskennellyt useassa kaupungin eri yksikössä sivistys- ja kulttuuripalveluiden ja hyvinvointipalveluiden toimialalla. Sairaanhoidajat, ohjaajat, projektikoordinaattorit, opettajat, sosiaalityöntekijä, nuorisotyöntekijät, rikosseuraamustyöntekijä, terveydenhoitajat ovat työskennelleet muun muassa Oulun aikuislukiossa, nuorisopalveluissa, sekä sosiaali- ja kriisipäivätyksessä. Työtä ovat tukeneet myös lähiesihenkilöinä toimineet yksiköiden esihenkilöt.

Talous

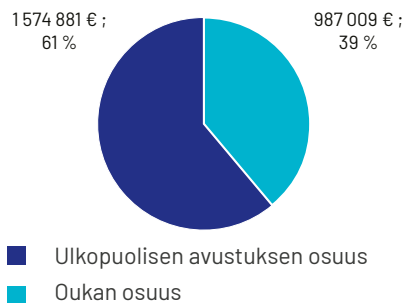
Hankkeen kokonaisbudjetti on kaikkiaan yli 2 miljoonaa euroa ja jakaantuu seitsemälle toimenpidetokokonaisuudelle. Rahoitusta hankkeelle saatiin useasta eri rahoituslähteestä: Oulun kaupungilta, opetus- ja kulttuuriministeriöstä, Opetushallituksesta, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä ja oikeusministeriöstä. Vuodenvaiheessa 2018–2019 valtiolta luvattu taloudellinen tuki kriisin hoitoon järjestyi täysimääräisesti, mutta saadakseen avustukset Oulun kaupungin oli valmisteltava jokaiseen rahoituskanavaan oma hankesuunnitelmansa rahoittajan ehtojen mukaisesti. Näin ollen hanketta ei ole toteutettu yhden hankesuunnitelman alla, vaan samanaikaisesti on viety eteenpäin seitsemää eri projektia, myös talouden seurannan näkökulmasta. Tämän vuoksi myös alkuperäinen hankesuunnitelma muuttui matkan varrella sekä vastaamaan paremmin rahoittajien hakuheitoja että myös projektin käytännön toteuttamisen yhteydessä tehtyjen tarkennusten kautta. Vuoden 2021 loppuun mennessä hankkeelle oli kertynyt kuluja 2 085 175 euroa. Ennusteen mukaan vuoden 2022 loppuun mennessä kuluja kertyy yhteensä 2 561 980 euroa. Alla olevista kuvioista näkee ulkopuolisen rahoituksen ja Oulun kaupungin rahoituksen suhteen.

Tilanne vuoden 2021 loppuun mennessä

Ennuste vuoden 2022 loppuun

Ohjausryhmä, projektiryhmät ja verkostot

Hanketta käynnistettäessä perehdyttiin tietoisesti ja suunnitelmallisesti valtakunnallisesti ja paikallisesti keskeisiin asiantuntijoihin sekä verkostoihin. Hankkeen onnistumisen kannalta on ollut aivan keskeistä, että hanke on saanut merkittävää tukea myös Oulun kaupungin ulkopuolisilta osajilta, asiantuntijoilta ja verkostoilta. Lasten ja nuorten, vanhempien ja muiden sidosryhmien osallistaminen oli hankkeelle tärkeää koko toimenpanon ajan ja näin ollen hanke on tehnyt sitä monin eri tavoin. Lisäksi jokaisen toimenpiteen ympärillä on toiminut projektiryhmä, joka on koostunut useista eri asiantuntijoista. Turvallinen Oulu-hankkeella oli 11 kertaa kokoontunut ohjausryhmä, joka koostui seuraavista edustajista: Mika Penttilä (pj.), SIKU, Kirsti Ylitalo-Katajisto, HYVE, Marjut Nurmivuori, SIKU, Arja Heikkinen, HYVE, Tuula Takalo, SIKU, Marjo Kiviniemi, HYVE, Arto Willman, SIKU, Tiina Tenhunen, OYS, Markus Kiiskinen, Oulun poliisi, Kati Kettukivi, (sihteeri), SIKU.

Kehittäminen projektijohtajan näkökulmasta

Kirjoittaja: Kati Kettukivi

Kriisi toiminnan lähtöpiirteenä

Aloittaessani projektijohtajana alkukesästä 2019 tilanne tuntui räjähdysherkältä. Kriisi oli koetellut uhrien ja heidän läheistensä lisäksi niin kaupungin henkilöstöä kuin kuntalaisiakin, ja myös Oulun maine oli saanut kolauksen. Hankesuunnitelma oli laadittu, mutta sitä piti alkaa pilkkua useampaan eri osaan ja lähestyä eri rahoittajia hankesuunnitelmilla ja budjeteilla. Samanaikaisesti käynnistimme rekrytoinnit kaupunginvaltuuston lupauksella – mikäli valtion rahaa ei tulisi, kaupunki kattaisi kustannukset. Valtuuston lupaus mahdollisti hankkeen suhteellisen nopean aloituksen, koska viimeisimmät rahoituspäätökset tulivat vasta vuodenvaihteessa 2019–2020. Tilanne oli monilta osin paineinen, olimme edelleen keskellä kriisiä, mutta oli alettava rakentaa projektia ja uudenlaista toimintaa. Toivetta siitä, että heti olisi ollut ratkaisuja, vastauksia ja valmiita toimintamalleja, ei luonnollisestikaan kaikilta osin pystytty täyttämään.

Avoimuus viestinnän lähtökohtana

Yksi ratkaistavista asioista heti alussa oli viestintään liittyvät kysymykset. Media ja kuntalaiset olivat hyvin kiinnostuneita hankkeen etenemisestä. Jotakuinkin joka viikko tehtiin mediayhteistyötä alusta alkaen ja myös eri yhteistyökumppanit ja yksittäiset kuntalaisetkin ottivat aktiivisesti yhteyttä. Teimme tietoisesti alusta saakka sen linjauksen, että olemme niin avoimia kuin vain pystymme ja osaamme. Mielestäni luottamus syntyy avoimuudesta ja pidän hyvän hallinnon keskeisimpänä perusperiaatteena sitä, että kuntalaiset voivat tarkastella julkisen sektorin toteuttamaa työtä helposti ja hallinto on myös siinä itse aktiivinen. Suhtaudun myös mediaan siten, että toimittajakunta auttaa hallintoa käymään kuntalaisten kanssa vuoropuhelua. Näin ollen lähdimme rakentamaan viestintäämme ja nettisivujamme niin, että kaikki tieto, myös lähteinä käytetyt materiaalit

löytyvät julkisesti. Ajattelimme, että se helpottaa valtakunnallisesti myös muita toimijoita, jotka ehkä painivat samojen haasteiden kanssa. Avoimuus tarkoitti sitä, että kaikki materiaali on avoimesti jaettua ja pyrimme säännöllisesti viestimään ajankohtaisista asioista: myös itse aktiivisesti tarjosimme medialle tietoa toiminnastamme. Tämä avoimuus oli yksi peruste Rikoksantorjuntaneuvoston kansallisessa voitossa, mutta sitä ennen sitä käytettiin myös meitä vastaan sosiaalisessa mediassa.

Hallintorakenteet ja organisaatiokulttuurit

Oulun kaupunki muodostuu useista eri yksiköistä ja jakautuu useaan eri hallintokuntaan. Hankkeen johtamista haastoi sivistys- ja kulttuuripalveluiden ja hyvinvointipalveluiden organisaatiokulttuurierot ja toimintatapaerot. Muutoksen aikaansaaminen ja kokeiluilla kehittäminen vaatii organisaatiolta luottamusta valmisteleviin asiantuntijoihin, ketterää päätöksentekoa, rohkeutta kokeilla uutta ja myös työntekijöiltä kehitävä työote vaatii uudenlaista asiantuntijuutta. Työskentelytyylinä tarkoitan sitä, että sen sijaan, että odotettaisiin määräyksiä tai autoritaarista ohjausta, uskalletaan tehdä aloitteita ja ehdotuksia omaan osaamiseen ja asiantuntijuuteen nojautuen. Alussa kehittämistä haastoi nämä organisaatiokulttuureista johtuvat eroavaisuudet. Ainoa ratkaisu tällaisten haasteiden ylittämiseen on riittävä, avoin ja ystävällinen vuorovaikutus ja kärsivällisyys. Hallintokuntien ja yksiköiden lisäksi kaupunki koostuu myös erilaisista työryhmistä, jotka aluksi vähän hämmensivät hankkeen ohjauksen näkökulmasta, koska joskus oli hankala hahmottaa sitä, missä asiaa tulisi käsitellä tai kuka siitä lopulta päättää. Mutta loppuviimein eri työryhmät osoittautuivat erinomaiseksi tavaksi huolehtia sisäisestä laadunvarmistuksesta. Jos jokin asia tarvitsi niin sanotun organisaation hyväksynnän, se alistettiin jonkin olemassaolevan työryhmän tarkasteluun. Näin esimerkiksi turvataitokasvatukseen liittyvät kysymykset saivat riittävän laajan käsittelyn ja hyväksynnän ja muutoinkin hankkeessa ratkaistavat asiat eivät jääneet vain hankehenkilöstön pohdittavaksi.

Onnistunut rekrytointi

Onnistuneen kehittämishankkeen tekevät ihmiset eli hankkeen työntekijät. Kaikkiaan, harjoittelijat ja kesätyöntekijät mukaan lukien, rekrytointipäätöksiä tehtiin noin 40 kappaletta. Rekrytoinnissa tavoittelimme sitä, että saamme mahdollisimman moninaisen henkilöstön ja laajan osaamisen. Näin ollen meillä oli erilaisilla koulutus- ja osaamistaustoilla olevia henkilöitä, mutta myös erilaisilla toimintatyyleillä varustettuja ihmisiä. Se antoi hanketiimille erityisen vahvuuden, koska jos ei itse tiennyt tai osannut, hanketiimissä oli aina joku, joka pystyi auttamaan. Rekrytoimme organisaation sisältä, mutta pidimme tärkeänä myös sitä, että saimme mukaan henkilöitä, jotka eivät olleet aiemmin työskennelleet Oulun kaupungilla. Näin saimme uutta näkökulmaa ja myös rohkeutta kyseenalaistaa olemassa olevia toimintatapoja. Panostimme siihen, että hanketiimi, vaikka olikin niin iso, oppisi luottamaan toisiinsa ja tukemaan toisiaan yli tiimirajojen. Henkilöstön osaamisen tunnistaminen ja kehittymisen mahdollistamiseen panostettiin ja sitä kautta myös hankkeen johtamistyö helpottui sen kautta, että osaajajoukko loisti ja käytti osaamistaan täysimääräisesti. Väittäisin, että hanketiimimme ylsi huipputiimivaiheeseen ennen hajoamistaan hankeajan päättymiseen.

Kokeilukehittäminen ja Oulun arvot

Pidimme kokeilukehittämisen oppeja löyhästi ohjenuoranamme. ”Suunnittele – kokeile – arvioi – toteuta” -ajattelumallin kautta toteutimme erilaisia kokeiluja ja pilotteja. Esimerkiksi turvataitokasvatusta ei viety heti koko kaupungin käyttöön, vaan materiaalia testattiin pilottikouluissa, sen tuloksia arvioitiin ja sitten vasta muutosten jälkeen vietiin kaikille lapsille ja nuorille. Valintapaikoissa ja risteyskohdissa haimme tukea myös Oulun arvoista: rohkeus, reiluus ja vastuullisuus. Kokeilukehittämisen lisäksi henkilöstöllä oli aimo annos rohkeutta ja kunnianhimoa – työntekijämme halusivat aidosti tehdä Oulusta pysyvästi turvallisemman paikan. He uskalsivat tavoitella yhteiskunnallista muutosta ja pysyviä rakennuudistuksia ja ne tapahtuivat. Turvataitokasvatus, jalkautuva nuorisotyö, maahanmuuttaneiden

ohjaus opintojen yhteydessä ja työ nuorten rikoksentekijöiden parissa jatkuvat pysyvänä toimintana Oulun kaupungissa.

Oulun alue yhteisönä

Yksi tietoinen valinta oli, että toimenpiteitä, kuten vaikkapa koulutuksia, ei kohdistettu vain Oulun kaupungin henkilöstölle. Pyrimme ajattelemaan Oulua alueena ja yhteisönä. Olemme kaikki toistemme tuttuja, harrastekavereita, naapureita, työkavereita, samoissa kouluissa vanhempia ja teemme kasvatus- ja sosiaali- ja terveysalalla samojen ihmisten kanssa työtä, riippumatta siitä,

kuka palkkamme maksaa. Halusimme saada osallistettua koko kaupungin yhteisönä tavoittelemaan samaa tavoitetta ja jaettua myös välineitä sen tekemiseen organisaatorajat ylittävästi. Meihin kohdistui aina aika ajoin painetta organisaation sisältä, että mm. koulutukset tulisi rajata koskemaan vain kaupungin henkilöstöä, mutta isoilta osin saimme koulutukset avattua myös muille. Näin virtuaalisen maailman aikana se ei lisää kustannuksia, vaikka osallistujia olisi enemmänkin ja sitä mahdollisuutta hyödynsimme. Vaikka avustuksen saajana oli kaupunki, halusimme jakaa resursseja myös muille.

2. Toimenpiteet 1 ja 2: Turvataidoilla ja ammattilaisten koulutuksilla turvataan lasten ja nuorten kasvuympäristön turvallisuus

Tässä luvussa esitellään opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen rahoittamia toimenpiteitä, eli Turvallinen Oulu -hankkeen toimenpiteitä 1. ja 2. Toimenpiteet esitellään samassa luvussa, koska ne toimivat tiiviissä yhteistyössä yhtenä tiiminä ja niiden tavoitteet linkittyivät vahvasti toisiinsa. Myöskään vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta toimenpiteitä ei ole syytä erottaa. Toimenpiteiden tavoitteena oli luoda lasten ja nuorten houkuttelua, hyväksikäyttöä ja seksuaaliväkivaltaa ehkäiseviä toimia. Lasten ja nuorten turvallisuuden edistämiseksi tarvittiin laajasti niin lasten ja nuorten kuin heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten sekä heidän vanhempiansa tietojen, taitojen ja asenteiden vahvistamista. Toimenpide 1. Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen jatkuu vuoden 2022 loppuun saakka. Toimenpide 2. Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi päättyi kesällä 2021.

Toimenpiteiden toteutuksen kohderyhmänä ovat olleet varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen henkilökunta, lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, vanhemmat ja huoltajat sekä lapset ja nuoret, huomioiden haavoittuvassa asemassa olevat kohderyhmät. Opetushallituksen rahoittaman toimenpiteen kohderyhmänä oli lisäksi myös toisella asteella työskentelevät ammattilaiset.

Turvallinen Oulu -hankkeen aikana Oulun kaupunkiin luotiin turvataitokasvatuksen toimintamalli, joka vietiin kaikkiin Oulun kaupungin esi- ja perusopetusyksiköihin. Sen avulla luotiin edellytykset sille, että kaikki oululaiset lapset ja nuoret voivat saada tasavertaisesti laadukasta tunne- ja turvataitokasvatusta esiopetuksesta perusopetuksen loppuun saakka. Turvataitokasvatuksen toimintamallia ei kuvattu alkuperäisessä Oulun pilotti hankesuunnitelmassa, jossa tunnistettiin tarve lasten, nuorten, vanhempien, opettajien ja muiden nuorten parissa työskentelevien media- ja turvataitokoulutukselle (Oulun kaupunki 2019, 21–22). Hankkeen aikana kehitetty toimintamalli pohjaa alkuperäisessä suunnitelmassa esitettyihin ajatuksiin, mutta hankekauden aikana toteutusta laajennettiin alkuperäisajatusta kattavammaksi ja hankkeessa luotiin myös uutta olemassa olevaan tietoon ja asiantuntemukseen pohjautuen.

Luotu turvataitokasvatuksen toimintamalli on valtakunnallisestikin mitattuna poikkeuksellinen sen laajuuden, systemaattisuuden ja kokonaisvaltaisuuden vuoksi. Keskeistä toimintamallissa on koko kaupungin esi- ja perusopetusyksiköiden toimintakulttuurin kehittäminen ja tunne- ja turvataitokasvatuksen integroiminen jo olemassa oleviin toimintamalleihin. Toimintamallin ja toimintakulttuurin kehittäminen sisälsi seuraavia koko kaupunkia koskevia toimenpiteitä, joista osan toteuttaminen jatkuu edelleen raportin kirjoitushetkellä:

- Kaikki perusopetusyksiköt koulutettiin aiheesta
- Koulutukset kasvatusalan ammattilaisille varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle
- Kaikkiin esiopetusyksiköihin vähintään yksi ammattilainen, jolla osaamista aiheesta
- Kaikkiin perusopetusyksiköihin valitut tunne- ja turvataitovastaavat
- Ikätasoisesti etenevät tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaalit
- Paikallisten esi- ja perusopetussuunnitelmien päivitykset turvataitokasvatuksen osalta
- Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaisen suunnitelman päivitys
- Vanhemmuuden tukeminen turvataitokasvatuksessa
- Turvataitokouluttajaverkosto

Turvallinen Oulu -hankkeessa kehitetty turvataitokasvatuksen toimintamalli sai kansainvälistä ja kansallista tunnustusta vuonna 2021. [Turvataitokasvatuksen toimintamalli voitti kansallisen rikoksentorjuntakilpailun 2021](#). Joulukuussa 2021 Oulu sai edustaa Suomea Euroopan rikoksentorjuntakilpailussa Sloveniassa. [Turvataitokasvatus arvioitiin toiseksi parhaaksi toimintamalliksi 19 EU-maan joukosta](#). Teemana oli alaikäisiin kohdistuvan kiusaamisen ja väkivallan ehkäiseminen. Lisäksi Turvallinen Oulu -hankkeen luoma turvataitokasvatuksen Oulun malli pääsi [Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen \(Karvi\) kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointiprosessiin](#). Karvi kerää arviointia varten keväällä 2022 tietoa menetelmiä käyttäviltä kouluilta, oppilailta sekä huoltajilta. Arviointiin mukaan valitut menetelmät toteuttavat myös itsearviointin. Karvi julkistaa arvioinnin tulokset elokuussa 2022.

2.1 Toimenpide 1: Turvataidoilla turvaa lapsuuteen ja nuoruuteen – Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen Oulun mallin rakentaminen

Kirjoittajat: Projektikoordinaattorit Arttu Kuivala, Hanna Poijula, Satu-Maaria Toppinen, Iida-Maria Bimberg ja projektitutkija Minna Viinikka, Turvallinen Oulu -hanke

Tunne- ja turvataitokasvatus

Tunne- ja turvataitokasvatuksen tavoitteena on ennaltaehkäistä kaikkea lapsiin niin kasvatusten kuin digitaalisissa ympäristöissäkin kohdistuvaa kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa niin lasten keskinäisissä kuin myös aikuisten ja lasten välisissä suhteissa. Tunne- ja turvataitokasvatuksella pyritään edistämään inhimillistä, ihmisten välisten suhteiden turvallisuutta. Tähän pyritään turvallisuuspainotteisesti, lapsen turvallisuuden ja oman toimijuuden kokemusta vahvistamalla, mutta samalla myös aikuisten turvaverkkoa ja yhteistyötä tiivistämällä. Vaikka lapset saavat keinoja itsestä huolehtimiseen, vastuu lapsen turvallisuudesta säilyy aina aikuisilla. Tunne- ja turvataitokasvatus sisältää myös seksuaalikasvatuksen ja pienten lasten kohdalla kehotunnekasvatuksen. Tunne- ja turvataitokasvatus tukee seksuaalisuudesta ja kehosta avoimesti puhumista.

Tunne- ja turvataitokasvatuksen avulla edistetään lapsen omia taitoja puolustaa itseään ja omia rajojaan kiusaamisen, väkivallan, häirinnän, houkuttelun ja ahdistelun tilanteissa. Lapset oppivat, että heillä on oikeus kasvaa ja elää turvassa, myös internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Tunne- ja turvataitokasvatuksella vahvistetaan lasten itsetuntoa ja tunnetaitoja, vuorovaikutustaitoja, selviytymistaitoja sekä digiturvataitoja. Turvataidot ovat muun muassa taitoa tunnistaa turvallisuutta uhkaavia tilanteita, taitoa tunnistaa hyvä ja huono kosketus sekä taitoa erottaa toisistaan hyvä ja huono salaisuus, taitoa kunnioittaa omia ja myös toisen rajoja sekä taitoa toimia internetissä ja sosiaalisessa mediassa turvallisesti. Parhaimmillaan lapsi oppii puolustamaan myös muita sekä kohtelemaan muita kunnioittavasti. Turvataidot

ovat omiaan vahvistamaan lasten ja nuorten itse-tuntoa ja itsetuntemusta: "olen hyvä näin ja olen hyvän kohtelun arvoinen, kenelläkään ei ole oikeutta kohdella minua huonosti".

Lapset oppivat turvaohjeet uhkaaviin tilanteisiin: sano jämäkästi "ei", poistu tarvittaessa tilanteesta ja kerro asiasta turvalliselle aikuiselle. Vastuu lasten turvallisuudesta on aina aikuisilla, ja sen vuoksi turvataitokasvatuksessa lapsia ohjataan kertomaan huolistaan aikuiselle. Tunne- ja turvataitokasvatuksessa yhteistyö varhaiskasvatuksen, koulun ja kodin välillä on tärkeää. Lasten vanhempia voidaan sitouttaa mukaan turvataitokasvatukseen esimerkiksi kotitehtävien avulla.

Niin tutkimusten kuin käytännön kokemusten perusteella lasten turvallisuuden tunne on vahvistunut tunne- ja turvataitokasvatuksen avulla, kun he ovat kokeneet voivansa vaikuttaa tilanteisiin ja tietävät miten toimia. Tunne- ja turvataitokasvatuksen menetelmät ovat lapsilähtöisiä, lasta osallistavia, yhteistoiminnallisia sekä lasten selviytymistä ja turvallisuuden tunnetta tukevia. Lapsilähtöisesti toimittaessa lähtökohtana on lasten ajankohtaiset kysymykset, kiinnostuksen kohteet ja omat kokemukset. Turvallisuuden tunnetta lisää se, että aiheita käsitellään lasten ikä- ja kehitystason mukaisesti.

Pienille lapsille opetetaan kehon osien nimeämistä, muistisääntö uimapukualueesta yksityisinä paikkoina, koskettamisen säännöt ja toimintaohjeet hankaliin tilanteisiin. Taidoissa korostuu myönteinen asenne itseä ja muita kohtaan, itsemääräämisoikeus ja oman ja toisen kehon kunnioittaminen. Nämä luovat pohjaa pitkäjänteiselle tunne- ja turvataitokasvatukselle ja myöhemmin opittavien taitojen omaksumiselle. Jos lapset oppivat turvataitoja jo ennen kouluikää, väkivalta ja sen uhka tulevat helpommin ilmi ja ehkäistyä. Taitoja tulee vahvistaa, ylläpitää ja laajentaa läpi lapsuuden ja nuoruuden ikä- ja kehitystason mukaisesti.

Tunne- ja turvataitokasvatus mukaillee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteita. Suomessa turvataitokasvatus sisältyy myös esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin

vahvistaen mm. laaja-alaista osaamista (OPH 2014 & 2018b). Osa Suomen kunnista ja kaupungeista on lisäksi tehnyt lisäkirjauksia tunne- ja turvataitokasvatuksen osalta paikallisiin opetussuunnitelmiin. Oulun sivistys- ja kulttuurilautakunta hyväksyi kesäkuussa 2021 lisäkirjaukset tunne- ja turvataitokasvatuksen osalta Oulun paikallisiin esi- ja perusopetussuunnitelmiin.

Turvataitokasvatuksen suunnittelu ja käynnistäminen

Turvataitokasvatuksen toimintamallin suunnittelu käynnistettiin sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman [Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä 2020–2025](#) esitettyjen turvataitokasvatukseen liittyvien toimenpiteiden mukaisesti. Lisäksi suunnittelussa huomioitiin valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteet sekä mm. WHO:n seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa sekä YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja Lanzaroten sopimus. Oulussa tavoitteena oli olla valtakunnallisesti edelläkävijä turvataitokasvatuksen toteuttamisen sekä lasten ja nuorten väkivallattoman lapsuuden mahdollistamisen suhteen.

Turvataitokasvatuksen vieminen osaksi esi- ja perusopetuksen toimintaa nähtiin tärkeäksi, koska se on todettu tehokkaaksi keinoksi puuttua lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan, kuten digitaalisessa mediassa tapahtuvaa houkutteluun eli groomingiin. Kansallisten ja kansainvälisten suositusten ja oikeuspohjan lisäksi turvataitokasvatuksesta ja lasten kehityksestä yleisesti tehty tutkimus tukee turvataitokasvatuksen valintaa ennaltaehkäiseväksi toimeksi. Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa tutkimustulokset tiivistetään seuraavasti:

Turvataitokasvatusohjelmien on kansainvälisissä tutkimuksissa todettu lisäävän lasten tietämystä seksuaaliväkivallasta, turvallisesta käyttäytymisestä, kannustaneen lapsia kertomaan väkivallasta, vähentäneen tekojen kielteisiä haittoja (syllisyys, itsesyytökset, häpeä) sekä luoneen sensitiivisempää ympäristöä uhrien auttamiseksi. Jonkin verran todistetta on myös siitä, että opitut tiedot ja taidot eivät heikkenisi ajan myötä. (Tenhunen & al. 2019, 157)

Lisäksi vuonna 2020 julkaistussa amerikkalaisessa tutkimuksessa todetaan, että seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseen tähtääviin ohjelmiin osallistuneet lapset olivat pienemmässä riskissä joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi kuin ohjelmiin osallistumattomat (Kenny & al. 2020). Tällaisiin ohjelmiin kuuluvat myös turvataito- ja seksuaalisuuskasvatusohjelmat.

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmasa kerrotaan että, myös Suomessa toteutetussa turvataitokasvatuksessa kokemukset ovat kyse-lyaineistojen perusteella olleet positiivisia ja tunne- ja turvataitokasvatukseen on havaittu olevan vaikuttavinta, kun sitä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa, prosessinomaisesti ja yhteisöllisesti kasvu- ja oppimisympäristöjen kaikissa lapsiryhmissä. Samoin myös vanhempien kerrotaan kokeneen turvataitokasvatuksen tukeneen heidän kasvatustyötään, ja kotitehtävien lisänneen teemoihin liittyvää keskustelua aikuisten ja lasten välillä. (Tenhunen & al. 2019, 164)

Toimenpidesuunnitelman pohjalta tavoitteeksi asetettiin, että turvataitokasvatukseen liittyvää osaamista viedään kaikkiin esi- ja perusopetusyksiköihin ja luodaan näin tiedot ja taidot sille, että kaikki opettajat voivat käsitellä asioita lasten kanssa heidän kasvuympäristöissään. Lapsille tuttu ja turvallinen aikuinen on paras turvataitokasvattaja.

Kasvatustyön tueksi päätettiin lähteä rakentamaan ikätasoisesti etenevät opetusmateriaalit, joiden pohjana käytetään jo valtakunnallisesti olemassa olevia materiaaleja. Keskeisiksi lähde- materiaaleiksi muodostuivatkin mm. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisema Tunne- ja turvataitoja lapsille -oppimateriaali, Väestöliiton kehotunnekasvatukseen liittyvät materiaalit, Mannerheimin lastensuojeluliiton kokonaisuudet, Kukoistava kasvatus: Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja sekä Rovaniemen Hyvinvoinnin vuosikello -toimintamalli. Tarkoituksena oli myös rakentaa toimia, joilla turvataitokasvatuksen osaamisen lisäksi esi- ja perusopetusyksiköiden toimintakulttuuria ja rakenteita saadaan muutettua niin, että turvataitokasvatus saadaan integroitua sinne pysyväksi osaksi.

Toimintamallin toteutus käyntiin pilotoinnilla

Suunnitelmaa lähdettiin toteuttamaan pilotoimalla kokonaisuutta lukuvuonna 2020–2021 neljässä Oulun kaupungin esiopetusyksikössä ja neljässä perusopetusyksikössä. Yksiköt valittiin Oulun alueellisen jaon mukaisesti niin, että jokaiselta alueelta valittiin yksi esi- ja perusopetusyksikkö. Pilotoinnissa yksiköitä koulutettiin tunne- ja turvataitokasvatuksesta ja henkilöstölle annettiin käyttöön opetusmateriaalien pilotointiversiot. Perusopetuksen yksiköihin valittiin tunne- ja turvataitovastaavat. Pilotoinnin tavoitteena oli kehittää koulutukseen liittyviä osa-alueita, kerätä palautetta ja kehittämiskohteita tunne- ja turvataitokasvatukseen toteuttamisesta ja opetusmateriaaleista sekä muodostaa tunne- ja turvataitovastaavien tehtävänkuvasta selkeä kokonaisuus. Yksiköiden tuli tehdä suunnitelmaa siitä, miten yksiköissä käsitellään aiheeseen liittyviä teemoja pilotoinnin aikana. Lähtökohtana oli, että jokainen opettaja opettaa kyseisiä asioita ja kokeilee pilotoinnissa olevia opetusmateriaaleja jonkin verran. Kaksi esiopetusyksikköä ohjeistettiin testaamaan kaikki opetusmateriaalin sisältämät tuokiot. Muutoin yksiköillä ja opettajilla oli vapaus määritellä opetuksen määrä ja toteutus.

Turvataitokasvatukseen pilotoinnista kerättiin tiivistä palautetta, jonka pohjalta pystyttiin seuraamaan ja arvioimaan toteutuksen onnistumista ja vaikuttavuutta. Palautetta kerättiin niin esi- ja perusopetuksen opettajilta kuin lapsilta kyselyin sekä haastatteluin. Kyselyt ja haastattelut kohdistuivat erityisesti turvataitokasvatukseen toteuttamiseen, saatuun koulutukseen, oppitunteihin ja tuokioihin sekä opetusmateriaaleihin. Lisäksi tunne- ja turvataitovastaavien tehtävänkuvaa arvioitiin ja kehitettiin yhteistyössä tunne- ja turvataitovastaavien kanssa mm. lähes kuukausittaisilla verkostotapaamisilla. Näin tehtävänkuvaa saatiin kehitettyä ja viilattua niin, että se oli mahdollista esittää laajennettavaksi seuraavalle lukuvuodelle kaikkiin Oulun peruskouluihin.

Pilotoinnissa kohdennettiin toimenpiteitä myös suoraan lapsille ja nuorille, kuten ala- ja yläkouluikäisille järjestettyä turvalliseen sosiaalisen

median käyttöön liittyviä oppitunteja sekä tu-kioppilaille järjestetty koulutuspäivä, jossa ylä-koululaisia oppilaita osallistettiin ideoimaan tur-valliseen netin käyttöön liittyvää toimintaa alakouluikäisille oppilaille. Tästä esimerkkinä on [toimintarata](#), joka sai näkyvyyttä muun muassa YLE:n alueuutisissa ja [radiossa](#). Lisäksi oppilaita osallistettiin sarjakuvamateriaalien, *Elinan päivä-kirjasta* ja *Salaisuus*, tuottamisessa. Salaisuus-sarjakuvaa kuvataan tarkemmin myöhemmin. Eli-nan päiväkirjasta -sarjakuva sijoittuu yläkouluun ja siinä kuvataan, miltä seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi joutuminen tuntuu ja miten nuoren kannattaisi tilanteessa toimia. Sarjakuva voi olla apuna vaikean ja aran aiheen käsittelyssä nuorten kanssa ja sen yhteydessä käsittelyn tueksi julkaistiin myös pedagoginen ohje. Pilotoinnin aikaista vanhemmuuden tukea on käsitelty myö-hemmässä luvussa.

Pilotointivuoden aikana Oulussa koulutettiin 14 turvataitokouluttajaa, joiden avulla turvataitokasvatuskoulutusta voidaan jatkossakin tarjota Oulun esi- ja perusopetusyksiköissä tarpeen mukaan. Turvataitokouluttajat mahdollistavat turvataito-osaamisen ylläpitämisen ja osaamisen kehittämi-sen kaupungin sisällä ja heidän avullaan voidaan myös laajentaa koulutusta valtakunnallisesti. Tur-vataitokouluttajat saivat osallistua kouluttajina turvataitokasvatuksen jalkauttamiseen liittyviin koulutuksiin, millä pyrittiin vahvistamaan heidän kouluttamisosaamistaan.

Toimenpiteelle perustettu projektiryhmä ja hank-keen ohjausryhmä arvioivat kokouksissaan toi-menpiteen toimintaa ja antoivat siitä välitöntä palautetta ohjaten toiminnan edistymistä tavoit-teiden mukaiseen suuntaan ja samalla kokoukset toimivat myös väylinä jatkuvuuden kehittämiseksi perusorganisaation sisälle.

Turvataitokasvatuksen jalkauttaminen koko kaupunkiin

Pilotoinnin ollessa käynnissä lähdettiin saman-aikaisesti tekemään toimenpiteitä, joilla mah-dollistettiin tunne- ja turvataitokasvatuksen jalkauttaminen koko kaupungin esi- ja perus-opetusyksiköihin seuraavaksi lukuvuodeksi.

Tämän mahdollistamiseksi kaikille Oulun esi- ja perusopetusyksiköille tarjottiin koulutusta aihees-ta loppuvuodesta 2020 ja keväällä 2021, minkä seurauksena kaikki Oulun perusopetusyksiköt on koulutettu ja jokaisessa esiopetusyksikössä on vähintään yksi ammattilainen, jolla on koulutusta aiheesta. Yhteensä koulutettuja yksiköitä oli noin 130 kappaletta.

Samaan aikaan Opetushallituksen rahoittamassa toimenpiteessä 2 koulutettiin laajasti varhaiskas-vatuksen, perusopetuksen sekä toisen asteen ammattilaisia. Koulutuksiin osallistui sivistys- ja kulttuuripalvelujen henkilöstöä ja hyvinvointi- ja nuorisopalveluissa lasten ja nuorten parissa työ-skenteleviä ammattilaisia. Koulutuksiin osallistui myös Oulun kaupungin ulkopuolisia henkilöitä, mikä vahvisti alueellisesti laaja-alaisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten verkostoa. Koulutusteemoina olivat lasten keho-tunnekasvatus, lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehityspolut ja kehityspolkujen turvaaminen, seksuaalikasvatus, seksuaalinen häirintä ja sek-suaaliväkivalta sekä media- ja turvataidot. Koulu-yhteisöjen sekä hyvinvointi- ja nuorisopalvelujen henkilöstölle järjestettiin seksuaalineuvojakou-lutus ja seksuaalisuuden puhekeskustelu -koulutus. Myös turvallisuusosaamiseen ja -johtamiseen sekä kriisityöhön järjestettiin koulutusta ja työ-pajatilaisuus. Ammattilaisten osaamisen vahvis-tamiseksi tuotettiin myös podcasteja, joissa kä-siteltiin mm. resilienssiä, seksuaaliväkivaltaa ja psykososiaalista tukea.

Keväällä 2021 perusopetusyksiköt valitsivat ope-tushenkilöstöstä tunne- ja turvataitovastaavat lukuvuodelle 2021-2022. Tunne- ja turvataito-vastaavien tehtävänä on tunne- ja turvataito-kasvatuksen koordinoiminen ja yhteistyö koulun eri toimijoiden kanssa, koulun vuosikellon suun-nittelu tunne- ja turvataitokasvatuksen toteut-tamisen osalta, tiedottaminen, psykososiaali-sen tuen toimintaohjeen hallinta ja ensivaiheen tuen ohjeistaminen yhteisössään esimerkiksi grooming-tilanteiden ilmetessä tai epäsovivan kuvamateriaalin levitessä oppilaiden keskuudes-sa sekä jatkuvuuden ja toiminnan kehittäminen. Tunne- ja turvataitovastaaville maksetaan TVA-korvaus. Tunne- ja turvataitovastaavien tehtävä

on kokonaisuutena uusi, vaikka sitä olikin pilotoitu edellisenä lukuvuonna neljässä yksikössä. Tämä huomioiden vastaavien työn tueksi pyrittiin kohdentamaan resursseja. Heille järjestettiin perehdytys- ja koulutuspäiviä keväällä ja syksyllä 2021 sekä myös raportin kirjoittamisen jälkeen keväällä 2022. Tavoitteena oli ja on vahvistaa osaamista ja verkostoitumista sekä tukea heitä uuden vastuutehtävän haltuunotossa. Lisäksi kaikille tunne- ja turvataitovastaaville mahdollistettiin vähintään yksi päivä suunnitteluaikaa tunne- ja turvataitokasvatuksen vuosikellon rakentamiseen. Suunnittelusta korvattiin kouluille sijaiskulukorvaukset, jolla pyrittiin mahdollistamaan se, että kaikki vastaavat saisivat käyttää riittävästi aikaa suunnitteluun.

Oulussa aikaansaannosten jatkuvuus ja turvataitokasvatuksen koordinointi on pyritty varmistamaan siirtämällä turvataitokasvatus osaksi kaupungin perusorganisaatioita ja niiden työtä ohjaavia asiakirjoja. Turvataitokasvatus kirjattiin osaksi kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaista suunnitelmaa. Keväällä 2021 Oulun sivistys- ja kulttuurilautakunta hyväksyi Oulun paikallisiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmaan sekä esi- ja perusopetussuunnitelmiin

kirjaukset turvataitokasvatuksen osalta. Lisäksi tunne- ja turvataitovastaaville maksettava korvaus saatiin linkitettyä osaksi opettajille maksettavia korvauksia, niin että kaupunki vastaa kustannuksista.

Opettajien työn tueksi tuotetut tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaalit julkaistiin elokuussa 2021. Opetusmateriaalien viimeistelyssä huomioitiin pilotoinnissa esiin nousseet kokemukset ja palautteet. Materiaaleja toimitettiin painettuina kappaleina kaikkiin Oulun esi- ja perusopetusyksiköihin. Materiaalit ovat valtakunnallisesti hyödynnettävissä osoitteessa www.turvataitokasvatus.fi. Opetusmateriaaleja toimitettiin myös muualle Suomeen painettuina kappaleina, tulleiden pyyntöjen mukaisesti. Jatkossa muiden toimijoiden on mahdollista painaa oppimateriaaleja omaan käyttöönsä AOE-palvelusta löytyvien painoversioiden avulla. Opetusmateriaaleihin perehdyttämistä tehtiin mm. opetusmateriaalien esittelytilaisuuksissa ja koulutuksissa. Opetusmateriaaleista muodostui kokonaisuutena valtakunnallisesti poikkeuksellinen kokonaisuus, jossa huomioidaan ikätasoisuus, eri luokka-asteet ja teemojen kokonaisvaltaisuus.

Kuva: Mainoskuva tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaalista sekä www.turvataitokasvatus.fi -sivustosta.

Kaikkien esi- ja perusopetusyksiköiden koulutuksen, opetus suunnitelmakirjausten, opetusmateriaalien sekä tunne- ja turvataitovastaavien valitsemisen jälkeen lukuvuoden 2021–2022 keskiössä oli ja on esi- ja perusopetusyksiköiden toimintakulttuurin kehittäminen sekä tunne- ja turvataitovastaavien työn tukeminen tässä kehittämistyössä. Kehittämistä lähestyttiin tunne- ja turvataitovastaavien tehtävänkuvan avulla niin, että koulujen vuosisuunnitelmiin pyrittiin integroimaan tunne- ja turvataitokasvatuksen toteuttaminen. Koulujen tuli siis tehdä suunnitelmaa siitä, miten, milloin ja minkä verran tunne- ja turvataitokasvatukseen liittyviä asioita käsitellään vuoden aikana. Kaikkien koulujen vuosisuunnitelmat saatiin päivitettyä tämän osalta. Useissa kouluissa teemoja käsiteltiin ja käsitellään jopa

kerran tai useammin kuukaudessa järjestettävillä erillisillä oppitunneilla, jotka linkittyivät hyvinvointiin sekä tunne- ja turvataitoihin.

Perusopetuksen jatkotuen tarpeita tunne- ja turvataitokasvatuksen toteuttamiseen liittyen on kartoitettu tammikuussa – helmikuussa 2022 toteutetulla seurantakyselyllä sekä tunne- ja turvataitovastaavien kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Esiopetuksen osalta tuen tarpeet tunne- ja turvataitokasvatuksen toteuttamiseen liittyen selvitettiin seurantakyselyllä joulukuussa 2021 – tammikuussa 2022. Nousseisiin kehityskohteisiin lähdetään vastaamaan keväällä 2022 niin, että tavoitteena on tukea ja edistää aiheen juurtumista ja käsittelyä esi- ja perusopetusyksiköissä.

Kuva: Projektikoordinaattorit Hanna Poijula ja Arttu Kuivala etävanhempainillassa

Kaikki kehitetty materiaali, kuten turvataitokasvatuksen oppimateriaalit, ovat painotuotteiden lisäksi tarjolla ja vapaasti käytettävissä turvataitokasvatus.fi -verkkosivustolla. Verkkosivustosta rakennetaan paikka, josta niin ammattilaiset kuin lasten ja nuorten huoltajat ja vanhemmat voivat löytää tietoa turvataitokasvatuksesta helposti ja ymmärrettävässä muodossa. Sivuille tulee myös

tietoa ja toimintaohjeet niihin tilanteisiin, joissa lapseen tai nuoreen on jo kohdistunut seksuaaliväkivaltaa tai seksuaalista häirintää.

Noin vuoden aikana lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistämisen toimenpide piti yli 100 koulutuspuheenvuoroa kunnallisille esi- ja perusopetusyksiköille, mutta myös mm. yksityisille

kouluille ja päiväkodeille sekä nuorisopalveluiden, oppilashuollon, yliopiston, OSAOn ja diakonisaopiston henkilöstölle ja opiskelijoille. Samaan aikaan puheenvuoroja toteutettiin myös vanhemmille päiväkotien ja koulujen vanhempainilloissa.

Digitaalinen tukipalvelu Someturva

Turvataitokasvatuksen käynnistyttyä systemaattisesti lasten ja nuorten häirintä-, houkuttelu- ja kiusaamiskokemukset voivat tulla herkemmin aikuisten tietoisuuteen, kun oppilaiden tietoisuus mm. lainsäädännöstä liittyen seksuaaliseen häirintään ja houkutteluun lisääntyy ja lapsia ja nuoria rohkaistaan kertomaan kokemuksistaan aikuisille. Opetushenkilökunnalle suunnattujen turvataitokoulutuksien yhteydessä kartoitettiin, mitä tukea ja työkaluja lapsille, nuorille ja työntekijöille tarvitaan. Toiveena oli saada lapsille ja nuorille nopea, asiantunteva, matalan kynnyksen tukipalvelu, joka mahdollistaisi ohjauksen ja neuvonnan myös koulun henkilökunnalle.

Hankkeen rahoituksen kautta Oulun perusopetuksessa pilotoidaan digitaalista tukipalvelua Someturvaa <https://www.someturva.fi/schools> lukuvuonna 2021-2022. Syyslukukaudella 2021 pilotointi käynnistyi viidessä yhtenäiskoulussa, joista neljä oli tunne- ja turvataitokasvatuksen pilottikouluja. Keväällä 2022 pilottia laajennetaan ja mukaan tulee kahdeksan uutta oululaiskoulua.

Palvelun toivotaan tuovan apua lapsille ja nuorille, jos heitä kiusataan, häiritään tai uhkaillaan sosiaalisessa mediassa, peleissä tai muualla netissä. Tavoitteena on, että oppilaat saisivat matalalla kynnyksellä apua ja tilanteisiin ehdittäisiin puuttua ennen kuin ne eskaloituvat. Palvelua voivat käyttää myös oppilaiden huoltajat sekä koulun työntekijät. Tavoitteena on, että ammattilaiset saavat välineitä esimerkiksi oppilaiden välisten somekonfliktien selvittämiseen ja apua, jos he joutuvat itse somekiusaamisen tai -häirinnän kohteeksi työssään. Palvelun odotetaan tavoittavan laajasti pilottikoulujen oppilaita, mukaan lukien myös haavoittuvassa asemassa olevat kohde-ryhmät. Perusopetuksen johto arvioi pilotoinnin pohjalta palvelun käyttökokemuksia ja toimivuutta keväällä 2022 ja päättää mahdollisesta palvelun

laajemmasta käyttöönotosta Oulun kouluissa tulevana lukuvuonna.

Huoltajille ja vanhemmille suunnatut tilaisuudet ja materiaalit

Ehkäistäessä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia, keskiössä on vanhemmuuden tukeminen. Hankkeen kautta vanhemmuuden tueksi on järjestetty erilaisia tilaisuuksia, erityisesti turvallisuudesta sosiaalisen median käytöstä sekä turvataitokasvatuksesta. Näistä yhtenä esimerkkinä ovat Turvallinen Oulu -hanketoimijoiden kanssa yhteistyössä toteutetut [podcastit](#) vanhemmuuden ja ammattilaisten työn tueksi. Yhteistyössä [Sua varten somessa -hankkeen](#) kanssa toteutettiin lasten ja nuorten vanhemmille ja huoltajille viisi kaikille avointa [Somevarttia](#), joissa käsiteltiin lasten ja nuorten sosiaalisen median maailmaa ja suosituimpia sovelluksia sekä ilmiöitä, joita suurin osa lapsista ja nuorista kohtaa sosiaalisessa mediassa. Etätilaisuuksista annettiin myös tietoja somen vaaroista, seksuaalirikoksista somessa ja niiden ennaltaehkäisystä sekä vastattiin vanhempien askarruttaviin kysymyksiin. Tilaisuuksien avulla pyrittiin antamaan vanhemmille parempia edellytyksiä luoda avointa keskustelukulttuuria lapsen ja nuoren kanssa, mikä voi madaltaa kynnystä puhua myös ikävistä, hämmentävistä ja pelottavista ilmiöistä. Vanhemmuuden tueksi järjestettiin myös vanhempainiltoja niin pilotointiyksiköihin kuin koko kaupunkiin. Teemoina olivat turvataitokasvatus, turvataidot, sosiaalisen median vaarat ja digiturvataidot. Vanhempien osallistaminen huomioitiin erityisesti myös opetusmateriaalien kotitehtävissä ja infokirjeissä.

3.-6.-luokkalaisten opetuskäyttöön sekä huoltajien kasvatustyön tueksi, yhteistyössä eri toimijoiden sekä lasten kanssa koostettu [Salaisuus-sarjakuva](#) tarjoaa vanhemmille mahdollisuuden käsitellä lasten kanssa digitaalisessa mediassa tarvittavia turvataitoja, kuten yksityisyyden suojaamista, kuvien jakamista ja turvaohjeita uhkaavien tilanteiden varalle. Sarjakuva kertoo ikätasoisesti digitaalisen median välityksellä tapahtuvasta lapsen houkuttelusta seksuaaliseen toimintaan (grooming). Sarjakuvan tavoitteena on edistää lasten intuitiota ja harkintakykyä

digitaalisessa mediassa tapahtuvassa vuorovai-
kutuksessa sekä vahvistaa aikuisten osaamista
toimia vastaavissa tilanteissa lapsen kasvua ja
kehitystä tukevalla tavalla. Sarjakuva painettiin
ja postitettiin kaikille 4.-luokkalaisille, ja kohde-
ryhmän huoltajille lähetettiin infokirje, joka sisälsi
tietoa muun muassa turvataidoista, groomingista
ilmiönä sekä mistä perhe voi mahdollisen houkut-
telun tapahduttua saada apua ja neuvontaa.

Hankkeen kautta huoltajille on toteutettu van-
hempainiltoja digitaalisen median ukiin ja tur-
vataitoihin liittyen sekä tuotettu kirjallista ja
verkkomateriaalia, jota on jaettu muun muassa
Wilman kautta. Vanhemmille ja lapsille on järjes-
tetty media- ja sometarinakilpailu herättämään
keskustelua somen käytöstä ja siihen liittyvistä

turvataidoista. Turvallinen Oulu -hankkeen net-
tisivuille on koostettu kaikille vapaasti saatavilla
olevaa tukimateriaalia ammattilaisten työn sekä
vanhemmuuden tueksi. Materiaalin osalta kar-
toitettiin olemassa olevat ajantasaiset, uudet,
laadukkaat ja pedagogisesti luodut aineistot me-
dia- ja turvataidoista sekä seksuaalikasvatukses-
ta sekä arvioitiin niiden soveltuvuus eri kasvu- ja
koulutusympäristöihin lasten ja nuorten eri ikä-
kaudet huomioiden. Lapsuus.ouka.fi ja www.turvataitokasvatus.fi verkkosivustoille on aloitettu
koostamaan vanhemmuuden tueksi tietoa lapsen
ja nuoren seksuaali- ja turvataitokasvatukseen
liittyen. Vanhemmuuden tukeminen korostuu
hankkeen toimenpiteissä entisestään lukuvuon-
na 2021-2022, jolloin vanhemmuuden tukemista
koordinoi uusi palkattu työntekijä.

Kuva: Kuvissa on Turvallinen Oulu -hankkeen mainoksia vanhemmille suunnatuista tilaisuuksista. Tilaisuu-
det on järjestetty osin yhteistyökumppaneiden kanssa ja osin hankkeen eri tiimien yhteistyönä.

Syksyn 2021 aikana hankkeessa on suunniteltu uusia toimenpiteitä vanhemmuuden tukemiseksi. Huomiota suunnataan varsinkin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten vanhempien tukemiseen. Keväälle 2022 on suunniteltu eri kielillä tulkattuja vanhempainiltoja digiturvallisuudesta. Näiden tulkattujen vanhempainiltojen avulla tavoitetaan myös vieraskielisiä vanhempia. Vanhempainiltojen toteuttamisessa tehdään yhteistyötä Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Tarkoituksena on, että näihin vanhempainiltoihin tuotetun materiaalin avulla Oulun kaupungin maahanmuuttajapalvelut voi jatkossa pitää digiturvallisuuteen keskittyviä vanhempainiltoja omana toimintanaan. Hankkeessa tuotetaan kevään 2022 aikana lapsille ja vanhemmille suunnattu animaatiovideo digiturvataitojen tärkeydestä ja niiden edistämisestä kotona. Animaatiovideo tuotetaan useilla kielillä ja se mahdollistaa tiedon saamisen sekä äänen että tekstin kautta. Näin tieto tavoittaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevasta maahan muuttaneiden perheiden joukosta myös luku- ja kirjoitustaidottomat vanhemmat, sekä sellaiset erityistä tukea tarvitsevat lapset ja vanhemmat, jotka hyötyvät selkokielisestä materiaalista. Kevään aikana tuotetaan myös koteihin suunnattu tieto- ja tehtävävihko tunne- ja turvataitoihin liittyen käännettynä eri kielille. Vihkojen tavoitteena on antaa koteihin tehtäviä ja työvälaineitä tunne- ja turvataidoista keskustelemiseen lasten kanssa. Vihko tulee eri kieliversioina kaikkien saataville turvataitokasvatus.fi nettisivustolle.

Turvallinen Oulu -hankkeessa jatkokehitetään Perhe yhtenäiseksi -työskentelymenetelmää, ja tarkoituksena on kouluttaa kaupungin perheiden kanssa työtä tekevät mallin käyttöön keväällä 2022. Perhe yhtenäiseksi -työskentelymenetelmä on kehitetty pakolaistaustaisille perheille ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen välineeksi. Työskentelyn tavoitteena on lisätä perheen yhtenäisyyttä, tukea suotuisaa vuorovaikutusta ja tunneilmaisua perheenjäsenten välillä, vahvistaa vakauttavaa arkea sekä edistää vanhempien taitoja turvataitokasvattajina. Lisää tietoa Perhe yhtenäiseksi -mallista löytyy Innokylän verkkosivustolta [Perhe yhtenäiseksi - perheterapeutista tukea pakolaisperheille](#).

Maahanmuuttaneiden vanhempien tueksi on kehitteillä myös monikulttuurinen vanhemmuusryhmä, jota on pilotoitu syksyn aikana yhteistyössä Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluiden, sekä Puolivälinkankaan asukastuvan kanssa. Kokemukset ryhmästä ovat positiivisia. Tarkoituksena on kehittää ryhmän sisältöä asiakasryhmän ja ammattilaisten palautteiden perusteella, tuottaa ryhmäohjaajan käsikirja, sekä kouluttaa ryhmää Oulun kaupungin perheiden kanssa toimijoille. Lisätietoa monikulttuurisesta vanhemmuusryhmästä löytyy Innokylän verkkosivustolta [Monikulttuurinen vanhemmuusryhmä](#).

Turvataitokasvatuksesta viestittiin yhteistyökumppaneille ja kuntalaisille

Avoimella viestinnällä on pyritty varmistamaan hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Viestinnän keinoin tavoitteena on ollut muun muassa vahvistaa lasten ja nuorten turvallisuuden tunnetta ja turvataitoja ja vaikuttaa kuntalaisten yleisiin asenteisiin jakamalla tietoa muun muassa siitä miten lasten ja nuorten turvallisuutta voidaan edistää.

Turvallinen Oulu -hankkeen nettisivuilla tiedotettiin hankkeen toiminnasta. Toiminta on saanut näkyvyyttä Oulun kaupungissa sekä sisäisesti että ulkoisesti jaettujen tiedotteiden ja päivitysten avulla ja eri tilaisuuksiin ja toimintaympäristöihin jalkautumisen avulla. Hanketta on esitelty muun muassa Aluehallintoviraston järjestämässä turvallisuusseminaarissa, Oulun kaupungin eri alueiden asukasilloissa, kouluilla ja oppilaitoksissa eri yhteyksissä sekä tiedottamalla toiminnasta muun muassa Twitterin välityksellä. Media on ollut koko hankekauden aikana hyvin kiinnostunut koko Turvallinen Oulu -hankkeen toiminnasta ja sen tuloksista. Hanketta on käynyt haastattelemassa mm. MTV, Yle, Kaleva, Forum24, Radio Pooki, Ilta-lehti, Iltasanomat ja Kuntaliiton lehti. Lisäksi hanketyötä esiteltiin syksyllä 2021 muun muassa Hyvinvointiareenalla ja turvataitokasvatuksesta julkaistiin juttu myös Opettaja-lehdessä. Keväällä 2022 turvataitokasvatuksen toimenpiteestä julkaistaan juttu Iltasanomissa sekä Talentia-lehdessä. Viestintä kouluille tapahtui rehtoreiden ja myöhemmin myös turvataitovastaavien kautta.

2.2 Toimenpide 2: Koulutuksella vahvistetaan ammattilaisten kykyä puuttua seksuaaliväkivaltaan

*Kirjoittaja: Susanna Kauppinen,
projektikoordinaattori, Turvallinen Oulu -hanke*

Turvallinen Oulu -hankkeessa vahvistettiin lu-
kuisten aiheeseen liittyvien eri koulutusteemojen
avulla lasten ja nuorten parissa työskentelevien
ammattilaisten osaamista ehkäistä alaikäisiin
kohdistuvia seksuaalirikoksia. Koulutusten ta-
voitteena oli vahvistaa ammattilaisten osaamista
seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistami-
sen ja puuttumisen keinoissa, sekä edistää am-
mattilaisten valmiuksia tukea ja toimia seksuaali-
väkivaltaan liittyvissä tilanteissa. Tavoitteena
oli myös lisätä tietoa ja taitoa tunnistaa nykyistä
paremmin alaikäisiin kohdistuvaa seksuaaliri-
kollisuutta kuten digitaalisen median uhkia ja
groomingia. Tavoitteena oli myös edistää ammat-
tिलाisten myönteistä asennetta toteuttaa turva-
taito- ja seksuaalikasvatusta omassa työssään,
jotta lapsia ja nuoria tuetaan oppimaan, kuinka
omia rajoja ja henkilökohtaista koskemattomuut-
ta voi puolustaa sekä suojata itseä vahingollisilta
ilmiöiltä sekä saada apua ja tukea. Loppuraportin
liitteistä löytyvän koulutusohjelman luomisessa
huomioitiin kohderyhmän toiveet ja tarpeet sekä
yhteistyökumppanuudet.

Toimenpiteessä 2 koulutettiin yli 3700 ammatti-
laista yhteensä 63 koulutustilaisuudessa. Koulut-
uksiin osallistui laajasti sivistys- ja kulttuuripal-
velujen henkilöstöä varhaiskasvatuksesta toiselle
asteelle sekä myös muita lasten ja nuorten paris-
sa työskenteleviä ammattilaisia mm. hyvinvoin-
ti- ja nuorisopalveluista. Koulutusteemoina olivat
lasten kehotunnekasvatus, lasten ja nuorten sek-
suaalisuuden kehityspolut ja niiden turvaaminen,
seksuaalikasvatus, seksuaalinen häirintä ja sek-
suaaliväkivalta sekä media- ja turvataidot liitty-
en mm. groomingiin, sextingiin ja sextortioniin.
Lisäksi koulutettiin yhteensä 14 turvataitokoulut-
tajaa, jotka voivat omassa työssään varhaiskas-
vatuksesta toiselle asteelle edistää turvataito-
kasvatuksen toteuttamista ja sen kouluttamista.

Koulutukset toteutettiin laajassa yhteistyössä
Suomen huippuasiantuntijoiden johdolla heidän
edustaessaan muun muassa Väestöliittoa, Ter-
veyden ja hyvinvoinnin laitosta, Pelastakaa Lap-
set ry:tä ja Suojellaan Lapsia ry:tä. Turvallinen
Oulu hankkeen aikana Oulun kaupungille koulu-
tettiin myös seksuaalineuvojia, viisi seksuaali-
neuvojaa nuorisopalveluihin, yksi hallintoon ja yksi
maahanmuuttajapalveluihin. Rahoitus näiden
ammattilaisten kouluttamiseen tuli STM:n rahoit-
uksesta. Seksuaalineuvojakoulutukset edistivät
ja laajensivat henkilöstön asiantuntijuutta sek-
suaalisuudesta ja sen moninaisuudesta sekä ke-
hittivät valmiuksia kohdata eri ikäisiä luontevasti
seksuaalisuuden ja siihen liittyvien teemojen ää-
rellä. Hanke mahdollisti myös seksuaalisuuden
puheeksi otto -koulutuksen sivistys- ja kulttuuri-
palvelujen sekä hyvinvointi- ja nuorisopalvelujen
henkilöstölle. Turvallinen Oulu -hankkeen Osaami-
sen vahvistamisen tiimi koulutti kaikki Oulun pe-
rusopetusyksiköt (52 kpl) turvataitokasvatuksen
sisältöihin sekä hankkeessa tuotetun ja pilotoidun
eri vuosiluokille laaditun turvataitokasvatuksen
opetusmateriaalin käyttöön.

Toimenpiteessä järjestettiin myös turvallisuus-
osaamiseen ja -johtamiseen sekä kriisityöhön
liittyvää koulutusta sekä työpajatilaisuus kriisi-
toiminnan kehittämiseksi. Henkilöstökoulutusta
järjestettiin seksuaalisesta häirinnästä, väkival-
lasta ja kiusaamisesta sekä trauma- ja resilienssi-
tietoisesta organisaatiosta ja kriisitilanteissa toi-
mimisesta. Henkilöstön osaamista vahvistettiin
kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastaiseen
työhön myös restoratiiviseen ja vertaissovitteluun
liittyvillä Resto-, Verso- ja MiniVerso -koulutuksil-
la Suomen Sovittelufoorumi ry:n toimesta. Resto-
ratiivinen lähestymistapa pitää sisällään kohtaa-
mista, kuuntelua, ihmisten välisten suhteiden ja
sosiaalisten taitojen eheyttämistä. Vertaissovit-
telu on oppimisyhteisöihin kehitetty sovittelukäy-
täntö, jossa korostuu oppilaiden omakohtainen
osallisuus ja aktiivinen toimijuus. Koulutusta on
laajennettu esi- ja perusopetuksen opettajilta
ja oppilailta saadun palautteen perusteella Mini-
Verso-, Verso- ja Resto-koulutuksiin koskemaan
valittujen alueellisten päiväkotijä ja kouluparien
lapsia ja nuoria. Koulutettavien yksikköjen määrää
laajennettiin vaiheittain.

Lisäksi henkilöstön osaamista vahvistettiin laa-
timalla laajassa monialaisessa yhteistyössä toi-
mintaohje tilanteisiin, jos oppilaasta/opiskelijas-
ta herää huoli ja epäily esim. seksuaaliväkivallasta
tai kaltoinkohtelusta. Toimintaohjeen laadinnassa
tehtiin vahvaa yhteistyötä muun muassa sivistys-
ja kulttuuripalvelujen opiskeluhuollon edustajien,
turvallisuusjohtamisen tiimin, Barnahus-hank-
keen paikallisten asiantuntijoiden, hyvinvointi-
palvelujen edustajien sekä poliisin kanssa. Var-
haiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstöä
perehdytettiin laajasti toimintaohjeen käyttöön
eri koulutustilaisuuksien yhteydessä. Lisäksi
kehitettiin yhteistyössä Suojellaan Lapsia ry:n
asiantuntijoiden johdolla oppilaitosten psykososi-
aalisen tuen toimintaohje kriisitilanteisiin, joissa
oppilas/oppilaat ovat joutuneet seksuaalirikoksen
uhriksi. Myös kriisitointasuunnitelma päivitet-
tiin moniammatillisena yhteistyönä Nopsa-tiimin
johdolla.

Toiselle asteelle koostettiin seksuaaliväkivaltaan
ja seksuaaliseen häirintään sekä media- ja tur-
vataitoihin liittyvä opetusmateriaali hyvinvointi-
teemojen käsittelyn tueksi. Hankkeessa tuotettu
tukimateriaali on valtakunnallisesti käytettävissä
ja löytyy turvataitokasvatus.fi-nettisivuilta. Van-
hemmille ja lapsille järjestettiin media- ja some-
tarinakilpailu herättämään keskustelua somen
käytöstä ja siihen liittyvistä turvataidoista. Hank-
keessa tehtiin aktiivisesti yhteistyötä niin paikal-
listen kuin valtakunnallisten toimijoiden kanssa
koulutusten ja aineistojen osalta. [Oulun kaupun-
gin tasoinen suunnitelmatyö toteutui oppilaiden
suojaamiseksi väkivallalta, häirinnältä ja kiusaa-
miselta](#) laajan, moniammatillisen asiantuntija-
työryhmän johdolla, johon kuului asiantuntijoita
muun muassa Oulun yliopistosta, Vanhempain-
liitosta, koulupoliisista, sivistys- ja kulttuuripal-
veluista, hyvinvointi- ja nuorisopalveluista sekä
Vuolle Settlementistä ja Oulun normaalikoulusta.
Työhön osallistettiin myös eri ikäisiä lapsia ja nu-
ria sekä huoltajien edustajia.

Toimintaa arvioitiin pyytämällä palautetta kou-
lutustilaisuuksien jälkeen Zef-kyselyjen avul-
la ja analysoimalla saadut tulokset toiminnan

kehittämiseksi. Lisäksi kyselyn avulla kartoitet-
tiin koulujen turvallisuusjohtamisesta vastaavilta
toiveita turvallisuusjohtamiseen ja -osaamiseen
liittyvistä koulutuksista ja tukimateriaaleista,
mitä hyödynnettiin koulutusten suunnittelussa
ja toteutuksessa. Kaikkien koulutusten keskiarvo
oli 4,5 (asteikko 1-5). Koulutukset koettiin palaut-
teiden mukaan tärkeiksi ja ajankohtaisiksi. Kou-
lutuksista saadun palautteen perusteella yli 98 %
vastanneista koki saaneensa hyödyllistä tietoa ja
materiaalia, yli 92 % ilmoitti omaavansa enemmän
tietoa ja taitoa aiheesta kuin ennen koulutusta ja
yli 80 % vastaajista aikoi hyödyntää koulutukses-
sa saamaansa antia työssään. Yli 80 % vastaajista
koki turvataitokasvatuskoulutusten edistäneen
valmiuksia antaa turvataitokasvatusta. Koulutuk-
sia kehitettiin saadun palautteen pohjalta, jonka
johdosta koulutuksiin lisättiin mm. luokanopetta-
jan puheenvuoro, miten opettaja voi kouluarjessa
tukea traumaattisen tapahtuman kokenutta oppi-
lasta. Aihetta käsiteltiin myös hankkeessa tuote-
tussa podcastissa.

Hanke toteutti vuodenvaihteessa 2020–2021 seu-
rantakyselyn turvataitokasvatuksen koulutusoh-
jelmakoulutuksiin osallistuneille, jonka mukaan
vastaajista (N=166) yli 63 % oli hyödyntänyt koulu-
tuksessa saamaansa tietoa ja taitoa työssään. Yli
puolet vastaajista oli toteuttanut turvataitokasva-
tusta ja hyödyntänyt turvataitokasvatuksen mate-
riaaleja työssään enemmän kuin ennen koulutuk-
sia. Koulutusten oli koettu lisänneen tietotaitoa
sekä laajentaneen ymmärrystä ja tuoneen var-
muutta turvataitokasvatuksen toteuttamiseen.

Hankkeessa toteutettua laajaa koulutusohjelmaa
ja siihen liittyvää tukimateriaalia lasten ja nuorten
seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi on
esitelty niin paikallisesti eri medioissa kuin valta-
kunnallisesti muun muassa Opetushallituksen ja
Terveystieteiden tutkimuslaitoksen järjestämäs-
sä Hyvinvointiareena-tapahtumassa sekä koulu-
kuraattoreiden tapahtumassa syksyllä 2021.

2.3 Vahva alku suurelle muutokselle - toimenpiteiden 1 ja 2 vaikuttavuuden arviointia

*Kirjoittaja: Minna Viinikka, projektitutkija
Turvallinen Oulu -hanke*

Toimenpiteiden 1 ja 2 osalta vaikuttavuutta voidaan kartoittaa turvataitokasvatuksen pilot-tiuköiden opettajille suoritetun haastattelun, ulkopuolisten arvioijien, kerätyn palautteen, sidosryhmäkyselyn ja työntekijöiden näkemysten kautta. Kerättyä tietoa peilataan myös aiheesta olevaan tutkimustietoon. Toimenpiteen 1, turvataitokasvatuksen osalta on syytä muistaa, että raportin kirjoittamisen hetkellä toimenpide on yhä käynnissä. Loppuraportissa voidaan arvioida vaikuttavuutta vain sen kirjoittamisen hetkellä saatavilla olevan tiedon perusteella. Näin ollen esimerkiksi tammikuussa - helmikuussa 2022 opettajille lähetettyjen seurantakyselyiden analyysit eivät ehdi mukaan raporttiin, kuten eivät myöskään monet vanhemmuuden tukemiseen liittyvien toimien arviot. Monet vanhemmuuden tukitoimista ovat valmistumassa kevään 2022 aikana.

Seksuaaliväkivallan tekijöitä, tekoilanteita ja ennaltaehkäisyä kartoittaneessa, valtioneuvoston syksyllä 2021 julkaisemassa, selonteossa annetuissa toimenpidesuosituksissa seksuaalikasvatus ja -valistus nostetaan yhdeksi suositeltavaksi primääritason interventioksi (Vauhkonen & al. 2021, 117). Turvataitokasvatus voidaan lukea juuri tällaiseksi interventioksi. Selvityksessä todetaan, että seksuaalikasvatuksen tulisi olla riittävän pitkäkestoisista ja monipuolista, koska tällöin sillä on havaittu olevan suurin vaikutus asenteisiin sekä tietoon, ja interventioissa pitäisi huomioida potentiaaliset tekijät, uhrit ja sivulliset. Selvityksen mukaan sisältöjen tietopohjan tulisi rakentua kohdeyleisölle pedagogisoituun tutkittuun tietoon, jotta sen avulla voitaisiin oikaista harhaanjohtavia käsityksiä seksuaaliväkivallasta, sen tekijöistä ja tekoilanteista. Selvityksessä myös todetaan, että tietoa pitäisi tarjota myös vanhemmille, koska ainakin selvityksen lainaamien ulkomaisten tutkimusten mukaan, moni vanhempi valistaa lapsiaan

seksuaalisen hyväksikäytön vaaroista harhaanjohtavaan tietoon perustuen. (Vauhkonen & al. 2021, 117.) Oulussa rakennetussa mallissa turvataitokasvatuspolusta on rakennettu nimenomaan pitkäkestoinen ja monipuolinen sekä kaikki osallistava. Toimenpiteen työntekijät ovat hyödyntäneet saatavilla olevaa uusinta tietoa sekä kansallisia ja paikallisia asiantuntijoita rakentaessaan koulutuksia ja materiaaleja. Lisäksi myös vanhemmille on tarjolla tietoa ja materiaaleja.

Selvityksessä myös todetaan, että vaikutustyötä ei saa jättää vain koulujen hoidettavaksi vaan sen pitää olla osa kaikkien nuorisopedagogiikan alan toimijoiden toimintaa (Vauhkonen & al. 2021, 117). Turvallinen Oulu -hankkeessa on pyritty edistämään myös tätä laajasti ammattilaisia kouluttamalla sekä viemällä turvataitokasvatuksen teemoja toisten hankkeen toimenpiteiden kautta muiden toimijoiden työkentälle. Toimenpidesuosituksissa todetaan lisäksi, että seksuaaliväkivallan kirjo on laaja ja sen takia kaikkien osapuolten osaamista tunnistaa sen eri muotoja on syytä lisätä. Suosituksissa mainitaan erikseen ahdistelevan ja asiattoman viestinnän tunnistamisen tärkeys, koska selvityksen mukaan merkittävä osa nuorten itse pahimmiksi kokemista uhrikokemuksista sisältyi asiattomille viesteille altistumista, erityisesti nuorten toisiinsa kohdistamissa teoissa. Suosituksissa kerrotaan, että nuorten ja vanhempienkin tulisi paremmin tunnistaa asiattoman viestinnän rajat sekä suostumuksen merkitys. Lisäksi selvitys suositti, että erityisesti nuorempien sosiaalisen median käyttäjien osaamista tunnistaa groomingia ja turvallisen ja turvattoman kommunikation rajoja tulisi kasvattaa, kuten myös lasten ja nuorten halukkuutta kertoa kokemuksistaan turvalliselle aikuiselle. Lisäksi myös aikuisten taitojen näiden tilanteiden kohtaamiseen pitäisi selvityksen mukaan vahvistaa ja nuorten kanssa töitä tekevien ammattilaisten ja vanhempien digi- ja someosaamista pitäisi kehittää, jotta seksuaaliväkivaltaa saataisiin ennaltaehkäistyä ja uhreja tuettua. (Vauhkonen & al. 2021, 117–118.) Kaikki nämä aiheet on huomioitu turvataitokasvatuksen Oulun mallissa, kuten toimenpiteen esittelyssä on kerrottu. Tuoreimman Suomessa julkaistun seksuaaliväkivaltaa koskevan selvityksen suosituksiin peilaten toimenpiteiden 1 ja 2 toimintaa ja

toimenpiteissä tehtyjä valintoja voidaan siis pitää onnistuneena.

Ulkopuoliset arviot turvataitokasvatuksen toimenpiteestä

Turvallinen Oulu -hanke osallistui turvataitokasvatuksen toimenpiteellä kansalliseen Rikoksentorjuntaneuvoston vuosittain järjestämään rikoksentorjuntakilpailuun, jonka voiton myötä hanke pääsi edustamaan Suomea myös Euroopan rikoksentorjuntakilpailussa, European Crime Prevention Awardseissa (ECPA). Tässä kisassa hanke sijoittui toiseksi.

Rikoksentorjuntaneuvoston raati perusteli hankkeen voittoa muun muassa sillä, että turvataitokasvatuskokonaisuutta pidettiin selkeimmin dokumentoituna, minkä takia se on vaivatta siirrettävissä myös muille paikkakunnille ja maihin. Toisaalta raati ilmaisi myös huolensa mallin toistamisen hinnasta. Raati arvosti sitä, että hankkeessa oli hyödynnetty valmiina olevia toimintamalleja kuten restoratiivinen oikeus ja sovittelu sekä turvataitokasvatus ja kehitetty niistä toimintamalli seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön ehkäisemiseksi. Raati arvosti perusteluissaan myös sitä, että hankkeen toimijat ovat ansiokkaasti hyödyntäneet olemassa olevaa osaamista ja hyvin perusteltuja toimintatapoja ja ottaneet mukaan kaiken ikäiset lapset, heidän vanhempansa sekä ammattikasvattajat. Myös pysyvien toimintamallien luomista kaupungin organisaatioon ja toimintoihin arvostettiin, tätä pidettiin yhtenä hankkeen keskeisenä tuloksena. Raati piti myös sarjakuvatyöskentelyä innovatiivisena ja nuoret hyvin huomioivana ja hankkeen keskiössä olevaa teemaa erittäin tärkeänä ja ajankohtaisena sekä koko Suomea ja muuta maailmaa koskettavana. Raati myös totesi, että turvataitojen opettaminen on osa laajempaa seksuaalikasvatusta, jossa lapsia varhaiskasvatuksesta yläasteen lopulle kasvatetaan vastuulliseen, empaattiseen ja kunnioittavaan seksuaalikkulttuuriin ja piti siksi hankkeen vaikutuksia potentiaalisesti yhteiskunnallisesti mullistavina ja parhaimmillaan kulttuuria ja toimintatapoja pitkällä aikavälillä muuttavana. (Kansallinen rikoksentorjuntakilpailu 2021, raadin päätös.)

ECPAn perusteluissa turvataitokasvatusta kiitettiin sen sosiaalisiin taitoihin keskittyvästä lähestymistavasta, jossa huomioidaan useat näkökulmat, kuten opetus tunteista ja lasten itsetunnon ja kommunikaatiotaitojen parantaminen sekä useiden ikäluokkien huomioimisesta. Raati piti lähestymistapaa innovatiivisena ja usein kansainvälisessä tutkimuksessa ja käytännöissä laiminlyötyihin alueisiin keskittyvänä. Raadin mielestä turvataitokasvatuksen tarjoamiseen tarvitaan moniammatillista tiimiä ja raati toteasi, että kansalliset sekä paikalliset kumppanit ja laaja ammattilaisten verkko voivat tuoda oman erityisosaamisensa hankkeeseen. Näiden seikkojen vuoksi turvataitokasvatusta pidettiin hyvän käytänteen mallina ja sen ajateltiin voivan avata kiusaamiseen teeman ympärillä olevien päätöksentekijöiden ja avainpelaajien silmiä. (EUCPN 2021 b.) Lisäksi hankkeen tuomaristolta saamassa perustelukirjeessä todetaan, että hanke teki tuomaristoon vaikutuksen vahvalla organisaatiollaan. Kirjeessä todetaan, että projekti avaa uusia uria tarttumalla kansainvälisessä tutkimuksessa ja käytännöissä aliedustettuun aiheeseen ja tarjoaa vahvan sosiaalisiin taitoihin pohjautuvan lähestymistavan kommunikaation ja vertaisten suhteiden sekä alaikäisten rajojen asettamisen taitojen vahvistamiseen. Tuomariston mukaan avaintekijät, kuten vanhemmat sekä paikalliset ja kansalliset toimijat ovat osallisina sen varmistamiseksi, että ympäröivä yhteisö sitoutuu projektiin. Heitä tukemassa on laaja ja moniammatillinen ammattilaisten tiimi, joka tarjoaa näkemyksiä ja varmistaa sosiaalisen tuen projektille. Tuomaristo kiittää myös projektin kulttuurista näkökohtaa, mutta huomauttaa, että tämä voi hieman vaikeuttaa hankkeen toistettavuutta muissa jäsenmaissa. Kirjeessään tuomaristo kuitenkin kannattaa vahvasti hanketta ja toivoo, että se löytää tiensä muihin maihin. (Feedback letter European Crime Prevention Award 2021.)

Loppuraportin kirjoittamisen hetkellä Tunne- ja turvataitokasvatuksen Oulun malli valittiin jatkokoon myös Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvin kevään 2022 aikana toteuttamaan kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointiin. Arviointi on osa opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelmia kiusaamisen, väkivallan

ja häirinnän ehkäisemiseksi. (Karvin nettisivut 2022.) Tämän selvityksen pohjalta vaikuttavuudesta saadaan lisää ulkopuolisia arvioita myös loppuraportin julkaisemisen jälkeen. Edellä kuvatut arvioinnit kuitenkin ovat vaikuttavia näytteitä siitä, että myös hankkeen ulkopuoliset arvioijat arvostavat tehtyä työtä.

Turvataitokasvatuksen juurruttaminen lasten oppimisympäristöihin – pilottiyksiköiden opettajien kokemuksia

Lukuvuoden 2020–2021 päätteeksi turvataitokasvatuksen oululaista mallia pilotoineiden esi- ja perusopetusyksiköiden opettajia haluttiin haastatella mallin vaikuttavuuden kartoittamiseksi. Haastatteluihin pyydettiin vapaaehtoisia opettajia jokaisesta turvataitokasvatuksen pilottiyksiköstä. Haastateltavat peruskoulunopettajat eivät olleet yksiköidensä turvataitovastaavia, sillä haastatelussa haluttiin kartoittaa tilannetta nimenomaan niiden opettajien osalta, jotka ovat osallistuneet kaikille tarjolla olleeseen koulutukseen ja materiaalien käyttöönottoon. Haastattelut toteutettiin etänä koronatilanteen vuoksi ja ne tallennettiin. Tallenteet tulivat ainoastaan haastattelijan nähtävälle ja haastateltavien kertoma luvattiin anonymisoida niin, että yksittäiset haastateltavat eivät ole tunnistettavissa. Haastateltavien joukko oli suhteellisen pieni ja pilottiyksiköt ovat myös selvitettävissä, joten haastateltaville ei ole annettu heidän vastauksiaan yksilöiviä nimimerkkejä haastatteluiden analyysissä. Haastateltaville kerrottiin, että haastattelija, projektitutkija Minna Viinikka, ei ollut ollut mukana turvataitokasvatuksen kehittämisessä ja että haastattelun tarkoitus oli kartoittaa toimenpiteen vaikuttavuutta.

Esikouluopettajille ja peruskouluopettajille tehtiin erilliset haastattelurungot, jotka olivat puolistrukturoituja. Erot haastattelurunkojen välillä eivät olleet suuria. Haastattelurunkojen rakentamisen pohjana käytetyissä pilotointipalautteissa näkyi joitakin eroja esimerkiksi koulutuksessa saadun tiedon suunnittelun ja spontaanin hyödyntämisen välillä, mikä huomioitiin kysymysten järjestyksessä ja painotuksissa. Kysymysten järjestystä muutettiin ensimmäisten haastattelujen kokemusten perusteella.

Opettajien mahdollisuuksissa tarkkailla lasten arkea sekä tuntea opettamansa ryhmän lapset ja nuoret on eroja. Esikoulujen ja alakoulun opettajat työskentelevät samojen lasten kanssa läpi vuoden päivittäin, joten heidän mahdollisuutensa havainnoida lasten arkea ovat aivan toiset kuin yläkoulun aineenopettajien, mikä näkyy opettajien kuvauksissa sekä turvataitokasvatuksen antamisessa että mahdollisten muutosten havainnoimisen mahdollisuuksissa. Yläkoulun puolella opettajat eivät tunne lapsiryhmiä samoin kuin alakoulussa eivätkä välttämättä tiedä esimerkiksi luokissa menossa olevista tilanteista. Myös koronan mainittiin vaikuttaneen siihen, kuinka paljon lasten arki oli näkynyt opettajille, esimerkiksi etäopetuksesta johtuen.

Pilottiyksiköissä turvataitokasvatus on käynnistynyt ennen kuin se on lisätty esiopetusyksiköiden ja koulujen työtä ohjaaviin kaupungin opetussuunnitelmiin. Haastattelujen tuloksia tarkastellessa on syytä myös huomata, että opettajien käytössä ovat olleet pilottimateriaalit. Kaikki opettajien käytössä olleet tehtävät ja materiaalit eivät ole päätyneet lopullisiin turvataitokasvatusoppimateriaaleihin, vaan materiaaleja on muokattu pilottiyksiköistä kerätyn palautteen pohjalta ja heidän saamaansa koulutusta on kehitetty heidän antamansa palautteen pohjalta ennen muiden Oulun esi- ja perusopetusyksiköiden kouluttamista.

Opettajien taustatiedot ja osaaminen aihealueen ympärillä ennen pilotin käynnistymistä

Haastatteluiden aluksi opettajilta kartoitettiin minkälaisia taustatietoja ja vastuita heillä oli turvataitokasvatuksen teemoihin liittyen. Esikouluryhmien opettajille tuttuja aiheita olivat tunnetaidot ja tunteiden säätely ja kaveritaidot ja vuorovaikutustaidot, mutta näihinkin aiheisiin opettajat kertoivat saaneensa lisätietoa, uutta tietoa, erilaisia näkökulmia, päivitystä tietoihin sekä lisämateriaaleja. Vieraammiksi aiheiksi mainittiin itsensä puolustaminen, seksuaalisuuteen liittyvät asiat ja selviytymistaidot. Yksi haastelluista opettajista oli kaivannut näistä aiheista lisää tietoa ennen koulutusta.

Alakoulun puolella haastateltavat opettivat joko luokka-asteita 1–2 tai 5–6. Osalla oli kokemusta muidenkin luokka-asteiden opettamisesta tai yläkoulun puolella opettamisesta. Joukossa ei ollut yhtään luokka-asteiden 3–4 opettajaa, mikä saattaa vaikuttaa analyysin tuloksiin. Toisaalta alakoulun tuloksista näyttää tälläkin otannalla piirtyvän melko yhdenmukainen kuva. Pääasiassa alakoulun opettajilla ei ollut muita aihealueeseen liittyviä vastuutehtäviä. Osa turvataitokasvatuksen teemoista oli heille ennalta jossain määrin tuttuja, erityisesti tunnetaitokasvatus 1.–2.-luokkalaisia opettaville. Tietotaitoja tai teemojen käsittelyä aiemmin kuvattiin kuitenkin hajanaisiksi. Erityisesti digiturvataidot ja sosiaaliseen mediaan liittyvät teemat nousivat sellaisiksi, joissa opettajat kaipasivat ja olivat saaneet uutta tietoa. Yksi haastateltavista myös huomautti, että tiedon hankkiminen teemoista on tähän asti voinut olla kiinni yksittäisten opettajien mielenkiinnosta ja ne, jotka aiheesta eniten tarvitsisivat tietoa eivät ole sitä mistään saaneet. Aiheita myös kuvattiin opettajien arkiseen työhön limittyväksi, esimerkiksi sosiaaliseen mediaan liittyen kuvattiin tapahtuvan joka vuosi ”ryöpsähdyksiä”, joihin opettajan on reagoitava.

Yläkoulun opettajille turvataitokasvatuksen teemat olivat pääasiassa vieraampia kuin pienempien lasten opettajille. Tämä on loogista myös siitä näkökulmasta, ettei heidän peruskoulutuksensa yliopistossa sisällä tällaisia aiheita, vaan keskittyy opettavien aineiden sisältöön ja niiden opettamiseen. Joillekin opettajista aiheet olivat kuitenkin jossain määrin tuttuja opettavien aineiden sisältöjen kautta, esimerkiksi mediakasvatuksen tai terveystiedon tunneilta sekä muiden työhönsä liittyvien vastuutehtävien koulutusten kautta. Toisille aiheet olivat täysin vieraita myös näistä näkökulmista. Yläkoulun opettajat olivat myös pitäneet turvataitokasvatustunteja tai turvataitoihin liittyviä hetkiä huomattavasti vähemmän kuin nuorempien lasten opettajat.

Opettajien kokemukset pilotoidusta koulutuksesta

Kaikille pilottiyksiköiden opettajille tarjottiin pilottikoulutus tunne- ja turvataitokasvatuksesta.

Haastatteluissa pyrittiin kartoittamaan myös opettajien kokemuksia saadusta koulutuksesta, mutta tässä asiassa haasteena oli se, että haastattelut toteutettiin lukuvuoden päätteeksi, jolloin saadusta koulutuksesta oli kulunut jo runsaasti aikaa. Opettajien oli haastatteluissa hankala muistaa mitä kaikkea koulutukseen oli sisältynyt, ja osalla muistelua vaikeutti myös se, että pilottikoulutuksen kanssa samaan aikaan oli ollut paljon muutakin opetuksen käynnistymiseen liittyvää toimintaa. Koulutuksista heti niiden jälkeen pyydetty palaute voikin tarjota opettajien koulutuksiin liittyvistä näkemyksistä kattavamman kuvan ja tätä palautetta käsitellään Turvallinen Oulu -hankkeen loppuraportissa toisaalla.

Esikoulun puolella kaksi opettajaa kuvasi odottaneensa koulutusta innolla, koska kaipasivat työkaluja arkitoimintaan tai pitivät aiheita tärkeinä. Koulutuksesta kuvattiin saadun hyvin taustatietoa aiheista, asiat olivat tulleet hyvin, tiiviissä paketissa, keho- ja mediatunneosioiden käsittelyn laajuutta keuhuttiin, kuten myös konkretiaa ja selkeyttä sekä materiaalipakettien laajuutta.

Alakoulun opettajat kertoivat, että korona-aika oli asettanut haasteita aiheita syventäville keskusteluille, opettajat kuvasivat, että liveinä keskusteluja ja kysymyksiä olisi ollut helpompi toteuttaa. Keskusteluja kuvattiin hyviksi ja toisaalta niitä kaivattiin lisää. Somemaailmaa, etenkin nuorten kohdalla kuvattiin sellaiseksi, josta opettajat kaipasivat lisää tietoa.

Yläkoulun opettajista osa oli kaivannut turvataitokasvatuksen teemoihin liittyvää koulutusta tai kertoi ylipäänsä kouluttavan innolla itseään aina kun mahdollista. Yksi opettaja kuvasi kuinka oli joskus tilanteiden tullessa vastaan miettinyt, että ”*voikun osaisi tämänkin asian hoitaa*”, mutta ajatellut näissä tilanteissa sitten, että ehkä muut ammattilaiset hoitavat ne. Positiivisessa valossa koulutuksesta mainittiin keskustelut, monipuolisuus ja laajuus, sovellettavuus koulujen omiin tarpeisiin, havainnollistavat esimerkit, harjoitteet ja lainsäädännön tiedoksi tekeminen (mikä on rikos ja mikä ei). Yksi opettaja kuvasi, että vaikka osa asioista oli tuttuja, koulutuksen myötä monet asiat selkiytyivät. Toinen opettaja, jolle aiheet

olivat ennestään tutumpia kuvasi, että niiden kollegoiden joukossa, joille aiheet olivat vieraampia, koulutus herätteli keskustelua. Toisaalta haasteltavat kaipasivat tilaa myös lisäkeskusteluille. Koronan vuoksi koulutukset järjestettiin etänä erilaisin järjestelyin ja tämän kerrottiin vaikuttaneen keskustelumahdollisuuksiin ja vuorovaikutukseen.

Yläkoulun opettajien osalta opettajat mainitsivat myös, että joko he itse tai ne kollegat, joille aihe oli vieraampi, olisivat kaivanneet pidempää tai hajautetumpaa koulutusta. Niille, joille aihe oli vieras, tiiviissä koulutuksessa ei jäänyt juuri aikaa sisäistä kaikkia asioita tai keskustella ja miettiä opittua. Yksi opettaja kuvasi, että ei koulutukseen tullessaan tiennyt mitä turvataitokasvatus sanana tarkoittaa ja oli kollegoineen ollut hämmentynyt (kaiken koulun aloitukseen liittyvän ”alkuhulinan keskellä”), kun koulutuksen jälkeen hänen odotettiin alkavan opettaa asiasta: *”on vähän semmoinen olo että hetkinen mistä tässä edes puhuttiin ja mitä mun ois tarkoitus tehdä”*.

Aineenopettajien kouluttamisessa täytyy siis ottaa huomioon se, että monella tietotaitoa asioihin liittyen ei juuri ole. Samalla koulutuksessa täytyy myös huomioida näiden opettajien motivointi: miksi tämä tietotaito on tärkeää myös heille. Yläkoulun opettajien esiin nostamia haasteita käsitellään vielä lisää ja laajemmin myöhemmin, mutta jo tässä vaiheessa on syytä todeta, että opettajien tulee saada tukea turvataitokasvatuksen toteuttamiseen, kun heille on sellainen velvoite myös asetettu. Turvallinen Oulu -hankkeessa on luotu turvataitokouluttajien verkosto, joka on koulujen hyödynnettävissä, kun tarvetta uudelleen koulutukselle tai lisäkoulutukselle ilmenee. Toivottavaa on, että koulujen johto hyödyntäisi tätä saatavilla olevaa koulutusresurssia henkilökunnan tarpeita kuunnellen ja henkilökunnan lisäkouluttautumista mahdollistettaisiin myös turvataitokasvatus toimenpiteen järjestämien viimeisten koulutusten osalta vuonna 2022. Muutoin lasten ja nuorten oikeus laadukkaaseen ja yhdenvertaiseen turvataitokasvatukseen ei toteudu ja myös opettajat asetetaan asemaan, jossa heidän ei kuuluisi olla.

Turvataitokasvatuksen toteuttaminen käytännössä eri yksiköissä

Oulussa luodut ja kaikilla yksiköillä käytettävissä olevat oppimateriaalit, sisältävät koko vuoden kattavat valmiit tuntisuunnitelmat oppitunneille sekä jokaisen tunnin osalta osaamistavoitteet. Niin halutessaan, koulut ja esiopetusryhmät voivat lähteä toteuttamaan turvataitokasvatusta näihin valmiisiin suunnitelmiin pohjautuen. Turvataitokasvatusta toteuttavilla yksiköillä on kuitenkin mahdollisuus toteuttaa turvataitokasvatusta parhaaksi katsomallaan tavalla. Tästä syystä haastatteluissa pyrittiin myös kartoittamaan valittuja toteuttamisen tapoja sekä opettajien näkemyksiä valittuihin tapoihin liittyen. Toteutustapojen vaihtelu mahdollistaa sen, että koulut, yksiköt ja yksittäiset luokat ja ryhmät voivat huomioida turvataitokasvatuksessa omat ryhmästä tai yksiköstä esiin nousevat erityiset tarpeensa. Samalla turvataitokasvatus on helppo siirtää osaksi koulujen ja esiopetusyksiköiden jo olemassa olevaa toimintaa ja vuosisuunnittelua. Samaan aikaan on syytä kuitenkin varmistaa, että kaikkien lapsien oikeus laadukkaaseen ja kattavaan turvataitokasvatukseen toteutuu yhdenvertaisesti toteutuksen vaihteluista huolimatta.

Esikoulun puolella toteutustavat olivat olleet moninaiset. Osa oli pitänyt tunteja säännöllisesti viikoittain ja edennyt täysin pilottimateriaalin mukaan, toisilla oli ollut tunteja epäsäännöllisesti. Suurin osa oli suunnitellut etenemisen tyylin yhdessä muiden opettajien kanssa, ja he olivat luoneet vuosikellon etenemisen tueksi. Yksi oli pitänyt tunteja poimien materiaaleista osia sen hetkisen tarpeen mukaan. Suunnitelmallisesti edenneet olivat kuitenkin myös tarttuneet eri teemoihin spontaaneissa hetkissä, esimerkiksi satujen kautta, jos jokin asia kuohututti tai puhutti, tai painottaen omassa ryhmässään esille nousseita asioita. Yhdessä ryhmässä, jossa tunteja ei ollut pidetty niin säännöllisesti, pohdittiin että seuraavalle vuodelle ne voisi ottaa viikoittaiseksi käytännöksi.

Esikoulun puolella turvataitokasvatushetkien pituus vaihteli hyvin paljon ja opettajat kertoivat soveltaneensa suunnitelmiaan lasten vireystason ja muun vastaanottavuuden mukaisesti. Yhdellä haastatellulla hetket olivat kestäneet 5–30 minuuttia, riippuen lasten keskusteluun osallistumisesta. Tässä ryhmässä täysiä oppitunteja ei pidetty mahdollisina. Samoin myös toisessa ryhmässä kuvattiin, että puoli tuntia oli ollut suunniteltujen oppituntien mahdollinen maksimi. Yhdessä ryhmässä hetket olivat kestäneet puolesta tunnista 45 minuuttiin sisältäen esimerkiksi tarinan ja toiminnallisia harjoitteita. Suunnitelmallisesti pilottimateriaalin mukaan edenneiden tuokiot olivat kestäneet 45 minuutista tuntiin, välillä jopa pidempään, kun aiheiden käsittelyä oli jatkettu ruokailun jälkeen, kun lyhyempi aika ei ollut riittänyt. Heille tällainen pituus oli tuntunut toimivalta, koska mukana oli toiminnallisia osioita, ei pelkkää keskustelua. Samassa ryhmässä lapset olivat jatkaneet aiheiden käsittelyä välillä myös kotona illalla kotitehtävien muodossa.

Esikoulun osalta näyttää siis siltä, että edettäessä suunnitelmallisesti materiaalien luoman rungon mukaisesti, aiheen käsittely voi olla helpompaa tai helpompaa, ainakin mahdollisena pidettyjen oppituntien pituuden perusteella ja samaan viittaavat myös kokemukset muualta Suomessa, joista kerrotaan lisää myöhemmin. Ryhmissä on kuitenkin voinut olla muitakin eroja,

joten tämän otannan perusteella asiasta ei voi sanoa varmaksi.

Alakoulun puolella toteuttamistavat vaihtelivat paljon. Suurin osa haastatelluista kertoi, että toteutusta oli suunniteltu yhdessä joko aiemmin olemassa olleen työryhmän toimesta tai esimerkiksi luokka-asteittain perustettujen ryhmien toimesta. Mutta haastateltavien joukossa oli myös täysin tai pääasiassa itsenäisesti toteutuksen suunnitelleita. Tunteja oli pidetty vaihtelevasti; kerran kuussa, sitäkin harvemmin, viikoittain, yhtenä yli viikon kestäneenä kokonaisuutena sekä muillekin oppitunneille opetussuunnitelman mukaisten teemojen kanssa yhdistäen.

Pitkin vuotta pidetyistä tunteista positiiviseksi nostettiin se, että kun ne on merkattu kalenteriin yhteisesti, mitään muuta ei voi nostaa siihen tilalle. Ne, joilla tunteja oli ollut noin kerran kuussa, toivat esiin, että niitä olisi voinut olla useamminkin. Tiiviimmässä teemojen käsittelyssä positiivisena pidettiin sitä, että tilat saatiin järjestää turvallista keskustelua tukevaksi ja keskusteluille oli aikaa ja rauhaa ilman katkoja. Muihin oppitunteihin yhdistettäessä oppimateriaalien kerrottiin soveltuvan suoraan sellaisenaan myös muiden aineiden oppitunneille.

Yläkoulun opettajat kertoivat, että tunteja olivat suunnitelleet turvataivotastaavat, monialaisia oppimiskokonaisuuksia suunnitelleet tai hyvinvointipolkuja suunnitelleet opettajat. Yksiköissä turvataitokasvatus oli yhdistetty osaksi hyvinvointitaitotunteja tai MOK-viikkoja ja aiheita oli käsitelty myös joidenkin oppiaineiden sisällä. Joissakin tuntisuunnitelmissa oli jätetty valinnanvaraa tunteja pitäville opettajille. Osa opettajista kertoi pohtineensa yhtenäisen kokonaisuuden kaikille yhden ikäluokan lapsille, sen ikäluokan sen hetkiset tarpeet huomioiden. Suunnitteluun liittyen joissakin kouluissa oli varattu aikaa kokonaisuus suunnitelleille opettajille, mutta tuntien pitäjille ei ollut varattu suunnittelu- tai tutustumisaikaa. Joissakin yksiköissä tästä oli huomautettu ja aikaa oli varattu myös tuntien pitäjille. Toisissa yksiköissä opettajat olivat pitäneet tunteja ilman siihen varattua valmistautumisaikaa ja kokivat tämän tilanteen vaikeaksi. Ottaen huomioon

joidenkin aineenopettajien aiheesta kokeman epävarmuuden ja sen, että teemat ovat monille aivan uusia, tämä on asia, johon tulisi kiinnittää huomiota. Osa opettajista kuitenkin totesi, että kun tarttui oppimateriaaleihin ja perehtyi niihin, niin tietää kyllä mitä pitää opettaa ja mitä tunteilla pitää tehdä.

Yksi opettaja kuvasi, että heillä opettajat olivat jännittäneet etukäteen heille koostetun kokonaisuuden pitämistä, mutta tunnin kokoajat olivat rohkaisseet heitä, kertoneet että tunti on hyvin suunniteltu ja kertoneet että opettajan rooli kokonaisuuden vetämisessä on hyvin pieni. Jälkeenpäin näiltä jännittäneiltä opettajilta oli tullut hyvää palautetta, ja he olivat kokeneet onnistumisen tunteita. Tunneilla kuvattiin hyödynnetyn videoita, Elinan päiväkirjasta -sarjakuvaa ja diasarjoja. Lisäksi opettajat kertoivat käyneensä keskusteluja ja hakeneensa yhteistä sanastoa asioille pelaamalla Kahoot!-verkkoalustalla. Yksi opettaja kertoi toisten kollegoiden kokeneen osan videomateriaaleista epäsopivaksi sille ikäluokalle, jolle niitä oli käytetty.

Kolme opettajaa kuvasi, että he olivat löytäneet toimivan ratkaisun tuntien pitämiseksi ja yksi kertoi, että he aikoivat jatkaa toteutusta samoin myös seuraavana vuonna. Yksi opettaja, jonka yksikössä tunteja oli pidetty pääasiassa tiiviillä aikataululla yhdessä kohtaa vuotta, pohti että tällainen aiheen käsittely oli melko raskasta oppilaille. Hän ajatteli, että tuntien ripottelu ympäri vuoden olisi hedelmällisempi ratkaisu oppilaiden oppimisen kannalta, koska oppilaat kasvavat vuoden aikana ja saisivat tämän kasvunsa myötä oppitunneista asioita irti eri lailla.

Perukoulun opettajien vastauksista näyttää piirtyvän sellainen kuva, että aiheiden tasainen käsittely, jopa suhteellisen säännöllisellä ja usein toistuvalla rytmillä on eduksi, mutta toisaalta myös tiiviimmän käsittelyn mahdollistama keskustelu-aika ja parhaassa tapauksessa sen mahdollistama turvallisen ympäristön luominen ovat myös toimivia ratkaisuja joissakin tilanteissa. Haastattelujen perusteella on myös selvää, että opettajilla tulee olla aikaa aiheeseen perehtymiseen ja/tai suunnitteluun, erityisesti näin alkuvaiheessa.

Kuten aiemmin on kerrottu, turvataitokasvatuksen toteuttamisesta on lähetetty seurantakysely oululaisille opettajille syyslukukaudesta 2021. Tämän seurantakyselyn analyysi on raportin kirjoittamisen hetkellä kesken, mutta myös kyselyiden alustavien tulosten perusteella keskeiseksi haasteeksi turvataitokasvatuksen jalkauttamisessa koulujen ja esiopetusyksiköiden arkeen koetaan nimenomaan aika. Opettajat kaipaavat aikaa materiaaleihin perehtymiseen, aikaa suunnitteluun yksin ja yhdessä, sekä aikaa tuntien ja tuokioiden pitämiseen.

Lasten ja nuorten suhtautuminen saatuun turvataitokasvatukseen opettajien kuvaamana

Haastattelussa pyrittiin myös kartoittamaan kuinka lapset ja nuoret olivat suhtautuneet saamaansa turvataitokasvatukseen. Yksi esikouluopettaja kuvasi, että hänen lapsiryhmänsä on ollut yhteistyökykyinen, innokas ennakkoluuloton ja lapset ovat tarttuneet innolla kaikkeen mitä tarjotaan ja he keskustelevat mielellään asioista. Säännöllisesti pilottimateriaalin mukaisesti turvataitokasvatusta toteuttaneessa ryhmässä toiminut esikouluopettaja toi esiin, että mikään aihe ei ollut sellainen, että lapset eivät olisi sitä halunneet käsitellä, eikä mitään aihetta ollut koettu pelottavaksi. Lapset olivat hänen mukaansa olleet hyvällä tavalla innostuneita. Innostuneen ja kiinnostuneen osallistumisen lisäksi yksi opettaja kuvasi myös, että lapsilla on ollut tarve käsitellä turvataitokasvatukseen liittyviä asioita ja toinen kertoi yllättyneensä kuinka paljon, lapset halusivat keskustella ja jakaa omakohtaisia kokemuksia ja kuinka paljon he jo tiesivät asioista. Varsinkin digitaidot olivat kiinnostaneet ja herättäneet keskustelua ja kokemusten vaihtoa. Myös toinen opettaja kuvasi kuinka erityisesti mediaan liittyvissä jutuissa heräsi tosi paljon keskustelua ja esille oli tullut hyvin kertomuksia, neuvoja ja "hoksautusta" vertaisilta toisilleen. Lasten kuvattiin osallistuneen hyvin, kukin oman temperamenttinsa mukaan.

Ainoastaan yksi eskariopettaja kertoi, että heillä keskustelut olivat menneet välillä "höpöksi" heidän vauhdikkaaksi kuvatussa ryhmässään. Tarkentavien kysymysten jälkeen opettaja kertoi,

että esimerkiksi tunnejutuista oli tullut hyviä keskusteluja ja kuvasi, että osa lapsista oli voinut miettiä asioita ja keskustella syvällisestikin. Toisten hän kertoi alkaneen välillä höpötellä ja naureskella, jolloin nauru oli tarttunut muihinkin lapsiin, erityisesti niin sanottuihin *“vessasanoihin”* tai *“pissakakkahöpöttelyyn”* liittyen. Myöhemmin tämä opettaja tarkensi, että näillä lapsilla höpöttely ja naureskelu johtuu todennäköisesti siitä, että heillä ei ole aiempaa tietoa asioista, kun niistä ei ole puhuttu kotona ja käytös ilmentää hämmennystä, joka aiheesta puhuminen nyt aiheuttaa. Hän kuvasi, että vaikka lapset ovat saman ikäisiä heidän kehitystasonsa ja erityisesti tietotasonsa voi olla kovin eri, toisilla on asiantietoa ja toisilla ei. Toinen eskariopettaja kuvasi kuinka materiaaleissa olleet videot olivat olleet lapsille mieluisia, koska ne auttoivat hämmennyksen tunteiden käsittelyssä.

Yksi esikouluopettaja kuvasi, että lapset olivat ärsyntyneet, kun hän oli opettanut heille pelien ikärajoista, koska osa *“seikkailee tuolla pelimaalimassa semmoisissa peleissä, mitä ei tarttis pelata”*.

Lasten osallistumista alakoulussa kuvattiin aktiiviseksi, uteliaaksi, positiiviseksi ja innokkaaksi. Toiminnallisia tehtäviä ja tarinoihin pohjautuvaa toimintaa kuvattiin parhaiten onnistuneiksi lasten osallistumisen kannalta, mutta myös vapaat keskustelut kuvattiin joissakin ryhmissä onnistuneimmaksi toiminnaksi. Opettajat kertoivat, että he olivat toki myös rajanneet käytetyistä materiaaleista ja harjoituksista ulos sellaiset, joiden eivät ajatelleet sopineen omalle ryhmälleen. Käytyjä keskusteluja kuvattiin mm. äärettömän hienoiksi. Yksi alakoulun opettaja kuvasi kuinka alimmilla luokka-asteilla olleet opiskelijat halusivat ja uskalsivat jakaa epäonnistumisiin liittyviä tarinoita todella paljon, ja hän oli sitten avoimesti kertonut myös omista noloista kokemuksistaan. Lasten kerrottiin intoutuvan jakamaan omia kokemuksiaan myös muissa teemoissa, esimerkiksi digijutuissa.

Yläkoulun opettajat eivät kuvanneet tuntien aikana tapahtuneen mitään erityisesti heitä yllättänyttä. Yksi opettaja kuvasi, että tunnit olivat menneet heillä todella hyvin ja oppilaat olivat osallistuneet aktiivisesti. Hän kuitenkin koki, että

olisi itse voinut antaa tilaa enemmän oppilaiden keskustelulle ja kertoi nyt alkaneensa enemmän *“paasata”* aiheesta oppilaille. Toinen kertoi yksikönsä opettajien ajatelleen etukäteen, että tunnit menevät *“höpöksi”*, koska näytettävissä videoissa oli myös huumoria. Opettajat olivat kuitenkin yllättyneet, kun oppilaat olivatkin suhtautuneet aiheeseen pääosin vakavasti. Opettaja kertoi, että jotkut opiskelijat olivat reagoineet myös naureskelemalla, mutta kuvasi, että tämä johtui varmasti näiden opiskelijoiden kokemasta hämmennyksestä ja ajatteli että tällainen naureskelu on silloin aivan suvaittavaa. Hän myös kuvasi, että heillä oli saatu hyviä keskusteluja aikaiseksi ja oppilaat olivat pitäneet kokonaisuudesta, jonka kävivät läpi. Myös toinen opettaja kuvasi, että oppilaat olivat ottaneet aiheet hyvin vastaan ja opettajat kertoivat, että monissa ryhmissä keskusteluja oli jatkettu pidempäänkin, niin että osa oppilaista oli osallistunut aktiivisesti ja toiset seuraten.

Yksi yläkoulun opettaja kuvasi, että hänen ryhmässään tunteisiin ja niiden säätelyyn liittyvillä tunneilla osa oppilaista oli pitänyt käsiteltyjä tunteyökaluja hyvinä. Hän kuitenkin kertoi, että ne oppilaat, joilla on näiden asioiden, kuten vihanhaldinnan kanssa suurempia ongelmia, kokivat tarvitsevansa vielä *“järeämpiä työkaluja”*. On tietenkin itsestään selvää, että jos näitä taitoja on päässyt opettelemaan jo varhaiskasvatuksesta lähtien, yläkouluikäisenä taitojen kehittämisen lähtökohdat ovat aivan toiset kuin niillä nuorilla, jotka eivät ole saaneet asioita harjoitella. Koska tunnetaitoja opetellaan nyt Oulussa systemaattisesti, on toivottavaa, että tulevaisuudessa tilanne on myös vanhempien oppilaiden tunnetaitojen osalta toinen. Tässä hetkessä on kuitenkin tärkeää, että myös niille, joilla tunteiden säätelyn kanssa on suurempia ongelmia, tarjotaan mahdollisuus löytää siihen keinoja ja työkaluja. Turvallinen Oulu-hankkeen Nurri-tiimi on omassa työssään käynnistänyt ART-ryhmiä (Aggression replacement training), jotka ovat yksi hyväksi todettu työkalu tämän kohderyhmän kanssa työskentelyyn. ART on valittu myös yhdeksi todistetusti tehokkaaksi kiusaamista ennaltaehkäiseväksi työkaluksi Euroopan rikosentorjuntaverkoston kiusaamista koskevassa työkalupakissa (EUCPN 2021, 13). Näin ollen, olisi suotavaa, että niille nuorille, joilla

tarvetta tällaiseen työskentelyyn olisi, annettaisiin siihen myös mahdollisuus. Tämä on tärkeää myös siitä näkökulmasta, että heikot sosiaaliset taidot (joihin tunnetaidot liittyvät) ovat yksi riskitekijä seksuaalirikoksiin syylistymiselle, ja alaikäisiin kohdistuneissa teoissa tekijät ovat ennen muuta pääasiassa nuoria, jopa alaikäisiä miehiä. (Vauhkonen & al. 27, 30.)

Osalla haastatelluista yläkoulun opettajista oli vastuullaan myös tukioppilastoimintaa. Kuten toimenpiteen kuvauksessa on kerrottu, hankkeessa järjestettiin myös tukioppilaille suunnattua koulutusta. Nämä oppilaat olivat ensin harjoitelleet asioita itse koulutuksessa ja sitten suunnitelleet ja pitäneet mediataitoihin liittyen oppitunteja alakoulun oppilaille tai itseään nuoremmille oppilaille. Opettajista yksi toivoi, että tukioppilaiden saamaa koulutusta jatketaan myös seuraavana vuonna. Hetkissä käytyä keskustelua kuvattiin vilkkaaksi ja mukavaksi. Yksi opettaja myös kuvasi, että osa tukioppilaista oli pienemmille tuttuja, vähintään yhteiseltä pihalta ja pienemmät olivat ihannoineet isompia ja seuranneet heidän toimintaansa. Opettajan mielestä joidenkin asioiden opettamiseen tämä oli hänen mielestään hyvä ratkaisu, koska hän ajatteli pienempien uskovan paremmin näitä isompia, kuin esimerkiksi omia vanhempia. Hän oli myös saanut positiivista palautetta vierailusta alakoululaisten opettajalta. Opettaja kuvasi pienempien oppilaiden suhtautuneen näihin teemoihin hyvin avoimesti, mutta osa oli kehuskellut sillä, että heillä ei kotona ole ikärajoja ja näistä asioista oli sitten pitänyt käydä keskustelua. Toinen opettaja kuvasi, että pienemmät oppilaat olivat kertoneet isommille asioista, joita heille oli tapahtunut (netissä) ja isommat olivat sitten jakaneet omia kokemuksiaan aiheesta ja olivat sitä kautta pystyneet keskustelemaan siitä, miten niissä tilanteissa tulisi toimia. Opettajan mielestä tässä suuri etu oli se, että lapset puhuivat aiheen osalta samaa kieltä. Haastatteluaineiston pohjautuen myös tätä osallistavaa toimintaa voidaan pitää onnistuneena ja sellaisena, jota on syytä jatkaa.

Haastatteluissa esiin tulleet toteuttamiseen liittyvät kokemukset ovat hyvin samankaltaisia kuin

myös muualla turvataitokasvatuksesta kerätyt kokemukset. Aiemmissa suomalaisissa kokemuksissa lapset ovat pitäneet turvataitotunneista ja ovat olleet innoissaan saadessaan puhua itselleen tärkeistä asioista. Turvataitokasvatus ei ole aiheuttanut lapsissa pelkoja eikä aiheettomia hyväksikäytön tai pahoinpitelyn epäilyjä ole tullut ilmi. Lapset ovat sen sijaan kertoneet hyötyneensä opetuksesta, ja opetus on vaikuttanut myönteisellä tavalla lapsiryhmän ilmapiiriin. Myös aiemmissa palautteiden keruissa päiväkotien opettajat ovat pitäneet hyvänä aiheiden tiivistä ja järjestelmällistä toteuttamista. (Lajunen & al. 2012, 16–17.)

Mielenkiintoinen on myös opettajien sekä esikoulussa että yläkoulussa tekemä huomio siitä, että ne lapset, jotka eivät ole saaneet kotona aiheiden osalta tietoa, voivat tunneilla purkaa hämmennystään tietojen ja taitojen puutteesta höpötelmällä tai pelleilemällä. On tärkeää, että opettajat tietävät ja tunnistavat, että mikäli oppilaat käyttäytyvät tunneilla hassutellen tai lälätellen, se ei kerro siitä, että aihetta ei olisi syytä käsitellä näiden lasten kanssa. Tällainen käytös voi olla nimenomaan merkki siitä, että aiheen käsittelylle on suurempi tarve. Samalla nämä kokemukset, sekä yläkouluikäisten tunnetaitoihin liittyvät huomiot vahvistavat sitä ajatusta, että on tärkeää opettaa näitä asioita myös koulussa, jotta lasten oikeus oppia näistä asioista ei olisi riippuvainen huoltajien taidoista, tiedoista tai mahdollisuuksista. Eriytyisen tärkeää tämä on haavoittuvassa asemassa olevien lasten näkökulmasta.

Opettajien näkemys lasten taitojen karttumisesta ja taitojen näkymisestä lapsiryhmien arjessa

Opettajilta kysyttiin myös lasten turvataitojen oppimisesta. Heitä pyydettiin arvioimaan, olivatko heidän opettamansa lapset saavuttaneet ikänsolle tarvittavat tiedot ja taidot sekä arvioimaan oliko lasten käytöksessä havaittu muutoksia turvataitokasvatuksen myötä. Haastattelussa pyrittiin myös kartoittamaan, oliko opittua voitu hyödyntää spontaaneissa arjessa vastaan tulevis- sa hetkissä.

Esikouluopettajat kertoivat, että lapsilla on tai alkaa pikkuhiljaa olla ikätasolleen sopivat taidot, että kaikille on varmasti jäänyt mieleen käsiteltyjä asioita ja hetkiä ja on tullut oivalluksia ja itsetuntoa. Yksi opettaja myös mainitsi, että ainakaan asiat eivät enää ole lapsille tabuja, kun ne ovat tulleet tutuiksi ja se on varmasti jäänyt lasten mieleen. Toinen kertoi, että tunnetaidot ja itsetuntotaidot ja se että uskaltaa kysyä rohkeasti ovat se pohja, jolle rakentaa. Yksi totesi, että varmasti on aina petrattavaa. Kolme esikouluopettajaa mainitsi tässä yhteydessä turvataitokasvatuksen jatkumisen kouluissa, he joko toivoivat että käsittely jatkuu siellä tai kuvasivat tästä rakentuneen pohjaa koulussa annetulle turvataitokasvatukselle.

Konkreettisina esimerkkeinä yksi esikouluopettaja kertoi, että he ovat keskustelleet mihin saa koskea ja millä tavalla ja kertoi että lapset ovat oppineet siitä eskarivuoden aikana hirveästi. Toinen kertoi, että "rauhallisemmat lapset" osaavat jo käyttäytyä sen mukaan, että eivät koske väärällä lailla ja antavat toisille tilaa. Toiseksi lapsiryhmäksi hän nosti lapset, joilla on "haasteita käytöksessä" tai "rajatonta käytöstä". Näiden lasten osalta hän kertoi, että toisten rajojen rikkomista tapahtuu edelleen, mutta uskoi turvataitokasvatuksen edistäneen sitä, että näiden lasten tietoisuus siitä, että tällainen käytös on väärin, oli edistynyt. Hän myös kuvasi, että lapset saattavat näissä tilanteissa sanoa, että näin ei saa tehdä tai se, jota kohtaan on tehty väärin, on saattanut muistuttaa tekijää uimapukusäänöstä tai siitä, että häntä ei saa lyödä.

Yksi haastateltava kertoi myös ihailleensa kollegansa kanssa eräässä lapsessa tapahtunutta muutosta. Lapsi oli aiemmin saattanut purkaa turhautumistaan lyömällä tai muuten fyysisesti, mutta oli nyt oppinut sanoittamaan, että jokin asia ärsyttää häntä valtavasti ja pysymään poissa ärsyttävistä tilanteista. Hän ei ollut enää käyttänyt väkivaltaa vaan sanoittanut tunteensa aikuiselle. Lopuksi haastateltava totesi, että "*sellaista tosi suurta muutosta on kyllä näkynyt lasten käyttäytymisessä*".

Yksi esikouluopettaja kertoi, ettei ryhmässä ole ollut kiusaamista ja pohti voisiko se johtua

toteutetusta turvataitokasvatuksesta. Hän kuvasi, että ainakin heillä on hyvä ryhmähenki ja he ovat keskustelleet asioista paljon. Ristiriitatilanteita oli hänen mukaansa ollut vähän ja lapset tulevat niistä mielellään kertomaan aikuiselle, joten hän arvioi, että ehkä turvataitokasvatus on tuonut "jotakin" heidän arkeensa.

Esikouluista kerätyistä palautteista näkyi selvästi turvataitokasvatuksen hyödyntäminen arjen tilanteissa, joten haastattelussakin esikouluopettajilta kysyttiin, olivatko he hyödyntäneet turvataitokasvatusta enemmän spontaaneissa arjen tilanteissa vai suunnitelluissa hetkissä ja minkälaisissa arjen tilanteissa he olivat hyödyntäneet turvataitokasvatuksen oppeja tai materiaaleja. Kaksi haastateltavista vastasi, että oli hyödyntänyt turvataitokasvatusta tasaisesti molemmissa, yksi koki, että turvataitokasvatuksesta oli ollut eniten hyötyä spontaaneihin hetkiin ja yhdellä hyödyntämisen pääpaino oli ollut suunnitelluissa oppimistuokioissa.

Spontaaneissa hetkissä kuvattiin, kuinka esimerkiksi lällättelymielessä käytetystä kehosanastosta oli "poistettu hauskuus", sanasto oli neutralisoinut ja opettaja kertoi, että kehonosilla lällättely oli vähentynyt hirveästi. Mutta myös aikuisten puhettavan kerrottiin muuttuneen arkisissa tilanteissa, kuten konflikteissa ja kiusaamistilanteissa ja myös turvataitokasvatuskoulutusta käymättömän lastenhoitajan kerrottiin saaneen omiin puhumisiinsa apua. Tilanteissa oli käyty läpi yhdessä aiemmin opittuja asioita. Riitatilanteissa oli myös hyödynnetty kuvia. Yksi opettaja kuvasi kosketeluun liittyviä tilanteita, joissa eri lapsilla on erilaisia rajoja. Toiset tykkäävät kosketella kavereita (esimerkiksi halata) ja toiset taas eivät halua kosketusta, joten opettaja kertoi heidän käyneen keskusteluja kaverin ilmeiden tulkitsemisesta sekä siitä, että ei tarkoittaa ei ja myöskin yleisesti siitä voiko kaveria mennä koskemaan miten vain.

Esikouluopettajien kuvaamista muutoksista on havaittavissa, että ainakin lapsiryhmän sisällä, kaverisuhteissa, turvataitokasvatuksella on saavutettu sille asetettuja tavoitteita. Lapset osaavat puolustaa itseään, osaavat käsitellä tunteitaan ja ovat oppineet kehoon liittyvästä sanastosta.

Alakoulun puolella opettajat uskoivat ja toivoivat, että tietotaitoja nyt löytyy, mutta toivat esiin, että eroja turvataito-osaamisen karttumisessa löytyy. Toisten osalta he arvioivat, että taidot ovat varmasti hyvät ja itseohjautuvuuttakin asiassa löytyy, kun taas toisten kerrottiin vielä kaipaavan kertausta. Vastauksissa korostui myös kertauksen tai asioiden esillä pitämisen merkitys. Yksi opettaja myös huomautti, että ei riitä, että opettaja käy esimerkiksi someen liittyviä asioita läpi koulussa, jos asioihin suhtaudutaan kotona aivan toisin.

Osa haastatelluista alakoulun opettajista ei osannut arvioida oliko lasten käytöksessä tapahtunut muutoksia turvataitokasvatuksen myötä, koska ei osannut erotella mikä johtui turvataitokasvatuksesta ja mikä muusta tai koronan tuomat haasteet olivat sekoittaneet arkea niin paljon, että kaikenlainen havainnointi oli ollut haastavaa. Yksi opettaja kertoi, että lapset tulevat herkemmin kysymään onko jokin asia somessa OK ja pyytämään apua turva-asetusten laittamiseen sovelluksissa. Toinen kertoi WhatsApp -aiheen käsittelyn johtaneen siihen, että hän sai tietää, että luokalla oli tällainen ryhmä, jossa kaikki ei ollut mennyt hyvin. Hän kertoi aiheen käsittelyn "kolahtaneen" heihin ja kertoi tilanteen luokan someryhmässä rauhoittuneen sen jälkeen. Yksi opettaja kertoi luokan lapsien konfliktinratkaisutaitojen kehittyneen lukuvuoden aikana. He oppivat mm. tekemään kompromisseja ja kertoivat ratkaisustaan opettajalle.

Myös peruskoulunopettajilta kysyttiin ovatko he hyödyntäneet turvataitokasvatusta (enemmän) suunnitelluilla oppitunneilla vai myös spontaaneissa tilanteissa. Alakoulun opettajat kertoivat hyödyntäneensä materiaaleja tai palanneensa turvataitokasvatuksen oppeihin esimerkiksi someen liittyvissä tilanteissa, kuten WhatsApp-yhmien perustamiseen ja näistä ulosjättämiseen, toisten kehon kommentointiin (somessa) ja hokuttelun (grooming) ilmiöihin liittyen. Lisäksi oppeihin oli palattu, kun oppilaiden välillä oli ollut kiistoja tai toisia oli jätetty ulos kaveriryhmistä tai joku ei ollut uskaltanut mennä mukaan leikkiin tai häntä ei oltu otettu mukaan leikkiin.

Myös alakoulun opettajien kuvaamien muutosten tai arjessa vastaan tulevien tilanteiden osalta voidaan todeta, että muutoksia turvataitokasvatukselle asetettujen tavoitteiden suuntaan on tapahtunut.

Yläkoulun opettajien oli vaikeampi arvioida nuorten taitojen karttumista, mikä on luonnollista myös alussa esiin tuotujen, yhdessä vietettävään aikaan liittyvien seikkojen näkökulmasta. Yksi kuvasi oppilaita valveutuneiksi, mutta mietti että on varmasti asioita (puutteita tiedossa), jotka eivät tule niin helposti esille. Toinen pohti, että oppilaille on varmaan alustavat tiedot ja toinen totesi, että ei usko, että heillä on yhden tunnin (hänen pitämänsä tunnin) pohjalta vielä riittäviä tietoja. Yksi opettaja kuitenkin kuvasi, että oli ainakin omasta mielestään pystynyt opetuksessaan selvittämään asioita oppilaille.

"Materiaalit oli riittävät että sai selkeyden itselle näihin asioihin, että pystyy opettamaan, että näin ei saa tehdä. Musta se on tosi tärkeä, että pystyy oppilaille opettamaan että häipyy ne harmaat alueet tästä, että ehkä tää onki ihan ok tyyppiset tilanteet"

Koska esimerkiksi Kaasi-tiimin kanssa järjestyssä nuorten kuulemistilaisuudessa kävi selväksi, että häirintä voi monille nuorille olla normalisoitunut osaksi arkea, on tärkeää tietää, että opettajat kokevat voivansa oppimateriaalien avulla opettaa nuorille, että rajojen loukkaamista ei tarvitse hyväksyä osaksi elämää. Myös toinen opettaja kuvasi, että oppilaat olivat olleet yllättyneitä siitä,

että mitkä kaikki asiat ovat seksuaalista häirintää ja kuvasi, että asian käsittely oli saanut nuoret mielteliäiksi. Lisäksi hän kuvasi, että rikoslain läpikäynti esimerkiksi sen osalta, että kaikkea ei voi sanoa kaikille, oli ollut nuorille herättelevää.

Yksi opettaja kuvasi, että nuoret olivat tietoisia niistä tapahtumista, joista Turvallinen Oulu -hanke sai alkunsa. Kun koulu oli päässyt mukaan pilottiin, aiheista oli puhuttu ääneen ja vanhemmillekin oli mennyt hankkeesta ja turvataitokasvatuksesta tietoa, opettajan mielestä nuorten tuntemalle ilmiölle oli saatu nimi myös koulussa.

Yksi opettajista halusi myös kertoa, että hänen mielestään asia on selkeää ja hän uskoi, että kun turvataitokasvatusta käydään läpi jo päiväkodissa ja ykköseltä ysiin, niin asiat muuttuvat varmasti ajan saatossa selkeiksi myös lapsille. Hän oli sitä mieltä, että on hienoa, että tällaista tehdään vihdoin ja pohti, että miksi vasta nyt. Yläkoulun opettajat eivät kuvanneet hyödyntäneensä opettajan erityisesti spontaaneissa hetkissä, mutta yksi opettaja, jolla oli koulussa runsaasti myös muita opettamisen ulkopuolisia vastuurooleja, kuvasi että turvataitokasvatuksen teemat tulevat vastaan säännöllisesti hänen oppilastensa kanssa käymissään keskusteluissa.

Opettajia pyydettiin myös arvioimaan tietävätkö lapset kenen puoleen he voivat kääntyä koulussa tai esikoulussa, mikäli he kokevat väkivaltaa. Esikouluopettajat totesivat, että he toivoivat asian olevan näin. Yksi tarkensi, että ainakin rohkeimmat osaavat kertoa ja totesi että kaikkia on ainakin kannustettu kertomaan. Toinen kertoi, että ainakin kosketuksen säännöistä puhuttaessa lasten ilmeet olivat olleet sellaisia, että aihe oli varmasti ainakin herättänyt lapsissa ajatuksia. Alakoulun puolella opettajat toivat esiin, että varsinkin nuoremmat tulevat helposti kertomaan asioita aikuiselle, mutta toisaalta lapset ovat lojaaleja esimerkiksi vanhemmilleen. Yläkoulun opettajat uskoivat, että oppilaat tietävät kenen puoleen he voivat kääntyä. Yksi kertoi, että siihen on panostettu, että jokaisella olisi aikuinen, jolle puhua, ja kahden haastatellun mielestä asiasta oli tiedotettu heillä hyvin.

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tuloksista tiedämme, että oululaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista seksuaaliväkivaltaa tai häirintää kokeneista 43,6 % oli kertonut asiasta luottamalleen aikuiselle ja niistä, jotka asiasta olivat kertoneet 28,8 % oli silti jäänyt ilman tukea ja apua. Oululaisista perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista 21,5 % oli kertonut kokemastaan seksuaaliväkivallasta tai häirinnästä aikuiselle, mutta tyttöjen ja poikien osalta oli tässä huomattava ero. Pojista vain 11,2 % oli kertonut seksuaaliväkivallan tai häirinnän kokemuksista aikuisille, kun tytöistä niin oli tehnyt joka neljäs. (Kouluterveyskysely 2019.) Näiden tulosten pohjalta, sekä haastateltujen opettajien epävarmuuteen perustuen, on syytä ajatella, että puhetta turvalliselle aikuiselle kertomisesta ei voi olla liikaa.

Miten opettajat kokivat oman roolinsa turvataitokasvattajina?

Haastatteluissa opettajilta kysyttiin, kokivatko he olevansa lasten mielestä oikeita henkilöitä antamaan turvataitokasvatusta ja toisaalta kokivatko he itse olleensa oikeita henkilöitä antamaan turvataitokasvatusta.

Esikouluopettajista kaikki kokivat olleensa oikeita henkilöitä antamaan turvataitokasvatusta. Turvataitokasvatuksen toteuttamisen kuvattiin olevan itselle luontevaa ja sisältöjen kerrottiin sopivan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen sisältöihin, työporukan kuvattiin innostuneen aiheesta heti, kun materiaalien kautta aihe oli helppo siirtää toimintaan ja tällaisen aiheen käsitellylle kuvattiin olevan paljon tilausta ja tämän mahdollisuuden kuvattiin olleen ammatillisen kehityksen kannalta tervetullut. Yksi opettaja kertoi, että oli alkanut toteuttamaan turvataitokasvatusta sitten kun ryhmä ja ryhmäläisten vanhemmat olivat tuttuja ja arki sujui ja koki, että silloin hän oli kokenut olleensa oikea henkilö kokeilemaan uusia materiaaleja ryhmässä.

Eskariopettajat myös kokivat, että heillä oli ollut valmiudet vastata lasten mahdollisiin kysymyksiin ja keskustelunavauksiin. Yksi kertoi, että saadun koulutuksen jälkeen valmiudet vastata ja toimia tilanteen vaatimalla tavalla olivat paljon paremmat

ja toinen kertoi, että digitaidoista ei ollut paljon puhuttu omassa (yliopisto) koulutuksessa, joten se oli ollut hänelle uutta. Keskustelujen kuvattiin lähteneen lasten omista kokemuksista ja lasten ei tarvinnut keskustella itselleen vieraista asioista. Esikouluopettajista yksi mainitsi miettineensä, tuleeko joltakin lapselta esiin jotain sellaista, että tämä kertoisi kokeneensa jotain sellaista, mikä vaatisi syvällisempää keskustelua.

”Kuitenkin tiedän, että saattaa olla sellaisia taustoja jossain vaiheessa elämää, että on jotakin ollut.”

Alakoulun puolella kaikki opettajat kokivat olleensa sekä lasten näkökulmasta että omasta näkökulmastaan oikeita henkilöitä turvataitokasvatuksen antajiksi. He kokivat olevansa lasten elämässä se turvallinen aikuinen, joka asioista voi luontevasti puhua. Kaksi haastateltavaa nosti esiin kuitenkin myös kodin roolin ja toinen mainitsi, että oli laittanut käsitellyistä aiheista tietoa myös koteihin sillä toiveella, että niistä puhuttaisiin myös kotona.

Alakoulun opettajat myös kokivat, että heillä oli oman osaamisensa ja/tai koulutuksen myötä valmiudet vastata lasten esittämiin kysymyksiin ja keskustelunavauksiin. Yksi opettaja toi myös esille vanhemmuuden kokemuksiin viitaten, että tarvittaessa voi ottaa aikalisän ja mietiskellä ja selvittää asiaa yhdessä.

Alakoulun puolella yksi opettaja mainitsi, että on käsitellyt fyysistä koskemattomuutta vähemmän, koska koki, että hänen pitää perehtyä siihen enemmän, ettei pelottele ketään turhaan, mutta jatkoi kuitenkin, että oppilaiden tulee oppia omat alueet. Omien rajojen käsittelyyn liittyen toinen opettaja toi esiin, että he olivat muokanneet hie-man käytössä olleita materiaaleja, koska olivat kokeneet materiaalien tarinat liian rankoiksi heidän opetettavilleen.

Yläkoulun opettajista suurin osa oli sitä mieltä, että nuoret olivat kokeneet heidän olleen oikeita henkilöitä pitämään oppitunteja turvataitokasvatukselta. Tätä näkemystä perusteltiin esimerkiksi sillä, että keskustelut olivat olleet onnistuneita. Opettaja olisi sitä mieltä, että jos hän olisi oppilaiden näkökulmasta ollut huono valinta pitämään

tuntia, he tuskin olisivat osallistuneet keskusteluihin. Yläkoulun opettajista yksi totesi, että oppilaat ovat jo tottuneet siihen, että hänen aineensa aineenopettaja opettaa välillä muutakin ja toinen kertoi, että hyvinvointitunnit ovat heillä niin vakiintunut asia, että oppilaille ei ole yllätys, että eri opettajat opettavat heille vaihtelevista aiheista.

Haastatelluista yläkoulun opettajista kolme oli kokenut, että on oikea henkilö pitämään oppitunteja aiheista. Yksi koki, että oppilaat lähestyvät häntä muutoinkin näiden asioiden tiimoilta. Toisen haastatellun opettajan opettaman aineen teemoihin kuului vahvasti myös turvataitokasvatuksen teemoja ja hän koki, että aiheiden opettaminen oli siksi hänelle helpompaa. Kolmas koki, että oli saanut materiaaleista hyvin tietoa aiheen opettamiseen, mutta oli vuoden aikana kauhistellut sitä, ettei hänellä ole aiemmin ollut tätä tietoa, jota nyt opettaa nuorille. Hän koki, että tietojen saamiselle ja päivittämiselle oli ollut jo korkea aika.

Yksi haastatelluista yläkoulun opettajista koki, että ei ollut oikea henkilö pitämään tunteja aiheesta. Hän koki aiheen luontaiseksi, eikä pitänyt tuntien pitämistä sinänsä vaikeana, mutta oli ajatellut, että luokanvalvojien olisi voinut olla helpompi pitää tunteja tai sitten jonkun täysin ulkopuolisen, kuten terveydenhoitajan. Opettaja koki, että hänellä ei ollut valmiuksia vastata nuorten mahdollisiin kysymyksiin ja kaipasi sen vuoksi aiheesta lisää koulutusta. Hän myös totesi, että osa kollegoista oli kokenut tuntien pitämisen epämiellyttäväksi ja hekin olisivat kaivanneet enemmän koulutusta ja muuta tukea. Opettaja myös toivoi, että opettajien kouluttamiseen panostettaisiin ja annettaisiin aikaa myös jatkossa, jotta heidän ei tarvitsisi vapaa-ajallaan etsiä uusinta tietoa tai vetää kymmenkin vuoden päästä samalla paketilla.

Myös kaksi muuta opettajaa kertoi, että kaikki heidän kollegansa eivät olleet kokeneet rooliaan hyvänä tai luontaisena. Nämä opettajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että aiheen opettamisen tulisi olla kaikkien vastuulla. Toinen pohti, että aihe ei voi olla sellainen, että se kaatuu vain yksien opettajien niskaan, mutta totesi, että mentäessä syvemmälle aiheeseen, olisi hyvä hyödyntää niiden opettajien osaamista, joiden opetettavaan

aineeseen teema jo luontaisesti liittyy. Lisäksi hän huomautti, että luokanvalvojilla on omasta luokastaan parempi tietämys, esimerkiksi siltä osin onko luokassa ollut joitakin tilanteita. Tähän viitaten hän koki, että joissakin tilanteissa luokanvalvoja voi olla paras henkilö pitämään tunteja. Toinen opettaja oli kuullut joiltakin kollegoiltaan kommentteja, että aihe ei kuulu heidän opettamaansa oppiaineeseen ja he eivät olleet tyytyväisiä siihen, että heidän pitää aihetta opettaa. Opettaja ja toiset hänen kollegoistaan olivat kuitenkin innostuneet hyvinvointiin liittyvistä teemoista, pitivät niitä tärkeinä ja kokivat, että asiat oli organisoitu heillä hyvin.

Yläkoulun opettajien kuvaamat haasteet poikkesivat nuorempien lasten kanssa työskentelevien peloista ja haasteista. Haastatellut opettajat toivat esiin joko oman tai kollegoidensa huolen saadun koulutuksen riittävydestä. Yläkoulun opettajat kertoivat myös kollegoidensa asenteisiin tai epäjumavuusalueelle joutumiseen liittyvistä haasteista. Yksi opettaja kertoi heti haastattelun alkupuolella, että kun kollegat olivat kuulleet, että jokaisen opettajan tulee perehtyä turvataitokasvatukseen ja opettaa sitä, he olivat kokeneet aiheen olevan kaukana omasta opetettavasta aineestaan ja eivät kokeneet sen opettamista hyvänä. Opettaja pohtikin kuinka kynnystä antaa turvataitokasvatusta saisi madallettua.

“Pienilläkin keinoilla pääsee alkuun.”

Aiemmassa Suomessa toteutetussa tutkimuksessa on myös todettu, että työntekijöillä on alussa ollut pelkoja ajan ja omien taitojensa riittämisen suhteen. Työntekijät ovat olleet huolissaan siitä, että osaavatko he kuunnella lapsia, osaavatko he puhua erilaisista kosketuksista sekä toimia oikein. Näiden pelkojen on kuitenkin todettu lieventyneen ja taitojen karttuneen saadun koulutuksen, kokemuksen karttumisen ja yhteisen tekemisen myötä. Ammattilaisten on kuvattu myös kokeneen positiivisia tunteita sen myötä, että he ovat saaneet olla mukana vahvistamassa lasten elämiseen liittyviä taitoja. (Lajunen & al. 2012, 17.) Tähän pohjautuen on toivottavaa, että Oulussakin opettajia tuetaan edelleen, myös hankekauden päättymisen jälkeen, omien taitojensa kartuttamisessa ja

onnistuneiden kokemusten saavuttamisessa.

On tärkeää tehdä myös opettajille (sekä vanhemmille) tiedoksi turvataitoihin liittyvät tutkimustulokset, joissa turvataitokasvatukseen ei ole todettu aiheuttavan oppilaissa pelkotiloja tai ahdistusta. Toisaalta turvataitokasvatuksen lähtökohtana on lapsilähtöisyys ja lasten ikä- ja kehitystaso. Esi koulu- ja alakouluopettajat myös tuntevat oman ryhmänsä ja sen yksittäiset lapset, joten heihin tulee myös luottaa siinä, että he osaavat rakentaa kokonaisuuksista juuri heidän ryhmälleen sopivia. Tähän työhön heille täytyy myös olla aikaa. Yläkoulun osalta yksiköissä on syytä käydä keskustelua myös siitä kuka opettajista missäkin teemassa on paras käsittelemään aihetta lasten kanssa. Huomio siitä, että joissakin tapauksissa luokanvalvojien tiedot luokan tilanteesta voivat olla tärkeää tuntien onnistumisen kannalta, on arvokas. Huomattava on kuitenkin myös opettajien kokemus siitä, että teemojen opettaminen ja osaaminen aiheesta ei voi olla nyky maailmassa vain harvojen vastuulla.

Opettajien kokemukset yhteistyöstä huoltajien kanssa

Osa opettajista toi spontaanisti esiin vanhempien kommentteja annetusta turvataitokasvatuksesta ja opettajilta kysyttiin myös erikseen kodin kanssa tehdystä yhteistyöstä ja mahdollisesta palautteesta. Kuten aiemmin on tullut ilmi, opettajat myös nostivat vanhempien roolin ja yhtenäisen linjan säännöissä oleelliseksi onnistumisen osaksi.

Korona oli vaikuttanut esikoulujen vuorovaikutukseen huoltajien kanssa, kun esimerkiksi kaikissa yksiköissä ei voitu käydä kunnon keskusteluja arkisissa kohtaamisissa. Joissakin esikouluissa oli pidetty vanhempainiltoja, joissa turvataitokasvatuksesta oli kerrottu. Kolmessa yksikössä vanhemmille oli laitettu infolappu tai viesti, johon oli pyydetty allekirjoitus tai lukukuittaus, jotta viestin meneminen vanhemmille varmistui. Haastateltujen opettajien omissa ryhmissä turvataitokasvatuksesta oli tullut vanhemmilta kiitoksia. Vanhemmat olivat olleet tyytyväisiä, että pilottiin oli lähdetty mukaan ja he olivat kuvanneet

turvaitokasvatusta tarpeelliseksi tai tärkeäksi. Yksi opettaja kertoi, että vanhempien mukaan muutosta on näkynyt myös kotona.

Yksi haastatelluista kertoi toisessa ryhmässä tulleen palautteesta, jossa vanhempi oli kyseenalaistanut sen, että voiko niin pienille lapsille puhua tällaisista asioista (uhkaavasta tilanteesta). Opettajat olivat perustelleet aiheen käsittelyä sillä, että he eivät voi tietää mitä missäkin perheessä tapahtuu, mutta he olivat muokanneet tai soveltaneet materiaaleja, esimerkiksi tarinoita niin että olivat jättäneet lauseita pois ja tulleet näin vastaan vanhemman toivetta. Tämä kokemus korostaa myös edellä mainittua tarvetta tehdä tiedoksi turvaitokasvatuksesta kerätyjä tutkimustuloksia.

Yksi esikouluopettaja kertoi, että oli koostanut vanhemmille tietopaketin digiturvataidoista, mutta ei ollut laittanut kotiin kotitehtäviä, koska ajatteli, että heidän ryhmänsä vanhempia voi olla hankala osallistaa ja heillä ei mennyt muutenkaan läksyjä kotiin. Toinen taas kuvasi, että heillä vanhempien kanssa oli tehty yhdessä kotitehtäviä ja tämä oli ollut viestintäkanavista kodin suuntaan tärkein. Sen avulla vanhemmat olivat pysyneet kärryillä siitä mitä tehdään. Tästä oli tullut vanhemmilta kiitosta ja vanhemmista oli ollut mielenkiintoista tietää mitä aiheita eskarissa oli käsitelty.

Yksi alakoulun opettaja toi myös esille vanhemmilta saamansa positiivisen palautteen, joista yhdessä vanhempi oli jakanut lapsen oivalluksen: *”oltiin etitty niitä jokaisen vahvuuksia ja se oli sitten kotonakin sanonut siitä, että voi sanoa, jos on hyvä jossakin ja se oli ollut suuri oivallus sille lapselle ja se oli sitten kotonakin halunnut jakaa sitä”*

Alakoulun opettajista kaksi toi esiin, että yhteistyössä vanhempien kanssa on vielä aiheen suhteen parannettavaa tai kehitettävää esimerkiksi tiedottamisen suhteen. He ilmaisivat myös epävarmuutensa siitä, miten aiheesta oli tiedotettu huoltajia. Nämä opettajat kuvasivat, että olivat saaneet yhteydenottoja turvaitoihin liittyviin arjen tilanteisiin, kuten myös kolmas opettaja. Opettaja, joka oli suunnitellut turvaitokasvatuksen toteutuksen itse sen sijaan kuvasi tarkasti oman

tiedottamistapansa. Hän kertoi, että oli kertonut vanhemmille mitä aiheita käsitellään ja huomautti vanhemmille, että aihe saattaa herättää kysymyksiä myös kotona. Hänellä oli ollut käytössä myös kotitehtäviä, joista osa oli tehty vanhempien kanssa. Hän ei ollut saanut turvaitokasvatuksesta kommentteja vanhemmilta. Myös toinen haastateltu mainitsi vanhempien kanssa tehdyt kotitehtävät ja kertoi, että ne oli tehty hienosti. Alakoulun puolella vanhempien kommentteja aiheesta kuvattiin siis vähänlaisiksi.

Yläkoulun opettajilla oli vähän tietoa siitä, miten asiasta oli tiedotettu huoltajia, tai minkälaista yhteistyötä asiasta oli tehty. Osalla asiasta oli tiedotettu koulun sivuilla tai tiedotteissa. Korona oli sotkenut asian tiedottamista vanhempainilloissa. Yhden haastatellun mukaan olisi kuitenkin tärkeää, että myös vanhemmille menisi tietoa aiheesta ennen tunteja, että vanhemmatkin tietävät miksi niitä käsitellään ja mihin pohjautuen. Kukaan ei ollut saanut yhteydenottoja turvaitokasvatuksesta, mutta yhteydenottoja oli tullut esimerkiksi kiusaamiseen liittyen.

Myös aiemmassa tutkimuksessa Suomessa toteutetun turvaitokasvatuksen osalta, opettajat ovat olleet sitä mieltä, että nämä ovat sellaisia teemoja, joita on hyvä käsitellä yhdessä muiden ammattilaisten ja kotien kanssa. Myös vanhemmat olivat tässä tutkimuksessa pitäneet turvaitokasvatusta erittäin tärkeänä ja monilla paikkakunnilla vanhemmat olivat olleet aktiivisia sen suhteen, että lapsille saadaan ohjausta turvaitoihin. (Lajunen & al. 2012, 17.)

Kotitehtäviä käyttäneiden opettajien kokemukset näyttävät positiivisilta ja koska vanhemmuuden rooli turvaitokasvatuksessa on myös hyvin keskeinen, on suotavaa, että opettajat lähettävät kotitehtäviä rohkeasti koteihin tehtäväksi. Ne ovat helppo ja valmis väline yhteistyölle ja tiedon lisäämiselle. Pilottiyksiköiden (poikkeusajan) kokemusten perusteella yksiköiden ja huoltajien välistä viestintää aiheesta on syytä tukea myös yksiköiden ulkopuolelta ja olisi suotavaa, että opettajilla olisi käytössään tukea niihin tilanteisiin, joissa vanhemmilla herää aiheesta kysymyksiä. Peruskoulujen osalta tämä tuen rooli on

luontaisesti turvataitovastaavilla. Turvataitokasvatuksen toimenpiteessä on valmistumassa kevään aikana myös erikseen vanhemmille ja lapsille tarkoitettuja materiaaleja, jotka lisätään vapaasti käytettäväksi turvataitokasvatus.fi -nettisivuille.

Opettajien näkemys omasta ja yksikköjen valmiudesta vastata huolta aiheuttaviin tilanteisiin

Opettajia pyydettiin arvioimaan, onko heidän yksikössään henkilökunnalle tarpeeksi tukea, mikäli esiin nousee tilanteita, joissa heillä on huoli lapsesta tai paljastuu lapseen kohdistunut väkivallan teko. Arviossa pyydettiin huomioimaan sekä tiedon ja tuen saaminen sekä oma jaksaminen. Lisäksi opettajilta kysyttiin tietävätkö he, miten tulisi toimia, mikäli jostakusta lapsesta nousee huoli, tai lapsi kertoo väkivallan teosta ja onko yksikössä näihin tilanteisiin selkeät ohjeet tilanteissa etenemiseen. Opettajia ei kuitenkaan pyydetty kertomaan kuinka he toimisivat tällaisissa tilanteissa, mikäli he kertoivat tietävänsä miten toimia, mutta moni heistä kertoi myös jollakin tavalla, kuinka etenisi asiassa.

Kaikki esikouluopettajat kertoivat, että he tietäisivät miten toimia huolen noustessa. Yksi totesi, että turvataitokasvatuksen myötä hänen tietonsa eteenpäinviemisen tavoista on vahvistunut. Hän ei uskonut, että kaikilla varhaiskasvatuksen työntekijöillä on välttämättä tarpeeksi tietoa ja hänestä olisi tärkeää, että myös pitkään alalla olleet, sekä lastenhoitajat saisivat saman turvataitokasvatuskoulutuksen. Etenemisen keinoissa ja tuen lähteinä esiopetuksen puolella mainittiin esimies, työyhteisö, varhaiskasvatuksen esiopettaja sekä muut saatavilla olevat ammattilaiset.

Laura Metsävainio toteutti oululaisissa varhaiskasvatusyksiköissä pro gradu -tutkimukseensa liittyvän alkukyselyn ennen laajamittaisten turvataitokasvatuskoulutusten käynnistymistä Oulussa. Alkukyselyn mukaan vastaajista n. 70 % koki, että heillä ei ollut tarpeeksi tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Lisäksi tutkimuksessa tuli myös ilmi, että päiväkotien toimintaohjeet lapseen kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan olivat vaihtelevat. Suurin osa vastaajista (22 %,

N=10) kertoi, ettei tiennyt, oliko työpaikalla ohjeistuksia, ei ollut varma tai ei ollut saanut mitään ohjeistuksia. 13 prosenttia vastaajista (N=6) kertoi, ettei heidän työpaikallansa ollut toimintaohjeita lapseen kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan puutumiseen liittyen ja loppuissa vastauksissa kuvailtiin toimintaohjeita vaihtelevasti, epävarmasti ja monimuotoisesti, jolloin vastauksia muodostui monta yksittäistä tai vain muutama samankaltainen. Sekä tutkimuksen alku että loppukyselyssä tuli ilmi että, varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä aiheesta tulisi järjestää koulutusta sekä opintojen aikana että lisäkoulutuksena työssä oleville (Metsävainio 2021, 56, 58–59, 63.)

Metsävainion tuloksiin verrattuna esiopettajien haastatteluissa kertomaa osaamisen tasoa ja sen lisääntymistä saadun koulutuksen myötä, on pidettävä positiivisena tuloksena. Molemmat tulokset puoltavat myös sitä näkemystä, että koulutuksen laajentamiselle varhaiskasvatuksen puolella olisi perusteita. Tätä toivottiin myös hankkeessa toteutetussa sidosryhmäkyselyssä sekä haastateltujen esiopettajien vastauksissa, joita käsitellään hieman myöhemmin.

Alakoulun opettajat arvioivat pääasiallisesti, että tukea on saatavilla. Tärkeimmiksi tuen lähteiksi mainittiin oma työpari, työyhteisö, turvataitovastaava, terveydenhoitaja ja koulupsykologi. Johdon tuesta sen vastauksessaan maininneet opettajat eivät olleet niin varmoja. Kaikki alakoulun puolella työskennelleet kertoivat, että tietäisivät kuinka toimia vastaan tulevassa huolen tilanteessa tai väkivaltatilanteessa ja kertoivat näihin olevan ohjeet. Yksi kuvasi myös, kuinka oli toiminut vastaavissa tilanteissa.

Yläkoulun opettajista yksi kuvasi, että heillä on ollut hyvä tilaisuus, jossa on käyty läpi, miten erilaisissa tilanteissa tulee toimia ja heille jaetaan tietoa säännöllisesti. Hän myös kertoi, että heillä puhutaan tapahtuneista asioista säännöllisesti. Hänen mukaansa heillä kaikki perehdytetään näihin asioihin. Myös toinen opettaja kertoi, että heillä on ollut asiasta palaveri, jossa opettajat saivat kysellä, miten heidän tulee toimia, jos jotain tapahtuu sekä keskustella omista peloistaan. Teematuntien yhteydessä myös koulun muuta

henkilökuntaa oli tiedotettu, jotta he tietäisivät varautua, jos tunneilla nousisi esiin oppilaita, joilla olisi heti tuen tarvetta tai mikäli oppilaat haikuisivat tuen ääreen itse. Heidän yksikkönsä johdon tukea kuvattiin hyväksi. Kaksi opettajista arvioi, että tilanne on varmaan hyvä. Toinen kaipasi vielä asioiden kokoamista ”yhden sateenvarjon alle”, mutta tiesi etenemisen ohjeet lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Toinen oli sitä mieltä, että on hyvä, että asioita on nyt lähdetty suunnittelemaan yhdessä, mutta hänelle toimintamallit eivät tulisi selkärangasta. Hän kuitenkin koki, että materiaaleissa on hyviä ohjeita aiheeseen liittyen ja hän tiesi mistä ohjeet etenemiseen löytyisivät.

Turvallinen Oulu -hankkeessa on luotu oppaat opettajien tueksi sekä koko yhteisön tueksi kriisin sattuessa. On toivottavaa, että näihin perehtymiseen annetaan opettajille ja muulle henkilökunnalle aikaa ja opettajien hyvinä esiin nostamia käytäntöjä jatketaan. Aiemmin mainittujen kouluterveyskyselyn 2019 tulosten osalta moni oululainen lapsi oli vielä vuonna 2019 jäänyt ilman tukea ja apua kertoessaan kokemuksistaan aikuisille. Tämän tuloksen soisi olevan parempi, kun oppaiden toimintaohjeet on saatu jalkautettua osaksi koulujen arkea ja seuraava kouluterveyskysely järjestetään.

Pitäisikö turvataitokasvatuksesta antaa koulutusta kaikille opettajille? - haastateltujen opettajien näkemys

Opettajilta kysyttiin haastatteluissa myös ajattelevatko he, että vastaavan kaltaisesta turvataitokasvatuskoulutuksesta olisi hyvä muillekin vastaavissa tehtävissä toimiville. Tarkentavana kysymyksenä heiltä kysyttiin myös pitäisikö koulutusta tarjota jo työssä oleville vai esimerkiksi osana opettajien yliopistokoulutusta. Lisäksi heiltä kysyttiin olisiko turvataitokasvatusta voinut lähteä toteuttamaan ilman koulutusta tai ilman materiaaleja.

Esikoulun opettajien vastauksissa painottui muutenkin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kouluttaminen: *”tiimityötähän me tehdään”*. Vastauksissa todettiin myös, että koulutusta olisi tärkeä järjestää sekä jo työssä oleville että jo osana

koulutusta, esimerkiksi yliopistossa, jotta töihin tullessa kaikilla olisi perustiedot. Esikouluopettajat kertoivat myös jakaneensa koulutuksessa saamaansa tietoa muille saman yksikön työntekijöille. Yksi haastateltavista kertoi, että he kokivat tiedonjakamisen myös pienempien lasten kanssa työskenteleville olevan tärkeää, jotta lapset saavat kasvaa koko varhaiskasvatuspolkunsa saman linjan mukaisesti. Esimerkiksi yhteisen linjan tärkeydestä hän nosti ”vessasanat”. Opettaja painotti, että vaikka kaikki varhaiskasvatuksen työntekijät eivät saisi turvataitokasvatuskoulutusta, tärkeimpien asioiden olisi syytä olla jaettuna myös muille työntekijöille. Yksi opettaja toi esiin tarpeen kouluttaa myös muut pienten lasten kanssa työskentelevät, esimerkiksi neuvolatyöntekijät. Esiopettajien mielestä sekä materiaalit että koulutus olivat tärkeät turvataitokasvatuksen toteuttamisen kannalta.

Alakoulun opettajat olivat kaikki sitä mieltä, että opettajat (luokka-asteesta riippumatta) tarvitsevat vastaavaa koulutusta. Suurin osa oli sitä mieltä, että koulutusta tulisi antaa jo opettajaopinnoissa huomioiden sen, että myös jo töissä olevat koulutetaan. Yksi opettaja esitti toiveen, että koulutuksesta pitäisi tulla kaikille pakollinen jo ennen kuin sitä häneltä kysyttiin. Heidän mielestään koulutus antaisi työkaluja (kokemattomammille) opettajille, vastaisi lasten oikeuksiin tietää näistä asioista, korostaisi kaikille sitä velvoitetta, joka aikuisilla on näiden asioiden opettamiseen ja estäisi lasten joutumisen tietotaitojensa suhteen eriarvoiseen tilanteeseen opettajan mielenkiinnonkohteiden erilaisuuden vuoksi.

Alakoulun opettajista kaikki pitivät sekä koulutusta että materiaaleja tärkeänä. Materiaaleissa hyvä puoli oli se, että niihin voi aina palata. Koulutuksen etuna mainittiin se, että koulutus tekee aiheesta helpommin lähestyttävän kaikille, erityisesti niille, joille se ei ole ennalta tuttu ja koulutus myös valmistelee kohtaamaan sellaiset asiat, joita aiheen käsittely tunnilla saattaa tuoda esiin.

Haastatelluista yläkoulun opettajista kaikki olivat sitä mieltä, että heidän saamaansa tieto turvataitokasvatuksesta tulisi antaa kaikille vastaavissa tehtävissä toimiville. Kolme haastateltua ilmaisi

selkeästi, että aiheen tulisi olla pakollisen osana opettajankoulutuksessa. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että opettaja törmää näihin asioihin kuitenkin työssään, erityisesti toimiessaan luokanvalvojana. Yksi opettaja totesi työnsä olevan sellaista, että ei siinä voi ajatella vain opettavansa omaa ainettaan, vaan siinä tulee myös kaikenlaisia tilanteita vastaan ja näissä tilanteissa opettajalla pitää olla osaamista siihen, kuinka hänen tulee reagoida ja tietoa siitä, kuinka hän voi ohjata apua tarvitsevat nuoret oikean avun pariin. Hän piti nurinkurisena, että mitään tällaista ei käydy opettajankoulutuksessa läpi.

”Joo, sillai että opettajankoulutuslaitoksessa olisi hyvä jo olla tästä pakollinen kurssi kaikille. Hyvin ajankohtainen aihe kaikille.”

Haastatellut kuitenkin totesivat, että ei riitä, että aihetta alettaisiin käsitellä opettajankoulutuksessa, koska myös jo töissä olevat opettajat tarvitsevat heidän mielestään tätä tietoa. He pitivät aihetta tärkeänä ja yksi oli sitä mieltä, että heidän saamassaan tiiviissä paketissa oli tullut olennainen esille ja materiaalit olivat hyödynnettävissä. Hän pohti, että halukkaille tulisi perustiedon lisäksi olla tarjolla myös lisätietoa, esimerkiksi jos teemat koskevat keskeisesti heidän opettamaansa ainetta.

Yläkoulun opettajat pitivät tärkeänä, että tarjolla on sekä koulutusta että materiaaleja. He kokivat, että on selkeämpää lähteä opettamaan asioita, kun on yksi paikka, josta tieto löytyy helposti, eikä tekeminen kaadu ajan puutteeseen tai siihen, että tietoa ei löydy helposti. Asiaa pidettiin tärkeänä myös opetuksen yhtenäisyyden näkökulmasta.

”Ei kyllä pitää antaa välineitä, jos tämmöistä lähtee tekeen, muuten menee siihen, että pitää itse etsiä materiaaleja illalla pitkin nettiä, täytyy olla sekä koulutus ja materiaaleja. Meitä opettajakin on monenlaisia, osa löytäisi helposti ja osa ei millään ja se on yhtenäistä myös se homma.”

Näiden vastausten pohjalta näyttäisi siltä, että molemmille, materiaaleille ja koulutukselle on ja on ollut tarvetta. Opettajien näkemys siitä, että aihetta tulisi käsitellä jo heidän kouluttautuessaan

ammattiin, on syytä huomioida laajemminkin. Kuten myös esiopettajien toive siitä, että mahdollisuus oppia näistä aiheista tulisi olla koko työyhteisöllä.

Turvataitokasvatuksen tulevaisuus pilottiyksiköissä

Opettajilta kysyttiin myös, kuinka heidän yksikössään aiotaan edetä turvataitokasvatuksen suhteen tulevaisuudessa ja heitä pyydettiin myös arvioimaan mahdollista tulevaa tuen tai resurssien tarvetta kokemuksiansa perusteella.

Esiopetuksen osalta seuraavan vuoden suunnitteluun liittyi muutamia avoimia kysymyksiä, esimerkiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun osalta. Osa aikoi jatkaa toteutusta samalla kaavalla, mutta ainakin yksi aikoi esittää, että turvataitokasvatusta toteutettaisiin yksikössä säännöllisemmin, esimerkiksi viikoittain. Kaksi haastateltavaa toivoi, että koulutuksia olisi tarjolla lisää niille, jotka eivät sitä olleet vielä käyneet ja myös lastenhoitajille. Materiaalisiin resursseihin esikouluopettajat olivat tyytyväisiä.

Joissakin alakouluissa seuraavan vuoden suunnitelmat olivat selvät opettajille tai he tiesivät, ketkä asiaa valmistelivat. Toisissa valmistelun taso oli vielä epäselvää. Pilottimateriaalien kuvattiin pääasiassa olleen riittäviä tai runsaita: *”tunti oli valmiina niin eihän sitä voi helpommaksi enää tehdä”*. Lisäkoulutusta olisi toivonut vielä kaksi haastateltavaa. Alakoulun puolelta yksi opettaja nosti esiin, että osa opettajista koki, ettei turvataitokasvattaminen kuulunut heidän tehtäviinsä ja hän toivoi, että työyhteisöön saataisiin yhteinen käsitys siitä, että asia kuuluu kaikille opettajille ja aikuisille.

Yläkoulun opettajien yksiköistä kahdessa suunnitelmat seuraavalle vuodelle olivat tekeillä. Kahden haastatellun mukaan he olivat saaneet rakennettua tunneille selkeän suunnitelman (toisella koko peruskouluaikaa koskevan), jonka pohjalta jatkaa. Ne opettajat, jotka olivat pitäneet tunteja tukioppilaiden kanssa alakoululaisille, kokivat sen toiminnan hyväksi ja aikoiivat jatkaa myös sitä tulevaisuudessa.

Ajatuksia haastatteluista

Haastatteluista on helppo havaita, että turvataitokasvatukseen sisältyvät asiat eivät ole lapsille vieraita ja uusia, vaan osa heidän jokapäiväistä elämäänsä. Asioita, joihin he törmäävät koko ajan. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kuinka lapsia kuvataan opettajien vastauksissa aktiivisina ja innokkaina keskustelijoina ja kokemusten jakajina. Lapsilla on oikeus tunne- ja turvataitokasvatukseen. Tämän oikeuden toteutumista eivät saa haitata aikuisten omat epävarmuudet tai aiheeseen liittyvät asenteet. Opettajia ei kuitenkaan saa jättää turvataitokasvatuksen kanssa yksin vaan heidän tulee saada sen toteuttamiseensa tarvitsemansa tuki ja resurssit. Tätä vaativat myös WHO:n seksuaalikasvatukselle antamien standardien perusvaatimukset:

”Osaavien kasvattajien on täytynyt saada seksuaalikasvatukseen liittyvää koulutusta, heidän on suhtauduttava aiheeseen avoimesti ja heidän on oltava motivoituneita antamaan seksuaalikasvatusta. Heidän on uskottava vakaasti edellä esitettyihin seksuaalikasvatuksen periaatteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, ettei kouluviranomaisten pitäisi painostaa jotakuta, joka ei halua antaa seksuaalikasvatusta, vaan sen sijaan opettajia on innostettava ja tuettava. Tärkeänä ennakkoodellytyksenä on se, että kasvattajat haluavat pohtia omia asenteitaan seksuaalisuuteen sekä yhteiskunnan arvoihin ja normeihin, sillä he toimivat oppijoiden roolimalleina. Seksuaalikasvattajat tarvitsevat tukirakenteita, ja heillä pitäisi olla mahdollisuus seurantaan.” (THL 2010, 32)

Haastattelujen perusteella erityistä huomiota tulisi kiinnittää koulutuksen laajentamiseen esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen puolella ja yläkoulun opettajien tukemiseen. Haastattelujen pohjalta tulokset turvataitokasvatuksen osalta näyttävät kuitenkin lupaavilta jo varsin lyhyessä ajassa, erityisesti nuorempien lasten osalta.

Koulutuspalautteet piirtävät kuvaa onnistuneista koulutuksista

Koska toimenpiteiden 1 ja 2 aikana on koulutettu tuhansia ammattilaisia, sekä myös lapsia ja

heidän huoltajiaan, ei tässä loppuraportissa ole syytä tai mahdollisuutta käydä läpi kaikkea tätä kerättyä palautetta. Sen sijaan tähän osioon on koostettu palautteiden tuloksia keskeisiltä ja kuvaavilta osin. Mikäli palautteen haluaa tiivistää oikein ytimekkäästi, voi sanoa, että kerätty palaute on ollut positiivista ja asetettujen tavoitteiden näkökulmasta avoimissa vastauksissa näkyy toivottuja vaikutuksia. Kerätystä palautteesta on myös huomioitava se, että se on ollut työn kehittämisen väline, vaikka tarjoaakin näkökulmia myös toimenpiteiden vaikuttavuuteen.

Turvataitokasvatuksen pilotoitinkoulutukseen osallistuneista esiopetuksen työntekijöistä ja kyseeseen vastanneista:

- 100 % vastanneista antoi koulutukselle arvosanan 5 (asteikolla 1–5)
- 100 % vastaajista koki koulutuksen vastanneen odotuksia joko erittäin hyvin tai hyvin
- 100 % vastaajista koki saaneensa koulutuksesta hyödyllisiä tietoja ja taitoja
- 100 % vastaajista koki, että heillä on koulutuksen jälkeen enemmän tietoa aiheesta

Tuloksia on pidettävä erittäin hyvinä, varsinkin kun kyse oli pilottikoulutuksista. Myös avoimissa vastauksissa näkyy turvataitokasvatukselle asetettujen tavoitteiden näkökulmasta positiivisia vastauksia:

”Aion esimerkiksi kiinnittää huomiota omaan ja työyhteisön käyttämään puheeseen aiheeseen liittyen. Lisäksi sain paljon käytännön vinkkejä siitä, miten erilaisissa tilanteissa voi toimia. Lisäksi koulutus vahvisti omaa näkemystä siitä, miten tietyissä tilanteissa tulee toimia.”

”Se, millä tavalla päiväkodissa puhutaan esimerkiksi seksuaalisuudesta tai kehonosista, vaikuttaa lapsen minäkuvaan ja omaan kehoon suhtautumiseen. Oikeiden nimien käyttö on tärkeää. Ei saa käyttää johdattelevia kysymyksiä, jos epäillään rikosta tai kaltoinkohtelua, vaan on muistettava käyttää avoimia kysymyksiä, joihin lapsi vastaa.”

”Lapsen ohjaaminen tilanteissa, jossa hän kertoo/piirtää jotakin huolta herättävää. (Miten vien asiaa eteenpäin js kysyn ilman johdattelua ym.)-kielletyn materiaalin antaminen pienelle lapselle on peruste lastensuojeluilmoitukseen (raa’at pelit yms.) Tämä tieto menee heti käyttöön, sillä useat perheet eivät näytä noudattavan ikärajoja. Se näkyy lasten toiminnassa ja piirustuksissa vahvasti. -turvataidot kuuluvat kaikille ja yhteistyö perheiden kanssa on tärkeää niiden edistämisessä.”

Turvataitokasvatuksen pilotoitokoulutukseen osallistuneista peruskoulun opettajista ja kyselyyn vastanneista:

- 83 % vastanneista antoi koulutukselle arvosanan 5 tai 4 (asteikolla 1-5)
- 74 % vastaajista koki koulutuksen vastanneen odotuksia joko erittäin hyvin tai hyvin
- 96 % vastaajista koki saaneensa koulutuksesta hyödyllisiä tietoja ja taitoja
- 89 % vastaajista koki, että heillä on koulutuksen jälkeen enemmän tietoa aiheesta

Yllä esitettyjä tuloksia voi pitää hyvinä, varsinkin kun ne koskivat pilottikoulutuksia. Opettajien mainitsemat koulutuksesta saamansa oivallukset ja kokemukset aiheesta näyttävät myös noudattavan asetettuja tavoitteita:

”Asioista pitää puhua lasten kanssa avoimesti ja kertoa heille omat rajansa ja ne asiat jotka ovat kiellettyjä.”

”Luottamuksellinen suhde omaan vanhempaan/ muuhun aikuiseen on lapsen tärkein turvataito. Kaveri- ja tunnetaito ovat turvataitojen kulmakivi.”

”Erittäin ajankohtaista, mutta myös aika tujua asiaa. Täytyy ymmärtää, että lasten ja nuorten maailma on muuttunut paljon netin ja somen myötä. Aikuisena pitää olla valmius puuttua asioihin ajoissa!”

Koulutuksiin osallistuneet opettajat kommentoivat koulutusta palautteissa samoin ja toivoivat samoja asioita, kuin haastatellut opettajat. Vastauksissa toivottiin lisäkoulutusta, sekä koulutusten järjestämistä kasvokkain, vaikka myös Teams-toteutusta pidettiin onnistuneina (vallinneet olosuhteet ymmärtäen).

Myös esimerkiksi MiniVerso, Resto- ja Versokoulutuksista kerätyt palautteet ja käyttökokemukset olivat positiivisia. 60 % vastaajista piti koulutuksia erittäin hyödyllisinä ja 37,1 % melko hyödyllisinä. Yleisarvosanan 4 tai 5 koulutukselle antoi 97,2 % vastaajista. Vastaajat kokivat, että koulutukset antoivat sovittelutoimintaan erittäin hyvät (45,7 %) tai melko hyvät (48,6 %) valmiudet. Myös

Versokoulutukseen osallistuneet oppilaat pitivät koulutusta erittäin hyödyllisenä (72,4 %) tai melko hyödyllisenä (24,1 %). Lapset myös kertoivat vastauksissa hyödyntäneensä sovittelutaitoja.

“Esim jos on tullut joku pieni risti riita niin oon kysynyt ekana sen näkökulmaa asiasta enkä ala puhua sen päälle vaan annan kertoa rauhassa.”

“olen sovitellut riitoja”

Myös vanhempainilloista kerätty palaute oli pitkälti positiivista. Esimerkiksi Digiajan uhkia ja niiltä suojautumista käsitelleistä vanhempainilloista kerätyssä palautteessa yhtä lukuun ottamatta kaikki aikoivat hyödyntää vanhempainillan antia (yksi ehkä vastaus). Vanhemmat kertoivat hyödyntävänsä vanhempainillan antia muun muassa seuraavin tavoin:

*“Keskustelemalla lasten kanssa netin turvallises-
ta käytöstä (mm.kuvien ottaminen/lähettäminen/
jakaminen), nettikiusaamisesta, seksuaalisesta
häirinnästä.”*

*“aion keskustella säännöllisesti lasten kanssa, että
mitä sillä kännykällä tehdään (muuta kuin pelataan)
ts. mitä whatsappissa jutellaan ja kannustaa ker-
tomaan aikuiselle jos on jotain häiritsevää tai omi-
tuista käytöstä”.*

Nämäkin vastaukset näyttäisivät olevan linjassa hankkeen tavoitteiden kanssa. Pienellä otannalla kerätyistä palautteista voidaan todeta, että koulutuksiin ja muihin tapahtumiin on oltu pääasiassa tyytyväisiä ja avoimissa vastauksissa tilaisuuksiin osallistuneet kertovat sellaisista huomioista, toimintatavoista ja suunnitelmista, joita koulutuksilla on pyritty saavuttamaan.

Sidosryhmäkyselyn tulokset toimenpiteiden 1 ja 2 osalta

Yli puolet syksyllä 2021 julkaistuun anonyymiin sidosryhmäkyselyyn vastanneista oli tehnyt yhteistyötä toimenpiteistä 1 ja 2 koostuvan tiimin kanssa, jonka työn keskiössä oli ammattilaisten koulutukset ja turvataitokasvatuksen edistäminen. Näiden toimenpiteiden työ kattoikin laajinta

joukkoa oululaisista mikä voi selittää sidosryhmäkyselyn runsaita vastausmääriä tiimin työhön liittyen. Sidosryhmäkyselyn yhteistyön onnistumista kartoittaneen osion avoimissa vastauksissa tiimi sai erikseen nimettyä kiitosta.

“Oulun turvataitokouluttajat ovat helposti lähestyttäviä ja vastaavat nopeasti. Olen ollut yhteydessä lähinnä sähköpostitse.”

“Koen koulutuksen tärkeänä ja tähän aikaan sopivana”

Myös osuuksissa, joissa vastaajat saivat nimetä hankkeessa parhaina pitimiään asioita tai alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa parhaiten ennaltaehkäiseviä hankkeen toimia, tuli esiin tiimiin liittyviä seikkoja. Vastauksissa parhaaksi nimettiin oppimateriaalit, annetut koulutukset ja tärkeinä pidettyjen aiheiden ja teemojen esiin nostaminen ja tietoisuuden lisääminen, vanhempien huomioiminen ja yhteistyö. Vastauksissa oli myös yksityiskohtaisempia kiitoksia rakennettuihin toimenpiteisiin liittyen, kuten koulukohtaisen suunnittelun mahdollistaminen.

“Innostuneet kollegat ja aiheiden nivoutuminen hyvin läheisesti omaan oppiaineeseen sekä lasten ja nuorten arkeen.”

“Koulutukset ja turvataito-oppaat eri vuosiluokille”

“Kouluille annettiin varat sijaisten palkkaamiseen, jotta opettaja pystyi keskittymään oman koulun tunne- ja turvataitojen suunnittelutyöhön yhden työpäivän ajan.”

“Että kouluille annettiin resurssia ja vapauksia suunnitella turvataitokasvatuksen malli oman koulun mallin näköiseksi.”

“Henkilöstön koulutukset ovat lisänneet tietoisuutta ja rohkeutta ottaa näitä asioita esille ja puhua lasten ja nuorten kanssa asioista.”

“Oman työni näkökulmasta ainakin ja eniten turvataitokasvatuksen kehittäminen, joka tulee toivottavasti jatkossa toimimaan ennaltaehkäisevästi ja muuttaa koko yhteisön asenneilmapiiiriä ja varhaiskasvatuksesta lähtien.”

Sidosryhmiltä kysyttiin myös mitä he olivat jääneet vielä kaipaamaan hankkeelta ja mihin suuntaan he toivovat hankkeen käynnistämää toimintaa vielä kehitettävän lasten ja nuorten suojaamiseksi seksuaalirikoksilta ja seksuaaliselta häirinnältä. Näissä vastauksissa korostui toive jatkosta ja se, ettei kouluttamisen tarve ole edelleenkaan ohitse. Jatkokoulutuksen tarvetta perusteltiin muun muassa sillä, että esimerkiksi some muuttuu vauhdilla ja kaikkien osapuolten on vaikea pysyä perässä tässä muutoksessa. Samoin toivottiin edelleen tukea toimintamallin vakiinnuttamiseen, vanhemmuuden tukemista ja heidän tietoisuutensa lisäämistä sekä turvataitovastaavien tukemista. Lisäksi vastauksissa toivottiin, että kaikki varhaiskasvatuksen henkilökunta koulutettaisiin turvataitokasvatuksesta, koska henkilökunnan osaamista aiheesta pidettiin osittain vanhentuneena ja koulutusta kaivattiin myös asenteiden muuttamisen näkökulmasta. Turvataitokasvatuksen aloittaminen nähtiin tärkeäksi aloittaa jo alle kolmevuotiaiden ryhmissä. Lisäksi toivottiin, että koulutuksia tarjottaisiin ammattilaisille velvoittavina, ei vapaaehtoisuuteen perustuvina ja johdolta toivottiin tukea turvataitokasvatuksen jalkauttamiseen. Vastauksissa toivottiin myös aiheen viemistä (korkea)koulujen puolelle ja selkeää mallia lasten ja nuorten tukemiseen traumatisoivissa tapahtumissa. Vastaukset ovat hyvin saman linjaisia pilottiyksiköissä haastateltujen opettajien toiveiden kanssa.

”Tämä on jo iso ja merkittävä askel hyvään suuntaan, että kouluista löytyy tunne- ja turvataitovastaavat. Vuosittainen koulutus ajan tasalla pysymiseksi on varmasti aiheellista ja tarpeen.”

”matalan kynnyksen nettipalvelu avun/ohjeiden saamiseksi (kokeilussa nyt muutamalla koululla, kuulostaa hyvältä)”

”Jatkaa turvataitokasvatusta kouluilla ja päiväkodeissa. Vanhemmat tulee pitää mukana, tietoisina siitä mitä asioita käydään läpi. Hienosti tämäkin asia parantunut ainakin omalla koululla, oppitunnin pitäjät laittaa etukäteen tietoa koteihin käsiteltäviksi aiheista. Asia tulee ajankohtaiseksi joka vuosi uudelle vanhemmille, joten materiaali tulisi pitää koulutuksissa ajan tasalla, uudet ilmiöt huomioiden.”

”Itse toivon, että tunne- ja turvataitojen opettaminen kouluissa mahdollistetaan jatkossakin. Nyt sitä ollaan vasta ajamassa sisään systemaattisesti ja kehitystyöhön pitää olla jatkossakin resursseja. Ei riitä, että joillakin kouluilla jotkut opettajat innokkaina vievät asioita eteenpäin. Kaupungin pitää tukea tämän mahdollistumista ja pysyvien muutosten syntymistä koulujen rakenteissa. Opettajat tarvitsevat tukea = täydennyskoulutusta ja rahaa tekemästään työstä. Ainakin niitä.”

”Vanhemmuuden tukeminen esim. Säännölliset webinaarit”

”Turvataitokasvatuksen tulee vakiintua osaksi kaikenikäisten lasten koulupolkua. Myös aikuisten asenteiden tulee muuttua.”

Koska erityisesti turvataitokasvatuksen tiimin työ on jatkunut vielä kyselyn toteuttamisen jälkeen, osaan toiveista ja kehityskohteista on jo kehitetty tai kehitteillä vastauksia. Vanhemmille on kehitteillä enemmän materiaaleja, jalkauttamistyötä tuetaan edelleen ja koulutuksia on järjestetty ja järjestetään kevään 2022 aikana. Opas traumatisoivia tapahtumia kohdanneiden lasten ja nuorten tukemiseksi on myös julkaistu. Turvataitokasvatuksesta on kehitteillä kaikille avoin verkkokurssi yhteistyössä Laurea ammattikorkeakoulun kanssa. Sidosryhmäkyselyn vastauksista on kuitenkin selkeästi todettavissa, että tarve näidenkin toimien yli ulottuvalle koordinoinnille, kehitystyölle ja koulutuksen päivittämiselle on vahva.

Työntekijöiden näkemykset työnsä tuloksista

Anonyymissä kyselyssä tiimin työntekijät kokivat, että heidän saamansa palaute sidosryhmiltä oli pääasiassa positiivista. Tätä ajatusta tukevat myös koulutuspalautteet sekä sidosryhmäkyselyn tulokset.

”Valtakunnalliset ja paikalliset yhteistyökumppanit olivat innolla mukana kanssamme ja kokivat asian merkittäväksi yhteistyöfoorumeilla.”

Kyselyssä tiimin työntekijät olivat sitä mieltä, että heidän työnsä kaltaiselle työlle olisi tarvetta

jatkoissa. Tätä perusteltiin sillä, että myös tulevaisuudessa tarvitaan joku koordinoimaan turvataitokasvatusta ja edistämään sen systemaattista etenemistä, perehtymään uusimpaan tutkimustietoon ja kouluttamaan vastaavia ja yksiköitä. Jatkoon liittyvissä avoimissa vastauksissa työntekijät kokivat, että kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastaiseen osaamiseen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoihin liittyen tarvitaan edelleen koulutusta kaupungin henkilöstölle. Myös seksuaaliväkivaltaa kohdanneen hoitopolun kuvaaminen nostettiin esiin asiana, jota olisi ensiarvoisen tärkeä edistää ja heidän kanssaan työskentelevien osaamista olisi myös vahvistettava. Seksuaalivähemmistöihin ja seksuaalisuuden moninaisuuteen liittyvä osaaminen nostettiin esiin asiaksi, jonka kouluttamisessa olisi edelleen suuri tarve. Tämä viimeisin seikka nousi vahvasti esiin myös yhdessä Kaasi-tiimin kanssa järjestetyssä nuorten kuulemisessa, jossa nuoret painottivat, että nuoria kohtaavien työntekijöiden osaamista tässä asiassa tulisi lisätä. Vanhempien tukeminen turvataitokasvatuksessa, sekä perhetyön ja neuvoloiden osaamisen kehittäminen tässä asiassa ja vanhemmuuden tukeminen sitä kautta nostettiin esiin asiana, johon pitäisi panostaa. Samoin myös turvataitokasvatuksen sisältöjen vieminen osaksi kaikkien kasvatustyötä tekevien opinto-ohjelmaa. Työntekijät olivat yksiselitteisesti myös sitä mieltä, että heidän työnsä kaltaiselle työlle olisi tarvetta myös muualla Suomessa.

“Systemaattinen tunne- ja turvataitokasvatus tulisi toteutua yhdenvertaisesti jokaisessa esi- ja perusopetusyksikössä ympäri Suomen.”

Työntekijöiden ajatukset tulevaisuuden tarpeista ovat myöskin hyvin samansuuntaisia sekä koulutuspalautteista, opettajien haastatteluista, että sidosryhmäkyselyn tuloksista piirtyvän kuvan kanssa.

Kyselyssä tiimin työntekijä nosti esiin myös huolensa haavoittuvassa asemassa olevien lasten huomioimisesta ja pohti, kohdentuuko heihin ja heidän kanssaan työskenteleville riittävästi ja oikeasuuntaisia toimenpiteitä. Hankekauden aikana näiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien huomioiminen on ollut vahvasti myös

muiden hankkeen tiimien vastuulla, esimerkiksi Nopsa-tiimi on omassa työssään huomioinut vammaisten lasten ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten tarpeita. Työntekijäkyselyn toteuttamisen jälkeen myös turvataitokasvatuksen tiimissä on kehitetty tukitoimia, joilla huomioidaan esimerkiksi kielellisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin kuuluvia lapsia ja heidän perheitään. Edellä esitettyihin ajatuksiin tulevaisuuden tarpeista ja huolista on kuitenkin helppo yhtyä, koska muiden toimenpiteiden päättyessä tai siirtyessä osaksi kaupungin perustoimintoja, erityisryhmien tarpeiden huomioiminen tähän aihealueeseen liittyen ei ole yksiselitteisesti kenenkään vastuulla. Kuten ei myöskään turvataitokasvatuksen koordinoimisen vastuu raportin kirjoittamisen hetkellä.

THL:n asiantuntijat suosittavat, että väkivallan vastaisen työn koordinointiin valittaisiin vastuutaho jokaiselle hallinnon tasolle. Asiantuntijoiden mukaan alueellisessa väkivallan vastaisessa työssä strateginen suunnittelu ja yhteisen toiminnan koordinaatio on avainasemassa, ja he toteavat, että käytännön tasolla kunnissa ja tulevilla hyvinvointialueilla työn tulee olla koordinoitua ja mallinnettua. Asiantuntijat peräänkuuluttavat alueille laadittavia koulutussuunnitelmia keskeisten ammattilaisten jatkuvaksi osaamisen kehittämiseksi. Heidän mukaansa suunnitelmallinen työtapa edellyttää joka hallinnon tasolla nimettyä koordinoivaa tahoja ja THL suosittelee, että kehittämissuunnitelmien päätyttyä alueet olisivat nimenneet pysyvät väkivallan vastaisen työn koordinaattoritahot, sillä ilman jatkuvuutta väkivallan vastainen työ on vaarassa jäädä liian vähälle huomiolle. Asiantuntijoiden mukaan tällä hetkellä ammattilaisten vaihtuvuus ja se, ettei väkivaltatyötä ole sisällytetty kenenkään tehtäväkuvaan haittaa pitkäjänteistä väkivaltatyön ylläpitämistä ja osaamisen karttumista. (THL blogi 2021.)

Koska Oulussa on jo kokemusta laajamittaisesta ammattilaisten kouluttamisesta sekä hyväksi todetun toiminnan käynnistämisestä, on toivottavaa, että tätä kokemusta jaetaan myös edelleen sekä uudella hyvinvointialueella että laajemmaltikin. Lisäksi on toivottavaa, että myös Oulussa koordinointiin löydetään nimetty vastuutaho,

kuten THL suosittaa ja toimenpiteiden yhteydessä kuullut ammattilaiset toivovat.

Lopuksi

Edellä esitetyn aineiston pohjalta piirtyy varsin selkeä kuva toimenpiteiden 1 ja 2 onnistumisesta. Oulussa on käynnistetty merkityksellistä toimintaa, jolla on pitkällä aikavälillä potentiaalia suuriin muutoksiin. Lyhyen aikavälin tarkastelussa merkittäviä tuloksia on jo saavutettu. Laajamittaisella turvataitokasvatuksella, johon Oulun kaupunki on sitoutunut, sekä sitä tukevilla ammattilaisten ja muiden aikuisten koulutuksilla pyritään suureen yhteiskunnalliseen muutokseen. Siihen, että jokainen lapsi tuntee itsensä arvokkaaksi ja puolustamisen arvoiseksi. Siihen, että jokainen lapsi tietää, että hänellä on oikeus kasvaa turvassa ja hänellä on myös keinot, joilla suojata itseään. Ja siihen, että jokaisesta lapsesta kasvaa myös toisten rajoja kunnioittava nuori ja ennen pitkään myös aikuinen. Turvataitokasvatuksessa ei tulla valmiiksi, vaan opinpolulla siirrytään uusiin asioihin kehitystason mukaan. Kaiken tämän vuoksi tulosten ja vaikuttavuuden seurannan horisontin tulee ulottua useisiin vuosiin, jopa vuosikymmeniin.

Toimenpiteiden arvioimiseksi kerätyn materiaalin perusteella on myös todettavissa selkeä suunta sille mitä Oulussa ja myös muualla Suomessa tarvitaan hankekauden jälkeen:

- Oulussa ammattilaisten osaamisen kehittämistä tulee jatkaa tarjoamalla heille edelleen mahdollisuuksia kouluttautua ja päivittää tietoaan ja heille tulee tarjota tähän kouluttautumiseen myös ajallisia resursseja. Myös perehtymiseen ja suunnitteluun tulee antaa aikaa.
- Turvataitokasvatusta ja ammattilaisten koulutuksia varten sekä myös laajemmin väkivallan ennaltaehkäisyyn liittyen tarvitaan koordinoitua, jotta jo hyväksi todettua toimintaa ja siihen käytettyjä resursseja ei kadoteta ja jotta osaamista ja materiaaleja voidaan pitää ajan tasalla, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat lapset huomioiden.
- Opettajien ja muiden ammattilaisten tulisi saada seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyä ja turvataitokasvatuksesta koulutusta jo opinnoissaan ja jo töissä oleville ammattilaisille tulisi tarjota aiheesta täydennyskoulutusta.

Lähteet:

EUCPN 2021 a. Bullying among minors: Effective prevention approaches. Part of the EUCPN Toolbox on bullying among minors. Brussels: EUCPN https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/2111_Toolbox%20Bullying_PRACTICE_ENG_LR.pdf

EUCPN 2021 b: Bullying among minors: European Crime Prevention Award 2021. Part of the EUCPN Toolbox on bullying among minors. Brussels: EUCPN. https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/2111_Toolbox%20Bullying_AWARDS_ENG_LR.pdf

Feedback letter European Crime Prevention Award 2021, saapunut sähköpostitse hankkeelle 13.12. 2021

Kansallinen rikosentorjuntakilpailu 2021, raadin päätös 7.9.2021 https://rikosentorjunta.fi/documents/5235988/5433758/Kansallinen+rikosentorjuntakilpailu+2021_raadin+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s.pdf/c85fa0c4-9ca9-f9cc-e5b8-d439326a2974/Kansallinen+rikosentorjuntakilpailu+2021_raadin+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s.pdf?t=1632732974490

Karvin nettisivut 2022: Kiusaamista ehkäisevien sekä hyvinvointia ja työrauhaa parantavien menetelmien arviointi <https://karvi.fi/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/kiusaamista-ehkaisevien-seka-hyvinvointia-ja-työrauhaa-parantavien-menetelmien-arviointi/> luettu 3.2.2022

Kenny Maureen C., Helpingstine Claire, Long Haiying 2020: College students' recollections of childhood sexual abuse prevention programs and their potential impact on reduction of sexual victimization, Child Abuse & Neglect Volume 104, June 2020 <https://doi.org/10.1016/j.chabu.2020.104486>

Kouluterveyskysely 2019 THL <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

Lajunen Kaija, Andell Minna, Jalava Leena, Kempainen Kaija, Pakkanen Marjo, Ylenius-Lehtonen

Mirja 2012: Turvataitoja lapsille (6. painos) https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90799/URN_ISBN_978-952-245-796-7.pdf?sequence

Metsävainio Laura 2021: Lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta : kehittämistutkimus varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen tukemiseksi ja koulutuksen parantamiseksi, Pro gradu -työ, Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustiede <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202106228660>

Oulun kaupunki 2019: Oulun pilotti - hakemus ja toimintasuunnitelma alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisemiseksi 2019-2020, Oulun kaupunki 7.2. 2019, https://www.ouka.fi/documents/64277/104164/Turvallinen+Oulu_hankesuunnitelma.pdf/e6ff679e-5787-4883-9cc2-886da9cf295f

Tenhunen Tiina, Andell Minna, Ylenius-Lehtonen Mirja, Lajunen Kaija 2019: "7.3 Turvaa turvataidoilla" s. 152-166 teoksessa Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025, Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

THL 2010: Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa : Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085324>

THL blogi 2021: Tulevien hyvinvointialueiden väkivallan vastaisen työn rakenteiden kehittäminen etenee, <https://blogi.thl.fi/tulevien-hyvinvointialueiden-vakivallan-vastaisen-tyon-rakenteiden-kehittaminen-etenee/> Luettu 26.1. 2022

Vauhkonen Teemu, Kaakinen Markus, Hoikkala Tommi 2021: Seksuaalirikosten tekijät, tekotilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet, VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2021:56 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>

3. Toimenpide 3: Psykososiaalisen tuen tarjoaminen moniammatillisesti yksilö ja yhteisötason toimintojen kautta

3.1 Kuvaus Nopsa-tiimin työstä

Kirjoittajat: Joni Saarela, projektikoordinaattori ja Mervi Pirkola projektityöntekijä, Turvallinen Oulu -hanke

Vuonna 2019 Oulun kaupungin aloittaessa useita toimenpiteitä sisältävän Turvallinen Oulu -hankkeen alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisemiseen ja uhrien auttamiseen, koettiin laajasti, että oli välttämätöntä löytää uusia ratkaisuja ja vaihtoehtoisia työtapoja lasten ja nuorten kohtaamiseen ja psykososiaalisen tuen tarjoamiseen. Näitä tarpeita vastaamaan perustettiin psykososiaalisen tuen poikkitoiminnallinen ja moniammatillinen Nopsa-tiimi. Lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen edistämisen toimenpide toteutettiin Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden sekä hyvinvointipalveluiden yhteishankkeena, jonka koordinaatio oli sivistys- ja kulttuuripalveluilla. Kehitystoimenpiteen toiminnan tavoitteena oli tarjota oululaisille lapsille ja nuorille psykososiaalista tukea kriisitilanteissa, tehdä ennaltaehkäisevää työtä sekä olla valmiudessa reagoimaan, jos alaikäisiä lapsia ja nuoria kohtaa kriisi- tai traumaattinen tilanne. Toiminnasta vastasi moniammatillinen tiimi, jonka monialainen osaaminen toi työskentelyyn syvyyttä ja toisiaan täydentäviä näkökulmia lasten ja nuorten maailmaan. Tiimissä oli osaamista ja kokemusta muun muassa sosiaali- ja terveysalan eri työtehtävistä, nuorisotyöstä ja opetusalan tehtävistä

sekä erityisosaamista esimerkiksi seksuaalivonnasta ja kriisityöstä. Kaikkien työntekijöiden laaja-alaista osaamista hyödynnettiin osahankkeen sekä yhteisö, että yksilötason toimintoissa.

Psykososiaalinen tuki

Psykososiaalisessa tuessa huomio kohdennetaan kokonaisvaltaiseen tukeen ja apuun jonkin mielen tasapainoa horjuttaneen tapahtuman jälkeen. Se on toimintaa, jonka tavoitteena on rajoittaa, lievittää ja torjua psyykkistä stressiä aiheuttavien tapahtumien negatiivisia terveydellisiä ja sosiaalisia seurauksia. Psykososiaalisen tuen keskeinen osa-alue on lasten ja nuorten turvallisuus ja turvallisuuden tunteen palautuminen. Työskentelyn lähtökohtana on, että lasta ja nuorta autetaan ja tuetaan aktiivisesti silloin kun hän näyttää kärsivän traumaattisten tapahtumien kielteisistä seurauksista. Psykososiaalisen tuen syntymisen keskiössä on hyvä vuorovaikutus, jonka lisäksi järjestetään tarvittaessa myös muita tukipalveluita niitä tarvitseville lapsille ja nuorille. Huomioitavaa on, että kaikille lapsille ja nuorille keskustelevalta toiminta ei sovi, jolloin on tärkeää tarjota erilaisia toiminnallisia auttamismuotoja, jotka pitävät sisällään kohtaamista, kuulemista ja kokonaisvaltaista nähdäksi tuleamista.

Nopsa-tiimin toiminnan kehittyminen hankekauden aikana

Elokuussa 2019 toimintansa aloittaneessa

psykososiaalisen tuen moniammatillisessa Nopsa-tiimissä työskentelivät terveydenhoitaja, sosiaaliohjaaja, psykiatrinen sairaanhoitaja, nuorisotyöntekijä ja erityisopettaja. Nopsa-tiimin toiminnan tavoitteeksi asetettiin valmius reagoida nopeasti tilanteissa, joissa tarvitaan psykososiaalista tukea ja moniammatillista väliintuloa lasten ja nuorten tilanteen arvioimiseksi. Lisäksi tiimillä tuli olla valmius jalkautua laajoihin kehitysympäristöissä tapahtuneisiin häirintätilanteisiin tai kriisityötä edellyttäviin kriisi- ja uhkatilanteisiin sekä antaa ennaltaehkäisevää tukea lapsille ja nuorille, joiden tilanteesta herää huoli.

Vuoden 2019 toimintakaudella tiimi toteutti ennaltaehkäisevää tunne- ja turvataitokasvatusta haavoittuvassa asemassa oleville lapsille, nuorille sekä nuorille aikuisille. Nopsa teki yhteistyötä Oulun alueen erityiskoulujen, ammatillisen erityisoppilaitoksen sekä erityisryhmien asumispalveluiden kanssa, joissa toteutettiin koko ikäluokan kattavia turvataitokasvatustunteja sekä pienemmille kohderyhmille suunnattuja tunne- ja turvataitoryhmiä. Näiden lisäksi Nopsa tarjosi matalan kynnyksen kohtaamisia kouluilla, oppilaitoksissa ja vapaa-ajan toiminnoissa. Nopsa-tiimi järjesti pop up -toimintaa ja omaa välituntitoimintaa, osallistui erilaisiin hyvinvointi- ja nuorten tapahtumiin sekä tarjosi kahdenkeskisiä kohtaamisia lapsille ja nuorille. Nopsa-tiimin jäsenet lähtivät pyydettäessä perustason toimijoiden ja vapaa-ajan yhteisöjen tueksi ja avuksi lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysyhteisöjen äkillisissä kriisitilanteissa, kuten tilanteissa, joissa lapset ja nuoret olivat kohdanneet sosiaalisen median kanavissa groomingia tai yhteisössä oli esiintynyt seksuaalista häirintää tai toistuvaa väkivallan uhkaa. Äkillisissä kriisitilanteissa Nopsa-tiimi kohtasi lapsia ja nuoria, tarjosi mahdollisuutta keskusteluun sekä antoi tukea ja toimintaohjeita lasten ja nuorten parissa toimivalle henkilöstölle. Nopsa tarjosi näiden lisäksi lyhytkestoisia tukikäyntejä lapsille ja nuorille uhka- ja häirintätilanteissa, silloin kun ei ollut todettavissa erikoissairaanhoidon tarvetta. Tukikäynnit toteutettiin yhteistyössä perustason toimijoiden kanssa. Nopsa tarjosi nopeasti keskustelutukea tilanteissa, joissa lapsi tai nuori koki häirintää, houkuttelua seksuaalisen tekoon tai oli kohteena muuta turvallisuuden tunnetta

heikentävässä tapahtumassa. Nopsa-tiimin tarjotun tuen jälkeen lapset, nuoret ja perheet ohjautuivat tarvittaessa olemassa olevien palveluiden asiakkuuksiin. Tapaamiset toteutettiin pääsääntöisesti kouluilla, mutta myös tarvittaessa kotikäynteinä. Syksyn 2019 aikana Nopsa-tiimissä valmisteltiin myös nuorten sururyhmää yhdessä seurakunnan erityisnuorisotyön kanssa. Nuorten sururyhmä käynnistyi alkuvuodesta 2020.

Vuoden 2020 alussa tiimissä aloitti uusi psykiatrinen sairaanhoitaja, mikä selkeytti ja vahvisti tiimin toimintaa 2019 loppuvuoden henkilöstöväjyteen nähden. Alkuvuodesta 2020 Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut arvioivat, ettei Nopsa-tiimin toiminnalla ole hankkeen päättymisen jälkeen järkevää lähteä tavoittelemaan sellaista pysyvää toimintaa, jolla pystyttäisiin vastaamaan koko kunnan tarpeisiin. Tästä syystä Nopsan toimintaa lähdettiin tarkastelemaan ja kehittämään vahvemmin sivistys- ja kulttuuripalveluiden toiminnan alle, jotta toimintaa voisi jatkaa hankerahoituksen loputtua vuoden 2020 jälkeen. Nopsa-tiimin yhteistyötä vahvistettiin oppilas- ja opiskeluhuollon suuntaan, josta asiakasohjaus Nopsan toimintaan oli jo luonnostaan käynnistynyt. Kaupunginvaltuuston päätöksellä Turvallinen Oulu -hankkeen jatkotoiminnan rahoitus vuodelle 2021 vahvistettiin osana sivistys- ja kulttuuripalveluiden talousarviota.

Kehittämistyön suurin haaste vuoden 2020 alussa oli sijoittua kunnan palvelujärjestelmään niin, ettei Nopsan palvelulla korvata muita kunnan lakisääteisiä tehtäviä. Nopsa-tiimiä markkinoitiin aktiivisesti eri tiedottamisen kanavissa ja esittelykäyneillä, mutta selkeän asiakasohjauksen ja selkeän palvelukuvauksen puuttuessa, Nopsan toimintaa ei osattu hyödyntää riittävästi. Hankkeen alkutilanteeseen nähden toimenpiteen tavoitetta muutettiin ja työtä suunnattiin ehkäisevään tunne- ja turvataitokasvatukseen monialaisen yksilötyön sijasta. Nopsa-tiimin toimintaa ja sen kehittämistä jouduttiin kevään aikana tarkastelemaan myös Nopsa-tiimin TikTok-meemivideosta lähteneen julkisen maalittamisen sekä koronaepidemian tuomien haasteiden pohjalta. Haasteita toivat erityisesti koulujen ja oppilaitosten etäopetukseen siirtyminen ja sovittujen toimintojen peruminen.

Peruspalvelut joutuivat myös nopeasti reagoimaan vallitsevaan epidemiatilanteeseen, mistä syystä Nopsan hyvin käynnistynyt alkuvuosi seisahtui eikä uusia asiakasohjauksia tullut entiseen tapaan. Koronaepidemiatilanteeseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden kesto, kunnan muiden palveluiden järjestäminen sekä kuntatalouden tasapainottamiseen liittyvät toimenpiteet toivat epävarmuustekijöitä työn suunnitteluun ja kehittämistyöhön.

Rajoitustoimenpiteiden sulkiessa toimintakentän Nopsa-tiimiltä, syntyi tarve löytää tila, jonne asiakkaat voisivat hakeutua niin ettei toiminta ole riippuvaista koulujen toiminnasta. Näin syntyi ajatus psykososiaalisen tuen Walk-in-toiminnasta, joka käynnistettiin 17.8.2020. Walk-in-vastaanotolle pystyivät hakeutumaan 13–18-vuotiaat, jotka olivat kokeneet väkivaltaa, häirintää, kiusaamista tai sen uhkaa, tai muutoin jonkin sellaisen tilanteen, jonka vuoksi he haluavat keskustella ammattilaisen kanssa. Näin toiminta tiivistyi ja muotoutui ensivaiheen tueksi. Tämä muutti myös tiimin henkilöstön osaamistarpeita, jotka otettiin huomioon vuoden 2021 tammikuun uusissa rekrytoinneissa.

Tammikuusta 2021 lähtien lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen edistämisen toimenpide toteutettiin Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden koordinoimana osahankkeena ja työntekijät siirtyivät hallinnollisesti sivistys- ja kulttuuripalveluiden alaisuuteen projektikoordinaattorin ja projektityöntekijöiden nimikkeillä. Maaliskuussa 2021 toimipiste muutti Oulun keskustaan osoitteeseen Hallituskatu 5. Muuton taustalla olivat muun muassa nuorilta saatu palaute toiminnan tavoittamisen haasteista, sekä uuden tilan käytännön edut, kuten luotettava televerkko. Samaan aikaan tiimissä tapahtui henkilöstömuutoksia, jonka myötä viestintäosaaminen vahvistui. Viestintää tehostettiin merkittävästi ja näkyvyyttä lisättiin muun muassa Kalevamedian kautta valotaulumainonnalla ympäri Oulua. Tämän lisäksi näkyvyyttä lisättiin viestintäsuunnitelman mukaisesti sosiaalisessa mediassa; Instagrampäivityksiin ja -tarinoihin käytettiin enemmän aikaa, ja sisällön tuottaminen oli säännöllisempää. Näiden lisäksi toimintaa markkinoitiin verkko- ja printtijulkaisuissa.

Kuva: Nopsa-tiimin ja Walk-in toiminnan mainos Hallituskadulla. Kuvaaja Turvallinen Oulu -hanke.

Vuoden 2021 aikana Walk-in-työskentelytapaa jatkokehitettiin psykososiaalisen tuen tarpeessa olevien oululaisten 13–18-vuotiaiden nuorten kohtaamiseen ja tukemiseen. Työtä toteutettiin moniammatillisesti psykiatrisen sairaanhoitajan, terveydenhoitajan, kuraattorin ja nuorisotyöntekijän toimesta. Toiminnan missio oli tarjota nuorille nopeasti, joustavasti ja oikea-aikaisesti matalan kynnyksen psykososiaalista keskustelutukea elämän suurissa ja pienissä haasteissa. Walk-in-vastaanotolle pystyi hakeutumaan keskustelemaan ilman ajanvarausta ja toimintaa laajennettiin toteutettavaksi arkisin viitenä päivänä viikossa. Merkittävien tulosten olivat erilaiset mielenterveyden haasteet, kuten masennus- ja ahdistusoireilu. Vastaanotolle hakeuduttiin myös ihmissuhderishtiiritojen, itsetuhoisten ajatusten, kiusaamisen, yksinäisyyden, opiskeluun liittyvien vaikeuksien, henkilökohtaisen kriisin tai akuutin tapahtuman, kuten seksuaalinen häirinnän tai läheisen äkillisen menetyksen vuoksi. Nopsa tiimi teki tiivistä yhteistyötä muiden Oulun alueen toimijoiden kanssa, kuten oppilashuollon ja lastensuojelun tarjotukseen asianmukaista jatkotukea nuorille ja heidän perheilleen. Walk-in-työskentelytapaa on avattu lisää sitä käsittelevässä kappaleessa.

Walk-in-vastaanoton rinnalla vuosina 2020–2021 Nopsa-tiimi toteutti koko ajan myös ennaltaehkäisevää työtä, tunne- ja turvataitokasvatusta, matalan kynnyksen kohtaamisia sekä tuki kouluja ja yhteisöjä kasvu- ja kehitysyhteisöjen äkillisissä kriisitilanteissa. Nopsa tiimi järjesti ja rahoitti hankkeen teeman mukaisia koulutuksia sekä oli kouluttamassa yhteistyössä Koto- ja Kaasi-tiimin kanssa Oulun vastaanottokeskuksessa VOK:n nuoria asukkaita teemoina turva- ja digiturvataidot, opiskelu- ja vapaa-ajan teemat sekä päihteet. Lisäksi Nopsa-tiimi järjesti ja rahoitti yläkoulun ennaltaehkäisevää päihdetyötä yhdessä Ehyt ry:n kanssa. Myös turva- ja digiturvaito-tunteja toteutettiin kouluilla. Peruskoulujen lähiopetuksen käynnistyessä Nopsa-tiimi kehitti Oulussa toimineen Arki Haltuun -toiminnan pohjalta kesäajan toimintaa, jonka kohderyhmänä olivat peruskouluikäiset 12–17-vuotiaat nuoret. Toimintaan ohjautuneilla nuorilla oli erilaisia tuen tarpeita arjenhallinnan eri osa-alueilla. Toimintaa kokeiltiin Tuiran kaupunginosan alueella ja

nuoret ohjautuivat toimintaan perhekeskuksen perheneuvonnasta, perhesosiaalityöstä, oppilashuollosta, koulun erityisopettajan sekä opinto-ohjaajan kautta. Kesäajan toiminnoissa järjestetään yksilö- ja ryhmätapaamisia nuorten toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Kesän 2020 aikana rajoitusten salliessa toteutettiin myös kohdennettua kesäajan toimintaa perhekeskuksen perheneuvonnasta, perhesosiaalityöstä, oppilashuollosta, koulun erityisopettajan sekä opinto-ohjaajan kautta ohjautuneille nuorille. Nopsa-tiimi myös järjesti keväällä 2021 koko Oulun alueen vanhemmille etävanhempainillan, jonka teemana oli päihteet ja väkivalta Oulussa – mistä apua nuorille. Etävanhempainillan taustalla olivat kuntalaisten huolestuneet yhteydenotot nuorten tilanteesta. Tiimi oli valmiudessa jalkautumaan perustoimijoiden tarjoaman kriisityön tueksi ja kevään 2021 aikana jalkauduttiin kahdelle kouluille tukemaan koulun omaa kriisityötä. Pyyntöjen taustalla olivat seksuaalisen häirinnän kokemukset. Nopsa-tiimi oli mukana myös Oulussa järjestetyssä Gutsy Go-toiminnassa.

Koulujen ja oppilaitosten etäopetuksen aikana Nopsa tarjosi lapsille, nuorille ja perheille psykososiaalista tukea oppilas- ja opiskeluhuollon rinnalla. Nopsa-tiimi vahvisti verkossa tehtävää työtä ja loi Oulun kaupungin nuorisopalveluiden kanssa Discord-palvelimelle Nuorten Oulu -keskustelualustan, jossa järjestettiin seksuaalisuus-, päihteet- ja mielenterveysteemoihin liittyviä keskusteluiltaapäiviä. Näiden lisäksi Nopsan työntekijät työskentelivät säännöllisesti nuorisotoimen ylläpitämässä Byströmin chatissä ja osallistuivat nuorten vapaa-ajalle jalkautumiseen muiden jalkautuvaa työtä tekevien toimijoiden kanssa. Lisäksi Nopsa-tiimi antoi konsultaatiotukea lasten ja nuorten parissa toimiville työntekijöille ja osallistui työparityöskentelyyn näiden ammattilaisten kanssa. Myös nuorten vanhemmille annettiin tukea haastavissa tilanteissa oman nuoren kanssa.

Nopsa-tiimistä koordinoitiin lasten ja nuorten psykososiaalista tukea vahvistavia ja mielenterveyttä edistäviä kirjallisia tuotoksia ja hankintoja, kuten ["Koulujen ja oppilaitosten toiminta äkillisissä kriiseissä ja poikkeamatilanteissa"](#) ja [Käytännön ohjeistusta opetusalan ammattilaiselle](#)

lapsen kohdistuneen seksuaalisen häirinnän, hokuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmetessä opaat sekä digitaalisen tukipalvelun, Someturvan, hankinta Oulun kaupunkiin internetissä tapahtuvaan häirintään ja kiusaamiseen. Nopsa-tiimistä tehtiin toimintaa näkyväksi muun muassa osallistumalla asiantuntijaroolissa erilaisiin verkkoseminaareihin, laatimalla yhteistyötahojen kanssa mielipidekirjoituksia sanomalehtiin sekä osallistumalla Yle Radio Suomen Yle Oulu maakuntaradioiden haastatteluun. Näiden lisäksi walk-in-toimintaa tehtiin näkyväksi sidosryhmäyhteistyön ja asiantuntijatehtävien yhteydessä, kuten POP-soten asiantuntijoiden kanssa käydyn vuoropuhelun sekä Oulun ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelijoille suunnatuissa puheenvuoroissa ja opinnäytetyöhajauksissa.

Yksilötyö ja Walk-in-vastaanotto

Osahankkeen toiminnan alusta lähtien Nopsa-tiimi tarjosi lyhytkestoisia tukikäyntejä lapsille ja nuorille uhka- ja häirintätilanteissa, esimerkiksi silloin, jos lapsi tai nuori oli kokenut hokuttelua seksuaalisen tekoon tai ollut kohteena muuta turvallisuuden tunnetta heikentävässä tapahtumassa. Tukikäynnit toteutettiin yhteistyössä perustason toimijoiden kanssa tarjoten keskustelutukea ja muun muassa vahvistaen turvataitoja. Nopsa-tiimin tarjoaman tuen jälkeen lapset, nuoret ja perheet ohjautuivat tarvittaessa olemassa olevien palveluiden asiakkuuksiin. Vuoden 2019 aikana yksilötapaamisia oli yhteensä 13 kertaa.

Elokuuhun 2020 saakka Nopsan palveluihin ohjautuminen toteutui pääsääntöisesti oppilas- ja opiskeluhuollon sekä lastensuojelutarpeen selvitystiimin (Alku-tiimi) kautta. Tukikäynnit toteutettiin yhteistyössä lapsen, nuoren ja perheen ympärillä olevan verkoston kanssa työparimallin mukaisesti. Näin varmistettiin Nopsan asiakastyön kirjautuminen sekä tarvittava tiedonkulku eri viranomaisten välillä. Nopsan tarjoaman tuen jälkeen lapset, nuoret ja perheet jatkoivat olemassa olevissa palveluissa tai tarvittaessa heidät ohjattiin muihin palveluihin. Yksilötyön tapaamisia oli kevään 2020 aikana 35 kertaa.

Keväällä 2020 koronapandemia haastoi

psykososiaalisen tuen tuottamista, koska koulut suljettiin ja siten myös psykososiaalisen tuen tiimin toimintakenttä katosi. Syntyi tarve löytää tila, jonne asiakkaat voisivat hakeutua siten, ettei toiminta ole riippuvaista koulujen toiminnasta. Näin syntyi ajatus Walk-in-toiminnasta, joka käynnistettiin 17.8.2020. Walk-in-keskustelutukitoimintaa tarjottiin 13-18-vuotiaille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa, häirintää, kiusaamista tai sen uhkaa, tai muutoin jonkin sellaisen tilanteen, jonka oli tarve keskustella ammattilaisen kanssa. Walk-in-toiminnan myötä asiakasmäärät nousivat 1.6-31.12.2020 välisenä aikana 70 tapaamiseen.

Vuonna 2021 Nopsa tarjosi lyhytkestoisia tukikäyntejä lapsille ja nuorille pääsääntöisesti Walk-in-toiminnan kautta. Palvelussa tuettiin ensisijaisesti 13-18-vuotiaita nuoria, jotka olivat kokeneet uhkaa, häirintää tai turvattomuuden tunnetta tai muutoin kokivat psykososiaalisen tuen tarvetta omassa elämässään. Myös joitain täysi-ikäisiä nuoria ohjautui palveluun. Kevään 1.1.-30.6.2021 välisenä aikana Nopsa-tiimin yksilötapaamistoimintaan otti yhteyttä 96 nuorta tai nuoren asialla asioivaa aikuista. Kaikki yhteydenotot eivät johtaneet fyysiseen tapaamiseen. Nämä olivat pääsääntöisesti tilanteita, joissa perhettä tuettiin kuinka käsitellä akuutisti haasteellista tilannetta oman nuoren kanssa tai kun huoltajat toivoivat tietoa eri tukitoimista. Vertaillen syksyn 2020 ja kevään 2021 toteumaa nähtiin, että asiakasmäärät kasvoivat merkittävästi. Tavoitettujen nuorten ja perheiden osalta tapahtui 97,77 % kasvu ja toteutuneiden käyntien osalta 81,03 % kasvu.

Merkittävin tulosyö olivat erilaiset mielenterveyden haasteet, kuten masennus- ja ahdistusoireilu. Vastaanotolle hakeuduttiin myös ihmissuhderistiriitojen, itsetuhoisten ajatusten, kiusaamisen, yksinäisyyden, opiskeluun liittyvien vaikeuksien, henkilökohtaisen kriisin tai akuutin tapahtuman, kuten seksuaalinen häirinnän tai läheisen äkillisen menetyksen vuoksi. Yhteydenottajana toimi pääsääntöisesti huoltaja. Valtaosa palveluun ohjautuneista soitti päivystysnumeroon ennen paikalle tuloa, mutta hankekauden edetessä nuoret hakeutuivat palveluun yhä useammin saapumalla suoraan paikalle. Ohjausta tapahtui myös koulun pinnasta opettajan yhteydenotolla tai

oppilashuollosta. Palveluun ohjaututtiin harvoin terveydenhuollosta tai lastensuojelusta. Nopsatiimi teki tiivistä yhteistyötä muiden Oulun alueen toimijoiden kanssa, kuten oppilashuollon ja lastensuojelun tarjotakseen asianmukaista jatkotukea nuorille ja heidän perheilleen.

Toimintakauden 2021 aikana moniammatillinen tiimi muodostui osahankkeen toiminnasta vastaavasta projektikoordinaattorista eli psykiatrisesta sairaanhoitajasta sekä projektityöntekijöistä: kuraattorista, terveydenhoitajasta ja nuorisotyöntekijästä. Walk-in-yksilötyössä käytetyt menetelmät olivat asiakaslähtöisiä ja niitä toteutettiin moniammatillisesti. Toiminnan taustalla oli ajatus primaarisesta psykososiaalisesta tuesta, jossa huomio kohdennetaan kokonaisvaltaiseen tukeen jonkin mielen tasapainoa horjuttavan tapahtuman jälkeen. Traumatietoisesta lähestymistavasta ja psykososiaalisen tuen keskeisiksi osa-alueiksi voidaan nimetä lasten turvallisuus, turvallisuuden tunteen palautuminen sekä luottamus. Moniammatillisen tiimin jäsenten vahvuuksia ja osaamista hyödynnettiin joustavasti eri asiakastilanteissa, esimerkiksi työparityöskentelyä. Asiakaslähtöisyyden lisäksi toimintaa ohjaavia päämääriä olivat keskustelutuen antaminen nopeasti, joustavasti ja oikea-aikaisesti hyödyntäen vaikuttavaksi todettuja menetelmiä. Erityisesti terveydenhoitajan käyttämää interpersonaalista ohjannasta (IPC) saatiin matalan kynnyksen keskustelutukipalvelussa hyviä kokemuksia. Myös hyväksymis- ja omistautumisterapeuttista työskentelymenetelmää (HOT) hyödynnettiin tähän kouluttautuneiden työntekijöiden osalta. Toiminnan aikana kerättyjä Walk-in-toiminnassa käytettyjä hyväksi havaittuja työmenetelmiä ja mittareita:

- Lapset puheeksi
- Päihdearvio- ja mini-interventiomalli
- Motivoiva haastattelu
- Sovellettavat HOT-työskentelymenetelmät
- IPC-menetelmä
- AUDIT/ADSUME
- RBDI mielialakysely

- BDI mielialakysely
- BAI ahdistuneisuuskysely
- PHQ9
- Adsume
- Syömishäiriöseula
- Hyvän mielen treenivihko
- Turvataitoja nuorille
- Turvataitoja lapsille
- Nallekortit
- Vad Vet Du? -kortit
- Lapsen turva 10
<https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/wp-content/uploads/sites/7/2016/10/Lapsen-turvakymppi.pdf>
- Nuoren turvallisuus puheeksi, Turva 10
https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2020/06/Turva10_nuoret_2020.pdf?x28129
- Goal mapping

Toimintajakson aikana kehitettiin asiakaspalautteen keräämistä, vapaaehtoista ja anonymia palautetta pyydettiin jokaisen asiakaskäynnin jälkeen. Syksyn 2021 aikana nuorilta kerätyn asiakaspalautteen mukaan kaikki kyselyyn vastanneet (68) nuoret kokivat, että matalan kynnyksen tukipalvelulle on tarvetta: ”Hyvä, että tällainen toiminta on olemassa.” Walk-in-palvelu tuotti myös arvokasta tietoa nuorten tukemisesta ja sen toteutumisesta peruspalveluissa. Osa nuorista koki jääneensä vaille tarvitsemaansa apua, jolloin viikkoja kestävä keskusteluajan odotus sai asiat usein mutkistumaan kuluttaen samalla nuoren ja perheen voimavaroja. Osalle nuorista tieto pitkistä julkisista mielenterveyspalveluiden jonoista näyttäytyi esteenä avunpiiriin hakeutumiselle. Walk-in-vastaanotolla nuori sai apua oikea-aikaisesti ja pari käyntikertaa riitti usein tilanteen vakauttamiseen. 1.7.–31.12.2021 Nopsatiimin yksilötapaamistoimintana toteutettiin 82 kokonaisuutta.

Nuorille ja huoltajille osoitetuista kyselyistä ja sidosryhmiltä saaduista palautteista havaittiin, että nuorille suunnatulle matalan kynnyksen keskustelutukitoiminnalle oli tarvetta. Muun muassa alueellisen POPsote-hankkeen Testaus- ja innovaatiotoiminnan osahankkeen toteuttaman kehittämistarpeita ja toimivia ratkaisuja kartoittavan kyselyn vastauksissa Walk-in-toiminto nimettiin toimivaksi palveluksi sekä tuotiin esille toiveita tämän toiminnan jatkamisesta ja laajentamisesta. Saatujen tietojen pohjalta mietittiin hankekauden päättyessä erilaisia keinoja toiminnan jatkumiseen ja toimintamallin vakiinnuttamiseen Oulun kaupunkiin.

Toiminnalle haettiin jatkoa MIELI Oulun seudun Mielen terveys ry. Oulun Kriisikeskuksen hankkeena sekä STM:n että STEA:n rahoituskanavista. STM:n Mielen terveyden edistäminen kunnissa rahoituspäätös tuli kielteisenä heinäkuussa 2021. Päätöksen tehneiden THL:n asiantuntijoiden perusteluiden mukaan haasteeksi nimettiin, ettei nuorten palvelu kytkeydy julkisen terveydenhuollon palveluihin ja resursseihin. Matalan kynnyksen toiminnan nähtiin olevan yksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen kehittämisen painopisteistä ja walk-in-toimipisteen nähtiin kuuluvan luontevimmin kunnalliseksi palveluksi. Samoin STEA:n kohdennetun toiminta-avustuksen päätös oli joulukuussa 2021 kielteinen. STEA:n perusteissa hankesuunnitelmassa olisi tullut kiinnittää enemmän huomiota kohderyhmän rajaamiseen, toiminnan kuvaukseen ja odotettujen tulosten täsmentämiseen. Oulun seudun Mielen terveys ry. Oulun Kriisikeskus hakee uudelleen STEA:n kohdennettua toiminta-avustusta keväällä 2022 huomioiden toiminnasta syksyn 2021 saadut tulokset sekä aiemman päätöksen perustelut. Walk-in-toiminta lopetettiin suunnitellusti 22.10.2021, kun hankeosa-alue lähestyi loppuaan, ja valtaosa työntekijöistä siirtyi uusiin tehtäviin. Walk-in-toimintamalli ja siitä saadut tulokset kuvataan Innokylä-verkkopalveluun kevään 2022 aikana.

Viestintä Nopsan työvälineenä

Nopsa-tiimin viestinnässä on toimittu Oulun kaupungin yhteisten arvojen mukaisesti. Näistä erityisesti on huomioitu tasa-arvo,

oikeudenmukaisuus, totuudenmukaisuus, välittäminen, vastuullisuus sekä ennaltaehkäisevä ja turvallisuutta lisäävä toiminta. Viestintää on toteutettu laajalti kanavilla, jotka tavoittavat tasa-arvoisesti oululaisia nuoria ja nuorten parissa toimivia ammattilaisia ketään syrjimättä ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat nuoret huomioiden. Viestinnän perustana oli, että jokainen julkaistu viesti tukee toiminnan arvoja, tehtävää ja tavoitetta. Viestinnän tavoitteena oli tiedottaa palvelusta kohderyhmälle, mutta myös välittää viestinnän keinoin tietoa psykososiaalisesta tuesta ja mielenterveyttä tukevista omahoito menetelmistä. Viestinnässä hyödynnettiin tiimin sisäistä graafista osaamista.

**Nuori
ET OLE
YKSIN!**

Tukea elämän isoissa ja pienissä haasteissa ilman ajanvarausta.

MA-PE klo. 12 - 16

Matalan kynnyksen tukipiste
Hallituskatu 5 Oulu

040 6378287

nopsatiimi

TURVALLINEN OULU

Kuva: Nopsa-tiimin käyttämä mainos Walk-in-toiminnasta. Mainoksia jaettiin mm. koulujen infotauluilla, sosiaalisessa mediassa, julisteina ja Kalevassa.

Viestinnän kohderyhmänä olivat 13–18-vuotiaat oululaiset nuoret ja heidän perheensä sekä heidän parissaan työskentelevät ammattilaiset, kuten oppilas- ja opiskelijahuolto, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, kasvatus- ja perheneuvonta, lasten- ja nuorisopsykiatrisen työryhmä, hyvinvointikeskusten akuuttivastaanotto ja lastensuojelu. Viestinnällä pyrittiin tavoittamaan laajasti kohderyhmänä olevat nuoret huomioiden haavoittuvassa asemassa olevat nuoret, joilla ei ollut olemassa olevia tukitoimia. Viestinnän tavoitteena oli, että Oulun alueen nuoret ja nuorten kanssa työskentelevät tietävät Nopsa-tiimin toiminnan olemassaolosta ja että, toiminnan arvot, sisällöt ja tavoitteet ovat selkeät ja ymmärrettävissä. Tavoitteena on ollut onnistunut viestintä, joka mahdollistaa nuorten palveluun ohjautumisen ja tuen saamisen tilanteissa, joissa nuoret muutoin jäisivät ilman psykososiaalista apua.

Toiminnasta on viestitty viestintäsuunnitelman mukaisesti laajasti yhteistyökumppaneille sähköpostilla ja uutiskirjeillä, hankkeen verkkosivuilla, omalla sekä yhteistyökumppaneiden sosiaalisen median kanavilla, Oulun kaupungin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden kotisivuilla, Oulun kaupungin ja Kalevamedian valotauluilla, Mun Oulu -verkkajulkaisussa sekä paikallisten sanomalehtien kautta. Sähköpostituslistoilla, verkkosivuilla, sosiaalisessa mediassa, infonäytöillä sekä Mun Oulu- verkkajulkaisussa sekä Kalevamedian verkkajulkaisussa viestintä oli toimintaa kuvaavaa mainontaa. Tämän lisäksi toiminnasta on viestitty jalkautumalla kaupungin nuorisotiloille, Walkers-kahvilaan sekä jalkautuvan nuorisotyön

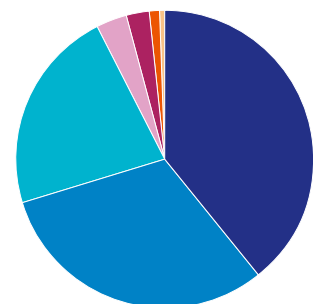
parissa. Tämän lisäksi toimintaa tehtiin näkyväksi asiantuntijatehtävien yhteydessä, kuten projektikoordinaattorin pitämässä puheenvuoroissa DIAK-opiskelijoilla, OAMK-seminaarissa, Koordinaatti-hankkeen webinaarissa sekä muissa yhteistyöpalavereissa paikallisten toimijoiden kanssa.

Toiminnan viestinnän pääsääntöiseksi viestintäkanavaksi vakiintui Instagram-tili, nopsatiimi. Hankkeen päättyessä Instagram-seuraajia tilillä oli 606, joista naisia on 83 % ja miehiä 17 %. Seuraajista suurin osuus eli 35 % ovat 35–44-vuotiaita ja 13–17-vuotiaita 3,5 %. Nuorten seuraajien osuus nousi koko toimintajakson ajan. Kalevamedian verkkajulkaisussa julkaistu mainosartikkeli tavoitti kahdessa viikossa yli 3000 lukijaa, jotka käyttivät artikkelin lukemiseen aikaa keskimäärin 2 minuuttia. Tämän lisäksi saman mainoskampanjan aikana Nopsa-tiimin mainoksen näki Kalevan verkkosivuilla yli 185 000 yksittäistä ihmistä, joista yli 360 ohjautui mainoksen kautta hankkeen verkkosivuille.

Muiden viestinnällisten toimien lisäksi Nopsatiimi on osallistunut muun muassa nuorisojärjestö Koordinaatin ”Kysy, kohtaa ja kuuntele – Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä” oppaan kirjoittamiseen sekä toiminut eri Oulun kaupungin toimijoiden muodostamassa seksuaaliväkivalta-asiantuntijaryhmässä osallistuen Oulun alueella hoitopolun suunnitteluun sekä toteutettaviin tiedotuskampanjoihin. Nopsa-tiimi on osallistunut myös aktiivisesti Mun Oulun Turvallinen Oulu podcast sarjan suunnitteluun ja tuottamiseen.

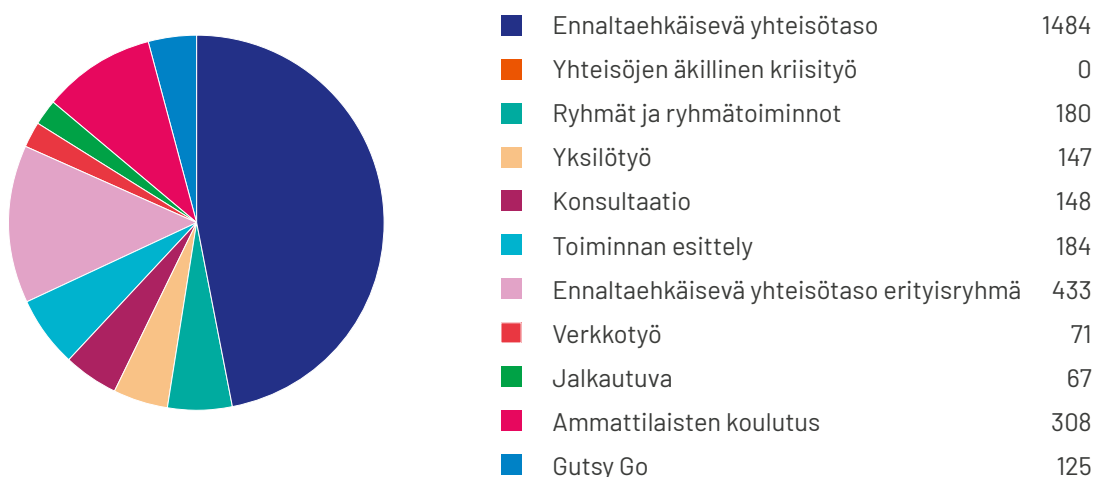
Kohdattujen henkilöiden määrä ja jakautuminen eri toiminnan osa-alueisiin 2019

■ Ennaltaehkäisevä yhteisötaso	1051	39 %
■ Gutsy Go	830	31 %
■ Toiminnan esittely	589	22 %
■ Ennaltaehkäisevä yhteisötaso erityisryhmä	86	3 %
■ Konsultaatio	69	3 %
■ Yhteisöjen äkillinen kriisityö	28	1 %
■ Yksilötyö	13	0 %

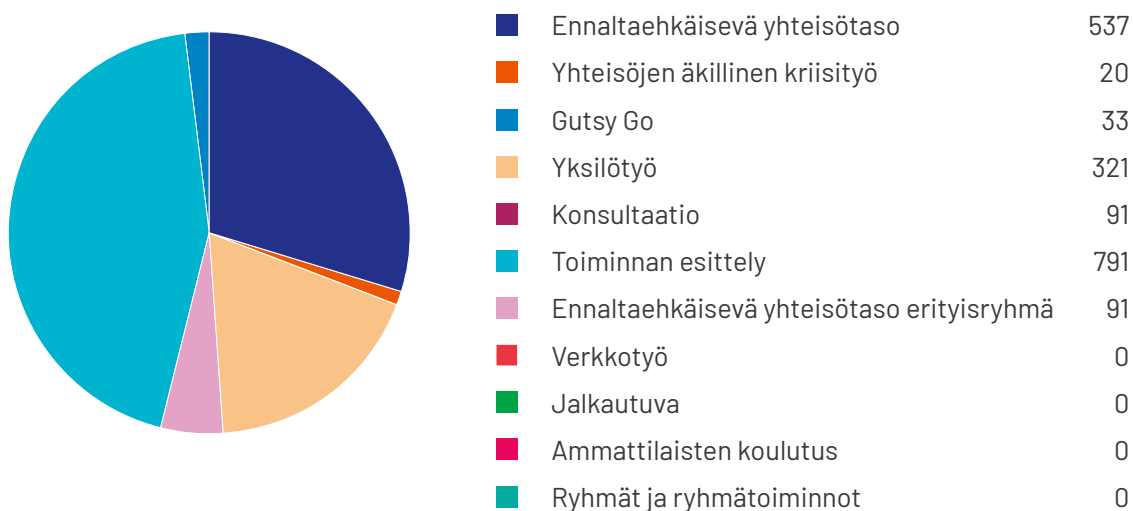
Nopsan tilastot kohdattujen henkilöiden määrästä ja jakautumisesta eri toiminnan osa-alueisiin vuoden 2019 osalta, jolloin toiminta-aika oli alle 5 kk.

Kohdattujen henkilöiden määrä ja jakautuminen eri toiminnan osa-alueisiin 2020

Nopsan tilastot kohdattujen henkilöiden määristä ja jakautumisesta eri toiminnan osa-alueisiin vuoden 2020 osalta

Kohdattujen henkilöiden määrä ja jakautuminen eri toiminnan osa-alueisiin

Nopsan tilastot kohdattujen henkilöiden määristä ja jakautumisesta eri toiminnan osa-alueisiin vuoden 2021 osalta

3.2 Suunnanmuutoksella arvokasta apua nuorille - Nopsa-tiimin työn vaikuttavuudesta

Kirjoittaja: Minna Viinikka, projektitutkija, Turvallinen Oulu -hanke

Kuten Nopsa-tiimin toimintaa kuvaavassa luvussa on esitetty, tiimin työmuodoissa tapahtui merkittävää kehitystä hankekauden aikana, vaikka osa toiminnan muodoista jatkuikin läpi hankkeen. Tämän vuoksi toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa on kiinnitetty huomiota työlle sen alussa asetettuihin tavoitteisiin sekä toimintaraameihin ja toiminnanmuutoksen jälkeiseen kehitystyöhön. Nopsan työn arviointi perustuu kerättyyn asiakaspalautteeseen, nuorilta kerättyihin ajatuksiin, sidosryhmäkyselyyn sekä työntekijöiltä kerättyihin näkemyksiin. Tiimin työntekijöitä on kuultu sekä anonyymissa työntekijäkyselyssä että ryhmässä keskustellen. Käyty keskustelu kirjattiin ylös. Lisäksi arvioinnissa hyödynnetään muiden tuottamaa tietoa toiminnasta sekä toimintaa peilataan pienissä määrin myös saatavilla olevaan tutkimustietoon.

Nopsa-tiimin tavoitteena oli vahvistaa lasten ja nuorten psykososiaalista tukea. Vaikka toiminnan keskiössä on ollut tukeminen silloin, kun jotakin on jo tapahtunut, on toimintaa syytä tarkastella myös hankkeen päätavoitteen, alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Ei myöskään vähiten sen vuoksi, että Nopsa-tiimin toiminnassa myös ennaltaehkäisy on ollut osa toimintaa alusta loppuun saakka. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen lisäksi, myös yksilötyöllä voi olla seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäiseviä vaikutuksia. Aikaisemmat seksuaaliväkivaltaohjelmat sekä myös psyykinen haavoittuvuus ovat seksuaaliväkivallan uhriksi joutumisen riskiä lisääviä tekijöitä (Tenhunen 2019, 282). Lisäksi seksuaalirikosten tekijöitä, tekoilanteista ja ennaltaehkäisyä käsittelevässä selvityksessä kerrotaan, että yleiset yhteiskunnalliset toimenpiteet ja yhteiskunnalliset kehityskulut säätelevät myös seksuaalirikollisuutta, ja tämän ajattelutavan mukaisesti sosiaalisen huono-osaisuuden ja syrjäytymisen estäminen sekä ehkäisy ja erityisesti

mielenterveyspalveluiden (saatavuuden) parantaminen ovat avain myös seksuaalirikosten ehkäisyyn. Selvitys nostaa esiin, että eriasteisista mielenterveyden häiriöistä on arvioitu kärsivän noin 20–25 prosenttia nuorista, mutta nuoret eivät useimmiten kuitenkaan hae apua mielenterveyden ongelmiinsa tai hakevat sitä viiveellä. Selvityksessä siteerattujen tutkimustulosten mukaan erityisesti nuoret miehe t ja vähemmistöryhmiin kuuluvat nuoret ovat muita useammin haluttomia hakemaan apua. Kirjoittajat toteavat, että matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden saatavuudella voi olla merkitystä seksuaalirikosten ehkäisyssä ja pitävät tämänkin vuoksi tärkeänä sitä, että mielenterveydellistä apua tarvitsevat tunnistetaan kouluissa, nuorisotyössä ja muissa palveluissa ja instituutioissa ja tuetaan pääsemään (tai saatetaan) mielenterveydellisen avun piiriin. Kirjoittajat myös toteavat toimenpidesuosituksissaan, että erilaisilla psykososiaalisen tuen muodoilla on mielenterveydellistä hyvinvointia tukevaa vaikutusta, mikä tulisi myös huomioida seksuaalirikoksia ennaltaehkäisevässä työssä. (Vauhkonen et al. 2021, 118–119.)

Nuorten ajatuksia Walk-in-vastaanotosta ja avun saamisesta

Kehittäessään toimintaansa, Nopsa-tiimi on kuullut nuoria. Kerätyn tiedon pohjalta voidaan hahmotella nuorten näkemyksiä oululaisten nuorten mielenterveyden ja palvelutarpeiden suhteen. Näillä näkemyksillä on merkitystä esimerkiksi palveluihin hakeutumisen esteiden havaitsemiseksi. Nopsa järjesti maaliskuussa 2021 kyselyn nuorille heidän ajatuksistaan nuorten tuen tarpeesta oman toimintansa kehittämiseksi. Kyselyyn osallistui oululaisia nuoria nuorisovaltuusto ONE:sta sekä kokemusasiantuntijoita Veturointi-hankeesta ja Hyvän mielen talosta. Vastauksia kertyi 26 vastaajalta. Lisäksi nuorisovaltuusto ONE:lta kysyttiin ajatuksia Walk-in-toiminnasta ja jatkosuunnitelmasta 15.3.2021 ONE:n kokouksessa ja ajatukset kirjattiin ylös. Nuoria on kuultu myös hankkeen kanssa yhteistyössä tehdyssä opinnäytetyössä.

Nuoria pyydettiin Nopsan kyselyssä arvioimaan kuinka huolissaan he ovat oululaisten nuorten

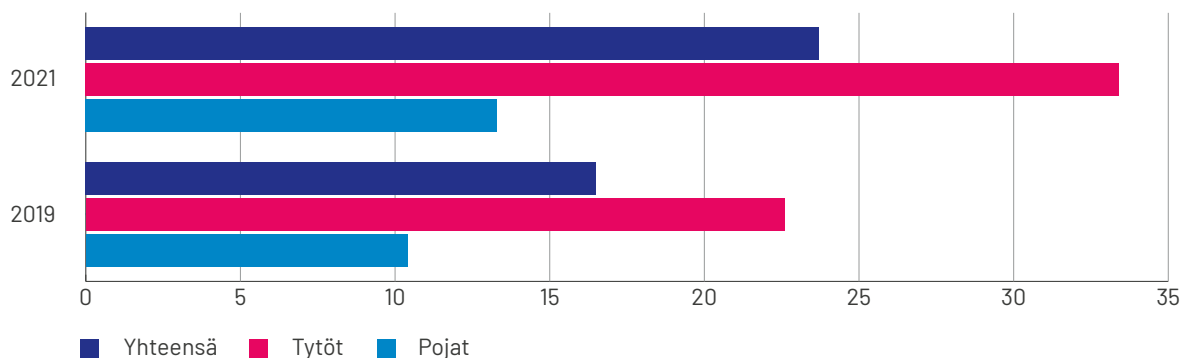
jaksamisesta ja mielialasta asteikolla 0–100, jossa 0 tarkoitti, että vastaaja oli todella huolissaan ja 100 ettei vastaaja ole huolissaan. Vastaajista 28 % oli todella huolissaan näistä asioista (asteikon vastaus 0–9). 64 % vastaajista sijoitti vastauksensa asteikossa välille 0–45, ilmaisten näin olevansa huolissaan. Kaksi vastaajaa arvio huoltaan asteikon keskiväliin ja vain yksi vastaaja ei ollut huolissaan tilanteesta. Vastaajia pyydettiin myös perustelemaan vastauksiaan. Näissä vastauksissa korostuivat vaikeudet saada apua, opiskeluihin liittyvät paineet ja koronan aiheuttama etäopiskelu sekä kavereiden kokemukset avunsaannista tai yleinen käsitys avun saannista.

”koska koronan aikana nuorten on ollut vaikeata saada apua ja etäopiskelu sekä kotona olominen on vaikuttanut todella paljon nuorten mielialaan huonosti”

”Etäopetus ja vallitseva tilanne on ajanut nuoret kohteihinsa, pois ystäväistä ja koulusta”

Tarkasteltaessa vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn tuloksia oululaisten nuorten osalta, nuorten kyselyssä ilmaisevaa huolta voi pitää todelliseen tilanteeseen pohjautuvana. Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan 8.–9. luokkalaisista oululaisista tytöistä 33,4 % ja pojista 13,3 % oli kokenut masennusoireilua kyselyä edeltäneen kahden viikon aikana. Luvut ovat reippaassa nousussa vuoden 2019 verrattuna ja kehitys on samanlainen myös lukion 1. ja 2. vuoden sekä ammattioppilaitoksen opiskelijoiden osalta. Myös esimerkiksi kohtalaisia tai vaikeaa ahdistusta kokeneiden määrä oli nousussa, kuten myös omasta mielialastaan viimeisen 12 kuukauden aikana huolissaan olleiden määrä. (Kouluterveyskysely 2021).

Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu % Oulu, perusopetus 8. ja 9. lk

Lähde: Kouluterveyskysely 2021 ja 2019

Nopsan kyselyssä nuoria pyydettiin myös arvioimaan, kuinka hyvin he kokivat nuorten saavan tukea Oulun alueella mielialaan ja jaksamiseen liittyvissä asioissa. Suuri osa vastaajista 30,4 % sijoitti vastauksensa arviointiasteikon puoliväliin asteikolla, jossa 0 oli todella huonosti ja 100 todella hyvin. Seuraavaksi eniten vastauksia kertyi arviointiasteikon kohtaan todella huonosti (17,4 %). Kukaan vastaajista ei arvioinut palveluiden saatavuutta todella hyväksi, muutoin loput vastaukset jakautuivat asteikolle suhteellisen tasaisesti. Tätä vastaustaan nuoret perustelivat pääasiassa

sillä, että hoitoon pääsyssä kestää liian pitkään.

”Liian pitkät jonot eikä täällä otetaan tosissaan ennekun on liian myöhäistä.”

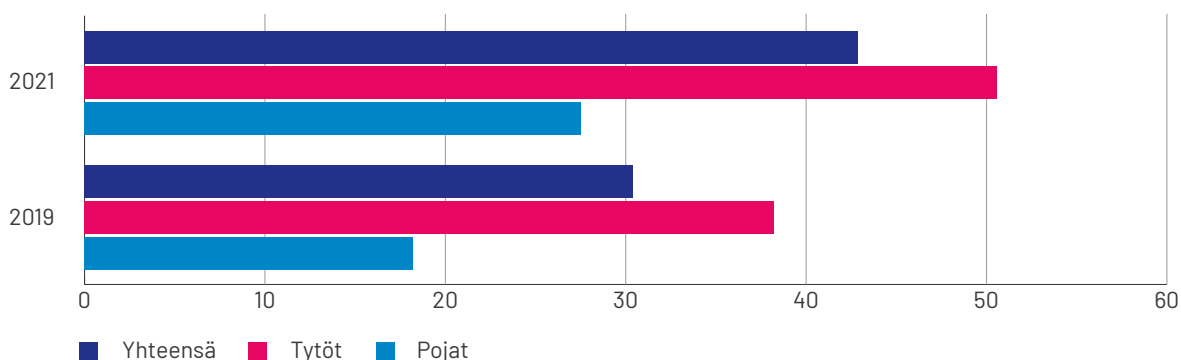
”Oman kokemuksen ja kavereiden kokemuksen mukaan koulun kautta avun saanti niin eka kerta menee yli kuukauden päähän ensimmäisestä yhteydenotosta ja sen jälkeen niitä saa hyvällä tuurilla ehkä 1-2kk. välein. Koulun kautta saatavaa perustason apua ei ole myöskään koettu hyödylliseksi, koska heillä ei ole aikaa perehtyä yhden henkilön

hoitoon tarpeeksi. Sen lisäksi erityissairaanhoidon jonottaminen on normaalisti 7kk ja usein sieläläkin osa kokee, että työntekijällä ei riitä resurssit ja oikean työntekijän löytäminen voi olla vaikeaa ja hidastaa avun saantia.”

Tätäkin nuorten näkemystä tukevat kouluterveyskyselyn tulokset. Apua tarvinneista, oululaisista 8.-9.-luokkalaisista tytöistä yli puolet ei ollut sitä saanut koulupsykologilta viimeisen vuoden aikana ja pojista ilman koulupsykologin apua oli jäänyt 27,5 %. Koulukuraattorilta apua tarvinneista 8.-9.-luokkalaisista tytöistä 41,9 % ei ollut saanut

apua viimeisen vuoden aikana ja pojista 21,3 % oli jäänyt ilman apua. Terveystenhoitajalta saadun avun suhteen luvut olivat paremmat, mutta silti 8.-9.-luokkalaisista tytöistä 16,1 % ei ollut saanut apua terveystenhoitajalta viimeisen vuoden aikana, kun oli sitä tarvinnut. Pojista ilman apua oli jäänyt terveystenhoitajan osalta 10 %. Toisen asteen opiskelijoiden osalta luvut olivat samoilla mittareilla myös saman suuntaiset ja apua saa Oulussa vuoteen 2019 verrattuna huonommin kuin aiemmin sekä peruskoulussa että toisella asteella (Kouluterveyskysely 2021).

Ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulupsykologilta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut, % Oulu, Perusopetus 8. ja 9. lk

Lähde: Kouluterveyskysely 2021 ja 2019

Nuoria pyydettiin Nopsan kyselyssä myös oman kokemuksensa pohjalta arvioimaan mistä nuoret saavat mielialaansa ja jaksamiseensa tukea. Vastauksissa korostuivat ylivoimaisesti eniten koulussa tarjolla olevat palvelut tai aikuiset, seuraavaksi eniten nuoret arvioivat tukea olevan tarjolla ystäviltä tai muilta läheisiltä ja mainintoja keräsivät myös nuorisopalvelut ja Walk-in-vastaanotto.

”Kaverit, opettajat, nuorityöntekijät, walk-in”

”Koulusta, läheisiltä”

”koulusta sitä saa mutta aika huonosti”

Nuorilta kysyttiin ovatko nuorten keskusteluavun tukipalvelut heistä riittäviä. 52,4 % oli sitä mieltä, että palvelut eivät ole riittäviä ja 47,6 % ei osannut sanoa vastausta kysymykseen. Nuorilta kysyttiin myös, kuinka näitä palveluita voisi parantaa. Ylivoimaisesti eniten toivottiin avusta tiedottamista ja siitä viestimistä. Lisäksi nuoret toivoivat myös resurssien lisäämistä, niin että apua saa nopeasti ja matalalla kynnyksellä.

”voisi kertoa esim. sosiaalisessa mediassa enemmän mistä sitä apua oikein saa ja voisi kertoa myös että onko heillä salassapito oikeus :))))”

“Mainostamalla enemmän.”

“Apua nopeasti, ei kohtuuttoman pitkiä jonotusajkoja”

“Siten että sitä apua oikeesti saa eikä vaan käännytettyä pois.”

Myös nuorisovaltuuston kokouksessa nuoret esittivät näkemyksensä siitä, että koulujen palveluissa on pitkät jonot ja aikoja voidaan antaa vain harvakseltaan, esimerkiksi kerran kuussa. Koulun palveluihin verrattuna Walk-in-vastaanoton eduksi nähtiin se, että vastaanotolle pääsee nopeammin. Lisäksi sitä pidettiin palveluna helposti saatavilla olevana, matalan kynnyksen toimintana ja joustavana.

Kyselyssä nuoret arvioivat hyödyllisimmäksi apumuodoksi henkilökohtaisen keskusteluavun alan ammattilaisten kanssa, mutta myös muut tuen muodot, kuten ryhmätoiminta, vertaisryhmät, keskusteluryhmät ja mielialaa ja jaksamista edistävät koulutukset keräsivät kannatusta. Keskusteluapupalveluissa vastaajat arvostivat korkeimmalle sen, että apua on saatavilla helposti ja nopeasti ilman ajanvarausta. Myös anonymisuus, eli se, että tietoja ei kirjata ylös ja keskusteluavun tarjoajien tausta sosiaali- ja terveysalalla oli tärkeää nuorille. Mahdollisuus tavata tarvittavan usein ja tiheästi oli nuorista tärkeää ja jonkin verran kannatusta sai myös mahdollisuus etätapamisiin.

Myös Nuorisovaltuuston kuulemisessa anonymisuus ja erillisuus koulun palveluista nousi tietyiltä osin positiiviseksi piirteeksi Walk-in-toiminnassa. Anonyymien palvelun nähtiin helpottavan nuorten hakeutumista palveluun. Nuoret myös kertoivat, että avun hakeminen koulusta voi olla suuremman kynnyksen takana, koska nuoret pelkäävät leimautumista. Nuoret kertoivat, että toiset oppilaat kiinnittävät huomiota siihen, jos joku lähtee pois kesken tunnin tai tulee myöhässä tunnille. Lisäksi tuotiin esiin se, että koulun henkilökunnalle voi olla vaikea mennä juttelemaan, koska he ovat kasvoiltaan tuttuja ja heidän kanssaan saatetaan olla tekemisissä muissa yhteyksissä. Nämä asiat nähtiin avun piiriin hakeutumista vaikeuttavina.

Myös Walk-in-vastaanotosta tehdyn opinnäytetyön tuloksissa anonymisuus nousee esiin. Haastateltujen nuorten mukaan avun hakemisen kynnystä nostaisi myös se, että nuoren läheiset saisivat tietoonsa sen, että nuori hakee apua. (Halkola et al. 2021, 38.)

Nopsan kyselyssä nuoret toivoivat palveluiden olevan tarjolla hyvien kulkuyhteyksien varrella, kuten keskustassa tai siellä missä nuoret jo ovat, kuten koulussa.

“Keskusta tai lähialue. Mitä lähempänä, sen parempi.”

“Kouluihin/lähettyville, kaupungin keskiosaan”

“Hyvien bussiyhteyksien varrelle, esim. keskustaan”

Opinnäytetyön selvityksen mukaan Walk-in-vastaanoton viimeisintä sijaintia, Byströmin taloa Oulun keskustassa pidettiin hyvänä, mutta nuoret toivoivat myös sivutoimipisteitä eri puolille kaupunkia (Halkola et al. 2021, 42).

Nuurilta kysyttiin Nopsan kyselyssä myös, ottaisivatko nuoret vastaan kotiin saatavaa keskusteluapua, jos sitä olisi tarjolla. 66,7 % vastaajista vastasi kyllä ja 33,3 % ei. Kodissa saatavan avun eduksi kerrottiin se, että se madaltaisi kynnystä edelleen ja tila voisi olla nuorelle turvallinen. Ei-vastauksen perusteluissa taas korostui se, että kaikille koti ei ole turvallinen paikka puhua asioista ja kodin sanottiin olevan myös liian intiimi tai henkilökohtainen jaettavaksi vieraille.

“Siinä ei olisi kynnystä lähteä mihinkään, kun se olisi kotona.”

“Kotona on turvallinen ympäristö.”

“Luulen, että koti on liian henkilökohtainen ja intiimi paikka.”

“koska yleensä ne ongelmat tulevat kotoa ja jotkut eivät joko halua tuottaa pettymystään vanhemmille tai pelkää heitä niin se että ne ongelmat pitäisi tuoda kotiin käsiteltäväksi pilaa sen koko homman. Käynyt kerran niin ja piti valheella siitä lähtien kaikesta terapeutille että pääsen pois sieltä ja ei tarvi

enää nähdä sitä tai jutella sille asioista (luottamus meni ihan kokonaan siitä)”

Nopsan kyselyn perusteella nuoret näyttivät myös olevan kiinnostuneita avusta, jota toiset nuoret voivat tarjota sekä mielenterveyden ensiapukursseista. Toive yhteisöllisestä toiminnasta nousi esiin myös opinnäytetyössä koskien psykososiaalisen tuen Walk-in-vastaanotolle hakeutumista edistäviä ja estäviä tekijöitä. Tutkimuksessa tällaisen toiminnan, johon ulkopuolistenkin olisi helppo osallistua yhteishengen kohottamiseksi, katsottiin olevan tärkeää etenkin elämän nivelkohdissa. (Halkola et al. 2021, 49–50.)

Opinnäytetyössä tärkeäksi nimettiin myös toiminnallisten vaihtoehtojen tarjoaminen, koska keskusteluapu sellaisenaan ei sovi kaikille nuorille, vaan he kaipaavat rinnalle myös konkreettista tekemistä, jonka yhteydessä voi jutella. Selvityksessä tämä oli erityisesti nuorempien vastaajien ja etenkin poikien toive. (Halkola et al. 2021, 45–46.) Tekemisen yhteydessä keskustelu nousi keskeiseksi myös toisten Turvallinen Oulu -hankkeen tiimien, Kaasi-tiimin ja Nurri-tiimin käytännössä, joista voi lukea lisää niitä käsittelevissä luvuissa. Kuten aiemmin on jo esitetty, erityisesti nuoret miehet hakeutuvat mielenterveyspalveluihin heikosti, joten siitäkin näkökulmasta toiminnallisuuden huomioiminen palveluissa, voi olla keskeistä keskusteluyhteyden ja (edellä mainittujen ryhmien) avun pariin ohjautumisen kannalta.

Yksi tärkeä löydös Walk-in-vastaanotosta tehdysessä opinnäytetyössä ovat palvelun nimeen liittyvät haasteet. Nämä eivät tulleet esiin Nopsan itse keräämässä materiaalissa. Tutkimuksessa todettiin, että palvelun nimen perusteella nuorten voi olla vaikeaa hahmottaa, mihin ongelmiin tuki on tarkoitettu ja se voi myös karkottaa nuoret pois palvelusta. Haastatellut nuoret kuvasivat ”Psykososiaalisen tuen Walk-in” nimeä pelottavaksi, haastavaksi, epäselväksi, pitkäksi, vakavaksi, oudoksi ja liian viralliseksi. Haastateltujen nuorten mukaan nimen tulisi olla lyhyempi, arkisempi ja helpommin lähestyttävä. Nuoret myös huomauttivat, että kaikki potentiaalisessa kohderyhmässä eivät välttämättä osaa suomea, ammattitermit tulisi jättää nimestä pois ja walk-in käsitteenä ei

välttämättä avaudu nuorille. (Halkola et al. 2021, 39–40, 46.)

”Heti ku siinä on sana ’psyko’ ni sitte kaikki on sillee ’ei’.”

”Se ’psyko’ kuulostaa vakavalta ja jännittävältä.”

(Halkola et al. 2021, 40.)

Selvityksen mukaan palvelu ei myöskään ollut haastatelluille nuorille tuttu ja tehokkaampi tiedottaminen palvelusta tekisi siihen hakeutumisesta helpompaa. Mutta walk-in-palvelumuotoa pidettiin toimivana, koska varatun ajan odottaminen voi haastateltujen mukaan lisätä jännittämistä ja walk-in-vastaanotolle voi mennä spontaanisti silloin kun avun tarve on tai rohkeus avun hakemiseen riittää. Nuoret myös huomauttivat, että kaikilla ei ole käytössään ajan varaamiseen tarvittavaa välineistöä. (Halkola et al. 2021, 40–41.)

Oululaisten nuorten edellä esitetyt näkemykset voisi tiivistää siten, että myös nuoret itse kantavat huolta mielenterveyspalveluiden tilasta ja tarjottavissa palveluissa ei päde ”yksi koko sopii kaikille”. Vaikka kouluissa olevat palvelut ovat tärkeitä ja keskeisiä nuorille, nuoret itse kertovat, että niihin ei pääse (ainakaan niin pian kuin olisi tarve ja niin usein kuin pitäisi). Samalla kerätystä aineistosta nousee esiin se, että kaikille koulussa olevat palvelut eivät ole matalan kynnyksen palveluita leimautumisen pelon vuoksi. Näille nuorille Walk-in-vastaanotto näyttäytyisi tärkeänä, erityisesti anonyymiuden vuoksi. Palvelun anonyymius ei poissulje sitä, etteikö nuori tarvittaessa voi siirtyä tarpeensa mukaan myös ei-anonyymeihin palveluihin ja etteikö nuoren tilanteesta avun piiriin hakeutumisen jälkeen voitaisi keskustella myös nuoren läheisten kanssa. Anonyymi palvelu voi tässä ohjautumisessa ja lähipiirin keskusteluyhteyden löytymisessä toimia osalle nuorista ensiasikelena. Samalla Walk-in-vastaanotto madalluttaa kynnystä hakeutua avun pariin myös niille, jotka hyödyntäisivät koulujen palveluita, jos niitä olisi nopeasti saatavilla.

Nuorten huomiot yhdenvertaisuuteen liittyvistä seikoista, kuten saavutettavuudesta niin

fyysisesti kuin esimerkiksi palvelun nimeen liittyen, ovat tärkeitä tulevaisuuden työn kehittämisen kannalta. Huomiot vahvistavat edelleen käsitystä siitä, että nuoria tulisi kuulla säännöllisesti prosesseissa, joissa heille suunnattuja palveluita kehitetään. Esimerkiksi aikuisten ja nuorten tarpeet ja toiveet viestinnän suhteen näyttäytyvät hyvin erilaisina ja huono viestintä muodostuu esteeksi palvelun saavutettavuudelle. Kuulemisessa tulisi myös huomioida nuorten moninainen joukko, jotta erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat löytäisivät myös palvelun, ja erilaiset palvelutarpeet, kuten toiminnallisuus tai yhteisöllinen tekeminen, tulisivat huomioituiksi.

Nopsan keräämä asiakaspalaute

Nopsa on kerännyt toiminnastaan palautetta usealla eri kyselyllä. Syyskuun 2020 ja lokakuun 2021 välisenä aikana yksilöasiakastytyväisyyskyselyyn kertyi 29 vastausta, joista huoltajien tai vanhempien vastauksia oli 7. Vastaajien määrä ei ole suuri (mikä on myös ymmärrettävää asiakkaiden elämäntilanteen huomioiden), mutta vastaukset ovat samansuuntaisia. Asiakkaista, eli nuorista suurin osa oli tavannut Nopsa-tiimin jäseniä Walk-in-vastaanotolla ja he olivat tyytyväisiä yhteydenpitoon, aikatauluihin, työntekijän työskentelytapaan ja saamaansa ohjaukseen ja kokivat, että työntekijöillä oli ollut riittävästi aikaa heidän asioihinsa. Asiakkaiden toiveikkuus oman tulevaisuutensa suhteen oli heidän oman arvionsa mukaan myös kasvanut Nopsa-tiimiin yhteyden ottamisen ja toimintaan osallistumisen jälkeen. Asiakkaat kokivat suurimmalta osin hyötynensä palvelusta, 50 % jopa erittäin paljon (10 asteikolla 1–10).

“Oli hyvä keskustelu ja koin ekaa kertaa elämässäni ettei mua/mun asioita vähätellä, kiitos ❤️”

“Olen iloinen, että hain apua.”

Huoltajista yksi ei ollut kyselyn mukaan tyytyväinen saamaansa palveluun ja apuun, muut pitivät yhteydenpitoa, palvelua, työskentelytapoja ja muita tiimin toimintaan liittyviä seikkoja hyvinä. Vanhemmilta on tullut kiitosta Nopsan toiminnasta myös tekstiviestein. Näissä palautteissa vanhemmat ovat olleet kiitollisia nuoren saamista tuesta

tai nuoren kuulemisesta ja perheen auttamisesta. Kyselyn vapaissa palautteissa vanhemmat lähinnä kiittivät saamista avusta.

“Kiitos mahtavasta avusta ja erityisesti jatkohoidon palveluneuvonnasta, jota emme ole muualta saaneet”

“Hyvä että tällainen toiminta on olemassa.”

Kesäkuun 2021 – joulukuun 2021 aikana kerättyyn pikapalautteeseen Nopsa sai 68 vastausta. Vastaajia pyydettiin arvioimaan, olivatko he kokeneet käynnin hyödylliseksi asteikolla 0–100. Vastaajista 88,8 % arvio hyödyllisyyden painottuvan välille 74–100. 36,4 % välille 92–100. Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan, tarvitaanko Ouluun Walk-in-vastaanoton kaltaista tukipalvelua samalla asteikolla. Kaikki vastaajat valitsivat vastauksissaan yli 65 ylittävän luvun, 83,6 % luvun väliltä 92–100.

Nopsalla oli käytössä myös muille heidän kanssaan tekemisissä olleille, kuten kouluille ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten kanssa työskenteleville, suunnattu palautekysely aikavälillä joulukuu 2019 – maaliskuu 2021. Tähän kyselyyn tiimi sai 82 vastausta, joista suurin osa, 69 vastausta, annettiin tammikuussa – helmikuussa 2020. Vastaajista suurin osa koki Nopsan toiminnasta olleen hyötyä, 40 % oli valinnut vastausvaihtoehdon 92–100 asteikolla 0–100, josta 100 tarkoitti erittäin paljon hyötyä. Toiminnasta mieleen oli pääasiassa jääneet joko Nopsan pitämien tuntien aiheet, kuten sosiaalisen median palvelut tai seksuaalisen häirintään liittyvät seikat, aiheista keskustelemisen tärkeys ja Nopsan toimintaan liittyvät seikat, kuten palvelun nopeus.

“Toiminta ehkä vielä hakee toimintamalliansa, mutta meidän tapauksessa toiminta räätälöitiin hyvin tarkoituksenmukaisesti.”

“Ajatuksia herättäviä asioita tuli paljon esille toiminnassa. Niistä on ollut hyvä jatkaa keskustelua asiakkaiden kanssa.”

“Nopsa-tiimin *** tuli nopeasti, alle tunnin varoitustajalla koululle ja hänellä oli heti selvä suunnitelma, kuinka toimitaan.”

Kysyttäessä mitä vastaajat olivat vielä jääneet kaipaamaan toiminnasta, suurin osa vastasi, etteivät he jääneet kaipaamaan mitään. Sen lisäksi toivottiin, että tiimin tarjoamalle toiminnalle olisi jatkoa tai se kestäisi pidempään.

”Toiminta olisi voinut jatkua pitempäänkin.”

”Jatkoa. Asiakkaat vasta alkoivat lämmitä :)”

”Hitaammin käydä asioita läpi. Ja olla useampi kerta.”

Kyselyn vastaajat kokivat tiimin toiminnan yksittäisiä vastauksia lukuun ottamatta tärkeäksi. 71,7 % vastaajista oli valinnut vastausvaihtoehdon 92–100 asteikolla 0–100, josta 100 tarkoitti erittäin tärkeää.

Myös Nopsan järjestämistä koulutuksista kerättiin palautetta, työn kehittämiseksi sekä laadun varmistamiseksi. Näistä kerätty palaute oli positiivista. Palautteen antajille annetuissa vapaan palautteen mahdollisuuksissa kehityskohteiksi nousivat lähinnä vain etäkoulutuksiin liittyvät seikat, kuten ääneen, pätkimiseen tai ryhmätyöskentelyyn ja keskusteluun liittyvät seikat. Moni kuitenkin myös kiitti palautteissa, että koulutukset ylipäänsä järjestettiin etäajasta huolimatta. Myös joiltakin lapsiryhmiltä kerättyissä palautteissa heille pidettyjä tunteja pidettiin hyvinä.

Asiakaspalautteen pohjalta näyttää siltä, että Nopsan toiminta on ollut laadukasta niin annettun yksilötuen, koulutusten, kuin yhteisötason

tuenkin osalta. Kerätyn palautteen pohjalta sekä Walk-in-vastaanotolle että erityisen haavoittuvassa asemassa olevat huomioivalle turvataito-kasvatukselle on edelleen tarvetta.

Nopsa-tiimin työntekijöiden sekä sidosryhmien näkemykset toiminnasta

Kaikista Turvallinen Oulu -hankkeen tiimeistä eniten vastauksia anonyymiin työntekijäkyselyyn tuli Nopsa-tiimissä työskennelleiltä. Tiimissä on ollut vaihtuvuutta työntekijöissä, joten potentiaalisia vastaajia on myös enemmän kuin joissakin muissa tiimeissä. Suuri vastausinnostus voi kertoa myös tarpeesta tuoda ilmi toimintaan liittyviä seikkoja, tai/sekä tarpeesta käsitellä niitä myös itse. Kaikesta Nopsa-tiimin toiminnan arviointiin liittyvästä materiaalista myös kriittisimmät äänet toimintaa kohtaan nousivat työntekijöiltä. Kriittiki kohdistui kuitenkin lähinnä niihin puitteisiin, joissa työtä annettiin tehdä sekä odotuksiin, joita työlle asetettiin heti sen käynnistyttyä. Vastauksia analysoitaessa on myös huomioitava, että Nopsa-tiimin toiminta ja sille asetetut odotukset ovat muuttuneet tiimin toimintakauden aikana huomattavasti, kuten toimintaa esittelevässä luvussa on kuvattu. Osa työntekijöistä on ollut mukana vain tiimin loppuvaiheen toiminnassa, jossa Walk-in-vastaanotto nousi keskeiseksi toiminnan osaksi. Osa taas on tehnyt töitä tiimissä vain toiminnan alkuvaiheessa, jota leimaa muun muassa laajamittainen maalittaminen.

Koska toiminnalle asetetut odotukset ja työlle asetetut raamit elivät hankekauden aikana, on syytä tarkastella erikseen myös työntekijöiden näkemyksiä siitä, miten heidän osaamisensa sopi näihin odotuksiin ja muuttuviin työnkuviin. Työntekijäkyselyn mukaan Nopsan työntekijöistä neljä oli täysin samaa mieltä väittämän ”Pääsin hyödyntämään osaamistani hankkeen aikana” kanssa. Osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli kolme vastaajaa ja kaksi vastaajaa oli osittain eri mieltä. Neljä vastaajista oli myös täysin samaa mieltä väitteen ”Pääsin kehittämään osaamistani hankkeen aikana” kanssa ja neljä oli osittain samaa mieltä. Yksi vastaajista oli tämän väitteen suhteen osittain eri mieltä. Avoimissa vastauksissa väittämävastauksia perusteltiin seuraavasti:

”tiimilleni osoitettu tehtävä oli aluksi kovin epäselvä, jolloin oman ammattitaidon hyödyntäminenkin oli hankalaa”

”Pääsin hyödyntämään hankkeessa laaja-alaisesti omaa osaamistani. Sain vastuuta ja koin, että miinuun luotettiin ja tulin kuulluksi.”

Kaikista Turvallinen Oulu -hankkeen työntekijöistä, ainoastaan Nopsa-tiimin työntekijöistä osa koki, että alkuperäisessä hankesuunnitelmassa olleet toimenpiteet eivät olleet toimiva ratkaisu lyhyen aikavälin tarkastelussa, eli yllättävään tilanteeseen vastaamiseksi (3 osittain eri mieltä, 2 täysin eri mieltä, 1 ei osannut arvioida asiaa). Pyydettyä tarkastelemaan asiaa pitkällä aikavälillä Nopsassa työskennelleet vastasivat kuitenkin muiden vastaajien linjan mukaisesti ja ainoastaan yksi tiimin (ja samalla koko vastaajajoukon) jäsen oli osittain eri mieltä siitä, että alkuperäinen hankesuunnitelma ei tue pitkällä aikavälillä tuleviin kriiseihin vastaamista ja seksuaalirikosten ennaltaehkäisyä. Nopsa-tiimin työntekijät perustelivat muista poikkeavia näkökulmiaan siten, että suunniteltu toiminta ei enää toiminnan käynnistyessä vastannut sen hetkiseen tarpeeseen tai kriisissä olleiden tarpeeseen, suunnitellut toimenpiteet eivät olleetkaan mahdollisia työtä johtaneiden näkökulmasta tai suunnitelmien kerrottiin olleen hättäisiä tai epämääräisiä. Vastauksissa näkyi myös se, että työntekijöiden mielestä Walk-in-toiminta olisi pitänyt käynnistää heti.

”...Konkreettinen toiminta oli suunnittelematonta hankkeen alkaessa. Hankehakemuksen mukainen toiminta ei vaikuttanut mahdollista, esimerkiksi hankkeen toimintaa ohjaavat tahot eivät voineet hyväksyä joitakin hankehakemuksen suunnitelmia.”

”Psykososiaalisen tuen toimenpiteet olisivat pitäneet käynnistää heti. Suunnitellut toimenpiteet eivät enää vastanneet sen hetkisiä tarpeita ja niitä kohdennettiin väärin,”

Työntekijäkyselyn väitteen ”Tiimimme onnistui/onnistuu vastaamaan sille asetettuihin tavoitteisiin (numeraaliset ja laadulliset tavoitteet, hankehakemusten tavoitteet)” kanssa Nopsan työntekijöistä neljä oli osittain samaa mieltä ja yksi

täysin samaa mieltä. Osittain tai täysin eri mieltä oli kuitenkin kolme tiimin jäsentä. Näitä vastauksia perusteltiin sillä, että (haavoittuvassa asemassa olevien) turvataitokasvatusta oli saatu vietyä eteenpäin hyvin ja lopun toiminta ja nuorille annettu apu koettiin onnistuneeksi. Kielteisessä valossa mainittiin se, että yhteisötason toiminnassa ei päästy alkuperäisiin tavoitteisiin ja toiminnan käynnistymiseen liittyneet alkuvaiheen haasteet, kuten se, että ollessaan osana hyvinvointipalveluita, tiimi ei voinut tarjota anonyymia palvelua.

”Tiimi vastaa nuorten psykososiaalisen tuen tarpeeseen kriisin (kuten seksuaalinen hyväksikäyttöepäily) jälkeen varsinkin hankkeen lopussa hyvin. Nuoret ovat kokeneet palvelun tärkeäksi.”

Myös yhteisessä keskustelussa työntekijät toivat ilmi, että kriiseihin vastaamisen nostaminen toiminnan keskiöön ei tuntunut toimivalta, vaikka tiimi on käynyt neuvomassa kriisitöissä kouluilla lähes toimintansa loppumetreille saakka. Keskustelussa tuotiin ilmi, että heidän näkökulmastaan vastuun ja osaamisen täytyy olla kouluissa ja näin keskustelussa mukana olleiden mukaan on pääsääntöisesti ollutkin. Keskustelussa nostettiin esiin, että kriisitilanteessa myös työntekijät voivat olla sisällä kriisissä, jolloin Nopsa-tiimi on voinut tarjota tukea kriisityön alkuun. Työssään Nopsa-tiimi on tukenut myös koulujen oman kriisityöosaamisen kehittämistä olemalla mukana kouluille ja niiden henkilökunnalle suunnattujen oppaan ja kriisityösuunnitelman tekemisessä sekä digitaalisen tukipalvelun pilotoinnin järjestämisessä. Toiminnan painopisteen siirtäminen Walk-in-toimintaan näyttäytyi keskustelussa työntekijöiden kannalta parempana vaihtoehtona psykososiaalisen tuen antamiselle, koska se madalsi yhteydenottamisen kynnystä. Yhteistyössä kynnystä kasvatti heidän mukaansa se, että apua tarvinneille ei ollut yksiselitteistä numeroa, nettisivua tai muuta yhteydenoton väylää, johon olla yhteydessä. Yhteistyöhön liittyen työntekijät nostivat esiin huomion myös siitä, että kriisitilanteissa uhrien ympärillä olevat nuoret ovat myös avun tarpeessa, vaikka eivät ole alkuperäisten tekojen kohteina. Nuoret jakavat työntekijöiden mukaan tietoa keskenään ja sen myötä myös ympärillä olevat nuoret ahdistuvat. Työntekijät korostivat haastattelussa,

että uhrien avun piiriin pääsemisen lisäksi myös ympäröivä yhteisö tarvitsee apua ja tukea.

Keskustelussa työntekijät kuvasivat myös, kuinka toiminnan muutoksella saatiin vastattua myös alkuperäisen projektisuunnitelman tavoitteisiin seksuaalirikoksiin liittyen. Alussa toiminta oli profiloitu seksuaalisen häirinnän tapauksissa tukemiseen. Työntekijöiden mukaan (ja kuten muuallakin on tullut ilmi) kaikki eivät kuitenkaan tunnista seksuaalirikoksia tai osaa nimetä kokemuksiaan niiden oikeilla nimillä, esimerkiksi ”lääppimisten” ja kuvien levittämisen osalta ja eivät siten tiedä voivatko olla omassa asiassaan yhteydessä tiimiin. Hämmennys koski työntekijöiden mukaan sekä nuoria että heidän vanhempiaan ja teon vakavuuteen liittyviä seikkoja, eli sitä millaisissa tapauksissa tiimiin voi olla yhteydessä. Alkuperäinen työn fokuksen julkinen rajaus johti työntekijöiden mielestä siis siihen, että osa niistäkin tapauksista, jotka olisivat kuuluneet heidän käsiteltäväkseen, saattoi jäädä heiltä piiloon. Työntekijöiden mukaan yhteydenoton kynnystä madaltamalla (Walk-in-vastaanoton myötä), ja kun toimintaa ei niin voimakkaasti profiloitu seksuaaliväkivaltaan, myös seksuaaliväkivaltaan liittyvät asiat tulivat helpommin esille ryhmälle ja niistäkin ollaan ryhmään yhteydessä matalammalla kynnyksellä.

Kulttuuriantropologi Taina Cooke seurasi Nopsa-tiimin toimintaa tiimin työn alussa ja myös hänen analyysissään toiminnan rajaaminen seksuaalirikokriisiin tai -kriiseihin vastaamiseen näyttäytyy ongelmallisena. Hänen haastattelemiensa työntekijöiden näkökulmasta ilmi tulleet seksuaalirikokset eivät olleet mitään poikkeuksellista sinänsä, vaan työntekijöiden aiemman työn arkea. Poikkeuksellista oli vain niiden saama julkinen huomio. Huomion kiinnittyminen aiheeseen oli haastateltujen miestä tärkeää, mutta huomion alla perustetun ryhmän toimintaraameja se oli rajannut liian joustamattomiksi uuden toiminnan kehittämisen kannalta. Katse oli siis Cooken haastattelemien mukaan liiaka menneessä, kun ryhmä pääsi aloittamaan toimintansa. (Cooke 2021.)

Työntekijöiden kanssa käydyssä keskustelussa toiminnan haasteeksi nostettiin myös

projektiluontoisuus ja osittain projektiluontoisuudesta tai maalituksesta johtunut työntekijöiden vaihtuvuus. Vaihtuvuus oli haastateltujen mukaan haaste jatkuvuudelle. Myös Cooken Nopsan työstä keräämässä aineistossa projektiformaatti vastuksena Oulussa tapahtuneisiin rikoksiin näyttäytyi työntekijöiden mielestä haasteellisena, esimerkiksi työlle asetetun aikaikkunan, puolitoista vuotta, takia (Cooke 2021).

Arvioidessaan sidosryhmien näkemyksiä anonyymissä kyselyssä, työntekijät kertoivat, että walk-in-toiminnalle on nähty olleen tarvetta ja myös turvataitokasvatuskokonaisuuksia saaneiden arvioitiin olleen tyytyväisiä. Yksi työntekijä arvioi, että ne ammattilaiset, jotka toiminnan alkuvaiheessa pyysivät apua johonkin nuoren akuuttiin kriisiin, saattoivat jäädä tyytymättömiksi, koska he eivät hyvinvointipalveluiden viranomaismääräysten vuoksi voineet tarjota anonyymiä apua ja vastuu jäi näin ollen peruspalvelutoimijalle ja tiimin jäsen saattoi toimia vain työparitukena.

Kaikille Turvallinen Oulu -hankkeen sidosryhmille lähetettyyn sidosryhmäkyselyyn vastasi 27 Nopsa -tiimin kanssa työskennellyttä. Niistä Nopsan kanssa työskennelleistä vastaajista, jotka olivat joko ohjanneet asiakkaita hankkeen toimijoille tai joihin hankkeen toimijat olivat ohjanneet asiakkaita sekä niistä, jotka olivat saaneet apua yhteisönsä kriisitilanteessa tai ongelmatilanteessa (Nopsan toiminnan kannalta keskeiset työmuodot), kaikki yhtä lukuun ottamatta kokivat yhteistyön tai vuorovaikutuksen edistäneen oman työnsä tavoitteita tai auttaneen heitä työssään (täysin tai osittain samaa mieltä, yksi osittain eri mieltä -vastaus).

”Hankkeen kautta olen saanut apua koululle vaikeissa tilanteissa sekä ohjattua asiakkaita Walk-in ajoille. Hankkeesta käytiin myös pitämässä oppitunteja oppilaille. Hankkeen järjestämä koulutus on ollut hyödyllistä....”

Joidenkin työntekijöiden huoli siitä, että peruspalvelutoimijat eivät olisi tyytyväisiä heidän toimintaansa ei näy ainakaan nimetysti sidosryhmäkyselyssä, eikä se nouse keskiöön edellisessä luvussa esitetystä asiakaspalautteestaan.

Kuvattujen tapahtumien ja sidosryhmäkyselyn toteuttamisen välillä on voinut olla sen verran aikaa, etteivät ne sen vuoksi näyttäytyä kerätyssä aineistossa. Voi myös olla, että sidosryhmäkysely ei ole tavoittanut tältä osin kaikkia potentiaalisia vastaajia. On kuitenkin mahdollista, että työntekijän kuvaamissa tilanteissa suuri osa apua pyytäneistä on kokenut saaneensa apua (ainakin jossakin määrin) tai työntekijöiden mielikuvaa tilanteista värittää ymmärrettävä tunne siitä, että he olisivat halunneet olla avuksi vielä enemmän kuin saattoivat olla.

Merkityksellisimmäksi toiminnaksi Nopsan osalta hankkeelle ja tiimille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi anonyymien työntekijäkyselyn vastauksissa nousi esiin Walk-in-toiminta sekä yhteisötason ennaltaehkäisevä työ, kuten välituntitoiminta ja turvataitokasvatus (haavoittuvassa asemassa oleville).

“Walk-in >täydentää kuormittuneita peruspalveluita. Malli on siirrettävissä muille paikkakunnille. Kohderyhmä eli nuoret kokevat toiminnan merkitykselliseksi. Työntekijän näkökulmasta yksikin kohdattu ja autettu nuori...”

“Nuorten matalan kynnyksen kohtaamisella ollaan onnistuttu vahvistamaan nuorten psykososiaalista tukea. Matalan kynnyksen Walk-In on tavoittanut nuoria yhä enemmän ja on mielestäni yksi onnistuneimmista Nopsa-tiimin toimista. Kuitenkin myös ennaltaehkäisevät toimet, kuten välituntitoiminta, koettiin kouluissa hyvinä.”

Myös anonyymien sidosryhmäkyselyn avoimissa vastauksissa merkitykselliseksi painottuu Walk-in-vastaanotto. Psykososiaalisen tuen Walk-in-vastaanotto mainitaan muutamassa vastauksessa parhaaksi osaksi Turvallinen Oulu -hankkeen toimintaa sekä myös hankkeen päätavoitetta edistäneeksi toimeksi.

“Psykososiaalinen Walk-in, suuri väärä jos ei saa jatkorahoitusta olen ohjannut useita nuoria sinne ja palaute on ollut todella hyvää...”

“Varmasti kaikki, mutta itselle näyttäytyneet jalkautuva työ ja psyk.sos.tuen walk-in. Kun nuorilla

on helposti lähestyttävää, luotettavia aikuisia saatavilla, nuorten on helpompi viestiä näistäkin asioista. Koulujen oppilashuollot eivät toimi toivotulla tavalla, ilmeisesti resurssipulasta johtuen, joten psyk.sos.tuen walk-in on ollut kultaakin kalliimpi palvelu!”

Avoimissa vastauksissa Walk-in-vastaanotolle toivottiin myös jatkoa ja jatkoa toiminnalle toivottiin myös sellaisissa vastauksissa, joiden antajat eivät olleet työskennelleet Nopsa-tiimin kanssa.

Myös työntekijöiden kanssa käydyssä keskustelussa Walk-in-toiminta nähtiin hyvänä psykososiaalisen tuen keinona. Työntekijät toivat ilmi saman huomion, minkä nuoret omista kuulemisissaan; kaikille koulu ei ole ensisijainen paikka hakea apua, koska he arvostavat anonyymiutta ja sitä, että kaikkea ei heti kirjata ylös. Työntekijät myös huomauttivat, että Walk-in-vastaanotolla käydyissä keskusteluissa nousevat esiin eri teemat, kuin koulumaailmassa (keskusteluun osallistuneilla oli kokemusta molemmista). Esimerkkinä mainittiin seksuaalisuus, jonka kuvattiin olevan niin sensitiivinen aihe, että nuoret haluavat käsitellä sen muualla kuin siellä, missä asiaa aletaan heti kirjata ylös. Työntekijät myös huomauttivat, että monille Walk-in-vastaanotto on ensimmäinen paikka, johon he tulevat ja matala kynnyksen mahdollistaa varhaisemman tuen saannin. Työntekijöiden näkökulmasta osa heidän työnkuvaansa on ollut myös jatkohoitoon hakeutumisen motivointi. Keskustelussa tuotiin ilmi myös ajatus siitä, että olisi arvokasta tietoa selvittää kuinka moni tällaiseen palveluun hakeutuvista tarvitsee jatkohoitoa ja kuinka monelle tällainen palvelu yksistään riittää.

Keskustelussa työntekijät olivat huolissaan siitä, että nuorten palvelutaso ei ole sama kuin aikuisten, jotka pääsevät nopeasti palvelun piiriin esimerkiksi työterveyden kautta, jos ovat työelämässä. Työntekijät kertoivat Walk-in-vastaanoton olleen hyvä vastaus koronan aiheuttamaan tilanteeseen, jossa koulun palvelut olivat nuorille kaukaisempia. He myös kertoivat, että osa apua hakeneista nuorista kipuii ”normaaliin” elämäntilanteeseen kuuluvien muutoskohtien kanssa. Monen apua hakeneen tilannetta he kuvasivat kuitenkin

monisyiseksi ja sellaiseksi, jonka kanssa nuori oli paininut vuosia. Työntekijät pohtivat olisiko vuosien negatiivinen ajatuskierre saatu katkaistua aiemmin, jos Walk-in-vastaanoton kaltaista toimintaa olisi ollut tarjolla.

Lopuksi

Tarkasteltaessa Nopsa -tiimin toimintaa hankekauden aikana, kaksi asiaa nousee selkeästi esiin. 1) Alussa toiminnalle asetetut puitteet ja tavoitteet eivät olleet konkreettisen työn kannalta onnistuneita ja 2) toiminnalle haettu uusi suunta, kehitetty Walk-in-toiminta oli hyvää ja vastasi tarpeeseen. Koska Walk-in-vastaanottoa ei lähdetty kehittämään hankekauden alusta alkaen, työn kehittämiseksi oli suhteellisen vähän aikaa ja resursseja, mikä on voinut vaikuttaa palvelun asiakasmääriin. Asiakasmäärien lisääntyminen tiimin tekemän kehitystyön myötä (paikan vaihdos, muutokset viestinnässä), viittaisi kuitenkin siihen, että toiminnalla olisi ollut hyvää potentiaalia kasvaa edelleen. Walk-in-vastaanotto näyttyi arvokkaana niin nuorten, sidosryhmien, kuin työntekijöidenkin näkökulmasta. Nuorten mielenterveystilanteen ja palveluiden tilanteen huomioiden, tämä ei ole vähäistä. On toivottavaa, että ainakin samankaltaiselle työlle löytyy Oulussa jatkoa (jotakin toista kautta) ja Walk-in-toiminnan

kehityksessä esiin nousseet huomioit huomioidaan myös muunkaltaisissa palveluissa. Mielenterveyspalveluiden saatavuudella on merkitystä myös seksuaalirikosten ennaltaehkäisyssä näkökulmasta, myös rikosten potentiaaliin tekijöihin liittyen.

Näiden kahden seikan lisäksi on syytä korostaa, että Nopsan tekemää turvataitokasvatustyötä erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa ei saa unohtaa. Tälle työlle on edelleen tarvetta Oulussa sekä muuallakin Suomessa. Tämä vaatii työn koordinoitua ja selvän vastuutahon nimeämistä, kuten toimenpiteiden 1 ja 2 vaikuttavuuden arvioissa todettiin. Samoin yhteisöjen kriisivalmiutta on syytä ylläpitää. Nopsa-tiimi ja Turvallinen Oulu -hanke ylipäänsä on pyrkinyt kasvattamaan peruspalveluiden henkilökunnan osaamista ja työvälineistöä tässä asiassa. Esimerkiksi nopeasti muuttuvan sosiaalisen median myötä osaamista ja työvälineistöä on kuitenkin syytä ylläpitää ja kehittää hankekauden jälkeenkin. Yksi hankekauden oppi on se, että toimintaa on vaikea lähteä kehittämään kriisin vaatimalla nopeudella. Onkin suositeltavaa, että muualla otetaan oppia Oulun kokemuksista ja toimintaa lähdetään rakentamaan ennen kuin tapahtuu jotain yhteisön turvallisuutta järkyttävää.

Lähteet

Cooke Taina 2021: *Oulun seksuaalirikokset ja kriisipuheen voima*, kirjoitus tieteen verkkojulkaisu AntroBlogissa <https://antroblogi.fi/2021/04/oulu-seksuaalirikokset-ja-kriisipuheen-voima/#1497694146075-bc9286b1-043148f1-1f5738db-6ea34f32-312e3056-1b80b8c8-66622d1d-79de72b9-1ddd4222-6dc3f937-4b3682fe-48706a83-de49>

Halkola Niko, Halme Natalia, Svala Heidi 2021: PSYKOSOSIAALISTA TUKEA NOPSASTI *Oululais-ten nuorten näkemyksiä tekijöistä, jotka edistävät tai estävät psykososiaalisen tuen walkin-palveluun hakeutumista*, Opinnäytetyö, Sosiaalialan tutkimus-ohjelma, Oulun ammattikorkeakoulu <http://www.theseus.fi/handle/10024/512929>

Kouluterveyskysely 2021: THL <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyntulokset>

Tenhunen Tiina 2019: "10.2.2 Seksuaaliväkivallalle altistavat riskitekijät" s 281–283, teoksessa *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*, Korpi-lahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

Vauhkonen Teemu, Kaakinen Markus, Hoikkala Tommi 2021: *Seksuaalirikosten tekijät, tekoilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet*, VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2021:56 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>

4. Toimenpide 4: Kiireetöntä kohtaamista, nuorten kuuntelua ja jalkautumista – jalkautuvan nuorisotyön Kaasi-tiimin merkitys turvallisuuden tuottamisessa

4.1 Kaasi-tiimin toiminta pohjautuu nuorten tarpeisiin

Kirjoittajat: tiimivastaavat Kati Hopiavuori ja Janne Myllylä sekä nuorisotyön ohjaajat Hillevi Bruhn, Sakari Lind, Bol Shengfiny, Ghassabzadeh Saeed, Turvallinen Oulu -hanke

Vuoden 2018 tapahtumien jälkeen nuorisotyö täytyi saada näkyväksi Valkean ja keskustan alueella,

koska monet seksuaalirikoksista saivat sieltä alkunsa. Valkeassa ja keskustassa oleileville nuorille oli tärkeää, että heidän seuranaan olisi turvallisia aikuisia, joihin he voisivat tarvittaessa turvautua ja saisivat heiltä neuvoja eri elämäntilanteissa.

Koska grooming (Internetin välityksellä tapahtuva houkutteluprosessi, jonka seurauksena lasta tai nuorta houkutellessa seksuaalisiin tekoihin) oli ollut vahvasti mukana vuoden 2018

Kuva: Kaasi-tiimi, nuorisopalveluiden työntekijä ja Walkers jalkautumassa Oulun torinrannassa kesällä 2021. Kuvaaja: Turvallinen Oulu -hanke.

seksuaalirikoksissa, toimenpiteessä otettiin mukaan myös sosiaaliseen mediaan ja internetin tiettyihin palveluihin jalkautuminen. Tällä toimenpiteellä työntekijät pystyivät tarjoamaan ammattitaitoaan laajemmin, sekä monipuolisemmin.

Alkuperäisissä suunnitelmissa keskustaan, Valkean läheisyyteen oltiin perustamassa monialaista nuorisotilaa. Koska Kaasi-tiimin toiminta pohjautuu nuorten tarpeisiin, toiminnan suunnitteluun osallistettiin nuoria. 31.8.2019 keskustan alueen nuorisotalon kävijöistä koostettu ryhmä kokoon-tui Nallikarin Edeniin ideoimaan jalkautuvien ohjaajien työn pohjaa. Pajassa nuoret pohtivat Oulun keskustan alueen kohtaamispaikkoja ja niiden erityispiirteitä. Paikkojen lisäksi huomioitiin erilaiset toiminnat ja sisällöt. Nuoret saivat ideoida vapaasti, millainen nuorten Oulun tulisi olla.

Pajan tulos oli tiivistettynä se, että nuoret toivoivat uuden nuorisotilan sijasta lisää aikuisia, joiden toiminta pohjautuisi kiireettömään kohtaamiseen ja läsnäoloon. Nuorten kuulemisen perusteella uudesta nuorisotilasta päätettiin luopua. Sen sijaan nuorten toiveiden pohjalta päätettiin toiminta ohjata jalkautuvaan työhön. Jalkautuvassa työssä työntekijöillä olisi mahdollista ohjata Valkeassa ja keskustan alueella oleilevia nuoria jo olemassa oleviin nuorisotiloihin, sekä tarjota tukea myös internetin kautta eri palvelualueilla.

Kaasi-tiimin jalkautuminen Oulun keskustan alueella pohjautuu aitoon kohtaamiseen. Hankkeeseen, Kaasi-tiimiin, valikoitui neljä työntekijää, joilla kaikilla oli erilainen osaamistausta. Kahdella työntekijällä oli osaamista monikulttuurisesta nuorisotyöstä, yhdellä seksuaalikasvatuksesta ja nuorisotyöstä, sekä yhdellä digitaalisesta nuorisotyöstä. Kokoonpano on vaihtunut hankkeen aikana kahden työntekijän lähtiessä toisiin tehtäviin, mutta henkilövaihdoksista huolimatta osaminen on pysynyt lähes samana aina hankkeen loppuajolle saakka. Koska nuorissa yleensä ja myös hankkeen perustamiseen johtaneissa seksuaalirikoksissa oli osallisena maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, tarvittiin toimenpiteeseen työntekijöitä, jotka ammattitaidollaan pystyivät toimimaan maahan muuttaneiden nuorten parissa ja kouluttamaan tiimin muita työntekijöitä

monikulttuuriseen nuorisotyöhön. Aiemmissa kehittämishankkeissa oli myös ollut hyviä kokemuksia asiakkaiden saavuttamisessa silloin, kun työntekijöissä on ollut samaan viiteryhmään kuuluneita henkilöitä.

Jalkautuva nuorisotyö vie Kaasin sinne, missä nuoret jo ovat

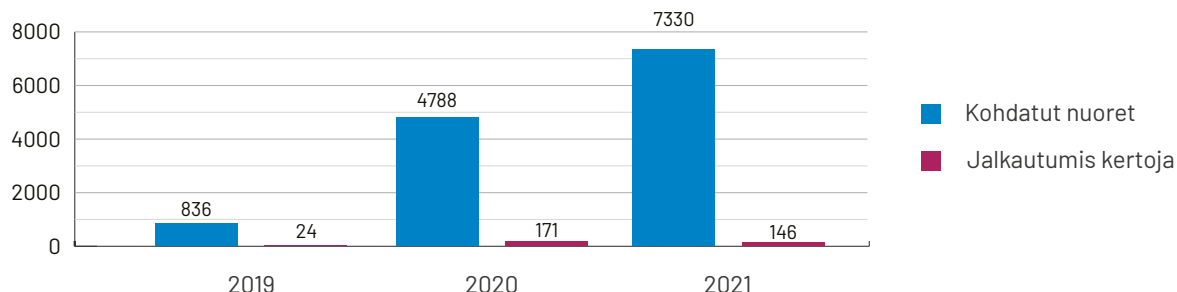
Hankkeen jalkautuvan nuorisotyön tiimi tapaa nuoria Oulun kaduilla sekä arki-iltaisain että viikonloppuisin. Ohjaajien pääasiallinen tehtävä on liikkuu ja näkyä siellä, missä nuoret viettävät aikaansa. Käytännön työ on sitä, että ohjaajat menevät juttelemaan nuorten ryhmälle tai yksittäiselle nuorelle. Keskustelu on esimerkiksi nuoren sen hetkisten kuulumisten kuuntelua, keskustelun lomassa voidaan nuorille tarjota jotain pientä tehtävää, kuten heidän päivän tuntemuksien piirtämistä kirjaan. Mikäli keskustelun aikana käy ilmi, että nuorella olisi tarvetta saada ohjausta tai apua häntä koskevassa asiassa, voidaan nuorta ohjata oikeiden palveluiden piiriin ja myös sopia nuoren kanssa niin, että ohjaaja voi olla mukana nuoren hakiessa tietoa tai apua asiaansa. Työ on myös tuoda nuorille tiedoksi sitä, että jos joskus tarvitsee aikuisen tukea tai vain juttuseuraa, niin tiimin ohjaajille ja muille jalkautuvaa nuorisotyötä tekeville aikuisille voi mennä aina juttelemaan.

Lisäksi erilaiset tapahtumat, toiminnot ja yhteistyö Walkersin, Vuolle Settlementin, tuomiokirkkoseurakunnan, SPR NOY-hankkeen, HDL Vamoksen, Oulun poliisin, Yökoriksen ja kauppakeskus Valkean kanssa on oleellinen osa ohjaajien arkea. Kaasi-tiimin ohjaajat ovat vahvistaneet keskustan alueen alan toimijoiden välistä yhteistyötä sekä tuoneet nuorisotyötä näkyväksi Oulun keskustan alueella.

Nuoria kohdataan jalkautumalla julkisiin- ja puolijulkisiin tiloihin. Jalkautuminen on aina suunnitelmallista ja säännöllistä. Jalkautuvaa työtä tehdään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Jalkautumassa on aina vähintään kaksi ohjaajaa.

Tilastot jalkautumisesta:

Kaasi-tiimin jalkautumiset 2019-2021

Taulukko: Kaasin jalkautumiset vuosina 2019-2021

Verkossa kohtaaminen osana Kaasin arkea

Kaasin verkkonuorisotyön ohjaajan tehtäviin kuuluu oleellisesti digitaalisen nuorisotyön kehittäminen sekä hankkeen sisällä, että kunnallisessa nuorisotyössä. Yhteistyö Oulun kaupungin Nuorisopalveluiden digitaalisen nuorisotyön suunnittelijan kanssa on ollut oleellinen osa digitaalisen nuorisotyön kehittämistä, jonka tavoitteena on linkittää digitaalisesta nuorisotyöstä saumaton osa Oulun kaupungin muuta nuorisotyötä sekä sen tavoitteita.

Digitaalinen maailma on erityisen vahva osa nuorten elämää. Nuorten kohtaaminen verkossa on alusta saakka ollut tärkeä osa Kaasin toimintaa, mutta sen merkitys korostui koronan aiheuttaman poikkeustilan myötä. Poikkeustilan sulkiessa nuorisotilat, pystytettiin digitaalinen nuorisotila Discordiin. Discord on yhteisöpalvelu, joka kehitettiin alun perin digitaalisia pelejä pelaaville. Discord koostuu erilaisista palvelimista, joihin liitytään suoraan linkillä, eri palvelimia ei voi selata tai etsiä samalla tavalla kuin muissa sosiaalisen median kanavissa. Nuorisotilan perustaminen kyseiseen palveluun oli turvallista sen vuoksi, että palvelin voidaan avata vain nuorisotilan ollessa auki, ja palvelimella tapahtuvia asioita voidaan seurata tapahtumalogin kautta. Discordissa on mahdollista keskustella ryhmissä tai yksityisesti,

viestintään voi käyttää tekstiä, puhetta, kuvia ja videoita. Discordissa käyttäjillä ei ole profiileita, vaan siellä käytetään nimimerkkiä. Palvelimen rakentamisessa osallistettiin oleellisesti nuoria, joilla alustan tekninen käyttö on vahvasti hallussa. Samalla palvelimelle luotiin pelisäännöt yhdessä nuorten kanssa. Palvelimen toimintaa muokattiin palautteen ja ohjaajien havaintojen mukaan, jolloin toiminta Nuorten Oulu -palvelimella on muotoutunut nuorten näköiseksi. Palvelimella toimii nuorisotyöntekijöiden tiimi.

Myös verkkonuorisotyön voimavarana toimivat verkostot ja yhteistyö. Verkko mahdollistaa osallistumisen toimintoihin myös valtakunnallisesti ja osallistuminen mm. Pelastakaa lapset ry:n Netari-toimintaan kuului oleellisesti verkkonuorisotyön ohjaajan tehtäviin. Netarin mahdollisti verkostoitumisen valtakunnallisesti digitaalista nuorisotyötä tekevien ohjaajien pariin.

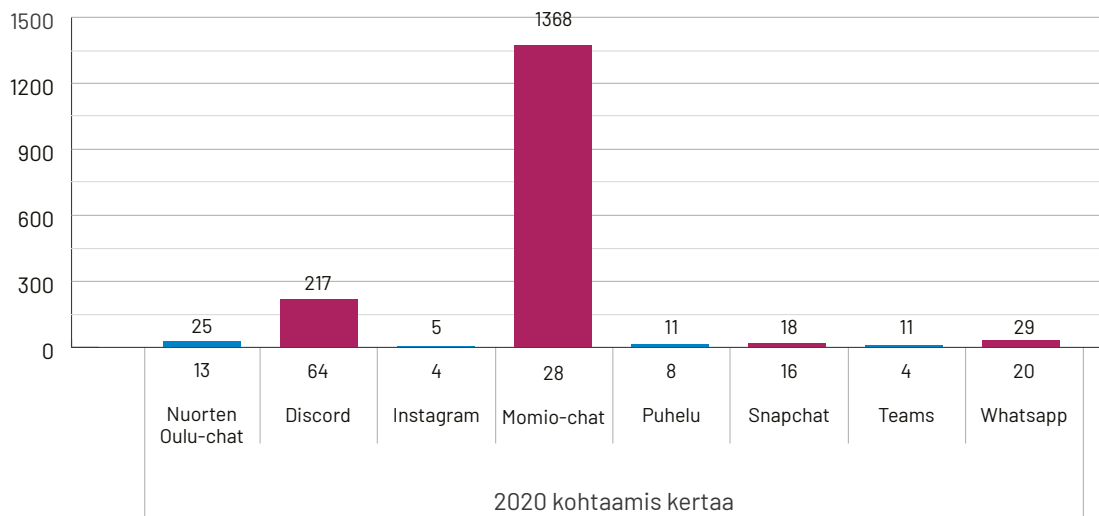
Kaasin verkkotyön periaatteina on toiminut reaaliaikainen kohtaaminen, neuvonta ja ohjaus. Nuorten kohtaaminen verkossa toimii samoilla periaatteilla, kuin kasvokkainen kohtaaminen: tarjoamme nuorille kiireetöntä, kunnioittavaa läsnäoloamme, myös välimatkoista huolimatta. Kohtaamiset verkossa voivat tapahtua spontaanisti tai suunnitellusti. Erityisesti yksilötyön merkitys verkossa korostui, mutta myös ryhmätoimintojen mahdollistaminen oli tärkeässä roolissa, jotta

nuorilla oli mahdollisuuksia kohdata ja viettää aikaa myös vertaistensa parissa.

Sosiaalisen median kanavissa nuorten kanssa toiminta on ollut arkisten kuulumisten kyselyä viestein tai puheluin. On pidetty myös etälennkejä videopuhelun tai puhelun kautta, joissa on samalla käyty mahdollisesti läpi nuoren asioita. Sosiaalisessa mediassa on mainostettu tiimin toimintaa

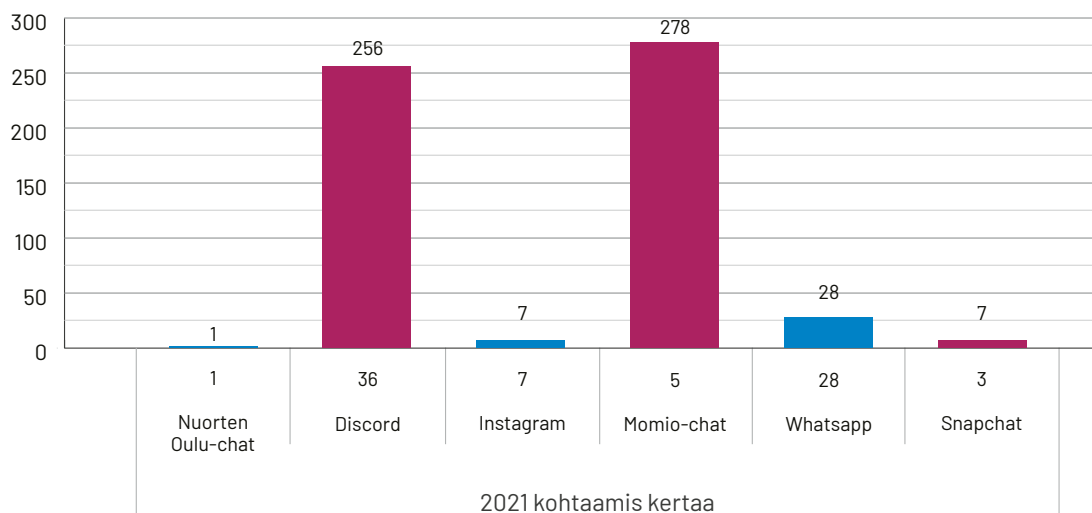
ja tehty työtä näkyväksi. Snapchat, Whatsapp ja Instagram direct message ovat lähinnä olleet käytössä yksilötyötä tehdessä. Discordissa olemme voineet tehdä myös työtä ryhmien kanssa, mutta myös siellä on tehty yksilötyötä. Nuorten Oulu-chat:ssä työmuotona on myös ollut yksilötyö. Tähän on kuulunut isona osana nuoren auttaminen ja ohjaaminen hänen tarvitsemiensa palveluiden piiriin.

Kohdattu nuoria

Taulukko: Kaasin kohtaamien nuorten määrä eri sosiaalisen median alustoilla vuonna 2020

Kohdattu nuoria

Taulukko: Kaasin kohtaamien nuorten määrä eri digitaalisilla verkkoalustoilla vuonna 2021

Yksilötyöllä tuetaan nuoria elämän haasteissa

Kaasin jalkautuvan työn kautta ohjaajat ovat tulleet tutuksi nuorille, ja tämän myötä on syntynyt luottamussuhde nuoren ja ohjaajan välillä. Tätä kautta on voitu jatkaa nuoren kanssa yksilötyöllä, joko kasvotusten tai verkon ja sosiaalisen median välityksellä. Keskustan alueen neuvotteluhuoneet, kahvilat ja olohuoneet ovat toimineet monen yksilötyön tapaamispaikkana esteettömän pääsyn ja mahdollisimman matalan kynnyksen vuoksi. Verkossa discordin yleiset ja yksityiset puhekanavat ja lyhyetkin keskustelut soittamalla tai viestitelmällä ovat olleet helppo tapa lähestyä Kaasin ohjaajaa ja kertoa kuulumisia.

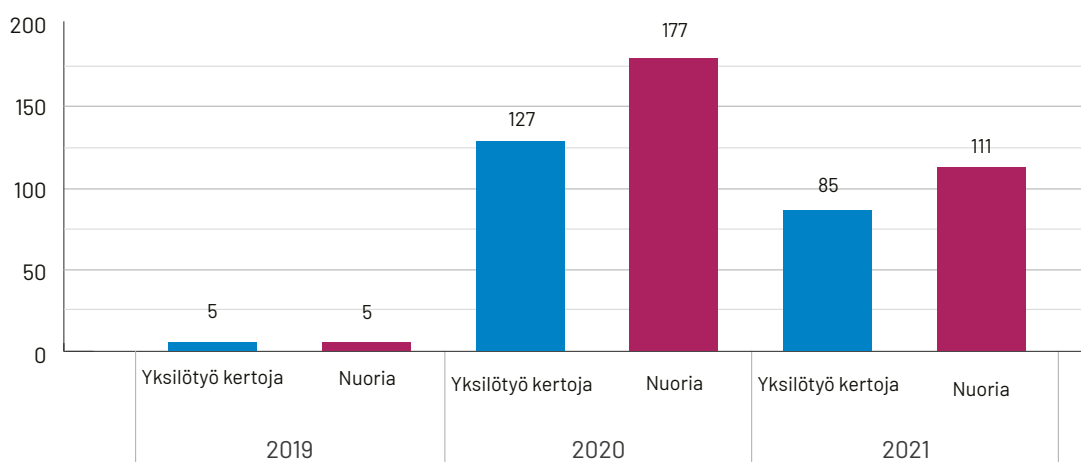
Yksilötyön tarkoituksena on saada keskusteluyhteys avattua nuoren kanssa ja etsiä mahdollisesti apua arjen haasteisiin. Keskusteluiden kesto on ollut lyhyistä viestittelyistä muutaman tunnin tapaamisiin. Riippuen keskustelun aiheesta ja

nuoren tarpeista, on hänet voitu uudelleenohjata toisen palvelun piiriin, tutustumaan yhteistyötoimintaan tai vakavammissa tapauksissa on nuoren kanssa sovittu lastensuojeluilmoituksen tekemisestä yhdessä.

Yksilötyön keskustelujen teemat ovat olleet laaja-alaisia. Nuoruuden ja arjen haasteita: parisuhteita, kaveri- ja seksisuhteita, mielenterveysongelmia, uupumista ja henkisen hyvinvoinnin ongelmia, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden pohdintoja, koulun tai työn ja arjenhallinnan haasteita, päihteidenkäytön ongelmia, yksinäisyyttä ja monia muita. Keskusteluihin lähetetään aiheesta riippumatta aina kaverina ja tukihenkilönä.

Muun toiminnan lisäksi Kaasi on myös kouluttanut jonkin verran muita ammattilaisia, kuten seurakunnan uusia yövalvojia ja ohjaajia ja nuorisopalvelun työntekijöitä sateenkaarinuorten kohtaamisesta nuorisotyössä.

Yksilötyö

Taulukko: Kaasin yksilötyössä kohtaamien nuorten määrä vuosina 2019–2021

Tapahtumilla mielekästä toimintaa nuorille

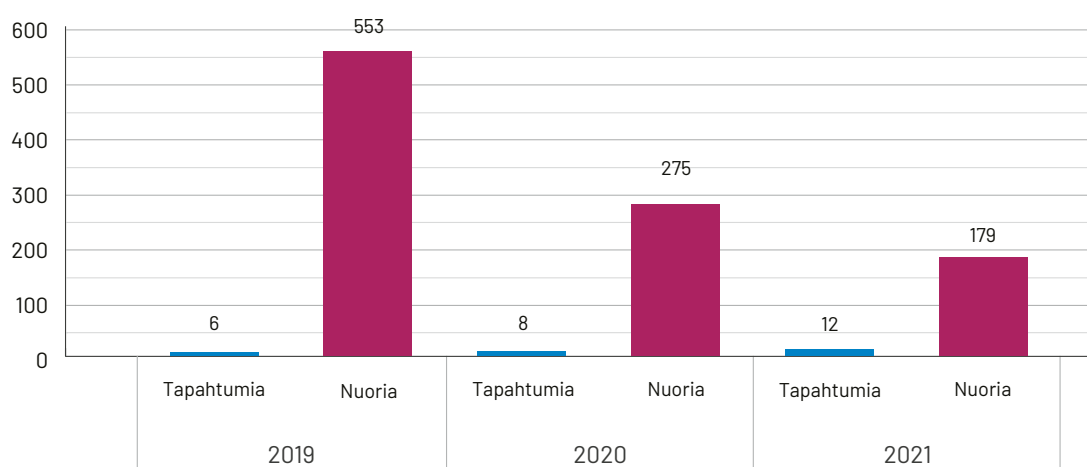
Tapahtumien järjestämisellä on tähdätty siihen, että nuorilla olisi mielekästä tekemistä, he saisivat uusia kokemuksia ja mahdollisuuden tutustua uusiin ihmisiin. Maksuttomat tapahtumat olivat nuorten toiveena jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Tutustumalla uusiin ihmisiin nuorilla on ollut mahdollisuus luoda uusia kaverisuhteita. Kotouttaminen on myös otettu huomioon tapahtumissa, kun maahanmuuttajataustaiset nuoret ja kantasuomalaiset nuoret ovat tavanneet tapahtumissa. Tällä on pystytty helpottamaan maahanmuuttajanuorten sopeutumista. Tapahtumissa erityisen tärkeää on ollut se että, ne ovat olleet maksuttomia. Näin on toimittu siksi että mahdollisimman moni nuori pystyisi osallistumaan, eivätkä kustannukset olisi esteenä.

Kaasi-tiimin rinnalla kulkenut nuorista koostuva Pop-up-tiimi järjesti tapahtumia nuorille. Näihin tapahtumiin ideat teemoista ja toiminnoista ovat tulleet suoraan nuorilta. Toiminnan on suunnitellut ja toteuttanut Pop-up-tiimi, Kaasi-tiimi on toiminut mahdollistajana ja avustajina tapahtumiin tarvittavien tilojen ja tarjoilujen järjestämisessä. Esimerkki tapahtumia ovat olleet nuorille järjestetyt pikkujoulut, Halloween-juhlat, leffaillat yms.

Koronarajoitusten estäessä isojen ryhmien kokoontumiset tapahtumia ei voitu järjestää. Tästä syystä hankkeen sisällä tapahtumiin varattuja varoja käytettiin kesällä 2021 viikoittaisten toimintojen järjestämiseen, esimerkiksi Oulun SuperPark varattiin nuorten käyttöön ja Oulun keilahallilla järjestettiin keilausta ja biljardin pelaamista. Kesän aikana järjestettiin erilaisia pienempiä elämyksiä ja tapahtumia nuorille: puistopiknik, Megazone-peli, pakohuonepeli, suppailuretki, vesipuistotaapahtuma sekä pingistapahtuma Mannerheimin puistossa. Osallistuminen näihin toimintoihin oli nuorille maksutonta, kuten myös tapahtumien yhteydessä tarjottavat ruoat.

Tiimi on ollut myös mukana yhteistyökumppaneiden järjestämissä toiminnoissa ja toteuttanut tapahtumia yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Näillä tapahtumilla on pyritty tarjoamaan nuorille mielekästä toimintaa, joita toteuttamassa on ollut nuorisotyön ammattilaisia eri järjestöistä. Tapahtumia on järjestetty myös valtakunnallisten teemapäivien ympärille. Näistä esimerkkejä ovat rasismien vastaiset tapahtumat, joita on pidetty paikallisesti kuin myös verkossa ja tiimin vahva osallistuminen Pride-viikon aikana erilaisiin toimintoihin.

Tapahtumat

Taulukko: Kaasin järjestämien tapahtumien ja niihin osallistuneiden nuorten määrä vuosina 2019–2021

Monikulttuurisuuden huomioiminen Kaasin työssä

Monikulttuurisuuden huomioiminen on tarkoittanut Kaasin toiminnassa sitä, että tiimin työssä tunnustetaan erilaisia kulttuureja ja tiedetään näiden kulttuurien erityispiirteistä, jolloin Kaasi-tiimi on voinut kohdata monikulttuurisia nuoria helpommin ja paremmin. Tiimissä toimineet monikulttuuriset ohjaajat ovat toimineet työssään kulttuurien välisenä tulkkina.

Yksi esimerkki monikulttuurisuutta tukevasta toiminnasta on ennen koronan alkua käynnissä ollut liikuntakerho, jossa kävi noin parikymmentä nuorta säännöllisesti. Ryhmässä oli enimmäkseen monikulttuurisia osallistujia, joista osa oli vasta maahan muuttaneita sekä jonkin verran kantasuomalaisia.

Yökoristoiminnan käynnistyttyä Oulussa Kaasi on tehnyt yhteistyötä järjestäjien kanssa ja ohjannut liikuntakerhon nuoria tähän toimintaan. Yökoriksen ja Merikosken koulun kanssa on myös järjestetty koulun tiloissa säännöllistä liikuntaa nuorille heidän koulupäivänsä jälkeen. Tämä liikuntaryhmä lähti kehittymään alun muutamasta tutusta nuoresta noin pariin kymmeneen säännölliseen kävijään. Ryhmässä on ollut sekä monikulttuurisia että kantasuomalaisia nuoria. Ohjaajien näkökulmasta parasta ryhmän toiminnan kehittymisessä oli se, että nekin, jotka eivät viettäneet aikaa keskenään ennen, alkoivat heittelemään koripalloa yhdessä pihalla ennen kerhon alkua.

Kulttuurien välisenä tulkkina toimimisen ja ryhmätoiminnan lisäksi ohjaajat ovat tehneet yksilötyötä monikulttuuristen nuorten kanssa ja pystyneet tarjoamaan myös apua ja neuvontaa arjen haasteissa nuoren omalla äidinkielellä esim. kela asioissa ja asunto- ja kouluhakemuksissa. Maahanmuuttajanuorille eri kulttuuritaustoista tulevien ohjaajien tarjoama vertaistuki on ollut tärkeää ja ohjaajille vertaistuki on ollut tehokas apuväline. Sen avulla ohjaajat osaavat paremmin ymmärtää nuoria ja etsiä ratkaisuja. Myös kuunteleminen ja empatia ovat olleet ohjaajien parhaat työkalut työssä. Nuoren murheiden kuunteleminen on

auttanut ymmärtämään nuoren tilannetta, minkä jälkeen nuori on saanut vertaistukea tai tarvittaessa ohjattu yhteistyökumppaneiden luo.

Maahanmuuttajien ja suomalaisten nuorten välinen vuorovaikutus ehkäisee seksuaalirikoksia ja häirintää. Hyvällä vuorovaikutuksella nuoret oppivat toisista kulttuureista ja eri kulttuurien rajoista. Hyvä vuorovaikutus vähentää syrjäytymistä, ennakkoluuloja ja parantaa ihmisten hyvinvointia. Mahdollisuuksia hyvälle vuorovaikutukselle on pyritty muodostamaan edellä kuvatulla toimintojen järjestämisellä, koulutuksen avulla ja yksilötyön kautta.

Kaasi-tiimin toiminnan kautta toteutettu seksuaalineuvonta- ja seksuaaliterapia

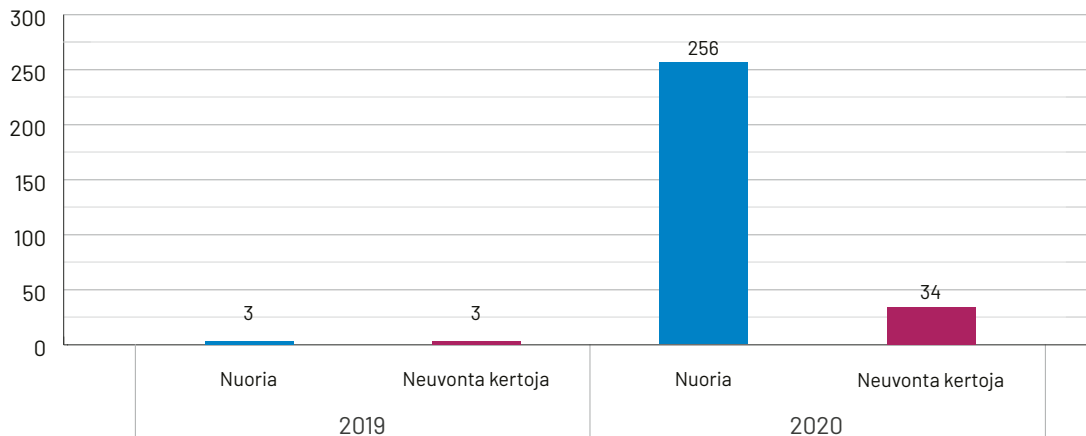
Kirjoittaja: Hillevi Bruhn

Seksuaalineuvonta toimi kiinteänä osana Kaasi-tiimin kohdennetun nuorisotyön toimintaa. Seksuaalineuvontapalvelut oli kohdennettu 12-29-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille. Seksuaalineuvonta toteutettiin matalan kynnyksen palveluna, jotta palvelu tavoittaisi myös niitä nuoria, jotka ovat riskissä jäädä palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Tämä tarkoitti toiminnan olevan saatavilla maksuttomana, ilman lähetettä, anonyymina (lastensuojeluilmoitusvelvollisuus huomioiden), nuorelle sopivina kellonaikoina ma-su klo 8-21, ei vaatimusta päihteettömyydestä, sijainti keskustassa ja sovittaessa nuorta lähellä tai puhelimitse tai verkossa. Nuoret ohjautuivat seksuaalineuvontaan itse tai muun sosiaali- ja terveyspalvelun ohjaamana. Seksuaalineuvonta pitää sisällään n. 1-5 tapaamiskertaa, jonka jälkeen asiakas ohjataan tarvittaessa jatkopalveluiden piiriin.

Seksuaalineuvontaa tarjottiin yksilöille Byströmin tiloissa ja puhelimitse. Neuvontaa annettiin jalkautuvasti Nuorten Oulu -chatissa ja pidettiin teemallisia ryhmiä Discordin Nuorten Oulu -kanavalla. Seksuaalineuvonnan aiheita olivat muun muassa seurustelu, ihmissuhteet, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolen pohdinta, seksuaalinen väkivalta ja seksuaaliterveys.

Seksuaalineuvonta

Taulukko: Seksuaalineuvonnassa kohdattujen nuorten määrä ja neuvontakerrat vuosina 2019–2020. Neuvonta alkoi vuoden 2019 lopussa ja se päättyi vuonna 2020 henkilöstövaihdoksen myötä. Tiimiin ei saatu rekrytoitua seksuaalineuvojan koulutuksen saanutta henkilöä, mutta nuoria ohjattiin muiden hankkeen aikana koulutettujen seksuaalineuvojien ohjaukseen.

4.2 Läsnaoloa ja turvaa - Kaasi-tiimin toiminnan vaikuttavuudesta

Kirjoittaja: Minna Viinikka, projektitutkija,
Turvallinen Oulu -hanke

Kaasi-tiimin toiminnan vaikuttavuutta voidaan arvioida nuorten kuulemiseen sekä työntekijöiden ja sidosryhmien arvioihin pohjautuen sekä toimintaa ja näkemyksiä tutkimukseen peilaten. Työntekijöiden näkemykset pohjautuvat entisille ja nykyisille työntekijöille suunnattuun anonyymiin kyselyyn sekä loppuvaiheessa tiimissä työskennelleiden työntekijöiden kanssa käytyyn keskusteluun, joka kirjattiin ylös. Kuten edellä on kuvattu, Turvallinen Oulu -hankkeen nuorisotyöosiota haluttiin alusta alkaen rakentaa nuorten tarpeisiin pohjautuen. Syksyllä 2019 järjestetyn fasilitointipäivän keskeinen viesti oli se, että nuoret eivät kaivanneet keskustaan enää uusia seiniä, joiden sisään kokoontua, vaan enemmän läsnä olevia aikuisia niihin paikkoihin, joissa nuoret jo viettivät aikaansa. Koska työ on pohjautunut nuorten kuulemiseen, myös sen arvioinnissa oli syytä kuulla nuorten ääntä. Nuorten näkemyksiä on kerätty erillisessä syyskuussa 2021 järjestetyssä tapahtumassa. Nuorten kuuleminen on perusteltua myös hankkeen tavoitteen "Vahvistaa lasten ja nuorten aktiivista roolia yhteisön jäsenenä" näkökulmasta.

Nuoret toivovat ympärilleen aikuisia, joilla on aikaa juuri heille

Tapahtuma nuorten mielipiteiden ja ajatusten keräämiseksi järjestettiin 22.9.2021. Paikalla olivat Turvallinen Oulu -hankkeen projektitutkija Minna Viinikka sekä Kaasi-tiimin nuorisotyön ohjaajia. Lisäksi paikalle oli kutsuttu Kaasin tunteimia nuoria, jotka halusivat vapaaehtoisesti tulla arvioimaan Kaasin toimintaa. Nuorten taustat ja kiinnostuksenkohteet olivat moninaiset. Tutkijan pyynnöstä paikalle ei kutsuttu kovin nuoria osallistujia tutkimuseettisistä syistä. Nuorilla oli kuitenkin kokemusta nuorisotyöstä, kuten Kaasin toiminnasta, pidemmältä aikaväliltä, ja he pystyivät arviomaan tilannetta myös nuorempien näkökulmasta. Lisäksi paikalle oli pyritty kutsumaan myös Turvallinen Oulu -hankkeen alussa, syksyllä 2019 Oulun Edenissä järjestettyyn nuorten fasilitointitapahtumaan osallistuneita nuoria. Heistä yksi pääsi paikalle.

Tapahtuman tarkoituksena oli kerätä tietoa Kaasi-tiimin työn onnistumisesta Turvallinen Oulu -hankkeen loppuraporttia varten. Samalla se tuotti kuitenkin tietoa nuorten toiveista ja tarpeista laajemminkin, koska nuorien ei voi olettaa erottavan kaikkien eri nuorisotyökentän toimijoiden järjestämää toimintaa toisistaan, erityisesti

kun toimijat tekevät yhteistyötä tai ovat saman organisaation, kuten Oulun kaupungin, alaisia. Eri toimijoiden tuottamat palvelut muodostavat kokonaisuuden, jota on myös syytä tarkastella keskittyen laajempaan näkökulmaan, ei vain yhteen toimijaan. Arviointitiedon tuottamisen lisäksi tapaaminen toimi myös väylänä nuorille ja Kaasi-tiimille ideoida uutta toimintaa.

Tilaisuuden aluksi käytiin läpi tapaamisen tarkoitusta sekä tiedonkeruuseen liittyviä asioita, kuten kerätyn tiedon käyttötarkoituksia sekä anonymiteettiä koskevia asioita. Sen jälkeen täytettiin anonyymi alkukysely Kaasin toiminnasta paperilla tai netissä. Kyselyn jälkeen tehtiin pieni rooliinasettumisharjoitus, jonka jälkeen jakauduttiin pienryhmiin työstämään annettua tehtävää. Lopuksi kokoonnuttiin yhteen keskustelemaan löyhän keskustelurungon mukaisesti ja keskustelu kirjattiin ylös.

Turvallinen Oulu -hankkeen päätavoitteena on ollut ennaltaehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa. Yhtenä osatavoitteena on ollut vähentää seksuaalirikoksia ja seksuaalista häirintää ja sen uhkaa. Tästä näkökulmasta oli perusteltua yrittää hahmottaa, kuinka nuoriin kohdistunut seksuaalinen häirintä näkyy jalkautuvien nuorisotyö ohjaajien toimintakentällä, ja kuinka työllä voidaan siihen puuttua. Koska lapsilla on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, on myös perusteltua kartoittaa niitä keinoja, joiden he ajattelisivat lisäävän turvallisuuden tunnetta tulevaisuudessa.

Nuorten kuulemiseksi järjestetyn tilaisuuden keskustelussa näkyi väkivallan ja häirinnän muotojen normalisoituminen nuorten elämässä. Nuoret kertoivat, että seksuaalinen häirintä on keskustassa jatkuvaa: *”sitä tapahtuu kerran puolella tunnissa”*, ja sen kerrottiin kohdistuvan kaikkiin nuoriin. Seksuaalista häirintää ei kuitenkaan nimetty ongelmaksi julkisten tilojen turvallisuudesta keskustellessa ennen kuin siitä kysyttiin erikseen. Tämä viittaisi siihen, että sen ajatellaan kuuluvan normaaliin elämään, vaikka lapsilla ja nuorilla on ehdoton oikeus kasvaa turvassa seksuaaliselta häirinnältä ja väkivallalta. Myös paikalla olleet ohjaajat vahvistivat nuorten näkemyksen tilanteesta

sekä häirinnän normalisoitumisen ilmiön, eli sen että nuoret esimerkiksi ajattelevat heidän kehoonsa tai pukeutumiseensa liittyvän huutelun olevan ajanviettoon tavallisena asiana kuuluvaa. Muita nimettyjä uhkia nuorten turvallisuudelle fyysisissä tiloissa olivat juopuneet ja/tai rasistiset aikuiset, joiden kuvattiin olevan pääasiassa suomalaistaustaisia keski-ikäisiä miehiä. Lisäksi nimettiin myös nuoria ahdistellut ja esimerkiksi helvetillä pelotellut kristillistä käännytystyötä tehnyt ryhmä.

Nuorten kertomaa tukevat myös kouluterveyskyselyn tulokset. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan nuorten, erityisesti tyttöjen, kokemus seksuaalinen väkivalta ja häirintä on lisääntynyt sekä Oulussa että valtakunnallisesti. Häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua oli kokenut oululaisista 8.–9. -luokkalaisista sekä toisella astella opiskelevista tytöistä vuoden aikana noin puolet. Saman ikäisistä oululaisista pojista seksuaalista häirintää oli kokenut 6,8–8,7 %. Seksuaalista väkivaltaa eli pakottamista riisuuntumaan, kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoa, yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista ja/tai rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä oli kokenut oululaisista 8.–9.-luokkalaisista tytöistä 13,1 %, lukiossa ensimmäistä tai toista vuotta opiskelevista tytöistä 11,8 %, ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista tytöistä 15,3 %. Pojissa vastaavat osuudet olivat 3,6 %, 2,7 % ja 4 %. (Kouluterveyskysely 2021.)

Tilaisuudessa keskusteltiin häirintään ja muihin uhkatilanteisiin liittyen avun hakemisesta vartioloilta tai poliiseilta, mutta esteeksi tälle nähtiin se, etteivät nuoret välttämättä tunnista tilanteen olevan sellainen, jossa näiltä tahoilta voi pyytää apua. Kynnyksen tällaiseen avunpyyntöön kerrottiin olevan suuri. Lisäksi keskustelussa tuotiin esille, että nuorilla saattaa olla taustalla aiempia kohtaamisia näiden tahojen kanssa, joissa he itse ovat esiintyneet negatiivisessa valossa. Tai heillä saattaa olla mukana alkoholia, ja he pelkäävät siitä aiheutuvan seurauksia, jos he pyytävät apua. Kummassakin tapauksessa kynnyksen avun pyytämiseen nousee.

Jalkautuvat nuorisotyöntekijät ovat paikalla vain nuoria ja heidän huoliaan varten, minkä nuoret myös tietävät. Keskustelussa kuvattiin, kuinka kaiken ollessa hyvin, nuoret saattavat yrittää vältellä paikalla olevia aikuisia, koska aikuisista irtaantuminen kuuluu heidän kehitysvaiheeseensa. Mutta hädän tullen näiden samojen nuorten kuvattiin juoksevan aiemmin välttelemiensä, läsnä olevien aikuisten luo, koska he tietävät, että apua on saatavilla. Jalkautuvat nuorisotyöntekijät luovat siis turvallisuutta nuorten ympäristöön. Kaasin jalkautuvaa työtä kuvattiin läpi tapaamisen onnistuneeksi, ja heidän lähestymistapaansa jalkautuvassa työssä hyväksi, koska esimerkiksi piirustusvihkojen käyttö teki tapaamisista rennompia.

"Mielestäni Kaasi tavoittaa hyvin myös sellaisia nuoria joita ei muuten tavoitettaisi ilman Kaasia. Kaasin jalkautumiset tuovat ammattilaiset sinne, missä nuoret ovat ja helposti lähestyttävästi. LISÄÄ TÄLLAISTA."

"Jalkautuva työ on todettu hyväksi <3"

Nuoret myös kertoivat, että nuorisotalojen sulkeutuessa keskustasta on vaikea löytää turvallisia paikkoja, joihin paeta, jos joku alkaa esimerkiksi seuraamaan tai häiritsemään. Myös bussipysäkit ja bussit kuvattiin turvattomiksi paikoiksi, joihin ei voi mennä odottamaan. Nuoret kertoivatkin, että turvallisuuden lisäämisen kannalta olisi oleellista, että jalkautuvia nuorisotyöntekijöitä olisi siellä missä nuoria on ja nuorille, myös yli 18-vuotiaille, olisi turvallisia paikkoja, joihin voi mennä, kun pelottaa tai on turvaton olo ja läsnä olisi joku aikuinen, jolla tilanteesta voi puhua ja tuntee tulleensa kuulluksi. Nuoret myös huomauttivat, että mikäli joku on aiemmin käännytetty jonkin paikan ovelta ikärajan vuoksi, nuori ei enää hae sieltä apua, vaikka olisi hätätilanne. Siksi he toivoivat pientä joustoa ikärajiin. Nuoret kertoivat, että monille koti on niin turvaton paikka, että he mieluummin sietävät ahdistelua kauppakeskuksessa kuin menivät kotiin.

Nuorisotalojen aukioloaikojen tarkastelun lisäksi ajanviettopaikoissa läsnä olevilla aikuisilla on siis suuri merkitys nuorten turvallisuudentunteen

kannalta. Kuulemistilaisuudessa nuoret myös toivoivat, että nuorisotalojen aukioloaikoja voitaisiin uudistaa viikonloppujen ja iltojen osalta. He kuitenkin toivat esiin huolen siitä, että ilman työntekijäresurssien lisäämistä läsnä olevilla aikuisilla ei silloin olisi samoin aikaa nuorille ja esimerkiksi yksilötyölle. Nuoret pitivät Kaasin yhteistyötä keskustanalueen nuorisotalojen kanssa onnistuneena ja useimmat nuorista kertoivat anonymissa kyselylomakkeessa tutustuneensa Kaasin toimintaan nimenomaan keskustan nuorisotalojen kautta.

Myös anonymissa kyselyssä nuorilta kysyttiin heidän ajanviettopaikoistaan ja siitä kokivatko he nämä itselleen keskeisimmät paikat turvallisiksi. Näissä vastauksissa näkyi aikuisten läsnäolon sekä turvallisen ilmapiirin luomisen merkitys.

"Kyllä. Kummassakin paikassa saan olla juuri sellaisena kuin olen. Saan toteuttaa itseäni juuri niin kuin haluan."

"Kyllä, Kaasi ja yhteistyökumppanit ovat näkyvillä ja heidät helposti bongaa sinisistä liiveistä. IG:ssä ovat itselle paljon näkyvillä."

"Tuntuvat, ympäristö ja työntekijät luovat turvallisen ilmapiirin ympärilleen"

Nuoret esittivät ryhmätyöskentelyssä sekä keskustelussa myös ajatuksia siitä, kuinka nuorten ajanviettopaikoista saataisiin edelleen turvallisempia kaikenlaisille nuorille. Tapaamisessa esitettiin toive, että tilojen esteettömyyteen sekä santeenkaarisensitiivisyyteen panostettaisiin ja esteettömiä tiloja pitäisi myös mainostaa paremmin. Lisäksi toivottiin, että nuorisotyöntekijöitä sekä opettajia ja muita nuoria kohtaavia ammattilaisia koulutettaisiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien sekä eri kulttuuri- taustoista tai uskontokunnista tulevien nuorten kohtaamiseen. Esimerkkeiksi keskustelussa nuoret nostivat sen, että nuorelle voi olla raskasta selittää uudelleen ja uudelleen hänen kulttuuriinsa itsestään selvästi kuuluvia asioita, jotta tulisi ymmärretyksi omissa huolissaan. Lisäksi mainittiin se, että ammattilainen ei voi koskaan olla niin tuttu nuoren kanssa, että voisi lausua rasistisen

tai misogynistisen vitsin. Nuoret korostivat, että aikuiset saattavat tietämättään sanoa nuorille loukkaavia asioita ja yksi ainoa tällainen kokemus tai ensimmäinen kohtaaminen voi ajaa nuoren pois palveluiden äärestä, vaikka hänen avuntarpeensa olisi suuri.

Kaasi-tiimi on toimintansa aikana järjestänyt koulutuksia muun muassa sateenkaarinuorten kohtaamisesta. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret sekä ulkomaalaistaustaisuus kasvattavat riskiä joutua seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän uhriksi. Senkin vuoksi ja koska nuorten toive tällaisen tiedon lisäämiselle nuorisotyöntekijöiden ja muiden ammattilaisten keskuudessa oli selkeästi ja voimakkaasti ilmaistu, on toivottavaa, että Kaasi-tiimin osaamista sekä esimerkiksi kolmannen sektorin osaamista hyödynnetään tältä osin myös tulevaisuudessa. Ammattilaisten tietoisuuden lisääminen näissä asioissa ei voi perustua vapaaehtoisuuteen tai ammattilaisten omaan mielenkiintoon. Nuorten turvallisuus ei rakennu ainoastaan fyysisten uhkien häivyttämisellä vaan myös hyväksyvän, yhdenvertaisen ja avoimen ilmapiirin rakentamisen myötä.

Koska verkossa ja erilaisissa sosiaalisen median palveluissa ajan viettäminen on nuorille osa arkea ja verkkotyö on ollut osa Kaasin työvälineistöä, tilaisuudessa keskusteltiin myös tästä aiheesta. Nuoret kokivat, että järjestetty pelitoiminta on ollut hyvää, kaikenlaiset nuoret ovat päässeet siihen mukaan ja kaikenlaiset nuoret on otettu huomioon. Nuoret myös kokivat, että verkossa keskustelukulttuuri, nuorten kohtaaminen yhdenvertaisesti ja erilaisuuden huomioiminen on ollut hyvää, vaikka nuorten yleisesti ottaen on helpompi sanoa asiattomuuksia netissä. Keskustelussa kävi myös ilmi, että verkkotyössä vastausten nuorille tulee olla nopeita ja Kaasi-tiimi kertoi huomioivansa tämän työssään. Nuoret toivoivat, että nuorisotoimijat, myös Kaasi-tiimi, lisäisi aktiivisuuttaan somessa, esimerkiksi viestien paremmin milloin ja missä he ovat tavattavissa. Koska tähän teemaan liittyy myös työntekijöiden turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, on toivottavaa, että somen ja viestinnän kehitystyöstä keskustelua käytäisiin kaikki seikat ja toiveet huomioiden ja mukana olisi

myös turvallisuuteen perehtyneitä ja siitä vastavia toimijoita.

Nuoret toivoivat, että Discordista tiedotettaisiin enemmän ja sen ja aluekohtaisten kanavien toivottiin olevan avoinna myöhempään, esimerkiksi klo 21-02, jotta nuoret voivat mennä sinne, kun nuorisotalot menevät kiinni. Lisäksi toivottiin, että Nuorten Oulu -chatistä tiedotettaisiin paremmin, se oli palveluna vieras tilaisuuteen osallistuneille nuorille, vaikka he pitivät sitä hyvänä matalan kynnyksen palveluna, kun saivat kuulla siitä lisää tietoja. Nuoret myös toivoivat, että tästä palvelusta tiedotettaisiin nuoria kohtaavia ammattilaisia esimerkiksi kouluissa, jotta he osaisivat paremmin ohjata nuoria myös tämän avun saannin väylän pariin.

Lisäksi nuoret toivoivat, että kaikessa heihin kohdistuvassa viestinnässä tehtäisiin yhteistyötä heidän kanssaan. Nuoret kokivat, että aikuiset eivät tiedä tarpeeksi heidän maailmastaan ja heidän käyttämistään tiedon saamisen ja hakemisen väylistä. Nuoret kokivat, että huono viestintä, esimerkiksi huono mainos, karkottaa nuoret, vaikka itse tapahtuman tai muun viestittävän asian sisältö olisi nuorista OK. Esimerkiksi he nostivat sen, että nuorille suunnatun viestinnän tulisi olla tiivistä, kuten kuva erittäin lyhyellä tekstillä niin, että linkin takaa saa lisää tietoa aiheesta. Aikuisten viestinnän tarpeita ja tapaa viestiä he kuvasivat täysin päinvastaiseksi, byrokraattiseksi, jossa yhteen kuvaan mahdutetaan kaikki mahdollinen tieto kymmenine logoineen. Tämän viestinnän tavan he kertoivat olevan luotaan karkoittavaa. Nuorille suunnattuun viestintään liittyvät seikat nousivat esiin myös Nopsa-tiimistä kerättyssä aineistossa, joten tämä nuorten ilmaisema toive ja huoli tulisi ottaa vakavasti.

Tiedottamiseen ja viestimiseen liittyen nuoret myös toivoivat, että erityisesti Ouluun muuttaneiden nuorten tilanne huomioitaisiin, koska heillä ei välttämättä ole oman kotipaikkakuntansa palveluiden pohjalta ymmärrystä siitä minkälaisia palveluita Oulussa on tarjolla, mistä he saavat apua perusasioissa, kuten bussikortin ostamisessa tai isommissa asioissa, kuten avun hakemisessa ahdistusoireissa. Nuoret toivoivat, että

nuorisopalvelut ottaisivat tästä asiasta viestimisen omalle asialistalleen, esittäen positiivisena esimerkkinä eräässä lukiossa järjestetyn Oookonää Oulusta -kurssin, jossa tällaiset tiedot oli jaettu.

Arviointitilaisuuteen osallistuneilta nuorilta kysyttiin anonyymissä kyselyssä, olivatko he saaneet Kaasi -tiimiltä apua jossakin tilanteessa, ja heitä pyydettiin myös nimeämään paras asia tiimin toiminnassa. Vastauksissa korostui erityisesti keskusteluapu. Nuoret kertoivat saaneensa tiimiltä keskusteluapua erityisiin huoliin, mielen-terveysongelmiin, mutta myös tavallisen jutustelun merkitys korostui. On tärkeää, että myös jokapäiväisiä kuulumisista voi kertoa jollekulle.

”Keskusteluapua, kun asiat ovat olleet hankalia elämässä”

”Keskustelut kaupungilla ja tapahtumat, näissä on päässyt käymään joko kasuaalin ”mitä kuuluu” -keskustelun, tai pystynyt puhumaan mieltä painavista asioista”

Nuoret kertoivat saaneensa apua myös konkreettisissa asioissa kuten ruokapulassa, kela-asioissa, talousasioissa, koulunkäyntiin liittyvissä asioissa sekä lähisuhdeväkivaltatilanteessa. Positiivisessa valossa mainittiin myös se, että tiimin ohjaaja voi tavata missä vain, fyysisissä tiloissa tai netissä. Tämä tuli ilmi myös yhteisessä keskustelussa, jossa ”seinätön yksilötyö” keskustan alueella, verkossa, nuorisotaloissa tai ravintoloissa koettiin hyvin toimivaksi osaksi Kaasin toimintaa. Tämä voi viitata siihen, että nuoren itse valitsemassa ympäristössä mieltä painavista asioista voi olla turvallisempi ja helpompi keskustella.

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan oululaisten nuorten (8.- ja 9.-luokkalaiset sekä toisen asteen opiskelijat) keskusteluyhteys vanhempiinsa on huonontunut verrattuna vuoden 2019 kyselyyn. Hyvien keskusteluyhteyksien, eli niiden nuorten määrä, jotka pystyvät keskustelemaan omista asioistaan usein vanhempiensa kanssa, on vähentynyt. Samaan aikaan niiden nuorten määrä, jotka eivät pysty keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan juuri koskaan, on kasvanut.

Tyttöjen keskusteluyhteydet vanhempiinsa ovat huonommat kuin pojilla kaikissa ikäryhmissä. (Kouluterveyskysely 2021.) Tulos viittaisi siihen, että samalla kun perheitä tuetaan löytämään keskusteluyhteys, myös perheen ulkopuoliselle keskusteluavulle voi olla entistä suurempi tarve ja tätä tarvetta Kaasi-tiimi näyttää nuorten vastausten mukaan täyttäneen.

Yhteisessä keskustelussa nuoret myös toivat esiin, että nuorisotyö on pitkäjänteistä työtä ja vaatii luottamuksen synnyttämistä. Tilaisuuden aikana ei ollut vielä selvää jatkuuko Kaasi-tiimin toiminta myös hankekauden jälkeen ja nuoret ilmaisivat huolensa siitä, että mikäli Kaasin toiminnasta nyt leikataan, jo luodut luottamussuhteet katkeavat. Nuoret huomauttivat, että jos joku nuori kertoo ensimmäisessä kohtaamisessa kaikki asiansa nuorisotyöntekijälle, silloin hänen asiansa ovat jo räjähtämässä käsiin. He halusivat muistuttaa, että ennaltaehkäisy myötä asiat eivät ehdi paisua kriisiksi. Sama teema näkyi myös nuorille suunnatussa anonyymissä kyselyssä, kun nuorille annettiin mahdollisuus lähettää vapaasti terveisiä.

“Nuorisotyön tai varsinkaan ennalta ehkäisevän nuorisotyön tärkeyttä ja tarvetta ei saa vähätellä eikä siitä saa leikata resursseja!!!”

“Kaasi-Tiimin toiminnan pitää ehdottomasti jatkua, niin tärkeää työtä, iik. Tuntuu että tiimistä on tullut osa verkostoa, jota ei voi korvata tai vaan unohtaa pois. Ihania kaasilaisia ❤️”

“Kaasista on todella iso apu nuorille! Olette parhaita, toivottavasti näkisin teitä myös jatkossa!”

Tilaisuudessa keskusteltiin myös Kaasin järjestämästä tapahtumatoiminnasta sekä heidän toiminnastaan isompien muiden järjestämien tapahtumien aikana. Nuoret pitivät hyvänä sitä, että isojen tapahtumien aikaan, kuten Qstockin aikana Kaasi on voinut olla töissä jalkautumassa normaalia pidempään. He myös toivoivat, että tulevaisuudessa tällaisten tapahtumien aikaan jalkautuvia työntekijöitä pitäisi olla paikalla aiempaa enemmän, erityisesti silloin kun odotettavissa on, että alaikäisiä nuoria on liikkeellä.

Nuoret kokivat, että Kaasin tapa aktivoida ja osallistaa nuoria, esimerkiksi pop-up-tiimin kautta on hyvää ja toimivaa. Nuoret esittivät tilaisuudessa myös uusia toiveita tapahtumille ja toiminnalle, jotka Kaasi-tiimi kirjasi ylös. Tulevaisuutta ajatellen nuoret esittivät toiveen, että täysi-ikäisten nuorten mahdollisuuksia päästä mukaan järjestämään toimintaa muille nuorille kehitettäisiin. Tämä lisäisi heidän osallisuuden tunnettaan.

“Toiminta on ollut mukavaa, sen yhteydestä olen saanut ystäviä, ja tuki ollut paikalla tarvittaessa.”

Tilaisuuteen osallistuneet nuoret olivat myös yksimielisesti sitä mieltä, että Oulussa kaikilla nuorilla ei ole mahdollisuutta harrastaa helposti ja edullisesti jotain itselleen mieluisaa. Nuorten mukaan ilmaisen tai edullisen harrastamisen mahdollisuuksista sekä ilmaisista kokeilumahdollisuuksista tiedotetaan aivan liian vähän ja liian huonosti ja maksuttomat väylät maksaviin harrastuksiin pääsemiseen näyttäytyivät nuorille vaivalloisina ja raskaina hakemusprosesseina.

“Tietoja ei löydy edes kaivamalla”

Nuoret huomauttivat, että esimerkiksi lukivaikeuksista kärsiville tai jo syrjäytymisen rajalla oleville nuorille kaikenlaiset paperihommat ovat raskaita, vaikka harrastuksen myötä syrjäytymisen kynnykseltä voitaisiin ponnistaa takaisin kiinni yhteiskuntaan. Samoin mainittiin se, että ne lapset ja nuoret, joiden perheessä on tiukkaa toimeentulosta, eivät edes ehdota vanhemmilleen harrastuksia, koska tietävät, että perheellä ei ole niihin varaa, mutta eivät tiedä sitä, että maksuttomia mahdollisuuksia olisi olemassa. Nuoret huomauttivatkin, että tällaisissa tilanteissa tieto siitä, että heidän tuntemansa nuorisotyöntekijä, kuten Kaasin ohjaaja, voi auttaa näissäkin asioissa, helpottaisi nuorten harrastuksiin pääsemistä. Siksi he toivoivatkin, että tulevaisuudessa esimerkiksi seurat ja nuorisotyö tekisivät näissä asioissa tiiviimpää yhteistyötä ja tiedottamisessa hyödynnettäisiin sekä nuorisotalojen että koulujen tiedotuskanavia somen lisäksi. Kaasi-tiimi on omassa toiminnassaan ja myös yhteistyössään muiden toimijoiden kanssa järjestänyt ilmaista vapaa-ajan toimintaa nuorille. Anonyymissä kyselyssä nuoret

ilmaisivat toivovansa juuri tällaista toimintaa lisää Kaasilta myös tulevaisuudessa. Onkin toivottavaa, että tähän työhön löytyy resursseja myös hankkeen jälkeen.

“Enemmän ”harrasteiltoja”, jotta olisi syytä lähteä kotoa”

“Paljon jalkautumista, pelitoimintaa ja esim Bysiksellä tms tapahtumaa...”

Läpi tilaisuuden siihen osallistuneet nuoret toivat esiin mielipiteensä myös siitä, että täysikäistuneiden nuorten tilanteeseen ja tarjolla oleviin palveluihin liittyy ongelmia. Mikäli nuori aikuinen ei halua viettää aikaansa sellaisissa tiloissa, joissa anniskellaan, hänellä ei ole juuri turvallisia tiloja, joihin mennä nuorisotalojen ikärajojen vuoksi. Omassa työssään Kaasi-tiimi on huomionnut tämän järjestämällä perjantai-iltaisina kahvilatilaisuuksia, jonne ovat tervetulleita myös nuoret aikuiset, ja tämän toiminta mainittiin positiivisessa valossa myös nuorten täyttämässä anonyymissä kyselyssä.

“Coffee n Talk on ollut hyvä keksintö!”

“Erityisesti K18 ja 18-29 vuotiaille/heidän toimintaan kohdentamista lisää.”

Tullessaan täysi-ikäiseksi moni nuori opettelee samaan aikaan itsenäiseen elämään liittyviä vastuita, kuten asiointia erilaisissa viranomaispalveluissa tai oman talouden hallintaa. Näihin vastuisiin liittyvät haasteet näkyivät myös niissä asioissa, joissa Kaasi-tiimi oli nuoria toimintansa aikana voinut auttaa. Jos ympärillä ei ole turvallisia aikuisia, joilta kysyä neuvoja, täysi-ikäistynyt nuori voi ajautua palveluiden ulkopuolelle tai syrjäytyä. Ennaltaehkäisyn ja nuorisotyön yhteyden säilyttämisen tärkeys myös tähän nuorten ryhmään tuli esiin läpi käydyn keskustelun. Konkreettisenä toiveena tulevaisuuteen nuoret myös esittivät, että nuorisotaloissa voitaisiin jatkossa kehittää esimerkiksi hävikkiruokien käyttöä niin, että niitä joko tarjotaan tai jaetaan tiloissa matalalla kynnyksellä, stigmatisointia vältellen. Tämän he kertoivat helpottavan erityisesti täysi-ikäisten tilannetta.

Hankkeen aikana aloitetun työn jatkamiselle yksimielinen kannatus

Sidosryhmäkyselyyn tuli 37 vastausta Kaasi-tiimin kanssa yhteistyötä tehneiltä. Nämä vastaajat kokivat, että heidän oli ollut helppo olla yhteydessä tarpeistaan Turvallinen Oulu -hankkeen suuntaan ja he kokivat, että yhteistyö ja vuorovaikutus hankkeen kanssa oli edistänyt heidän oman työnsä tavoitteita tai auttanut heitä työssään. Yhteistyön sujuvuudesta sekä omien tarpeiden viestinnästä työntekijöille, vastaajilla oli mahdollisuus perustella vastauksiaan. Näissä vapaissa perusteluissa kysymykseen vastanneet kuvasivat yhteistyötä Kaasin kanssa hyväksi ja sujuvaksi.

“Etenkin Kaasi-tiimin osalta ollut selkeätä tehdä yhteistyötä ja jakaa osaaminen. Ongelmatilanteissa ollut helppo ottaa yhteyttä ja saada apua. En tiedä mihin soittaa, mikäli toiminta ei jatku.”

“Kaasitiimin kanssa yhteistyö on ollut hyvää.”

Sidosryhmäkyselyssä vastaajille annettiin myös mahdollisuus kuvata vapaasti mikä Turvallinen Oulu -hankkeen toiminnassa on ollut parasta. Kaasi-tiimi mainittiin näissä vastauksissa useampaan otteeseen nimeltä ja myös sitä kautta, että se on ollut näkyvää toimintaa:

“... selkeä sekä näkyvä toiminta esim. jalkautuvatyo”

“...Kaasitiimi on myös ollut mahtava juttu ja toiminta pitäisi vakinaistaa Oulussa.”

Kun vastaajilta kysyttiin, mitä he olivat vielä jääneet kaipaamaan Turvallinen Oulu -hankkeelta, avoimissa vastauksissa ei nostettu esiin erityisesti Kaasi-tiimiin liittyviä kehittämisen kohteita, mutta vastauksissa nousi muutama pyyntö jalkautumisesta nuorten ja lasten pariin. Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan mitkä hankkeen toimista ovat edistäneet erityisesti hankkeen päätavoitteen, alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn saavuttamista. Myös näissä vastauksissa Kaasi-tiimin toiminta mainittiin (yhdessä muiden toimien kanssa) sekä ilman erityisiä selityksiä että perustellen sen tarjoavan nuorille helposti lähestyttäviä aikuisia, joiden kanssa voi

keskustella matalalla kynnyksellä, sekä näkyvyytensä vuoksi.

“Jalkautuva nuorisotyö on varmasti luonut turvallisuuden tunnetta ja ajanut mahdollisia pahantekijöitä tiehensä.”

Nämä vastaukset näyttävät olevan samassa linjassa myös edellä esitettyjen nuorten kokemusten kanssa.

Sidosryhmäkyselyn vastaajia pyydettiin myös arvioimaan kuinka Turvallinen Oulu -hankkeessa käynnistettyä toimintaa tulisi kaupungissa kehittää edelleen, jotta alaikäisten turvaamiseksi seksuaalirikoksilta ja seksuaaliselta häirinnältä. Lopuksi vastaajille annettiin myös avoin mahdollisuus kertoa asioista, joita eivät olleet vielä kyselyssä saaneet tuoda esiin tai lähettää terveisiä hankkeen työntekijöille. Näissä vastauksissa Kaasin osalta toivottiin vain sen toiminnan jatkumista tai laajenemista.

“Jalkautuvaa työtä tulee jatkaa ja vahvistaa”

“Vähintään jalkautuvaa nuorisotyötä tulisi jatkaa vähintään samalla, ellei suuremmalla kapasiteetilla kuin mitä se on ollut hankkeen aikana.”

Myös nämä vastaukset toiminnan säilyttämisestä ja jopa sen kapasiteetin lisäämisestä ovat samassa linjassa nuorten näkemysten kanssa.

Myös anonyymiin työntekijäkyselyyn vastanneet työntekijät olivat yksiselitteisesti sitä mieltä, että heidän hankkeessa tekemänsä työn kaltaiselle työlle on jatkossakin tarvetta Oulussa ja työmuodon käyttöönottoa suositeltiin yksiselitteisesti myös muualle Suomeen sellaisiin paikkoihin, joissa se ei jo ole käytössä.

“Kasvatustyö elää ja muuttuu, jolloin myös työvälineiden on oltava ajan tasalla.”

“Oulussa on paljon nuoria jotka viettävät vapaa-aikaa keskustassa ja joita perinteinen nuorisotyö ei tavoita. Kaupungin nuorisopalveluiden työntekijäresurssit ovat tällä hetkellä riittämättömät alueellisen nuorisotyön toiminnan järjestämiseen, joten

toiminnan lisääminen on sitä kautta mahdotonta. Eikä mielestäni Oulun kokoisessa kaupungissa kyseistä työmuotoa voi jättää pelkästään järjestöjen varaan.”

Koska kaikissa kolmessa aineistossa, nuorten kuulemisessa, sidosryhmäkyselyssä sekä työntekijöiden näkemysten kuulemisessa toive työn jatkosta on vahva ja selkeästi ilmaistu, voikin jo tässä vaiheessa todeta, että työ on ollut arvokasta ja onnistunutta. Ja tämä on huomattu myös kaupungin sisällä, kun toiminta on otettu osaksi kaupungin perustoimintaa.

Nuoret mainitsivat kuulemisessaan Kaasin käyttämät lähestymistavat, kuten piirustuslehtiöiden käytön positiivisessa valossa. Keskustelussa työntekijöiden kanssa ohjaajat kertoivatkin, että jalkautuessaan ja kohdatessaan nuoria he käyttävät työvälineenään jotain pientä tekemistä, kuten pelejä tai lehtiöön piirtämistä. Myös he totesivat, että tämä poistaa jännitystä kohtaamisista, kun kohdattujen nuorten ei tarvitse keskittyä vain jutteluun, vaan juttelu tulee muun toiminnan ohessa. Tekeminen keskustelun yhteydessä työvälineenä nousi esiin myös Nurri-tiimin ja Nopsa-tiimin toiminnasta kerätyssä aineistossa ja sen eduista kirjoitetaan hieman enemmän Nopsa-tiimin vaikuttavuuden arvioinnissa.

Keskustelussa työntekijät kokivat, että olivat saavuttaneet työlleen asetetut tavoitteet, mutta he toivat esiin myös sen, että työssä on heidän mielestään vielä paljon kehitysmahdollisuuksia, kun he vertasivat omaa työtään muissa kaupungeissa tehtävään jalkautuvaan nuorisotyöhön. Näitä erilaisia kehityksen mahdollisuuksia ja toiveita tuli esiin myös nuorten kuulemisessa, vaikka kaikki nuorten toiveet eivät tietenkään ole sellaisia, jotka ovat yhden tiimin toteutettavissa. Työntekijöille suunnatussa kyselyssä Kaasi -tiimin jäsenet kokivat, että olivat voineet hyödyntää ja kehittää omaa osaamistaan hankkeen aikana (75 % täysin samaa mieltä, 25 % Osittain samaa mieltä). Positiivisessa valossa keskusteluissa mainittiin myös “kesäkaasilaiset”, joista oli ollut keskusteluun osallistuneiden mukaan suuri apu. Lisätyövoima oli näkynyt positiivisesti tiimin työssä. Koska myös nuoret toivat esiin sen, että esimerkiksi tapahtumien

yhteydessä suuremmasta jalkautuvien aikuisten määrästä oli hyötyä, olisi toivottavaa, että tällekin mahdollisuudelle voisi löytyä jatkoa.

Kaasi-tiimin toiminnan esittelyssä on avattu eri toiminnoissa kohdattujen nuorten määriä. Lukuja tarkastellessa on tietysti syytä muistaa, että koronaan liittyvät rajoitukset vaikuttavat lukuihin eri vuosina eri tavoin. Samalla on myös syytä muistaa, että määrällinen data ei kerro koko totuutta toiminnasta, koska yhdellä jalkautumiskerralla ohjaaja voi tavata vaikkapa 140 nuorta hyvin lyhyesti moikaten, mutta yksilötyössä kohtaaminen voi kestää vaikkapa puolitoista tuntia ja näissä voidaan puhua nuoren elämän kannalta hyvin merkittävistä asioista sekä hakea ja saada apua nuoren ongelmatilanteisiin. Lyhyillä kohtaamisilla on oma arvonsa esimerkiksi tutuksi tulemisen ja sitä kautta syvempien keskusteluyhteyksien luomisen näkökulmasta ja kuten edellä on esitetty, myös turvallisuuden tunteen luomisen näkökulmasta. Eri työmuotojen lukuja ei kuitenkaan tulisi sellaisenaan vertailla toisiinsa, sillä lukumäärien taustalle sijoittuu hyvin erilaisia kohtaamisia.

Keskusteluissa haasteeksi nostettiin se, että kun tiimi aloitti työnsä, heidät olisi haluttu vierailulle moniin paikkoihin tiimin erilaisen ammattiosaamisen vuoksi. Koska tiimi kuitenkin koki, että jalkautumistyö on kaikkein tärkeintä ja aidot kohtaamiset nuorten kanssa tapahtuvat jalkautuessa, muu mielenkiinto heidän työtään kohtaan tuntui vievän liikaa aikaa heidän varsinaisesta päätyöstään. Tämän ongelman ei kuitenkaan kerrottu koskeneen kuin hankkeen alkuaikaa. Samalla yksi keskusteluun osallistunut työntekijä, joka oli hankkeen alkuaikana töissä muualla, kertoi että kun Kaasi-tiimi aloitti jalkautumisen, paine hänen edellisessä työpaikassaan helpotti ja nuoret olivat myös kiinnostuneista uusista ohjaajista, jotka tulivat heidän pariinsa. Tästä näkökulmasta voisi siis ajatella, että myös sillä jalkautumisen määrällä mitä tiimin oli alussa mahdollista tehdä, oli jo suurta merkitystä, vaikka työntekijät itse kokivat alussa riittämättömyyttä.

Keskustelussa kävi ilmi, että korona vaikutti tiimin työhön kahdella eri tavalla. Toisaalta se vaikutti järjestettyihin tapahtumiin, joita jouduttiin

perumaan, kun tapahtumien järjestäminen oli kiellettyä. Mutta toisaalta se myös lisäsi työn tarvetta, kun nuorille tarkoitetut tilat ja toiminnot suljettiin. Tilojen ja kaiken muun toiminnan sulkeminen ei kuitenkaan poistanut nuorten tarvetta kokoontua yhteen, minkä vuoksi jalkautuvan nuorisotyön toimintakentälle ilmaantui nuoria jopa muista kunnista ja kaupungeista. Samalla myös verkkopalveluiden rooli korostui.

Keskustelussa työntekijöiden kanssa, kuten myös tiimin kirjoittamassa loppuraporttiosuudessa, työntekijöiden omien taustojen moninaisuus nostettiin tiimin voimavaraksi. Kohdattujen nuorten, esimerkiksi maahan muuttaneiden nuorten, voi olla helpompi luottaa uuteen ihmiseen, jolla on samankaltainen tausta, kuin hänellä. Ja kun yksi ohjaaja saa kontaktin nuoreen, myös muiden ohjaajien on helpompi päästä keskusteluyhteyteen hänen kanssaan. Yhteinen äidinkieli, tai ymmärrys erilaisista kulttuureista auttaa myös välttämään väärinymmärryksiä. Maahanmuuttajataustaiset ohjaajat ovat voineet lisätä työssään ymmärrystä eri kulttuureista nuorten ja muiden työntekijöiden kohtaamisissa. Ohjaajien taustojen moninaisuus on keskustelun mukaan auttanut myös hälventämään ennakkoluuloja tai vääriä käsityksiä ohjaajista. Esimerkki tästä on se, että osa kohdatuista nuorista on voinut luulla ohjaajien olevan viranomaisia ja maahanmuuttajataustaiset ohjaajat ovat voineet auttaa tämän väärän käsityksen korjaamisessa. Samankaltaiset huomiot jaetun kielen tai kulttuurien välisen ymmärryksen lisäämisen hyödyistä nousivat esiin myös Koto-tiimin työstä vaikuttavuuden arvioimiseksi kerätyissä aineistoissa. Onkin suositeltavaa, että esimerkiksi nuorisotyöntekijöitä palkatessa, kuten myös muissa tehtävissä, kiinnitetään huomiota työntekijöiden taustojen moninaisuuteen, esimerkiksi suunnitelmallisen positiivisen erityiskohtelun mahdollisuuksien puitteissa. Ei ainoastaan esi-merkeiksi nostettujen syntypaikan tai kulttuurisen taustan osalta, vaan myös muiden seikkojen osalta. Yleisen työpaikkojen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon lisäämisen lisäksi sillä voi myös olla positiivisia vaikutuksia työltä toivottujen tulosten näkökulmasta.

Kaasi-tiimin työntekijöihin kohdistui hankkeen aikana mittavaa maalittamista ja rasistisia tekoja. Rasististen tekojen kohteeksi työntekijät joutuivat myös jalkautuessaan Oulun keskustaan. Koska jokaisella työntekijällä on oikeus olla turvassa työpaikallaan, tällaisten teemojen parissa työskentelevien turvallisuuden takaamiseen tulisi löytää uusia keinoja jo käytettyjen keinojen lisäksi. Tälle turvallisuutta rakentavalle työlle on edelleen tarvetta hankkeen päättyessä. Myös muiden samankaltaisten teemojen parissa työskentelyään aloittavien hankkeiden, projektien tai muiden toimijoiden on jo alusta asti syytä luoda suunnitelma työntekijöidensä turvaamiseksi.

Lopuksi

Kaasi-tiimin työ jatkuu osana Oulun kaupungin perustoimintoja hankekauden jälkeen, mikä on tietenkin vaikuttava merkki toiminnan onnistumisesta. Onnistuneelta työ näyttää myös sen vaikutavuuden arvioimiseksi kerätyn aineiston valossa. Onnistumisen pohjaa luo se, että nuorille suunnatussa toiminnassa heitä on kuultu ja toimintaa on kehitetty sen mukaisesti. Toivottavaa onkin, että työn jatkuessa nuorten ilmaisemiin toiveisiin ja epäkohtiin, kuten viestintään ja turvallisten tilojen kehittämiseen liittyviin toiveisiin, kiinnitetään huomiota myös hankekauden päätyttyä, jotta nuorten kasvuympäristöjen turvallisuutta voidaan kehittää edelleen.

Tuoreen seksuaalirikosten tekijöitä, tekoilanteita ja ennaltaehkäisyä koskeneen selvityksen toimenpidesuosituksissa todetaan, että syrjäytymistä ehkäisevillä toimenpiteillä voi olla muun rikollisuuden ohella seksuaalirikoksia ennaltaehkäiseviä vaikutuksia. Tällaiseksi syrjäytymistä ehkäiseväksi toimenpiteeksi mainitaan muun muassa universaali sekä kohdennettu nuorisotyö. (Vauhkonen et al. 119.) Kuten edellä on kuvattu, aikuisten läsnäolo ja keskusteluapu turvaavat potentiaalisia uhreja, mutta niiden avulla voidaan auttaa myös potentiaalisia tekijöitä ennen kuin rikoksia tapahtuu.

Lähteet:

Kouluterveyskysely 2021 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

Vauhkonen Teemu, Kaakinen Markus, Hoikkala Tommi 2021: Seksuaalirikosten tekijät, tekoilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet, VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2021:56 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>

5. Toimenpide 5: Gutsy Go Oulu - Luottamusta koko yhteisöön

Kirjoittaja: Veera Ikonen, Gutsy Go:n toimitusjohtaja

Kuva: Metsokankaan koulun Gutsy Go -viikon 8-luokkalaisten tekemisen voimaa syksyllä 2019, kuvaaja: Noa Korhonen

5.1 Kuvaus Gutsy Gon taustasta ja toteutuksesta

Gutsy Go on yhteisömenetelmä, joka on kehitetty ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja yhteiskunnallista polarisoitumista. Osana tavallista peruskoulua se valmentaa kokonaiset 14-vuotiaiden ikäluokat toteuttamaan rauhaa ja luottamusta vahvistavia ratkaisuja omien kaupunkiensä ihmisten hyväksi. Nuoret saavat käytännön kokemuksen niistä taidoista - ratkaisukeskeisyys,

resilienssi, tiimityötaidot - jotka ovat keskiössä hyvinvoivien yhteisöjen rakentamisessa ja aikamme haasteiden ratkaisemisessa. Toimiessaan muiden hyväksi nuorten oma hyvinvointi, kiinnittyminen yhteisöön, itsetunto ja osallisuus vahvistuvat. Tuloksena syntyy satoja videoituja nuorten kehittämää rauhantekoa ja sosiaalisia innovaatioita, jotka tekevät näkyväksi nuorten vahvuudet ja heidän potentiaalinsa yhteiskunnallisina toimijoina. Videot julkaistaan paikallisissa ensi-illoissa ja mediassa inspiraatioksi koko maalle. Gutsy Go

-videopankin kautta ratkaisut ovat tuhansien muiden nuorten ja koulujen hyödynnettävissä.

Gutsy Go:ssa on erityistä voimaa tilanteissa ja kohteissa, joita määrittää jokin akuutti, koko yhteisöä koskettava kriisi, syrjäytymis- ja polarisatoriskä lisäävät taustatekijät tai epäluottamusta ja turvattomuutta ruokkiva negatiivinen narratiivi. Gutsy Go:ta on hyödynnetty osana Forssan yhteisösovittelumallia, joka katkaisi väkivallan ja vihapuheen kierteen, Kotkassa nuoret nostivat Suomen korkeimman työttömyyden lähiön myönteisten uutisten kärkeen ja kaksikielisissä kohteissa menetelmää on hyödynnetty yhteisön kielimuurien ja ennakkoluulojen murtamiseen.

TOTEUTUS: Gutsy Go Oulu -toiminta käytännössä

Gutsy Go Oulu toteutettiin osana Turvallinen Oulu -hanketta vuosien 2019 ja 2020 aikana yhteensä 1500 oululaisnuoren ja 135 paikallisen Gutsy Go -valmentajakoulutuksen saaneen pedagogin ja nuorisotyön ammattilaisen kanssa. Tavoitteena oli muiden toimenpiteiden rinnalla vahvistaa laajasti luottamusta, yhteisöllisyyttä, myönteistä vuorovaikutusta ja nuorten osallisuutta koko kaupungissa tilanteessa, joka oli järkyttänyt kuntalaisten turvallisuuden kokemusta.

Toiminta toteutettiin yhteistyössä Oulun sivistystoimen, Gutsy Go ry:n ja Gutsy Media Oy:n, poliisin, Nopsa- ja Kaasi-tiimin ja paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Menetelmän koulutuksesta, toimintaviikkojen vetämisestä ja koordinoinnista, medioittamisesta ja tapahtumatuotannosta sekä julkaisuista vastasi Gutsy Go:n median ja pedagogian ammattilaisista koostuva tiimi.

Mukana toiminnassa oli yhteensä 14 koulua eri puolilla kaupunkia. Syksyllä 2019 toimintaan osallistui 5 yläkoulua ja 500 nuorta porrastetusti ja syksyllä 2020 11 koulua ja 1000 nuorta simultaanisti.

Toimintaviikkojen aikana nuoret kehittivät ja toteuttivat 10 hengen tiimeissä omat luottamusta ja rauhaa vahvistavat ratkaisunsa kaupunkilaisten

ongelmiin. Jokainen teko kuvattiin ja julkaistiin videona ensi-illassa ja sosiaalisessa mediassa. Kaikkiaan videoituja ratkaisuja syntyi 147 Oulun eri alueilla.

Nuoret osallistivat ja auttoivat ratkaisuillaan suoraan useita satoja oululaisia omissa naapurustoissaan, kaupungin kaduilla, hoitolaitoksissa, päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla ja yhteisöissä ympäri kaupunkia. Ratkaisuissa korostuivat vanhusten hyvinvointi ja yksinäisyyden ehkäisy, huoli vähävaraisista ja osattomuudesta yhteiskunnassa, lapsiperheiden hyvinvointi ja jaksaminen, sekä luottamuksen ja ystävällisyyden lisääminen kaupunkilaisten välillä.

Kaikki nuorten teot kuvattiin ja julkaistiin videona ensi-illoissa sekä sosiaalisessa mediassa. Syksyllä 2019 videoiden editoinnista ja tuotannosta vastasi Gutsy Go:n ammattilaistiimi. Syksyn 2020 skaalatussa toteutuksessa nuoret vastasivat ensi kertaa videoiden tuotannosta kokonaan itse WeVideo-sovelluksen ja Gutsy Go:n editointivastaavakoulutuksen saaneiden opettajiensa avulla. Lisäksi Gutsy Go tuotti 10 videon valikoiman erilaisista rauhanteoista, joita nuoret toteuttivat eri kouluilla.

5.2 Tulokset ja vaikuttavuus

1. Nuorten osallisuuden vahvistuminen

Gutsy Go:n tutkimuskumppani Suomalainen Lääkäriseura Duodecim on erityisesti kiinnostunut menetelmän vaikuttavuudesta nuorten itsetuntoon ja osallisuuden kokemukseen. Syksyllä 2020 Oulussa ja Keravalla aloitettu vaikuttavuustutkimus osoittaa, että menetelmän avulla voidaan vahvistaa nuorten osallisuuden kokemusta: interventioon osallistuneiden nuorten osallisuuden kokemus kasvoi tilastollisesti merkittävästi, kun taas verrokeilla vastaavaa muutosta ei tapahtunut. Osallisuuden kokemusta mitattiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämällä Osallisuusindikaattorilla, joka kartoittaa merkityksellisyyden kokemusta, uskoa omiin toimintamahdollisuuksiin ja sosiaalista vuorovaikutusta. Tulos on merkittävä, sillä vuoden

2019 Kouluterveyskyselyssä nousi esiin, että sekä koulukiusattujen että -kiusaajien osallisuuden kokemus on matalampi kuin oppilailla, jotka eivät lainkaan kiusaa muita tai tule kiusatuiksi. Kiusatuksi joutuneiden osallisuuden kokemus oli vielä matalampi kuin muita kiusaavien.

2. Ammatillisille työkaluja nuorten kohtaamiseen

Gutsy Go -valmentajakoulutusten ja -tapahtumaviikkojen jälkeen toteutettiin palautekyselyt toimintaan osallistuneille opettajille ja nuorisotyöntekijöille. Kyselyissä kartoitettiin osallistujien kokemusta toiminnasta ja pyydettiin heitä arvioimaan sen hyötyä jatkossa sekä heille itselleen ammatillisesti, että nuorten kannalta. Alla toiminnan tavoitteiden kannalta keskeisiä palautetuloksia:

- 92 % opettajista ja nuorisotyöntekijöistä koki, että kokemuksesta oli hyötyä heidän työssään myös jatkossa.
- 88 % valmentajista koki saaneensa Gutsy Go -viikon aikana uusia työkaluja nuorten kohtaamiseen.
- 92 % valmentajista koki, että Gutsy Go -viikko toi nuorissa esiin uusia vahvuuksia
- 92 % valmentajista uskoi, että Gutsy Go -menetelmän tuottama kokemus tulee olemaan hyödyksi nuorille myös jatkossa.
- 82 % valmentajista koki Gutsy Go -viikon antaneen heille uutta motivaatiota työhön nuorten kanssa.
- 92 % valmentajista koki, että GG-viikko lisäsi luottamusta nuorten ja aikuisten välillä.

3. Luottamusta ja toiveikkuutta median kautta

Oululaisnuorten Gutsy Go:n aikana kehittämät ratkaisut nostivat ongelmakeskeisen uutisoinnin keskellä esiin toisenlaisen narratiivin, joka vahvasti kokemuksesta toivosta, luottamuksesta ja vaikutusmahdollisuuksista. Videot tekivät näkyväksi yhteisöjen voiman, nuorten vahvuudet ja erilaiset tavat osallistaa eri ihmisryhmiä ja vahvistaa

luottamusta näiden välillä. Ratkaisut tavoittivat sosiaalisessa mediassa yhteensä 935 000 suomalaista. Valtamediassa oli kaikkiaan 25 eri nostoa nuorten toiminnasta tv:n, radion ja printtimedian puolella. Koulujen omien ilttojen lisäksi järjestettyihin kaikille avoimiin ilttoihin osallistui toista tuhatta kaupunkilaista. Oululaisnuorten ratkaisut ovat lisäksi innoittaneet nuoria muilla paikkakunnilla ja kouluissa ympäri Suomen.

GUTSY GO OULU -videot:

Gutsy Go Oulu Keskusta 2019

https://youtube.com/playlist?list=PLoGTpi8oLXU0tFnGqMIXuB6m8dlqUSub_

Gutsy Go Oulu Metsokangas 2019

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLoGTpi8oLXU3JUyK23mV3lhj8Ycpx1MA>

Gutsy Go Ylikiiminki 2019

<https://youtube.com/playlist?list=PLoGTpi8oLXU1zGxMdEv-kRqGxbehUpfqY>

Gutsy Go Rajakylä 2019

<https://youtube.com/playlist?list=PLoGTpi8oLXU1rzEf2c0w4h-2Tf9VJgV5t>

Gutsy Go Oulu 2020

<https://youtube.com/playlist?list=PLoGTpi8oLXU3R1Xw3XkFmacb3CYNk6yEO>

Gutsy Go Oulu - Kaikki

https://youtube.com/playlist?list=PLoGTpi8oLXU2sHQLSM7iKoQ_cnXPO6iyB

Lisää gutsy go menetelmästä:

Gutsy Go -metodin esittelyvideo:

<https://youtu.be/2i37fWp0txY>

Gutsy Go-metod video på svenska:

<https://youtu.be/RL9gOso2mLM>

Nettisivut: <https://gutsygo.fi>

Facebook:

<https://www.facebook.com/GutsyCollective/>

Instagram:

<https://www.instagram.com/gutsycollective/>

YouTube: bit.ly/gutsygotube

Twitter: <https://twitter.com/gutsycollective>

Yhteyshenkilöt:

Toiminnanjohtaja Veera Ikonen,
veera.ikonen@gutsygo.fi, +358 40 708 0701

Koulutussuunnittelija Heini Salopelto,
heini.salopelto@gutsygo.fi, +358 44 2811 821

6. Toimenpide 6: Tukea opintoihin, mielen-terveyteen, työllistymiseen ja vapaa-aikaan – maahanmuuttajien yhteisöön integroitumisen vahvistaminen

Kirjoittaja: Minna Viinikka, projektitutkija,
Turvallinen Oulu -hanke

6.1 Kuvaus koko tiimin työstä

Oulun kaupungin alkuperäisessä hankesuunnitelmassa, Oulun pilotissa, tunnistettiin yhteys syrjäytymisen, rikoskäyttäytymisen sekä rikoksen uhriksi joutumisen välillä. Samalla suunnitelmassa tunnistettiin myös maahanmuuttaneiden kantaväestöä suurempi riski syrjäytyä esimerkiksi puutteellisesta kielitaidosta, kouluttautumisen vaikeuksista tai töiden löytämisen vaikeudesta johtuen. (Oulun kaupunki 2019, 25.) Näiden huomioiden pohjalta hankesuunnitelmassa päätettiin panostaa myös kotouttamista tukeviin toimiin seksuaalirikosten ehkäisemiseksi.

Kotouttamisen tehostamisen, eli Koto-tiimin työ käynnistyi tammikuussa 2020 yhden aikuislukiossa toimineen ohjaajan voimin ja toinen ohjaaja aloitti työnsä helmikuun 2020 lopussa. Oulun aikuislukio tarjoaa maahan muuttaneille opiskelijoille aikuisten perusasteen päiväopetusta, Suomi toisena kielenä -opetusta sekä lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta. Oulun aikuislukiossa järjestetään muun muassa lukutaitovaiheen koulutusta luku- ja kirjoitustaidottomille maahan muuttaneille ja opiskelijat voivat suorittaa koko suomalaisen perusopetuksen oppimäärän tai

vain tarvitsemansa kurssit. Koto- tiimiä täydensi psykiatrinen sairaanhoitaja, joka aloitti työnsä maalikuussa 2020 ja jonka tehtävänä oli tukea maahanmuuttajien mielenterveyspalveluihin ohjautumista. Lisäksi Koto-tiimiin liittyi helmikuussa 2021 arabian taitoinen ohjaaja. Tiimin tavoitteena on ollut vahvistaa maahan muuttaneiden yhteisöön integroitumista.

Koto- tiimin toiminnan aikana sillä on ollut joulukuuhun 2021 mennessä 2594 yksilötyöhön liittyvää asiakaskohtaamista ja se on järjestänyt 247 ryhmätoimintaa, joiden aikana on kohdattu 2594 asiakasta. Lisäksi Koto-tiimi on järjestänyt Oulun vieraskieliset, maahanmuuttajataustaiset ja maahan muuttaneet nuoret -seminaarin, jossa oli 50 osallistujaa.

Alkuperäisessä hankesuunnitelmassa tavoitteena oli järjestää myös kuntouttavaa työtoimintaa vastaavaa toimintaa maahanmuuttajille. Asiaa selvitettiin syksyn 2019 aikana ja kartoituksessa selvisi, että olemassa olevat palvelut olivat riittäviä ja niiden saavutettavuutta ja käytettävyyttä tehostettiin verkostoyhteistyön kautta. Samoin alkupe- räisessä hankesuunnitelmassa mainittua kidutettujen kuntoutuskeskustoiminnan vahventamista kartoitettiin, mutta kartoituksessa todettiin, että yhteistyö kidutettujen kuntoutuskeskuksen kanssa toimi jo sujuvasti, koska aiemmin voimassa

ollut sulku uusille asiakkaille oli jo purettu. Tilanne oli parantunut hankesuunnitelman kirjoittamisen hetkestä, keskuksen oli mahdollista ottaa uusia asiakkaita ja asiakkaita ohjautui keskuksen hyviin. Maahan muuttaneiden mielenterveyspalveluihin ohjautumista edistettiin myös tekemällä tiivistä verkostoyhteistyötä ODL:n, PALOMA-hankkeen ja maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Yhteistyön päätöksenä järjestettiin aiheeseen liittyvä, ammattilaisten osaamista edistävä seminaari, [Maahanmuuttaneiden mielenterveystyön yhteistyöpäivä 1.12.2020](#). Alkuperäisessä hankesuunnitelmassa todettiin, että maahan muuttaneiden palveluiden koordinaatiota tulisi tehostaa Oulun kaupungissa. Hankeen toiminta-aikana perustettiin maahanmuuttopäällikön tehtävä, minkä myötä maahanmuuttajien palveluiden koordinaatio vahvistui asetetun tavoitteen mukaisesti.

Koto-tiimin ammattilaiset maahan muuttaneiden tukena

Aikuislukiossa työskennelleet ohjaajat ovat olleet tukena maahan muuttaneiden opiskelijoiden opinnoissa ja vapaa-ajan toiminnoissa. Työn tavoitteena on ollut opiskelijoiden parempi pärjääminen opinnoissa sekä mielekkään toiminnan löytyminen vapaa-ajalle.

Ohjaajat ovat tukeneet aikuisten valmistavassa ja perusopetuksessa olevien maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden oppimista ja opiskelua mm. yksilöohjauksilla, ottamalla osaa opetusjärjestelyjen suunnitteluun ja toteutukseen, sekä toimimalla opiskeluryhmissä opiskelijoiden apuna. Opiskelijoita on ohjattu ja neuvottu talouteen, lupa-asioihin, asiointiin ja yleisesti elämäntilanteeseen liittyen. Ohjaajat ovat osallistuneet opiskelijan moniammatillisiin opiskelun ja hyvinvoinnin tuen yhteistyöverkostoihin ja toimineet osana moniammatillisessa, yhteisöllisessä ja ryhmäkohdaisessa opiskeluhuoltotyössä.

Ohjaajat ovat tukeneet opiskelijoiden vapaa-ajan toimintojen järjestymistä ohjaamalla opiskelijoita eri palveluiden ja harrastusten pariin, sekä tehneet yhteistyötä oppilaitosten lisäksi Oulun kaupungin nuorisopalveluiden ja muiden toimijoiden

kanssa. Vapaa-ajan toimintojen järjestymistä on tuettu myös koulujen loma-aikoina.

Koto-tiimin psykiatrinen sairaanhoitaja toimi hankkeen alussa osana maahanmuuttajapalveluita noin vuoden verran. Henkilönvaihdoksen yhteydessä tehtävä siirrettiin osaksi opiskeluterveydenhuoltoa ja sen jälkeen psykiatrinen sairaanhoitaja on ollut tavattavissa matalalla kynnyksellä oppilaitoksessa syyskuuhun 2021 asti. Työn tavoitteena on ollut tukea maahan muuttaneiden asiakkaiden mielenterveyttä ja edistää maahan muuttaneiden ohjautumista myös mielenterveyspalveluihin. Psykiatrinen sairaanhoitaja on hoitanut asiakkaita, joiden oireena ovat olleet esimerkiksi lievät ja keskivaikeat depressio-, ahdistus-, paniikkioireet, sekä myös kriisitilanteissa olevia asiakkaita. Psykiatrinen sairaanhoitaja on järjestänyt myös mielen hyvinvointia tukevaa ja edistävää ryhmätoimintaa ja ollut mukana ohjaajien järjestämässä toiminnassa, jotta on tullut tuetuksi opiskelijoille. Tehtävää luodessa tavoitteena oli myös hyvinvointikeskuksen ja oppilashuollon osaamisen tukeminen maahan muuttaneiden mielenterveyden tukemisessa sekä tätä edistävän verkostoyhteistyön tekeminen, opiskelijoiden moniammatillisissa opiskelun ja hyvinvoinnin tuen yhteistyöverkostoissa toimiminen, sekä opiskeluhuoltotyöhön osallistuminen. Tämä muiden toimijoiden tukeminen, ei toteutunut hankkeen aikana. Se olisi vaatinut vahvempaa resurssointia ja erilaista osaamista henkilöstörakenteessa.

Ryhmätoiminta, kokeilukehittäminen ja yhteistyö

Erialaisten ryhmätoimintojen järjestäminen, osittain yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, on ollut keskeinen osa Koto-tiimin toimintaa. Alun perin Koto-tiimin työssä haluttiin hyödyntää jo olemassa olevia palveluita ja ohjata opiskelijoita niiden pariin. Osaan näistä suunnitelmista, esimerkiksi liikuntapalveluiden kanssa tehtävään yhteistyöhön, vaikutti korona, joka sulki palveluita. Tämä ohjasi yhteistyötä myös uusiin suuntiin. Yhdessä järjestäminen vapauttaa yhteistyötahojen resursseja myös muuhun toimintaan, kun pienten toimijoiden kaikkien työntekijöiden ei tarvitse olla

mukana kaikessa toiminnassa. Koto-tiimille myös suomalaisia asiakkaita kohtaavat yhteistyökumppanit, kuten Vamos Oulu, ovat olleet hyviä kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta.

Seksuaalikasvatustunteja järjestettiin yhteistyössä [Tietoiseksi-hankkeen](#) kanssa. Tunteja järjestettiin kevään 2021 aikana etäyhteyden välityksellä kaikille aikuislukion 12 ryhmälle. Osallistujia oli noin 120. Tuntien sisältöinä olivat seksuaali-oikeudet, suostumus, lait sekä seksuaaliterveys. Tuntien materiaalit olivat Tietoiseksi-hankkeen asiantuntijoiden laatimia. Koto-tiimin ohjaajat olivat läsnä tuntien aikana, jotta osallistujilla olisi niin halutessaan mahdollisuus keskusteluun tuntien jälkeen.

Ohjaajatiimin täydentyminen arabian taitoisella ohjaajalla mahdollisti Al Amaal (arabiaksi toivo) -ryhmän toiminnan Turvallinen Oulu -hankkeessa. Ryhmä suunnattiin arabian kieltä puhuville, Oulussa asuville maahan muuttaneille ja se aloitti toimintansa lokakuussa 2020, jolloin se toimi Vuolteen alla yhteistyössä Eteenpäin Oulussa -hankkeen kanssa. Ryhmä jatkoi toimintaansa helmikuussa 2021, Oulun aikuislukion ja Eteenpäin Oulussa -hankkeen järjestämänä. Ryhmän tarkoituksena on ollut tarjota osallistujille tietoa Suomen työkultuurista, paikallisista työpalveluista sekä avustaa työnhaussa ja opiskeluun liittyvissä asioissa. Lisäksi ryhmässä on keskusteltu työllistämistä edistävästä palveluista, kuten erilaisista kursseista, jonne useampi osallistuja on ryhmän kautta osallistunut. Ryhmässä on kartoitettu paikallisia työllistämispalveluita ja harjoiteltu työsaastoa ja -haastattelua.

Al Amaal -ryhmän kävijät ovat olleet eri ikäisiä ja eri taustoista ja kansalaisuuksista. Osallistujia on kuitenkin yhdistänyt arabian kielen taito sekä halukkuus työllistyä. Ryhmän toiminnassa on ollut mukana noin 20 osallistujaa. Suuri osa osallistujista on hyötynyt ryhmästä; osa on työllistynyt ja osa on käynyt työllistämistä edistäväillä kursseilla ryhmän kautta tai päässyt opiskelemaan tai työharjoitteluun. Kolme ryhmän kautta hygieniapassin ja työturvallisuuskortin suorittanutta osallistujaa on saanut töitä. Lisäksi syksyllä 2020 noin 10 osallistujaa kävi arabiankielisen

hygieniapassikoulutuksen, jonka järjestettiin heille Startup Refugeesin kautta. Ryhmän osallistujia autettiin myös opintoihin pääsemisessä. Esimerkiksi lähihoitajaksi hakenutta on autettu haastatteluun valmistautumisessa. Alkuvuodesta 2021 Eteenpäin Oulussa -hanke alkoi järjestää henkilökohtaisen avustajan kurssia, johon Al Amaal -ryhmästä osallistui noin 10 henkilöä, joista yksi on työllistynyt kyseiseen työhön. Ryhmään osallistui alkuvuodesta 2021 myös useita uusia ihmisiä, joita kaikkia autettiin esimerkiksi ohjaamalla heidät työturva - ja tieturvakursseille sekä yrittäjyyskursseille.

Teatteripaja järjestettiin yhdessä Akseli Klomk -teatterin kanssa, Anu Enqvistin vetämänä 27.8.-16.10.2020. Pajan pääaiheena on ollut valta ja sen merkitys. Pajassa on tehty muun muassa improvisaatioharjoituksia. Huonontunut koronatilanne vaikutti pajan toteutukseen, kun kokoontuminen ei enää ollut mahdollista.

Kansainvälinen kahvila on ollut kaikille avoin kohtaamispaikka, jota on järjestetty 30.10.-27.11.2020 ja 3.6.-3.8.2021 Business Aseman kahvilassa sekä Tuuran rannalla Cafe Rantsussa. Osallistujia on ollut 97, ainakin 15 eri kansallisuustaustalla. Vieraina kahvilassa ovat käyneet SPR Oulu, Vamos Verso sekä Business Oulu. Digitaariyryhmä, jossa on harjoiteltu muun muassa verkkopankin ja Kellan sivujen käyttöä käynnistyi kesäkuussa 2020. Ryhmässä on ollut noin 10 osallistujaa.

Kesäaikaan ohjaajat ovat järjestäneet myös vapaamuotoista vapaa-ajantoimintaa, kuten fatbike-safarin (7 osallistujaa), retket Pienelle karhunkierrokselle (9 osallistujaa) sekä Ranuan eläinpuistoon (7 osallistujaa) ja kesäpiknikkejä, joissa kokoonnuttiin 1-2 kertaa viikossa Tuuran rannalle, Ainolan puistoon tai torille vapaamuotoiseen kohtaamisiin sekä harjoittelemaan suomen kieltä (26 osallistujaa). Kesäpiknikeillä mukana oli myös Vastaanottokeskuksen tukiyhdistyksen vapaaehtoisia ohjaajia. Muissa mainituissa toiminnoissa on tehty yhteistyötä Turvallinen Oulu -hankkeen Kaasi-tiimin, Vamos Oulun ja Liikehankkeen kanssa. Yksi ohjaajista on ollut mukana myös muiden toimijoiden suomen opiskelua tukevissa ryhmissä.

Liike-hanke oli mukana myös Liikuntaryhmien järjestämisessä. Keväällä 2021 käynnistyi liikuntapienryhmä, jossa kokeiltiin erilaisia liikuntalajeja ulkona ja sisällä. Ryhmässä aloitti viisi osallistujaa,

mutta se kutistui myöhemmin 2-3 hengen naisryhmäksi. Naisten liikuntaryhmän toiminta jatkui yhteistyössä Liike-hankkeen ja Vuolteen kanssa syksyllä 2021.

Kuva: Kuvassa naisten leirin osallistujat vuonna 2020. Leiri oli osa kokeilukehittämistä. Kuvaaja Turvallinen Oulu -hanke.

Kotouttamisen tukemisen toimenpiteen kautta on mahdollistettu järjestöille myös kokeilukehittäminen. Järjestöt ovat voineet hakea rahaa oman toimintansa kehittämiseen, ei avustuksena vaan ostopalveluna. Vuonna 2020 rahaa myönnettiin kesän loma-aikojen toiminnan järjestämiseen yli 18-vuotiaille nuorille aikuisille, eri taustoista tulevat nuoret huomioiden ja maksuttomana. Valinnassa painotettiin myös Turvallinen Oulu -hankkeen tavoitteiden täyttymisen tukemista, nuorten osallistamista, kaksisuuntaista kotouttamista ja mahdollisuutta työllistää eri kulttuuritaustoista tulevia nuoria. Jaossa oli 30 000 euroa, yhdelle toimijalle maksimissaan 5000 euroa. Vuonna 2021 rahaa myönnettiin 12-35-vuotiaille suunnattuun toimintaan huhtikuun - joulukuun 2021 aikana. Valintakriteerit olivat edellä kuvatun kaltaiset, mutta toiminnan järjestämisessä tuli huomioida

toiminnan sopivuus ikäryhmälle ja alaikäisille tuli pääsääntöisesti järjestää erillistä toimintaa. Valituilla on ollut velvollisuus raportoida järjestetystä toiminnasta.

Vuonna 2020 tukea sai Oulun vastaanottokeskuksen tukiyhdistys ry nuorille naisille suunnatun leirin järjestämiseen heidän hyvinvointiinsa, esimerkiksi seksuaalihyvinvointiin ja seurustelusuhteisiin, liittyvän tiedon jakamiseksi. Tavoitteena oli ennaltaehkäistä syrjäytymistä sekä seksuaaliväkivaltaa. Kokeilukehittämissuonna 2020 leirillä oli 17 osallistujaa ja se toteutettiin uudestaan myös vuonna 2021, jolloin mukaan pääsi 5 opiskelijaa aikuislukiolta. Lisäksi kokeilukehittämistukea sai vuonna 2020 Tervarit juniorit Ry Kesässä kuntoon -toimintaan, jonka tavoitteena oli saada nuoria aikuisia liikunnan pariin.

Vuonna 2021 tukea saivat K&C ry maahanmuuttajille suunnattuun melontakerhoon; Rauhankasvatusinstituutti Kulttuuria yhdessä! -toimintaan, jonka tavoitteena oli lisätä nuorten hyvinvointia jaettujen kulttuurikokemusten kautta sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään; Rauhankasvatusinstituutti Nuorten vaikuttajaryhmään, jonka tavoitteena oli järjestää nuorten kanssa työpajoja, joissa tuetaan nuorten omia ideoita ja rohkaistaan nuoria aktiiviseen kansalaistoimintaan, kuullen erityisesti vähemmistöön kuuluvien nuorten tarpeita ja kehittämisasiideoita; Puolivälikankaan asukasyhdistys maahanmuuttajataustaisia nuoria työllistävään toimintaan, jossa työllistetyt nuoret aktivoivat muita nuoria järjestämänsä toiminnan kautta; Osuuskunta ILME sanataidetta kaupunkitilassa nuorten kanssa tuottavalle toiminnalle; Oulun pöytätennis -86 maahanmuuttajaperheille suunnattuun pingiskerhoon.

Edellä mainitun toiminnan lisäksi Vamos Verson, Vuolle Ystävyykeskuksen ja Start Up Refugeesin kanssa on tehty yhteistyötä asiakkaiden ohjauksessa. StartUp Refugeesin kanssa on järjestetty myös työnhakuinfoja. Yksi ohjaaja on ollut Villa Victorin suomen kielen kursseilla mukana ohjaajana ja toinen tuottamassa yhdessä Turvallinen Oulu -hankkeen Nopsa-tiimin jäsenen kanssa turvataitoihin liittyvän infovideon Villa Victorille. Yksi hankkeessa työskennellyt ohjaaja sekä aikuislukion koulunkäynninohjaaja kävivät myös restoratiivisen sovittelun koulutuksen keväällä 2021. Restoratiivinen sovittelu on otettu käyttöön aikuislukiolle ja sitä hyödynnetään, mikäli henkilökunnan tietoon tulee opiskelijoiden välisiä risitilanteita. Alkuperäisissä suunnitelmissa oli myös erilaisten teematuntien tai -päivien, kuten rasminvastaisen viikon teemapäivän järjestäminen, mutta koronan vuoksi näitä ei ole ollut mahdollista järjestää.

Yhteistyössä Vuolle Ystävyykeskuksen kanssa hankkeen aikana ideoitu nuorten solidaarisuusprojekti on käynnistymässä loppuraportin kirjoittamisen aikaan. Projektia varten on haettu avustusta ja tässä haussa on saatu myönteinen päätös. Projektissa kootaan ryhmä, jonka kanssa asioidaan esimerkiksi kahvilassa ja muissa

arkisissa paikoissa ja harjoitellaan siinä samalla suomen kieltä. Toiminta on nuorten itsensä suunnittelemaa ja toteuttamaa ja ohjaajat ovat nuorten apuna tarpeen mukaan.

Business Oulu osana hankkeen rahoitusta

Osana Turvallinen Oulu -hankkeen kotouttamisen tehostamisen toimenpidettä Oulun kaupunginvaltuusto myönsi 160 000 euroa Business Oulun käyttöön, osaksi sen omaa budjettia, kotoutumista tukeviin työllisyystoimiin. Toiminnan erityisenä kohderyhmänä ovat olleet pakolaiset, turvapaikanhakijat sekä muut maahan muuttaneet. Business Oulussa käynnissä ollut toiminta päättyi vuoden 2020 lopussa. Koska toiminta on ollut Business Oulun alasta, sitä on ohjattu kyseisen organisaation sisältä. Muulle Turvallinen Oulu -hankkeen organisaatiolle toiminnasta ovat näkyneet Business Oulun tiedoksi antamat kohdattujen asiakkaiden määrät joiltakin toimintakuukausilta sekä lyhyt väliraportti vuoden 2019 osalta. Näiden pohjalta ei ole mahdollista suorittaa vaikuttavuuden arviointia, joten Business Oulun alasta toimintaa ei ole sisällytetty seuraavaan vaikuttavuusarviointiin.

6.2 Aikuislukion ohjaajien työlle selkeä tarve - Kotouttamisen tehostamisen vaikuttavuudesta

Kotouttamisen tehostamisen toimenpiteen vaikuttavuuden arvioinnissa on hyödynnetty työstä toimenpidekauden aikana kerättyä sidosryhmä- ja asiakaspalautetta, tietoa kohdattujen asiakkaiden määristä, työntekijöille järjestettyä anonyymiä kyselyä sekä tiimin jäsenen kanssa käytyä ja ylös kirjattua keskustelua ja pienissä määrin myös aiheeseen liittyvää tutkimusta. Arviossa pyritään hakemaan vastauksia siihen, onko valittu toiminnalla voitu vaikuttaa työlle asetettuun tavoitteeseen vahvistaa maahanmuuttajien yhteisöön integroitumista sekä koko Turvallinen Oulu -hankkeen päätavoitteeseen ennaltaehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa.

Tutkimuksesta nousevia näkökulmia valittuihin toimenpiteisiin ja seksuaalikasvatukseen kotouttamis- työssä

Seksuaalirikosten tekijöitä, tekoilanteista ja ennaltaehkäisyä käsittelevässä selvityksessä kerrotaan, että syrjäytymistä ehkäisevillä toimilla, (jollaiseksi Koto-tiimin toiminta voidaan hyvällä syyllä lukea) voi olla seksuaalirikoksia ennaltaehkäisevää vaikutusta. Selvityksessä todetaan, että esimerkiksi koulutukseen ohjautumisella ja työllistymisellä on arvioitu olevan rikollisuutta yleisesti vähentävää vaikutusta. Selvityksessä kerrotaan myös noin 20–25 % nuorista kärsivän mielenterveyden häiriöistä, mutta nuoret eivät kuitenkaan hae näihin häiriöihin apua tai hakevat sitä viiveellä. Apua hakevat kaikkein hauttomimmin nuoret miehet ja vähemmistöryhmiin kuuluvat. Selvityksessä tuodaankin esiin, että matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden saatavuus voi olla merkityksellistä seksuaalirikosten ehkäisyssä ja sen vuoksi näitä palveluita tarvitsevat tulisi tunnistaa ja ohjata mielenterveydellisten palveluiden piiriin. Myös psykososiaalisen tuen erilaisilla muodoilla todetaan olevan mielenterveydellistä hyvinvointia tukevia vaikutuksia. (Vauhkonen & al. 2021, 119.) Turvallinen Oulu -hankkeen päätavoitteen, seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn kannalta, kotouttamisen tehostamisen toimenpiteeseen valitut työmuodot, ohjaus sekä psykiatrisen sairaanhoitajan tarjoamat palvelut, ovat selvityksen suositusten perusteella oikeasuuntaisia valintoja.

Selvityksen mukaan ulkomailla syntyneillä on kuitenkin suurempi riski syyllistyä seksuaalirikoksiin, ja tämä yhteys ei selvityksen mukaan selity ulkomaalaistaustaisten huono-osaisuudella. Selvitys peräänkuuluttaakin suostumusperustaisen seksuaalikulttuurin valtavirtaistamista niin, että siitä tulisi kaikkien kontrollikulttuurin toimijoiden asia ja normatiivinen maisema. Selvityksessä suostumusperusteiseen seksuaalikulttuurin määrittelyyn kuuluvan seksuaalioikeuksien, itsemääräämisoikeuden, tahdonvastaisen koskematomuuden ja suostumuksen kunnioittaminen sekä toisen kunnioittava kohtaaminen. (Vauhkonen & al. 2021, 119–120.) Valtavirtaistamisella viitataan yleensä toimintaan, jossa valtavirtaistettava asia

sisällytetään kaikkiin toiminnan tasoihin, valmisteluun, suunnitteluun, toteutukseen, seurantaan ja arviointiin. Valtavirtaistettava asia tulisi siis huomioida kaikilla näillä toiminnan tasoilla ja sen ei tulisi olla vain yhden toimijan vastuulla, vaan kaikkien toimintaan osallistuvien asia ja heidän työtään ohjaavaa ja velvoittavaa. Siihen mitä tämä voisi tarkoittaa jatkossa kotouttamistyön arjen käytännöissä Koto-tiimin toimintaympäristössä, palataan myöhemmin. Selvitys kuitenkin mainitsee, että suostumusperusteisen seksuaalikulttuurin teemoja on otettu mukaan Turvallinen Oulu -hankkeen kotouttamistyöhön (Vauhkonen & al. 2021, 120), kuten jo edelläkin on esitetty.

On myös todettava, että seksuaalioikeuksien, kuten itsemääräämisoikeuden mukaan ottaminen kotouttamistyöhön palvelee seksuaalirikosten ennaltaehkäisyä myös mahdollisen uhriksi joutumisen näkökulmasta, koska kotouttamistyön kohderyhmän voidaan katsoa olevan myös erityisen haavoittuvassa asemassa seksuaalirikollisuuden uhriksi joutumisen suhteen. Vähemmistöön kuuluminen, kuten ulkomaalaistaustaisuus, lisää seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumisen riskiä (THL 2021). Lisäksi kouluterveyskyselyn tulokset osoittavat usealta vuodelta, että ulkomaalaista syntyperää olevat nuoret kokevat suomalaista syntyperää olevia nuoria useammin seksuaalista väkivaltaa (Castaneda & al. 2019, 430). Kotouttamistyöhön sisältyvän seksuaalikasvatuksen ja/tai -valistuksen yhteydessä on luonnollisesti huomioitava myös kohderyhmän mahdolliset aiemmat uhrikokemukset. Turvapaikanhakijoista 14 % kertoo kokeneensa seksuaalista väkivaltaa jo ennen kuin he saapuvat maahan (8 % miehistä ja 24 % naisista). Joissakin ryhmissä luvut ovat vielä tätä korkeampia. Saharan eteläpuolisesta Afrikasta tulleista turvapaikanhakija-aikuisista 34 % oli kokenut seksuaalista väkivaltaa ennen maahan saapumista, naisista peräti 57 %. (Castaneda & al. 2019, 433.) Aiemmat uhrikokemukset lisäävät riskiä myös uusille uhrikokemuksille ja muun perheenjäsenen aikaisempi seksuaaliväkivaltakokemus lisää myös lasten riskiä joutua seksuaaliväkivallan uhriksi (Tenhunen 2019, 282). Lisäksi puheeksi otettaessa täytyy myös huomioida kohderyhmän mahdollinen jatkotuen tarve sekä se, etteivät he aiempien kokemustensa vuoksi

välttämättä ole sellaisessa elämäntilanteessa, jossa voisivat käsitellä teemaa ryhmätilanteessa.

Kotouttamistyössä annettavaa seksuaalikasvatusta rakennettaessa huomioidaan tietenkin myös ne erilaiset lähtökohdat, joista kohderyhmään kuuluvat ihmiset lähtevät rakentamaan ymmärrystä suostumusperusteisesta seksuaalikulttuurista. Esimerkiksi maailman maista 111 raiskaus avioliitossa ei ole yksiselitteisesti rikos ja vain 64:ssä maailman maista lainsäädäntö tunnistaa raiskauksen avioliitossa yksiselitteiseksi rikokseksi (UN Women 2019, 87). Joissakin maissa myös raiskauksen uhriksi joutunut voidaan asettaa syytteeseen aviorikoksesta tai raiskaaja voi välttää syytteet raiskauksesta naimalla raiskauksen uhrin. Näiden yksinkertaisten lakiin liittyvien esimerkkien avulla voimme hahmottaa niitä erilaisia lähtökohtia, joista lukutaidottomina ja/tai kielitaidottomina maahan saapuvat saattavat lähtevät rakentamaan ymmärrystä omista tai muiden oikeuksista sekä suomalaisesta lainsäädännöstä.

Opettajille aikaa keskittyä opetustyöhön

Yksi keino tarkastella valittujen toimenpiteiden vaikuttavuutta, on toimenpiteiden sidosryhmien näkemysten kartoittaminen. Koko Turvallinen Oulu -hankkeen sidosryhmille lähetettyyn kyselyyn saatiin vain 8 vastausta sellaisilta tahoilta, jotka olivat työskennelleet Koto-tiimin kanssa (esimerkiksi kokeilukehittämiseen liittyen tuli vain 2 vastausta). Näiden henkilöiden vastaukset eivät poikenneet yleisestä kyselyyn tulleesta vastauslinjasta ja kotouttaminen mainittiin avoimissa vastauksissa vain sellaisena asiana, jota on syytä jatkaa. Koto-tiimin toimintaa on kuitenkin mahdollista tarkastella monin osin tiimin itse keräämän kyselyaineiston, kahden aikuislukion henkilöstölle suunnatun ja yhden opiskelijoille suunnatun kyselyn pohjalta. Oulun aikuislukion opettajille järjestettiin kysely Koto-tiimin toiminnasta pian toiminnan käynnistymisen jälkeen, toukokuussa 2020. Opettajilta pyydettiin arvioimaan asteikolla 0–100 onko ohjaajista ollut hyötyä heidän työnsä näkökulmasta. Kaikkien vastaajien vastaukset olivat yli asteikon puolivälin ja 88 % vastaukset painottuivat asteikon loppupäähän. Ohjaajien kerrottiin olleen hyödyksi opiskelijoiden

käytännön elämään liittyvissä asioissa sekä juuri käynnistyneen ensimmäisen etäopetusajan käytännön asioissa.

”Etäopetuksen aikana korvaamaton apu parin ”kadonneen” opiskelijan tavoittamisessa.”

”Eryteisesti ryhmänohjauksen näkökulmasta olen saanut ohjaajilta paljon tukea. Ohjaajat ovat autaneet niitä opiskelijoitani heidän ongelmissaan, ja siten se on keventänyt ryhmänohjaajan työtaakkaa ja erityisesti huolta opiskelijoista. Ryhmänohjaajana en pysty tarjoamaan samanlaista tukea kuin ohjaajat voivat, ja siksi olo ei ole enää riittämätön. Toisen ohjaajan kanssa olen tehnyt myös opetussisältöön liittyvää yhteistyötä, jossa kartoitimme harrastusmahdollisuuksia. Näin ohjaajien työnkuva voi tukea myös opetuksen sisältöjen suunnittelussa.”

”He auttavat opiskelijoita opiskelun ulkopuolisissa huolissa, jotka nekin usein kasautuvat opettajille. He ovat myös tulleet kertomaan eri harrastusmahdollisuuksista yms. ja lisänneet opiskelijoiden osallisuutta. Nyt etäopiskeluvaiheessa on ollut äärimmäisen tärkeää, että he ovat olleet opiskelijoiden apuna monella tavalla. Aivan varmasti usean opiskelijan opiskelu olisi nyt loppunut kokonaan ilman heidän apuaan.”

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan, onko ohjaajien työ näkynyt opiskelijoissa. Useampi mainitsi, että asiaa on vaikea arvioida etäopetuksen vuoksi, mutta vastauksissa myös kerrottiin, että opiskelijat ovat olleet tyytyväisiä tai iloisia kun heille on tarjolla apua ja he ovat myös hakeneet sitä.

”He ovat ymmärtäneet, että koulussa huolehditaan ja autetaan myös poikkeusaikana. Osa on saatu aktivoitua takaisin opiskeluun.”

”Etäaikana vaikea arvioida.”

”Ryhmäni naispuoliset opiskelijat ovat selvästi olleet iloisia, kun on ollut saman sukupuolen ihminen, jolle on voinut kertoa asioistaan.”

Kyselyssä pyydettiin myös toiveita jatkoon osalta sekä toimintaan liittyviä parannustoiveita. Vastauksissa näkyi harrastuksiin sekä tietoon,

esimerkiksi koronatietoon liittyvät tiedonjaonpyynnöt, tapahtumien järjestäminen sekä myöskin se, että ohjaajat jäisivät osaksi talon henkilökuntaa.

“Monesta aosteesta voisi koota yhteisiä paketteja, eli jos ohjaajat kertovat esim. jostakin harrastuksesta, suomentunnilla tutustuttaisiin ennen/jälkeen/yltä aikaa ko. sanastoon ja luettasiin jokin teksti. Tämän tyyppinen yhteistyö oli varmaan alulakin, kunnes etävaihe muutti kaiken. Suurin toive on tietenkin se, että saisimme heidät pitää talossa!”

“Toivoisin, että ohjaus jatkuisi myös hankkeen päätyttyä. Tarve ei ole väliaikainen tai hoidettavissa hanketyyppisesti. Erilaiset teemapäivät tai tempaukset, jotka lisäävät opiskelijoiden osallisuutta, ryhmähenkeä tai muuten tukevat kotoutumista ovat tietysti tervetulleita! Myös pienemmät, kohdennetuille ryhmille tarkoitetut (tietyn aiheen) tapahtumat voisivat olla toimivia.”

Vastaajille tarjottiin myös mahdollisuus vapaaseen kommentointiin, jossa toive toiminnan jatkumisesta nousi myös esiin. Lisäksi vastaajat myös kiittivät toimintaa:

“Konkreettinen ote ilahduttaa. Lähiohjaaminen on kohderyhmän todellista kohtaamista ja toimii varmasti paremmin kuin valistaminen.”

Oulun aikuiskoulutuksen aikuisten perusasteen opettajille ja ohjaajille järjestettiin kysely toistamiseen Koto-tiimin toiminnasta myös lähes vuosi myöhemmin, maaliskuussa 2021. Vastaajista 78,3, % oli ollut yhteydessä Koton ohjaajaan tai ohjannut opiskelijaa olemaan itse yhteydessä. Kysyttäessä missä asioissa ohjaajiin oli oltu yhteydessä tai ohjattu opiskelijoita heidän luokseen, vastauksissa painottuivat opiskelijoiden elämän käytännön asioihin liittyvät asiat, kuten virastoasiat, opiskelijasta herännyt huoli, elämänhallintaongelmat tai koulunkäyntiongelmien sekä opiskelijoiden väliset ahdistelun tai kiusaamistapaukset.

“Olen ottanut yhteyttä, kun huoli opiskelijasta on herännyt esimerkiksi koulupoissaolojen vuoksi. Jos opiskelija on pyytänyt apua esimerkiksi Kelan

asioissa, olen kehottanut ottamaan yhteyden ohjaajaan”

“Ryhmässä on ollut ahdistelua opiskelijoiden välillä. Olen halunnut ohjaajan mukaan keskusteluun.”

“- opiskelijan paperiasiat (TE-toimisto, Kela)- opiskelijan elämänhallinnanongelmat”

Ne, jotka kertoivat, että eivät ole olleet yhteydessä ohjaajaan tai ohjanneet opiskelijoita ohjaajan luo, kertoivat syyksi sen, että heillä ei ollut siihen tarvetta. Opettajilta kysyttiin myös, onko ohjaajien työstä ollut hyötyä heidän työnsä näkökulmasta. Vastaajista 36,8 % kertoi, että ohjaajista oli ollut hyötyä paljon ja 47,4 % koki, että hyötyä oli ollut jonkin verran. Ei lainkaan hyötyneitä oli ainoastaan 1 vastaaja ja 2 ei osannut vastata kysymykseen. Kysyttäessä miten ohjaajien työ on tukenut vastaajia ja missä ohjaajat ovat onnistuneet, vastauksissa painottuivat se, että opettajat ovat voineet keskittyä varsinaiseen työhönsä, ei opettavien auttamiseen muissa elämän asioissa, huoli opiskelijoista on vähentynyt, kun heidät on voinut ohjata avun pariin ja opiskelijat ovat vastaajien mukaan myös saaneet apua ohjaajilta. Myös arabiankielisen avun saaminen mainittiin muutaman kerran.

“Aiempina vuosina yksi yksittäinenkin opiskelijan arkielämänvaikeus saattoi työllistää valtavasti. Kun soittelee sosiaalitoimistoon ja auttaa tuntien jälkeen jutuissa, tekee tosi paljon koulutyöhön varsinaisesti kuulumatonta työtä. Nyt on huojentavaa, kun voi ohjata opiskelijan ohjaajalle, joka ensinnäkin tietää, mitä tässä tilanteessa kannattaisi tehdä, ja lisäksi on töissä sitä varten, että hän osaa auttaa opiskelijoita. Silloin opettaja voi keskittyä omaan työhönsä, eikä opiskelijoiden koulutyö kärsi kuitenkaan siitä, ettei opettajalla ole aikaa tai osaamista koulun ulkopuolisen elämän ongelmiin.”

“Työstä on jäänyt ylimääräistä sälää pois, esim. opiskelijoiden auttaminen asioinnissa. Myös huoli opiskelijoista on helpottanut, kun on ollut selkeästi joku, jolle ohjata saamaan apua.”

“Yksi opiskelija oli usein poissa koulusta. Ohjaaja piti opiskelijaan tiivistä yhteyttä, auttoi arjen

haasteissa ja motivoi koulunkäyntiin. Nyt poissaolojaon harvemmin ja opiskelija ilmoittaa jos ei ole tulossa kouluun.”

”Arabiankielinen ohjaaja oli mukana selvittelemässä ahdistelutapausta. Kielimuurin poistuminen helpotti rutkasti ryhmänohjaajan työtä. Ohjaajat ovat toimineet erittäin ammattitaitoisesti.”

Kysyttäessä mitä ohjaajat voisivat tehdä paremmin tai minkälaisia ideoita ohjaajien työhön vastaajilla olisi, vastauksissa ei niinkään kuvattu nykyiseen toimintaan liittyviä ongelmia vaan enemmänkin toiveita siitä mitä toimintaa voisi olla. Ohjaajilta toivottiin matalan kynnyksen läsnäoloa, jotta he tulisivat tutuiksi kaikille opiskelijoille sekä muuta pienen kynnyksen toimintaa. Lisäksi toivottiin vapaa-ajalle painottuvan tekemisen luomista koronan sallimissa puitteissa ja ”hyvänmielen” tapahtumien lisäksi myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemojen esillä pitämistä.

”Tätä on parempi kysyä opiskelijoilta, mutta kaikenlaisesta toiminnasta missä suomenkieltä käytetään on opiskelijoille hyötyä myös opiskelun kannalta, koska eivät opi suomea jo pyörivät vain omissa porukoissaan. Heille olisi hyvä olla toimintaa myös lomien aikana, koska useilla silloin tylsää.”

”Jos ihmisillä on paljon tekemistä, heillä ei ole aikaa keksiä tyhmyksiä. Siispä juurikin jotain mielekästä harrastustoimintaa tai muuta tekemistä olisi hyvä kehittää.”

Yhteen vetäen, muun henkilökunnan näkökulmasta ohjaajien työ on vähentänyt heidän varsinaiseen työhönsä kuulumatonta asioiden selvittelyä sekä opiskelijoihin liittynyttä huolta. Ohjaajat ovat

muun henkilökunnan näkökulmasta myös tehneet työnsä hyvin, esimerkiksi auttamalla opiskelijoita takaisin opintojen pariin sekä toimimalla opettajien apuna arjessa vastaan tulevilla tilanteilla. Muun henkilökunnan näkökulmasta jatkossa olisi myös arvokasta tarjota ohjaajille mahdollisuus järjestää vapaa-ajantoimintaa, sillä he katsovat sen auttavan opiskelijoita kotoutumisessa, sekä myös muuta matalan kynnyksen toimintaa.

Ohjaajat tukena opinnoissa ja elämässä

Myös aikuislukion opiskelijoilta kerättiin palautetta huhti-toukokuussa 2021. Koska opiskelijoiden kieli- ja lukutaito oli hyvin vaihteleva (vastaajia oli lukutaitoryhmästä päättövaiheen valmistavaan ryhmään) kysymykset pidettiin yksinkertaisina. Palautetta ei ehditty kerätä yhdestä ryhmästä (noin 8 opiskelijaa), mutta siitä huolimatta vastauksia saatiin 123 opiskelijalta (mahdollisten 174 vastaajan joukosta). Opiskelijoilta kysyttiin - ohjaajien nimet mainiten - tiesivätkö opiskelijat, että aikuislukiossa on sen nimiset ohjaajat. Vastaajista 93,5 % tiesi ohjaajista ja 6,5 % (8 vastaajaa) ei tiennyt, että aikuislukiossa on ohjaajia. Opiskelijoista 59,32 % oli kysynyt ohjaajilta apua. Vapaissa vastauksissa opiskelijat kertoivat kysyneensä apua pääasiassa Kela-asioihin, toimintaan kesällä, (kesä)työasioihin, TE-toimiston kanssa asiointiin, opintoihin, kansalaisuuteen ja asumiseen liittyvissä asioissa.

”kela ja koti asiat”

”kela ja etsi kesätyö”

Ne, jotka eivät olleet kysyneet apua ohjaajilta kertoivat pääasiassa syyksi sen, että heillä ei ollut ollut ongelmia tai he eivät ole tarvinneet apua. Muutama vastasi myös, että eivät olleet kysyneet apua, koska he eivät käyttäneet samaa kieltä kuin ohjaaja ja yksi ei ollut tiennyt ohjaajien olemassaolosta.

”ei minulla ongelma”

”koska ei sama kieli”

Vastaajista 80 % kertoi, että ohjaaja oli osannut auttaa ja 15,71 % kertoi, että ohjaaja oli osannut auttaa vähän. Kolme vastaajaa kertoi, että ohjaaja ei ollut osannut auttaa. 70 % vastaajista kertoi, ettei tarvitse apua juuri nyt ja 30 % kaipasi apua kyselyn hetkellä. Opiskelijat kertoivat tarvitsevan sa apua kyseisellä hetkellä erityisesti kesätöihin, kansalaisuus- ja ammattikouluhakemuksiin sekä suomen kielen opiskeluun liittyen.

”Joo haluan koska mina halouan kesätyötä”

”tarvitsen apua puhu kieli suomen”

Noin puolet vastaajista halusi liittyä ohjaajien järjestämään kesäajan Whatsapp-ryhmään. Opiskelijoilta kysyttiin myös, haluaisivatko he kertoa ohjaajille jotain. Näissä vastauksissa useampi toivoi retkiä sekä ohjaajaa, joka osaisi heidän äidinkieltään (tigrinja).

Myös opiskelijoilta kerätystä palautteesta näkyy, että ohjaajien työ on tavoittanut heidät ja sille on ollut tarvetta. Apua oli kokenut saaneensa myös erittäin hyvä osuus sitä hakeneista. Myös ohjaajien järjestämälle vapaa-ajan toiminnalle näyttää kyselyn perusteella olevan tarvetta myös tulevaisuudessa.

Työntekijöiden näkökulmia työhönsä

Myös haastatellun ohjaajan mukaan heidän työnsä on selkeä tarve, koska asiakkaita riittää päivittäin useita. Samoin anonyymissä työntekijäkyselyssä Koto-tiimin jäsenet kokivat työlleen olevan edelleen tarvetta Oulussa ja perusteluina tälle mainittiin päivittäin tavattavien opiskelijoiden määrä sekä heidän elämäntilanteensa.

”Työn tarpeellisuus näkyy esimerkiksi saaduissa palautteissa, sekä asiakkaiden määrässä.”

Työntekijöiden mielipidettä työn merkityksellisyydestä tukevat alussa esitettyjen asiakasmäärien lisäksi myös edellä esitetyt asiakkaiden ja aikuislukion henkilökunnan näkemykset. Opettajille järjestetyt kyselyt tukevat myös ohjaajien näkemystä siitä, että työllään he voivat vaikuttaa

opiskelijoiden koulupoissaoloihin, tukea heitä koulun ulkopuolisissa asioissa ja näin helpottaa opiskelijoiden keskittymistä opintoihin sekä vähentää opettajien työhön kuulumatonta asioiden selvittelyä.

Annetun ohjauksen vahvuuksiksi haastateltu ohjaaja mainitsi sen, että ohjaajat tuntevat palveluverkostot ja voivat ohjata opiskelijan oikeiden palveluiden piiriin. Kynnyksen ohjaukselle kerrottiin olevan matala ja sitä tarjotaan opiskelijalle tutussa ympäristössä. Ohjaajat kertovat työnsä tukevan myös suomen kielen oppimista vapaa-ajan toimintojen kautta. Näiden toimintojen järjestämiseen aikuislukiolla ei ole resursseja. Arabian taitoinen ohjaaja koettiin tiimin vahvuudeksi myös työntekijän haastattelussa, erityisesti alkuvaiheen opiskelijoiden osalta, kun opiskelijoilla ei vielä ole riittävästi suomen kielen osaamista. Myös oppilashuollon täydentyminen entistä moniammatillisemmaksi oli positiivinen lisä. Ohjaaja nosti myös esiin sen, että heillä on mahdollisuus tukea ja ohjata myös koulupudokkaita sekä valmistuneita, jotka ovat jääneet ilman seuraavaa koulupaikkaa, jotta kukaan ei tipahtaisi läpi pois tuen piiristä ja jää asioiden kanssa yksin. Tälle viimeksi mainitulle työlle soisi myös tulevaisuudessa olevan jatkoa, sillä syrjäytymisen kierre on syytä katkaista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Työntekijöille suunnatun kyselyn mukaan Koto-tiimin jäsenet myös kokivat päässeensä työssään hyödyntämään sekä kehittämään osaamistaan ja kokivat onnistuneensa työssään vastaamaan sille alun perin asetettuihin laadullisiin ja numeraalisiin tavoitteisiin. (täysin tai osittain samaa mieltä).

”Koen, että olen päässyt kehittymään ja kehittämään paremmin, kuin missään muussa aiemmassa työpaikassa. Omia mielenkiintoja ja erityisosaamista on saanut hyödyntää ja tähän on myös kannustettu.”

Korona asetti haasteen Koto-tiimin toiminnalle heti alusta alkaen, koska siirtyminen etäopiskeluun tapahtui juuri silloin, kun tiimin toiminta käynnistyi ja sitä olisi ollut tarpeen tehdä näkyväksi opiskelijoille. Haastatellun ohjaajan mukaan tämä haaste kuitenkin ylitettiin, erityisesti

ryhmäohjaajien kanssa tehdyn yhteistyön avulla. Myös aikuislukion opettajille ja opiskelijoille tehdyt kyselyt tukevat tätä näkemystä. Ohjaajat olivat kyselyn mukaan tuttuja opiskelijoille ja opettajat kertoivat ohjaajien olleen tukena etäopiskelun aikana oppilaiden tukemisessa etäopintojen alkuun. Koronan takia asetettujen rajoitusten vuoksi myös vapaa-ajan toiminnan järjestämiseen on liittynyt haasteita. Vapaa-ajan toimintaa ja ryhmiä ei juuri voitu järjestää loppuvuodesta 2020 ja alkuvuonna 2021. Etäopetusajaksi on vaikuttanut myös kouluilla järjestettävän pienimuotoisen ja matalan kynnyksen kohtaamistoiminnan kehittämiseen, jota opettajille tehdyssä kyselyssä peräänkuulutettiin.

Haasteiksi työlle mainittiin haastattelussa sen projektiluontoisuus, koska rajattu aika vaati sen miettimistä, mitä isoa voi käynnistää. Myös työntekijöiden vaihtuvuus koettiin haasteeksi ja esimerkiksi joitakin asiakkaan tilanteen kartoittamiseen tarkoitettuja työkaluja ei otettu käyttöön tämän vuoksi. Vaihtuvuus vaikutti myös luottamussuhteiden rakentamiseen sekä toiminnan tunnettavaksi tekemiseen, jotka ovat tällaisen työn kannalta merkityksellisiä. Toisaalta henkilökunnan vaihtuvuus on kouluissa normaalia, mutta opiskelijoille on myös tärkeää tietää kenen puoleen he voivat kääntyä, ja he ovat myös soitelleet kyselykseen tuntemansa henkilön perään.

Vaikka arabiantaitoinen ohjaaja mainittiin tiimin vahvuudeksi, liittyy tähän myös haasteita. Muiden kieliryhmien edustajat ovat ohjaajan kertoman mukaan kyselleet omankielistä ohjaajaa (mikä näkyi myös opiskelijoille järjestetyssä kyselyssä). Arabiaa puhuvat ovat suurin ryhmä opiskelijoiden joukossa, mutta mikäli käytettävissä olisi ollut useampi työntekijä eri kielitaidoilla, se olisi haastateltavan mukaan voinut tuoda paljon työhön. Toisaalta mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltään on hyvä vain alkuvaiheessa, koska se ei tue suomen oppimista pitkällä aikavälillä ja asiakkaiden on syytä oppia käyttämään suomea myös asiointikielenä.

Yksilötyössä olisi haastatellun ohjaajan mukaan voinut panostaa myös enemmän seksuaalikasvatuspuoleen, mutta se ei noussut kohtaamisten

keskeisiksi teemoiksi. Haastateltava ohjaaja puki asian sanoiksi seuraavasti: *”Jos asiakkaalla ei ole esimerkiksi kotia, häntä tuskin kiinnostaa seksuaalikasvatus siinä hetkessä.”* Kuten ohjaaja kertoi, yksilötyössä on vastattava ensin ihmisten perustarpeisiin ja hän toivoi, että näihin vastaamalla myös muut lieveilmiöt vähenisivät. Tätä ajatusta tukevat tietyissä määrin edellä esitetyt seksuaalirikoksia koskeneen selvityksen suositukset. Lisäksi on tietysti syytä kysyä ovatko ohjaajat juuri ne keskeisimmät ammattilaiset antamaan yksilötason ohjausta aiheesta. Tähän kysymykseen haetaan vastauksia hieman myöhemmin.

Viestinnälle ja tiedottamiselle haasteita asetti työntekijöihin kohdistunut häirintä, minkä vuoksi esimerkiksi Koto-tiimin työntekijöiden puhelinnumerot eivät voineet olla netissä saatavilla. Toisaalta tiimin toiminta koskettaa haastatellun mukaan erityisesti opiskelijoita, jolloin toiminnasta suurelle yleisölle viestintään ei ole niin suurta tarvetta. Ryhmätoiminnan aikana ulkopuolista häirintää ei ole tapahtunut, ryhmänä liikkuessaan ohjaajat ja opiskelijat on otettu työntekijöiden mukaan hyvin vastaan siellä missä he ovat käyneet (toki kohteet ovat olleet valikoituja). Myös työntekijäkyselyn mukaan Koto -tiimin jäsenet kokivat onnistuneensa viestinnässä ja kokivat sen tavoittaneen kohderyhmät.

”Mielestäni hankkeen työstä on informoitu riittävästi ja uskon, että ne joita työ aidosti kiinnostaa ovat saaneet tarvitsemansa tiedon.”

Tätäkin näkemystä tukisivat jo edellä todetut seikat asiakasmääristä ja asiakkaiden ohjautumisesta työntekijöiden luokse. Mikäli tiedottaminen ja viestintä suuremmalle yleisölle ja yhteisölle koetaan jatkossa merkitykselliseksi, tulee tässä vaateessa varmistaa työntekijöiden turvallisuus ja työrauha, koska he ovat asemassaan alttiita häirinnälle.

Katse tulevaan

Edellä esitetyn aineiston pohjalta voi sanoa, että Turvallinen Oulu -hankkeen myötä käynnistetylle ohjaajien työlle on ollut ja on edelleen tarvetta. Tätä ajatusta puoltaa tietenkin myös se, että

hankekauden päätyttyä toiminta siirtyy osaksi perustoimintoja kahden ohjaajan voimin. Koto-tiimin työn keskeisenä tavoitteena on ollut tukea maahan muuttaneiden yhteisöön integroitumista ja tähän on päästy esimerkiksi estämällä opiskelijoita putoamasta pois opinnoista muuhun elämään liittyvien vaikeuksien vuoksi. Jatkossa työn vaikuttavuutta voitaisiin arvioida tältä osin osana laajempaa oppilashuollon seurantaa sekä myös jatkamalla ja kehittämällä ohjaajien jo käynnistämää palautteen keräämistä.

Sairaanhoitajan rooli ei noussut esiin vahvasti missään Koto-tiimin työstä kerätyssä aineistossa, vaikka heidän työnsä toki kohdatuille yksilöille on voinutkin olla erittäin merkityksellistä. Tähän voi vaikuttaa se, että sairaanhoitaja on aluksi ollut osa maahanmuuttajapalveluiden organisaatiota ja hoitajan siirryttyä osaksi kouluterveydenhoitoa, tehtävään palkattu ei ehtinyt työskennellä roolissa kovin kauaa, jotta hän olisi tullut tutuksi sekä opiskelijoille että työntekijöille. Samalla tehtävässä toiminut ei myöskään ehtinyt käynnistää aikuislukioilla systemaattista palautteenkeruuta, jollainen on ollut ohjaajien työn kehittämisen tukena. Toisaalta sairaanhoitajan työhön liittyvät tiedonkeruun osalta myös vahvemmin eettiset kysymykset ja hänelle ohjautuvilta asiakkailta ei heidän mahdollisten elämäntilanteidensa vuoksi voi myöskään olettaa suurta innokkuutta tai voimavaroja (kirjallisen) palautteen antamiseen. Kuten edellä on esitetty, tutkimuksen näkökulmasta mielenterveyden tukemisella on kuitenkin merkitystä seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn kannalta (kuten tietysti myös yksilön itsensä ja hänen ihmisoikeuksiensa toteutumisen kannalta). Sairaanhoitajan työlle ei haettu jatkoa hankekauden päättyessä, koska opiskeluterveydenhuollon resurssien puitteissa tehtävänkuvaa ei ollut mahdollista jatka. Tulevaisuudessa on kuitenkin syytä varmistaa, että maahan muuttaneilla, kuten aikuislukion opiskelijoilla, on sujuvasti pääsy näihin palveluihin ja terveydenhuollossa on syytä olla osaamista myös heidän taustastaan nousevien tarpeiden, kuten mahdollisten traumakemusten tai esimerkiksi seksuaaliterveyteen ja -oikeuksiin liittyvien aiheiden, käsittelyyn. Aikuislukiossa jatkavien ohjaajien sekä tarvittavien terveydenhuollon palveluiden välisen yhteistyön

tulisi olla riittävää, jotta ohjaajilla on tarvittava tietotaito, jonka avulla ohjata aikuislukiossa tapaamaan asiakkaita oikean palvelun piiriin, mikäli he havaitsevat asiakkaalla tarvetta terveydenhuollon palveluille.

Ohjaajien yksilötyössä seksuaaliterveyteen ja -oikeuksiin liittyvät teemat eivät nousseet esiin vahvasti, kuten edellä on kuvattu, ja seksuaalikasvatustyö painottui enemmän ryhmätoimintaan, jota järjestettiin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kotouttamistyössä näitä teemoja ei kuitenkaan saa unohtaa, sillä syrjäytymisen ehkäiseminen ei yksinään riitä maahan muuttaneiden osalta seksuaalirikosten ennaltaehkäisyssä. Maahan muuttaneiden suurempi riski syyllistyä seksuaalirikoksiin ei selity ainoastaan huonosuaisuudella, ja maahan muuttaneissa on myös seksuaalirikoksiin ja seksuaaliseen häirintään nähden haavoittuvassa asemassa olevia.

Aiemmin esitettiin kysymys liittyen ohjaajien rooliin ja seksuaalikasvatukseen heidän yksilötyössään. Mikäli työyhteisössä ja laajemmin katsotaan, että ohjaajat ovat parhaassa asemassa seksuaalisuuteen liittyvän yksilöneuvonnan suhteen, tulee ohjaajille tarjota myös mahdollisuus lisätä osaamistaan tällä sektorilla ja työlle täytyy olla tarjolla myös muunlaisia resursseja, kuten aikaa tämän työn suunnittelulle. Yksi ohjaajista on koulutettu [Tietoiseksi-hankkeen](#) toimesta seksuaaliterveysmentoriksi, mikä on hyvä lisä aikuislukiossa toimivien ohjaajien työpalettiin. Jos ohjaajien rooli halutaan kuitenkin pitää enemmän nykyisenkaltaisessa perustarpeisiin liittyvässä kotouttamistyössä, mikä näyttäisi järkevältä sekä ohjaajien tämänhetkisen työ määrän että työnkuvan toimivuuden kannalta, on syytä miettiä mikä on se taho, jonka rooliin ja osaamiseen maahan muuttaneiden seksuaaliterveyteen ja seksuaalikasvatukseen liittyvä yksilötyö parhaiten sopii.

Koska seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn suosituksissa peräänkuulutettiin suostumusperustaisen seksuaalikulttuurin valtavirtaistamista, seksuaalikasvatus ei voi olla vain ohjaajien asia. Ohjaajien toimintaympäristössä, aikuislukiossa, teeman valtavirtaistaminen voisi tarkoittaa esimerkiksi seuraavaa:

1. **Lakisääteistä vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein laadittavaa toiminnallista tasa-arvosuunnitelmaa sekä lakisääteistä yhdenvertaisuussuunnitelmaa** laadittaessa kartoitetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilanne oppilaitoksessa, kuten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslait edellyttävät. Tähän selvitystyöhön sisältyy myös seksuaalisen häirinnän kokemusten kartoittaminen. Maahan muuttaneiden opiskelijoiden tilanteen kartoittamisessa ja osallistamisen osalta voidaan hyödyntää ohjaajia, joilla on osaamista tämän työn erityisiin haasteisiin.
2. Mikäli häirinnän teemat nousevat esiin kartoituksessa, valitaan laadittavaan toiminnalliseen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan toimenpiteitä, joilla vaikutetaan tilanteeseen. Hankkeen yhteydessä tehdyn maahanmuuttajaopiskelijoiden kouluviihtyvyyttä selvittäneen opinnäytetyön pohjalta voidaan jo olettaa suuntaa antavasti teemojen nousevan esiin kartoituksessa, sillä selvityksen tulosten mukaan kiusaamista tai seksuaalista häirintää viikoittain kertoi kokeneensa 1–2 % vastaajista ja vastaajista ylipäänsä 11 % kertoi kokeneensa seksuaalista häirintää (Riihijärvi & Okkonen 2020, 26.)
3. Suunnitelmaan kirjattavat seksuaaliseen häirintään liittyvät toimenpiteet voivat sisältää esimerkiksi seuraavia toimia, mikäli ne nousevat henkilökunnan ja opiskelijoiden osallistamisen kautta merkityksellisiksi:
  - a. Henkilökunnan tietotaidon lisääminen, jotta kaikilla (maahan muuttaneiden parissa työskentelevillä) on mahdollisuus havaita, tunnistaa ja puuttua tilanteisiin, jotka eivät ruoki suostumusperustaisen seksuaalikulttuurin kehittymistä.
  - b. Häirintätapauksia koskevien toimenpiteiden tarkentaminen/laatiminen sekä tiedoksi tekeminen.
  - c. Teemojen käsittely osana oppitunteja siellä, missä opetussuunnitelma niiden käsittelyä tukee, esimerkiksi tasa-arvon

teemoja käsittelevillä oppitunneilla.

- d. Erillisten oppituntien, tapahtumien ja/ tai teemapäivien järjestäminen aiheesta hyödyntäen kolmannen sektorin osaamista, (kuten tähänkin asti on tehty) tai hyödyntämällä esimerkiksi Turvallinen Oulu -hankkeen yhteydessä syntyneitä (2. asteen) **turvaitokasvatusmateriaaleja** soveltuvien osin. Erillinen toiminta tarjoaa mahdollisuuden myös opiskelijoiden osallistamiselle suunnitelman toimintavaiheessa.
4. Valittujen toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta, esimerkiksi kyselyiden, kuten lakisääteisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskartoitusten avulla.

Kuinka tässä toimintaympäristössä tehty seksuaalikasvatustyö sitten vaikuttaa laajemmassa yhteisössä? On oletettavaa, että kun aiheita käsitellään ja harjoitellaan aikuislukion opiskelijoiden jokapäiväisessä ympäristössä, ja he oppivat toimimaan kouluympäristössään niin, että kunnioittavat sekä omia että toisten rajoja, opittu heijastuu käytökseen myös kouluympäristön ulkopuolella. Seksuaalikasvatustyön sisällyttäminen osaksi jo olemassa olevia lakisääteisiä veloitteita ja työkaluja ei myöskään vaadi oppilaitosympäristöltä jonkin erillisen, uuden työn käynnistämistä, ja tekee asiasta koko yhteisöä ohjaavan.

Yllä mainitun lisäksi, yhteistyötä näistä teemoista muiden toimijoiden, kuten vastaanottokeskuksen, maahanmuuttajapalveluiden ja hyvinvointialueen vastuutahojen välillä on syytä kehittää. Koska kolmannen sektorin osaamisen hyödyntäminen seksuaalikasvatuksessa on ollut tärkeää myös kotouttamisen tehostamisen toimenpiteessä, tulee jatkossakin varmistaa, että tätä osaamista ei menetetä esimerkiksi rahoituksen puutteen vuoksi. Vaihtoehtoisesti tai tämän lisäksi kaupungin/hyvinvointialueiden omaa osaamista aiheesta tulee vahvistaa. Tätä on tehty myös Turvallinen Oulu -hankkeessa rahoittamalla kaupungin työntekijöiden koulutustumista seksuaalineuvojiksi. Lisäksi turvaitokasvatus on esitetty kirjattavaksi myös Oulun uuteen kotouttamisohjelmaan. Kuten muualla raportissa on käynyt ilmi, turvaitokasvatus

sisältää seksuaalikasvatusta. Turvataitokasvatuksen sisällyttäminen kotouttamisohjelmaan ja sen vieminen sitä kautta arkiseen työhön vahvistaisi suostumusperustaisen seksuaalikulttuurin valtavirtaistamista Oulussa.

Hankekauden aikana Koto-tiimin on ollut mahdollista järjestää asiakkailleen sekä muille kohderyhmään kuuluville vapaa-ajan toimintaa tai muiden järjestämää toimintaa on rahoitettu hankkeen kautta. Ohjaajien työn siirtyessä osaksi perusrahoitusta, tällaista mahdollisuutta ei samassa mittakaavassa enää ole. Vapaa-ajan toiminnan järjestäminen näyttyy kuitenkin yleisesti ottaen sekä aikuislukion ammattilaisten ja opiskelijoiden näkökulmasta merkittävänä toimintana muun muassa suomen kielen oppimisen näkökulmasta. Toivottavaa on tietysti, että esimerkiksi kokeilukehittämisen kautta luodusta toiminnasta kehittyä jotain pysyvää, ja hankekauden aikana syntyneen verkostoyhteistyön kautta ohjaajat voivat edelleen ohjata asiakkaitaan monenlaisen vapaa-ajantoiminnan piiriin. Samaan aikaan yhden toimijan aiheeseen liittyvän aktiivisuuden väheneminen asettaa painetta kaupungin perusorganisaation muille osille, kuten nuorisotyölle ja liikuntapalveluille, tarttua tähän haasteeseen tukea maahan muuttaneiden vapaa-ajan toimintaa. On myös tärkeää tukea kolmatta sektoria toiminnan järjestämisessä. Kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta olisi arvokkainta löytää myös niitä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia, joissa eri taustoista tulevat ihmiset voivat kohdata. Ohjaajien puolestaan on tärkeää jatkossa viestiä muille toimijoille asiakkaidensa tarpeista.

Lähteet:

Castaneda Anu, THL:n monikulttuurisuuden asiantuntijaryhmä MONET 2019: "13.3 Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt" s 429-439, teoksessa *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025*, Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:27 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

Oulun kaupunki 2019: Oulun pilotti - hakemus ja toimintasuunnitelma alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisemiseksi 2019-2020 https://www.ouka.fi/documents/64277/104164/Turvallinen+Oulu_hankesuunnitelma.pdf/e6f-f679e-5787-4883-9cc2-886da9cf295f

Riihijärvi Essi, Okkonen Seija 2020: *Maahanmuuttajaopiskelijoiden kouluviihtyvyys Oulun aikuislukiossa*, Opinnäytetyön raportti, Sosiaalialan tutkinto-ohjelma Oulun ammattikorkeakoulu https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/350491/Seija_Okkonen_ja_Essi_Riihijarvi.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Tenhunen Tiina 2019: "10.2.2 Seksuaaliväkivallalle altistavat riskitekijät" s 281-283, teoksessa *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025*, Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:27 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

THL 2021: Seksuaalinen häirintä -nettisivut, <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/seksuaalinen-hairinta> päivitetty 21.12.2021, luettu 29.12.2021.

UN Women 2019: *Progress of the world's women 2019-2020: Families in a changing world* <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2019/Progress-of-the-worlds-women-2019-2020-en.pdf>

Vauhkonen Teemu, Kaakinen Markus, Hoikkala Tommi 2021: *Seksuaalirikosten tekijät, tekoilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet*, VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2021:56 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>

7. Toimenpide 7: NURRI-tiimi työskentelemässä nuorten rikoksentekijöiden parissa

7.1 NURRI-tiimin työn tavoitteet, työmuodot ja työskentelymenetelmät

Kirjoittaja: Annika Niemelä, projektikoordinaattori, Turvallinen Oulu -hanke

NURRI-toimintamalli on oikeusministeriön rahoituksella toteutettu hanke, jonka toimintakausi kestää vuoden 2022 loppuun saakka. Hankkeen tarkoituksena on ollut perustaa Ouluun moniammatillinen työryhmä, jonka tavoitteena on tukea rikoksettomaan elämään moniammatillisella yhteistyöllä 12–29-vuotiaita rikoksia tekeviä nuoria. Nuorille rikoksentekijöille suunnatun toimintamallin käynnistämisen taustalla on ollut Oulun kaupungissa koettu haaste kohderyhmään kuuluvien lasten ja nuorten ympärillä työskentelevistä erillisistä toimijoista. Kun toimijat ovat olleet toisistaan erillisiä, on perheen tai nuoren itsensä vastuulle jäänyt usein verkoston koordinointi tai tiedon vaihto eri toimijoiden välillä. Nuorille on voinut käydä tilanteita, joissa kukaan toimija ei ole selvittänyt riittävän varhaisessa vaiheessa nuoren ja perheen elämäntilannetta ja järjestänyt tarvittavia tukitoimia rikollisen käyttäytymisen katkaisemiseksi. Tämän haasteen pohjalta Oulun kaupunkiin on luotu NURRI-toimintamalli, jonka kohderyhmänä ovat nuoret, joiden on epäilty syyllistyneen useisiin ja vakavampiin rikoksiin tai rikokseen, jonka lisäksi viranomaisella tai muulla toimijalla on herännyt erityinen huoli nuoren päihteiden käytöstä tai muusta uhasta, joka lisää syrjäytymisen ja rikosten jatkumisen riskiä.

Kohderyhmään kuuluu myös alle 15-vuotiaita nuoria, jotka eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, mutta heidän on katsottu tarvitsevan tilanne- ja tarvearviota ja erityisiä palveluita. Toimintamalliin osallistuminen on vapaaehtoista ja siihen ohjautuneille nuorille on sanoitettu työskentelyn alussa, että työskentely NURRI:ssa on luottamuksellista ja vapaaehtoista. Toimintamalliin mukaan lähteneet nuoret ovat sitoutuneet työskentelyyn pääasiassa hyvin.

Työryhmään koottiin toimijoita sivistys- ja kulttuuripalveluista, hyvinvointipalveluista, rikosseuraamuslaitokselta sekä poliisista. Suoraa asiakastyötä tekevään työryhmään kuuluu sosiaalityöntekijä, rikosseuraamustyöntekijä, sairaanhoitaja ja nuorisotyönohjaaja. Sosiaalityöntekijän työnkuvaan kuuluu kokonaisvastuun ottaminen asiakasprosesseista ja koordinoinnista pitäen sisällään asiakasarvioinnin, asiakassuunnitelmien tekemisen ja asiakastyön muun työryhmän kanssa. Sosiaalityöntekijä tekee 20 % työajastaan sosiaali- ja kriisipäivystykseen ja on näin ollen virkavastuullinen sosiaalityöntekijä. Rikosseuraamustyöntekijän osaamisalaa on käydä rikoskeskusteluja nuorten kanssa, tukea vanhempia neuvonnan ja ohjauksen kautta rikosprosessissa sekä huomioida myös viranomaiset ja muut toimijat, jotta rikoksilla oireilevan nuoren tukeminen mahdollistuu. Rikosseuraamustyöntekijällä on käytössään erilaisia rikosseuraamuslaitoksen toimintamalleja- ja ohjelmia, joita hänellä on mahdollisuus hyödyntää työskentelyssään nuorten kanssa. Rikosseuraamustyöntekijä tekee 50

% työaika hankkeessa ja 50 % perustyössään Rikosseuraamuslaitoksella. Hankkeen sairaanhoitajan vastuulla on nuorten terveydentilan- ja päihteidenkäytön arviointi, psykososiaalisen tuen antaminen sekä nuorten ohjaaminen tarvittaessa muihin terveydenhuollon palveluihin. Sairaanhoitaja työskentelee hankkeessa 60 % työpanoksella ja 40 % Oulun kaupungin lasten- ja nuorisopsykiatrisessa työryhmässä. Nuorisotyönohjaajan työkuvaan kuuluu nuorten ohjaus ja tukeminen vapaa-ajan toiminnoissa sekä jalkautuva nuorisotyö yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Nuorisotyöntekijän osuus hankkeessa on 60 % työajasta, 40 % työajasta on vuoden 2021 aikana toteutettu Turvallinen Oulu -hankkeessa ja on sisältänyt pääasiassa jalkautuvaa nuorisotyötä Kaasi-tiimin kanssa. Vuonna 2022 40 % osuus tulee kohdistumaan Ankkuritoimintaan, joka on käynnistymässä Oulun kaupungissa. Ankkuritoiminnasta tullaan kertomaan lisää myöhemmin.

Projektinjohtajana on toiminut Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluista Turvallinen Oulu -hankkeen projektinjohtaja Kati Kettukivi, jonka vastuulla on ollut hankkeen kokonaiskoordinointi, hallinto, talous ja raportointi. Operatiivisena johtajana hankkeessa on lokakuuhun 2021 saakka toiminut Oulun kaupungin sosiaalipäivystyksen esimies Marja Salonen. Toimintamallissa ohjaavana tahona vahvasti mukana on Oulun poliisi, josta työryhmään kuuluvat poliisilaitoksella työskentelevä sosiaali- ja kriisipäivystyksen vastaava ohjaaja sekä rikosylikonstaapeli. Suurin osa hankkeeseen ohjautuneista nuorista on ohjautunut juuri työryhmän sisäisenä ohjauksena poliisin kautta.

Hankkeen alussa NURRI:n työntekijät tekivät markkinointiin ja verkostoitumiseen liittyvää työtä esittelemällä toimintamallia mahdollisille verkostoille ja ohjaaville tahoille. Lisäksi 5.2.2021 järjestettiin Näkökulmia nuorisorikollisuuteen Oulussa -etäseminaaripäivä, jossa puheenvuoroja kuultiin Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden sekä hyvinvointipalveluiden toimijoita sekä esiteltiin NURRI-toimintamallia. Toimivan verkostoyhteistyön ansiota toimintamalliin ohjautui hyvin asiakkaita heti hankekauden alussa ja asiakastyö päästiin aloittamaan vuoden 2020 lopussa. Nuoria on ohjautunut hankkeeseen pääasiassa

viranomaisyhteistyönä ensisijaisesti poliisin, rikosseuraamuslaitoksen ja lastensuojelun kautta.

Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on tukea nuoria sekä heidän perheitään, jotta nuorten rikosten tekeminen ja muu oireilu saadaan loppumaan. NURRI-hanke on toiminut tukitoimena lastensuojelun ja sosiaalipalveluiden sosiaalityön rinnalla, ja nämä ovatkin osoittautuneet keskeisimmiksi yhteistyökumppaneiksi hankkeen aikana. Hankkeen työntekijöillä on mahdollista tukea nuorta tiiviisti tapaamalla viikoittain, tai nuoren tarpeiden mukaan, ohjaamalla ja neuvomalla moniammatillisesti. Työntekijät ovat tehneet asiakastyötä nuorten kanssa joko yksin tai työpareina riippuen nuoren tilanteesta ja arvioidusta tuen tarpeesta.

Asiakkuuden alussa nuoren ja perheen tai muun lähiverkoston kanssa on tehty BAROfi-alkukartoitusta, jolla on pyritty saamaan kokonaiskuvaa nuoren elämäntilanteesta ja jo olemassa olevista tukimuodoista. Alkukartoituksen pohjalta nuorelle on valittu yhteistyössä nuoren kanssa häntä eniten palvelevat työmuodot. Kaikki hankkeen työntekijät on koulutettu käyttämään BAROfi © -menetelmää. Arviointimenetelmä on strukturoitu työprosessi ja -väline, joka soveltuu esimerkiksi rikosoirehdintaan ja käyttäytymisen muutokseen liittyvien huolien selventämiseen sekä nuoren tuen tarpeiden ja tarvittavien palveluiden arviointeihin. Kartoittamalla systemaattisesti nuoren kehityshistoriaa ja toimintakykyä perheessä, koulussa ja vapaa-ajalla sekä huomioimalla nuoren ajankohtaiset sekä aiemmat psyykkiset oireet, voidaan arvioida luotettavasti millaiset interventiot palvelevat parhaiten nuorta sekä vähentävät rikosten uusimisriskiä. (Baro, www.ebaro.fi)

Nuorten kanssa on hyödynnetty erilaisia rikossettomuutta tukevia keskustelullisia työskentelymuotoja sekä toiminnallisia menetelmiä jokaisen nuoren omia mielenkiinnonkohteita kuunnellen. Työskentely on voinut olla esimerkiksi rikosseuraamuslaitoksen muutosmotivaatiota vahvistavia ohjelmia, kuten Viisi keskustelua muutoksesta -ohjelman läpikäyntiä tai väkivaltakeskustelija. Viisi keskustelua muutoksesta -ohjelma on strukturoitu motivoivan keskustelun menetelmän

pohjalta luotu keskustelutarja. Ohjelman tavoitteena on muutokseen viittaavien lausumien edistäminen ja vahvistaminen sekä muutokseen sitoutuminen. Motivaation luomiseksi käytetään neljää periaatetta, joita ovat vastakohtien voimistaminen, vastarinnan käsittely, asiakkaan uskon herättäminen ja vahvistaminen omaan kykyyn muutoksen toteuttamisessa ja empatian osoittaminen. (Rikosseuraamuslaitos, www.rikosseuraamuslaitos.fi)

Suurin osa tapaamisista on ollut psykoedukaatiivisia keskusteluita yksilöllisin tavoittein, esimerkiksi nuoren tukemista päihitteettömyyteen tai vanhempien tukemista vaikeissa perhetilanteissa. Rikoserityisyys huomioiden kaikki NURRI:n työntekijät ovat saaneet luvan käyttää Rikosseuraamuslaitoksen nuorisorangastuksessa käytettävää Ohjenuora-käsikirjaa työnsä tukena. Ohjenuora-käsikirjan rikoskeskustelujen vähimmäistavoitteena on rikoskeskustelun teemojen tiedollinen käsittely. Rikoskeskusteluissa on hyvä pyrkiä myös käsiteltävien asioiden tunnepuolen tiedostamiseen, kokemiseen ja soveltamiseen asiakkaan valmiuksista riippuen. Keskusteluita voi laajentaa ja syventää työntekijän arvion ja asiakkaan tarpeen mukaisesti. Tällöin asiakkaan oppiminen on syvällisempää ja muutos todennäköisempää. (Kriminaalihuoltolaitos 2005, 81.) Vapaa-ajanohjauksella on ollut suuri rooli nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi mielekkään tekemisen löytymisen kautta. NURRI-hankkeessa vapaa-ajanohjausta on toteutettu nuoren omia mielenkiinnonkohteita kuunnellen. Useat nuoret ovat osoittaneet kiinnostustaan liikuntaa ja musiikkia kohtaan ja näitä vapaa-ajanviettomuotoja he ovat päässeet kokeilemaan tai uudelleen aktivoimaan suunnitellusti työntekijän tukemana. NURRI:n nuorisotyönohjaaja tekee myös säännöllisesti yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja jalkautuu viikoittain kaduille kohtaamaan nuoria heidän omiin vapaa-ajanviettopaikkoihinsa Oulun keskustan alueelle.

NURRI:n henkilökunta on koulutettu ART-ryhmänohjaajiksi ja myös tätä työskentelymuotoa on hyödynnetty rikoksilla oireilevien nuorten kanssa työskennellessä. Tähän mennessä ART-ryhmää on pidetty yhteistyössä yhden oululaisen

yläkoulun kanssa ja tällä hetkellä 12/21 käynnissä on toinen ART-ryhmä. Jatkossa tarkoituksena on käynnistää ryhmiä myös muihin toimintaympäristöihin. AGGRESSION REPLACEMENT TRAINING® (ART) menetelmän avulla voidaan opettaa epäsosiaalisesti käyttäytyville nuorille valmiuksia rakentavaan vuorovaikutukseen. ART-menetelmä tähtää strukturoitujen toiminnallisten harjoitusten kautta vahvistamaan sosiaalisesti hyväksytyä käyttäytymistä. Tavoitteena on, että nuori oppii itsehillintää, sosiaalisia taitoja ja kehittyä moraalisessa ajattelussa. Harjoitteita ART-menetelmässä on kolmella tasolla, vihanhallintaa tunnetasolla, sosiaalisia taitoja käyttäytymisen tasolla ja moraalista perustelua arvojen ja ajattelun tasolla. (Suomen ART ry, www.suomenart.com) Turvallinen Oulu-hankkeen kautta koulutettiin NURRI:n henkilöstön lisäksi myös muita toimijoita: oppilashuollon edustaja ja lastensuojelun jälkihuollon työntekijöitä. Lisäksi Oulun kaupungilla on ennestään koulutettuja ART-osaajia. Tavoitteena oli, että NURRI ja tuleva Ankkuri voisivat ohjata ryhmiä yhteistyössä keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Nuorten yksilötyön lisäksi NURRI on tarjonnut tukea myös nuorten perheille. Hankkeen aikana on tullut esille selkeä tarve koko perheiden mukaan ottamiselle työskentelyyn. Koska yhden perheenjäsenen oireilulla on usein vaikutus koko perheeseen, ovat vanhemmat voineet haluta tukea oireilevan nuoren kasvatukseen tai omaan jaksamiseen hankalassa perhetilanteessa. Vanhemmuuden tukemisen lisäksi perheille on tarjottu psykoedukaatiota rikosprosesseihin liittyvissä asioissa.

7.2 NURRI-tiimin toiminnan vaikuttavuudesta

*Kirjoittaja: Minna Viinikka, projektitutkija,
Turvallinen Oulu -hanke*

Koska NURRI:n osahanke käynnistyi myöhemmin kuin muiden Turvallinen Oulu -hankkeen osioiden toiminta ja tiimin toiminta jatkuu vuoden 2022 loppuun asti, on tämä raportin osio pikemminkin puolivälin katsaus, kuin lopullinen arvio toiminnan

vaikuttavuudesta. NURRI on mukana Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin arviointitutkimuksessa nuorten rikostentorjuntahankkeista. Tämän tutkimuksen ja tekeillä olevan opinnäytetyön myötä NURRIN toiminnan vaikuttavuutta voidaan arvioida täysin eri mitta-kaavassa kuin tässä Turvallinen Oulu -hankkeen loppuraportissa. Tässä vaiheessa toimintaa voidaan arvioida pääasiassa alla esitettyjen lukujen, sidosryhmäkyselyn sekä työntekijöiden kokemusten ja kertoman pohjalta. NURRIN työntekijöiden näkemyksiä toiminnasta kerättiin sekä anonyymisti kyselylomakkeella että yhdessä keskustellen. Keskustelu kirjattiin ylös.

Turvallinen Oulu -hankkeen päätavoitteena on ollut ehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa. Tähän viitataan voisi kysyä kuinka nuorten rikosentekijöiden kuntoutus ja uusintarikollisuuden ennaltaehkäisy liittyy seksuaalirikosten ehkäisyyn, jos kyseessä ei ole nimenomaan seksuaalirikokseen syyllistyneen kuntoutus. Seksuaalirikosten tekijöitä, tekotilanteita ja ennaltaehkäisyä kartoittavassa tutkimuksessa todetaan, että seksuaaliseen väkivaltaan syyllistyville nuorilla ja nuorilla aikuisilla esiintyy selviytyksen tulosten ja aiemman tutkimuksen perusteella usein myös muun tyyppistä antisosiaalista

käyttäytymistä ja rikoksia. Antisosiaalinen käyttäytymisen ja rikosaktiivisuuden kerrotaan olevan merkittäviä seksuaalirikoksia ennustavia tekijöitä. (Vauhkonen et al. 2021, 119.) Selvityksessä todetaan että: *”Nuorten rikostorjuntainterventioilla, kuten Ankkuritoiminnalla voi olla myös seksuaalirikoksia ennalta ehkäisevää vaikutusta, kun nuoren mahdollinen rikoskierre saadaan katkaistua.”* (Vauhkonen et al. 2021,119.)

NURRIN asiakkaista osa on myös haavoittuvassa asemassa seksuaaliväkivallan uhriksi joutumiseen nähden. Esimerkiksi kouluterveyskyselyn tulosten mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on enemmän kokemuksia väkivallasta kuin muilla samanikäisillä, erityisesti myös seksuaaliseen ehdotteluun ja häirintään sekä seksuaaliseen väkivaltaan liittyen (Pösö et al. 2019, 441). Rikollinen käyttäytyminen on myös yksi seksuaaliväkivallan uhriksi joutumisen riskiä lisäävä tekijä (Tenhunen 2019, 282). Näihin tutkimuksesta nouseviin näkökulmiin pohjautuen nuorten rikosentekijöiden kuntoutusta voidaan pitää perusteltuna valintana osaksi Turvallinen Oulu -hanketta myös seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

NURRI-tiimin yksilötyö nuorten kanssa

Joulukuun 2021 loppuun mennessä NURRIssa on kirjattu alkaneeksi yhteensä 53 yksilöasiakasprosessia. Koska toimintaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista, voi siitä myös kieltäytyä. Sellaisia nuoria, joille toimintaa on ehdotettu, mutta he ovat siitä kieltäytyneet, on ollut toiminnan aikana 25. Käyntikertoja yksilötyössä on ollut 416, keskimäärin yksi nuori on käynyt NURRI:n toiminnassa 8 kertaa, mutta käytännössä käyntien määrä vaihtelee asiakkaan tarpeiden mukaan. Toimintaan osallistuneista suurin osa on ollut nuoria miehiä (46). Naisia toimintaan on ohjautunut vuoden aikana 7. Raportin kirjoitushetkellä suurin osa nuorista on ohjautunut toimintaan joko poliisiin (39 %) tai Rikosseuraamuslaitoksen (29 %) kautta. Lastensuojelun kautta toimintaan on ohjautunut 18 % osallistujista ja yksittäisiä nuoria on löytänyt toiminnan pariin myös muun sosiaalityön, mielen-terveyspalveluiden ja läheisten kautta tai oma-aloitteisesti. Pääasiallisesti toimintaan ohjautuneet nuoret ovat syyllistyneet väkivaltarikoksiin (20). Seuraavaksi yleisimmät syyt ovat huumaus-ainerikollisuus (8), omaisuusrikollisuus (5) ja rattijuopumus (4). Yksittäisiä ohjautumisia on myös oman huolen sekä seksuaalirikoksen vuoksi. Nuorin asiakas on ollut 12-vuotias ja vanhin 26-vuotias. Suurin osa asiakkaista on ollut alle 18-vuotiaita nuoria, joilla on lastensuojeluasiakkuus.

Kirjallisen palautteen kerääminen toiminnan yksilöasiakkailta ei ole ollut helppoa tai luontevaa, asiakkaiden elämäntilanteen vuoksi. Työntekijät ovat kuitenkin saaneet toiminnasta suullista palautetta, ja kuten NURRI:n työntekijä asian ilmaisi ”paikalle tuleminen on iso sanaton palaute”. Toiminnan ollessa vapaaehtoista ja asiakkaiden elämäntilanteen huomioiden, asiakkuuden jatkumista voidaankin pitää hyvänä merkinä siitä, että nuoret kokevat toiminnan mielekkäänä ja he saavat siitä itselleen jotain. Työntekijöiden kertoman mukaan nuoret ovat myös toivoneet erilaisissa ammattilaisten kohtaamisissa pysyvyyttä ja luottamusta ja ovat pitäneet NURRI:n työmuotoa juuri näitä sisältävinä. Nuoret ovat myös kommentoineet toimintaa seuraavasti:

”NURRIssa saa puhua, eikä saa vain mäkätystä osakseen.”

”Tämä on ollut ihan jees työskentelyä.”

Työntekijöiden kertoman mukaan osa vanhemmista on saattanut ihmetellä toimintaa aluksi, mutta ymmärtäessään mistä toiminnassa on kyse, he ovat halunneet tehdä yhteistyötä. Vanhemmilta on tullut työntekijöiden mukaan toiminnasta hyvää palautetta, ja he ovat arvostaneet NURRI:n toiminnassa myös sitä, että he saavat tietoa rikosprosessista ja avun ja tiedon lisääntyessä myös heidän huolensa on helpottanut. Vanhemmat ovat kommentoineet toimintaa työntekijöille muun muassa seuraavasti:

”NURRI on hyvä, koska poika saa puhua omista arvoistaan.”

”Kaikilla vanhemmilla pitäisi olla tällainen tuki, mitä NURRIsta saa.”

Myös sosiaalityöntekijöiltä kerätyssä palautteessa yksilötyöskentelyä on kuvattu positiivisessa valossa. Sosiaalityöntekijöitä pyydettiin arvioimaan ovatko he havainneet asiakasperheissä muutoksia NURRI-työskentelyn käynnistyttyä. Vastaajat kuvasivat nuorissa tapahtuneen asennemuutoksia ja kertoivat toiminnan käynnistäneen myös muutoksia palveluihin kiinnittymisessä, suhteessa päihteisiin ja suhteessa rikolliseen elämään.

”Nuoren oma toiminta, pohdinta rikokseen liittyen lähtenyt hyvin käyntiin. Vanhemmat saaneet lisätietoa prosessista.”

”kiinnittyminen palveluun tuonut paremmin esiin haasteet, tuen tarpeet”

”kielteisempi suhtautuminen päihteisiin ja rikolliseen toimintaan”

”Nuoren tilanne on rauhoittunut. Nurri-työskentelyn jälkeen nuoresta ei ole saapunut lainkaan lastensuojeluilmoituksia.”

Sosiaalityöntekijöiden antamassa vapaassa palautteessa NURRI:n toiminta koettiin tärkeäksi.

“Todella tärkeä ja tarpeellinen työmuoto näille nuorille.”

“Ehdottoman hyödyllinen tuki sellaisille nuorille, jotka eivät koe hyötyvänsä lastensuojelun avohuolion tukitoimista, kuten perhetyöstä”

Toiminta työntekijöiden näkökulmasta

Työntekijöiden mielestä positiivista työskentelymuodossa on se, että asiakkuuteen pystytään tarttumaan nopeasti ja työskentely voi olla intensiivistä ja pitkäaikaista. Yhteyksien yhteistyökumppaneihin, kuten lastensuojeluun ja poliisiin kerrottiin vähentäneen byrokratiaa. Vapaaehtoisuus näyttäytyy työntekijöille osallistumisen kannustimena, heidän mukaansa nuoret tulevat mieluummin paikalle, kun heillä on myös mahdollisuus lopettaa milloin vain. Päättynyt asiakkuus on mahdollista myös avata myös uudestaan helposti. Eri työskentelymuodot toimivat työntekijöiden mukaan houkuttamina ja vakavampi juttelu voi tulla tämän muun toiminnan sivussa. Työntekijöiden mukaan pelkkä keskusteluapu ei välttämättä sitouttaisi kaikkia nuoria toimintaan. Moniammatillisessa tiimissä vahvuudeksi mainittiin muun muassa se, että tiimin jäsenten työaika jakautuu tiimissä tehtävään työhön sekä työhön heidän perusorganisaatiossaan. Esimerkiksi nuorisotyöntekijä voi jalkautuvaa nuorisotyötä toteuttaessaan tavata entisiä, nykyisiä ja tulevia asiakkaita siellä missä he viettävät jo aikaansa ja täten hän voi olla jo ennalta tuttu asiakkaille, kun he tulevat mukaan toimintaan. Samalla hän voi myös seurata nuorten toimintaa heidän vapaa-ajallaan. Samoin sosiaalipäivystyksessä toimiva sosiaalityöntekijä saa heti kiinni asiakkaista, mikäli nuori jostain tilanteesta johtuen ohjautuu sosiaalipäivystykseen.

Tärkeäksi osaksi toimintaa keskusteluissa mainittiin rikosprosessin vaiheiden ja tilanteen selvittely nuorelle. Usein nuorilla ei ole tietoa rikosprosessista tai siitä mitä siihen joutuminen tarkoittaa heille nyt ja tulevaisuudessa. Nuoret eivät siis ymmärrä, että heille on tulossa tuomio tai että seuraavasta rikoksesta voi tulla vielä kovempi

tuomio. Työntekijöiden mielestä he pääsevät vaikuttamaan nuorten elämään hyvässä vaiheessa ja heidän kuvauksensa mukaan positiivisia muutoksia ja positiivista elämänasennetta on ollut näkyvillä toimintaan osallistuneiden nuorten elämässä. Työntekijät kertoivat, että myös “repsahduksista” keskustellaan, mikä on hyvä toiminnalle asetettujen tavoitteiden näkökulmasta. Positiiviseksi puoleksi mainittiin myös se, että NURRI:ssa saa kokeilla ja ehdottaa nuorille erilaista toimintaa, jotta toimivat toiminnan muodot löytyisivät. Samalla NURRI on myös erilaisten yhteistyökumppaneiden välinen kokeilu, jonka mahdollisuudet ovat arvokkaita uuden kehittämiseksi ja löytämiselle.

Haasteina toiminnalle työntekijät mainitsivat vankilasta vapautuneiden sitoutuneisuuden toimintaan. Vankilassa ollessaan nuori on voinut ajatella, että haluaa tukea, mutta mikäli hän pääsee koevapauteen, muu toiminta voi viedä mukanaan ja nuoret eivät ole olleet niin sitoutuneita toimintaan. Positiivisten puolten lisäksi moniammatillisuuteen kerrottiin liittyvän myös haasteita. Kaikilla työntekijöillä ei ole pääsyä kaikkiin järjestelmiin, koska he tulevat eri organisaatioista. Taustaorganisaatiot ovat myös luonteeltaan hyvin erilaisia. Työ käynnistyi juuri kun korona-aika alkoi, mikä vaikeutti myös työryhmän yhteen hitsautumista. Samaan aikaan esimerkiksi taustaorganisaatioiden koronaohjeet olivat toisistaan poikkeavia, toisaalla kiellettiin kaikenlaiset kohtaamiset, kun toisaalla työ jatkui lähes normaaliin tapaan. Koska kaikki tekevät töitä, erilaisin prosentein, myös taustaorganisaatioonsa, yhteisen ajan aikatauluttaminen on myös ollut haaste. Samoin kuin se, että työskentelyajat ovat erilaiset, esimerkiksi nuorisotyöntekijän työ on iltapainotteista ja tapahtuu tiimin tilan ulkopuolella, koska työskentely tapahtuu nuorten vapaa-ajalla ja se ei saa vaikuttaa nuorten koulunkäyntiin. Näissä haasteissa apuna ovat kuitenkin olleet viikkokokoukset sekä keskustelut intranetissä, jolloin tieto on voitu siirtää eteenpäin. Työntekijöiden mukaan toiminta saatiin kuitenkin hyvin käyntiin ja koronasta huolimatta asiakkaita on ollut hyvin. Koronan ei katsottu vaikuttaneen asiakasmääriin.

Työntekijöiltä pyydettiin keskustelussa ja anonyymissa kyselyssä myös tietoa sidosryhmiltä tuleista palautteista. Sekä keskustelun että kyselyn mukaan palaute toiminnasta on ollut työntekijöiden mukaan positiivista. Myöskään kaikille Turvallinen Oulu -hankkeen sidosryhmille lähetetyssä anonyymissa kyselyssä NURRIn toiminnasta ei tullut (negatiivista) palautetta tai kehitysehdotuksia, mutta kyselyyn ei myöskään tullut runsaasti vastauksia NURRIn kanssa yhteistyötä tehneiltä (17 vastausta). Huomioitavaa on, että vaikka NURRIn toiminnasta ei ole viestitty runsaasti julkisuudessa, sinne ohjautuu kuitenkin hyvin asiakkaita, erityisesti keskeisiltä sidosryhmiltä, kuten yllä on esitetty. Tätä voidaan pitää myös merkinä siitä, että toiminta on hyödyllistä ja onnistunutta sidosryhmien näkökulmasta. Työntekijät kertoivat, että sidosryhmät ovat kommentoineet toiminnan olevan hyvää, koska NURRI on pystynyt sitouttamaan hankalassa elämäntilanteessa olevia toimintaan. Tätä ajatusta tukevat myös sosiaalityöntekijöiltä saadut palautteet. Samoin työntekijöiden kanssa käydyssä keskustelussa mainittiin vankiloista tullut positiivinen palaute. Vangit eivät pääse valvottuun koevapauteen, mikäli heillä ei ole jotain tekemistä vankilan ulkopuolella ja NURRIn tarjoama toiminta on ollut yksi vaihtoehto tällaiseksi tekemiseksi.

Moniammatillinen työ nuorten rikosten tekijöiden parissa jatkuu Oulussa

Kirjoittajat: Minna Viinikka ja Kati Kettukivi

Krimon tilastoihin ja kyselyihin perustuvan seurannan tuloksia odotellessa NURRIn toiminnan voi katsoa käynnistyneen hyvin. Toiminnan käynnistymiseen liittyvät haasteet ovat pikemminkin organisaatioihin kuin asiakkaiden kohtaamiseen ja tavoittamiseen liittyviä ja varsin yleisiä moniammatillisissa työskentelymuodoissa. Asiakkaiden määrä ja sitoutuneisuus sekä se, että sidosryhmät ohjaavat asiakkaita toimintaan viestii toiminnan merkityksellisyydestä. Se, että työmuodolla voidaan luoda pysyviä, luottamusta rakentavia asiakassuhteita monenlaisia, usein vaihtuvia, viranomaisia ja ammattilaisia kohtaavien nuorten elämään, voi olla ratkaisevaa sekä työn

onnistumisen että nuorten sitoutumisen näkökulmasta.

NURRIn toiminta tulee jatkumaan vuoden 2022 loppuun asti ja samaan aikaan Oulussa on käynnistymässä myös Ankkuritoiminta, joka tulee jatkamaan NURRIn aloittamaa työtä Oulussa. Ankkurikäsikirjan mukaan ankkuritoiminnan tarkoituksena on varhaisen vaiheen nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja rikosten ennalta ehkäiseminen ja toimintaa toteutetaan moniammatillisessa ankkuritiimissä. Moniammatillisessa tiimissä on mukana asiantuntijoita poliisista, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimesta, mutta Ankkuritiimin kokoonpano voi vaihdella tapauskohtaisesti. Nuori ja hänen huoltajansa pyritään Ankkuritoiminnassa tapaamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, tarkoituksenmukaisen tuen ja oikeanlaisen avun löytymiseksi. (Ankkuritoiminta, www.ankkuritoiminta.fi.) Keskustelua Ankkuritoiminnan käynnistämisestä Oulussa on käyty vuosia, ja NURRIn rahoitusanomuksessa kuvattiin, että hankeaikana selvitetään, olisiko Ankkuritoiminnalle Oulussa tarvetta ja olisiko sitä mahdollista käynnistää. Koska tavoitteena oli jo NURRIn rahoituksen hakuvaiheessa selvittää Ankkuritoiminnan käynnistämisen mahdollisuutta, NURRIn henkilöstörakenne suunniteltiin samanlaiseksi kuin perinteisesti Ankkurissa. NURRIn hankekauden käynnistyttyä Oulun poliisin ja Oulun kaupungin ylimmän johdon kautta tuli myös pyyntö selvittää Ankkurin käynnistämisen mahdollisuuksia. Lisäksi keväällä 2021 Oulun kaupunginvaltuutettu Lauri Nikula esitti, että Ouluun tulisi perustaa Ankkuri. NURRI-hankkeen alkupe räinäinen tavoite, ylimmän johdon kautta tullut toive ja poliittinen ohjaus yhdistyivät vuonna 2021. Tämän jälkeen hyvinvointilautakunta sekä sivistys- ja kulttuurilautakunta suhtautuivat myönteisesti esitykseen Ankkuritoiminnan käynnistymisestä vuoden 2022 alusta Oulussa.

Koska NURRIn toiminnalle syntyy jatkoa Ankkuritoiminnan muodossa Oulussa jo hyvissä ajoin ennen kuin hankekausi tulee tämän toiminnan osalta päätökseensä, on selvää, että toiminnalla on nähty olevan arvoa, sillä sektorilla, jossa Nurri toimii.

Lähteet

AGGRESSION REPLACEMENT TRAINING ® (ART), Suomen ART ry:n nettisivut, luettu 27.12.2021. www.suomenart.com

Ankkuritoiminta, Ankkuritoiminnan nettisivut, luettu 17.12. www.ankkuritoiminta.fi

BAROfi © -menetelmä, BAROfi © -menetelmän nettisivut, luettu 30.12. www.ebaro.fi

Kriminaalihuoltolaitos 2005: *Ohjenuora: nuorisorangaistuksen sisältökäsikirja*. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005. Kriminaalihuoltolaitos, rikosseuraamusvirasto, Helsinki

Pösö Tarja, Lönnqvist Tove, Petrelius Päivi, Salminen Matti, Väkeväinen Niina 2019: "13.4 Lapset kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa" sivut 440 -448, teoksessa *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*, Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

Tenhunen Tiina 2019: "10.2.2 Seksuaaliväkivallalle altistavat riskitekijät" s 281–283, teoksessa *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*, Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

Viisi keskustelua muutoksesta – ohjelma, Rikosseuraamuslaitos, luettu 27.12.2021. [www.rikosseuraamuslaitos.fi](http://www rikosseuraamuslaitos.fi)

Vauhkonen Teemu, Kaakinen Markus, Hoikkala Tommi 2021: *Seksuallirikosten tekijät, tekoilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet*, VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2021:56 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>

8. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden tilanne tilastojen valossa Oulussa hankekauden päättyessä

*Kirjoittaja: Minna Viinikka, projektitutkija,
Turvallinen Oulu -hanke*

8.1 Poliisille ilmoitetut seksuaalirikokset Oulussa

Turvallinen Oulu -hankkeessa on seurattu poliisin tilastoja erityisesti lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista. Näitä tilastoja tarkastellessa on syytä muistaa, että pidemmän aikavälin tarkastelussa poliisin tietoon tullut seksuaaliväkivalta on lisääntynyt. Tämän kehityksen taustasyynä ei ole pidetty väkivallan lisääntymistä vaan ilmoituskyvyn madaltumista (THL, Seksuaaliväkivalta). Seksuaalirikoksista vain murto-osa, jäävuoren huippu, tulee poliisin tietoon. Tämän vuoksi poliisin ilmoittamia lukuja on syytä verrata myös uhritutkimuksiin, sekä lasten tapauksessa Kouluterveyskyselyn tuloksiin, koska yksittäisen lähteen seuraaminen ei kerro koko kuvaa tilanteesta.

Poliisin tilastoissa voi olla myös suurta vaihtelua sattumasta johtuen. Joskus yksikin ilmoitus, esimerkiksi vanhemmalta, voi johtaa siihen, että paljastuu tapausten vyyhti, joka näyttäytyy tilastoissa piikkiä. Poliisin tilastot eivät ole myöskään aukoton väline reaaliaikaiseen seurantaan. Ilmoitusta tapahtuneesta rikoksesta ei välttämättä päästä kirjaamaan heti sen tapahtumahetkellä, joskus uhri saattaa ilmoittaa tapahtuneesta rikoksesta vasta vuosien päästä rikoksen tapahtumahetkestä.

Poliisiin tilastoistaan tekemien johtopäätösten mukaan vuodet 2018–2019 näkyvät tilastollisesti suurempina määrinä liki kautta linjan, jonka jälkeen ne ovat palanneet ns. normaalimmalle vaihteluvälille. Poliisin mukaan tilastoja tarkastellessa on huomioitavaa korona-ajan mahdolliset vaikutukset seksuaalirikostilastoissa. Sen osalta on varauduttava siihen, että koronasulun vaikutukset voivat näkyä pidemmälläkin viiveellä tilastoissa, sillä rikokset tulevat poliisin tietoon pikkuhiljaa sen jälkeen, kun elämänmeno avautuu yhteiskunnassa. (Sähköpostikeskustelu Oulun poliisilaitoksen edustajan kanssa.)

Verkossa tapahtuvan seksuaalirikollisuuden osalta tulee huomioida sen rajat ylittävä luonne, jota poliisin tilastot eivät välttämättä tavoita. Verkossa tapahtuvassa hyväksikäytössä rikoksen tekijän ja uhrin ei tarvitse asua samassa kaupungissa, eikä edes samassa maassa. Mikäli rikos kirjataan tekijän paikkakunnan mukaan, oululaiset uhrin eivät näy alla olevissa tilastoissa, vaikka tekijä olisi esimerkiksi naapurikunnasta Muhokselta tai Helsingistä. Samoin kaikissa Ouluun kirjatuihin tapauksissa teon uhrin ei välttämättä ole oululaisia. Uhreihin ja tekijöihin liittyvät tilastotiedot löytyvät poliisin nettisivuilta.

Alla on taulukko, johon on nostettu lukuja Oulussa poliisille ilmoitetuista seksuaalirikoksista vuosina 2016–2021.

OULU, ILMOITETTUJA RIKOKSIA KPL	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2021 +/-	2020/ 2021 +/- %
SEKSUAALIRIKOKSET YHTEENSÄ	110	133	157	187	184	239	55	29,89 %
LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ YHTEENSÄ	39	61	67	84	70	88	18	25,71 %
RAISKAUS, PAKOTTAMINEN SUKUPUOLIIHTEYTEEN YHTEENSÄ	35	46	58	59	77	105	28	36,36 %
MUUT SEKSUAALIRIKOKSET YHTEENSÄ ²	36	26	32	44	37	46	9	24,32 %

Taulukko 1: Poliisin tietoon tulleita seksuaaliväkivaltarikoksia Oulussa vuosina 2016–2021

Lähde: Poliisin tietoon tulleet rikokset rikosryhmittäin ja -nimikkeittäin poliisilaitoksittain Tilaston ajanjakso ilmoituspäivän mukaan. Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat 12.1.2022 02:32:01

Taulukosta on nähtävissä, että seksuaalirikosten osalta poliisin saamien ilmoitusten määrä on kasvussa. Alla on taulukko koskien koko maassa poliisille ilmoitettuja seksuaalirikoksia rikosnimikkeittäin.

KOKO MAA ILMOITETTU RIKOKSIA KPL	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2020/ 2021 +/-	2020/ 2021 +/- %
SEKSUAALIRIKOKSET YHTEENSÄ	3 338	3 331	3 856	4 466	4 472	5 361	889	19,88 %
LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ YHTEENSÄ	1 245	1 188	1 410	1 862	1 804	2 089	285	15,80 %
RAISKAUS, PAKOTTAMINEN SUKUPUOLIIHTEYTEEN YHTEENSÄ	1 167	1 262	1 400	1 476	1 464	1 831	367	25,07 %
MUUT SEKSUAALIRIKOKSET YHTEENSÄ ³	926	881	1 046	1 128	1 204	1 441	237	19,68 %

Taulukko 2 Poliisin tietoon tulleita seksuaaliväkivaltarikoksia koko Suomi vuosina 2016–2021

² Sisältää myös lapsiin ja nuoriin kohdistuneita tekoja, kuten Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, Lapsen seksuaalisiin tarkoituksiin houkutteleva yritys, Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys nuorelta

³ Sisältää myös lapsiin ja nuoriin kohdistuneita tekoja, kuten Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, Lapsen seksuaalisiin tarkoituksiin houkutteleva yritys, Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys nuorelta

Lähde: Poliisin tietoon tulleet rikokset rikosryhmittäin ja -nimikkeittäin poliisilaitoksittain Tilaston ajanjakso ilmoituspäivän mukaan. Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat 12.1.2022 02:32:01

Myös koko Suomen osalta ilmoitettujen seksuaalirikosten määrä näyttää olevan nousussa. Vuosia 2020 ja 2021 vertailtaessa Oulun tilastoissa ilmoitusten määrien nousu on ollut suurempaa, kuin koko Suomea koskevissa tilastoissa. Tässä vertailussa on huomioitava, että vertailu-aika on lyhyt, yksi vuosi, joten siitä ei voi vetää suuria johtopäätöksiä. Ilmoitusten määrien nousu ei ole myöskään käsiteltävissä yksiselitteisesti huonoksi tai hyväksi asiaksi, mitä käsitellään lisää hieman myöhemmin.

8.2 Kouluterveyskysely tuo esille oululaisten lasten ja nuorten seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän kokemukset

Seksuaalirikokset ja seksuaalinen häirintä ovat suurissa määrin piilorikollisuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että suuri osa rikoksista jää ilmoittamatta poliisille, ja pelkästään poliisin tilastojen tarkastelu ei kerro kokonaiskuvaa näiden rikosten osalta. Seksuaalirikoksia ja seksuaalisen häirinnän yleisyyttä tarkastellessa tärkeitä ovatkin uhritutkimukset sekä muut kyselyt, joissa kartoitetaan väestötasolla ihmisten kokemuksia. Lasten osalta joka toinen vuosi julkaistava Kouluterveyskysely seksuaaliväkivaltaa ja seksuaalista häirintää sekä avunsaantia koskevine indikaattoreineen on hyvä väline kokemusten määrien tarkasteluun sekä paikallisella että kansallisella tasolla. Tuloksia tarkastellessa on syytä huomioda seksuaalisen häirinnän ja -väkivallan sukupuolittuneisuus. Tyttöjen ja poikien kokemusten määrät lähtevät erottumaan toisistaan jyrkästi mitä vanhemmaksi lapset kasvavat (ja kuten myöhemmässä luvussa käy ilmi, nuorten, myös alaikäisten, miesten osuus seksuaalirikosten tekijöissä on huomattava). Samalla on huomattava,

että poikien, myös anonyymissa kyselyssä, ilmoittamiin kokemusmääriin voi vaikuttaa koke-muksiin liittyvä erityinen häpeä. Tyttöjen (ja muidenkin nuorten) osalta on huomioitava väkivallan normalisoituminen osaksi heidän arkeaan, jolloin tekoja ei välttämättä osata nimetä esimerkiksi häirinnäksi, sekä myös muut tekojen nimeä-miseen ja tunnistamiseen liittyvät vaikeudet, joihin tosin Kouluterveyskyselyn kysymyksenasettelulla voidaan ja on voitu vaikuttaa.

Kouluterveyskyselyn julkisissa kuntakohtaisissa tuloksissa ei myöskään erotella sukupuolivähem-mistöihin kuulujen lasten ja nuorten tuloksia. Ai-empien kyselyiden koko maan tulokset näiltä osin kuitenkin kertovat, että sukupuolivähemmistöi-hin, kuten myös seksuaalivähemmistöihin kuulu-vat lapset ja nuoret ovat suuremmissa riskissä kokea seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua sekä seksuaaliväkivaltaa, kuin cissukupuoliset⁴ sekä heterot lapset ja nuoret (Kouluterveyskysely 2019).

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan oululaisista 4.-5.-luokkalaisista tytöistä 9,4 % oli kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestit-telyä tai kuvamateriaalin näyttämistä viimeisen vuoden aikana. Samanikäisistä oululaisista po-jista näitä kokemuksia oli 6,8 prosentilla. Nämä lapset kertoivat siis kokeneensa edellisen vuoden aikana häiritsevää tai pelottavalta tuntuvaan kehon kommentointia tai ehdottelua ja/tai seksuaalises-ti häiritsevää viestittelyä tai videoiden tai kuvien näyttämistä. Tämä tarkoittaa oululaisten 4.- ja 5.-luokkalaisten osalta noin 370 lasta, joilla on ky-selyä edeltäneen vuoden aikana ollut edellä mai-nittuja kokemuksia (kysymykseen oli vastannut 4537 oululaista lasta, joista 8,1 % oli kokenut sek-suaalista kommentointia, viestittelyä, ehdottelua tai kuvamateriaalin näyttämistä). (Kouluterveys-kysely 2021.) Nämä teot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön, erityisesti niiden kohdistuessa nuoriin lapsiin.

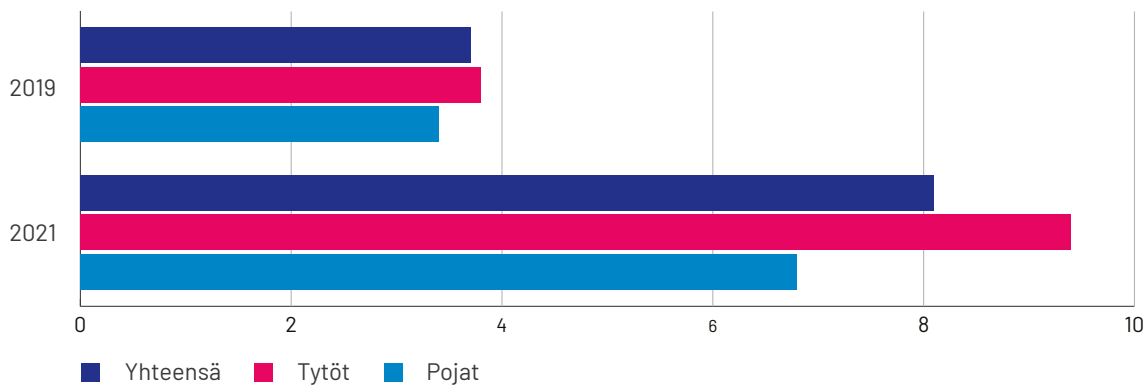
Oululaisista 4.-5. luokkalaisista tytöistä 2,1 % oli kokenut seksuaalista koskettelua tai painos-tamista koskettamaan viimeisen vuoden aika-na. Samanikäisistä oululaisista pojista 1,7 % oli

⁴Cissukupuolinen kokee sukupuoli-identiteettinsä vastaavan syntymässään määriteltyä sukupuolta.

kokenut seksuaalista koskettelua tai siihen painostamista. Nämä lapset vastasivat kyllä, väitteeseen ”joku on koskettanut sinun rintojasi tai sukuelimiäsi vastoin tahtoasi ja/tai joku on painostanut tai pakottanut sinut koskemaan rintojaan tai sukuelimiään”. Tämä tarkoittaa oululaisten 4.- ja 5.-luokkalaisten osalta noin 86 lasta, jotka ovat joutuneet vakavan seksuaaliväkivallan uhreiksi kyselyä edeltäneen 12 kuukauden aikana (kysymykseen on vastannut 4530 oululaista lasta, joista 1,9 % on vastannut kysymykseen kyllä). (Kouluterveyskysely 2021.)

Molemmissa 4.- ja 5.-luokkalaisten koskevissa kysymyksissä luvut ovat nousussa vuoden 2019 kouluterveyskyselyn lukuihin nähden, mistä esimerkkinä taulukko 1. Oululaisten 4.- ja 5.-luokkalaisten osalta luvut ovat kuitenkin pienemmät kuin koko maan keskiarvoiset luvut, lukuun ottamatta poikien kokemaa seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä.

Taulukko 1. Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, %, Oululaiset 4. ja 5. luokkalaiset

Lähde: Kouluterveyskysely

Oululaisista perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten tytöistä 48,9 % oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen vuoden aikana. Samanikäisistä pojista 8,7 % oli kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua. Ammattioppilaitoksessa opiskelleista oululaista tytöistä ehdottelua ja ahdistelua viimeisen vuoden aikana oli kokenut 49 % ja lukiossa 1. ja 2. vuotta opiskelleista tytöistä 46,4 %. Oululaisista ammattioppilaitoksessa opiskelevista pojista 6,8 % ja lukiossa 1. ja 2. vuotta opiskelevista pojista 8,3 % oli kokenut seksuaalista ehdottelua ja häirintää viimeisen vuoden aikana. (Kouluterveyskysely 2021.) Seksuaalisen ehdottelun ja ahdistelun tapaukset voivat monissa tapauksissa täyttää rikoksen tunnusmerkit, erityisesti kun ehdottelu ja ahdistelu kohdistuu alaikäisiin.

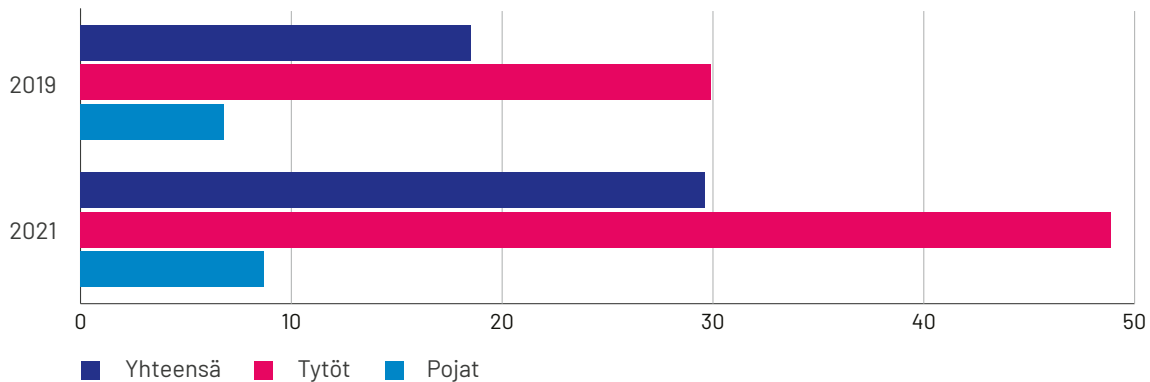
Seksuaaliväkivaltaa eli pakottamista riisuuntuumaan, kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoa, yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista ja/tai rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä oli kokenut oululaisista 8.-9.-luokkalaisten tytöistä viimeisen vuoden aikana 13,1 %, lukiossa ensimmäistä tai toista vuotta opiskelevista tytöistä 11,8 %, ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista tytöistä 15,3 %. Pojissa vastaavat osuudet olivat 3,6 %, 2,7 % ja 4 %. (Kouluterveyskysely 2021.) Kuten kouluterveyskyselyn indikaattorin kuvauksesta voi lukea, näissä nuorten raportoimissa tapauksissa kyse on vakavista seksuaalirikoksista.

Luvut ovat reippaassa kasvussa edelliseen kouluterveyskyselyyn verrattuna, mistä esimerkkinä 8.- ja 9.-luokkalaisten koskeva taulukko. Oulun

luvut ovat kuitenkin maan keskiarvoa alhaisemmat kahta poikkeusta lukuun ottamatta. Pääosin luvut ovat lähellä maan keskiarvoa, mutta joiltakin osin reilumminkin keskiarvosta poikkeavia.

Esimerkiksi 8.- ja 9.-luokkalaisista pojista koko maan tasolla 5 % on kokenut seksuaaliväkivaltaa viimeisen vuoden aikana ja ammatillisten oppilaitosten tytöistä 19 %.

Taulukko 2. Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, %, Oulu, Perusopetus 8. ja 9. lk

Lähde: Kouluterveyskysely

Yllä esitettyjen lukujen kautta voidaan hahmotella poliisille ilmoittamatta jääneiden lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten määrää Oulussa. Kouluterveyskyselyn seksuaalista väkivaltaa koskeneeseen kysymykseen vastasi oululaisista 8.- ja 9.-luokkalaisista nuorista 4055, mikä ei kata koko ikäluokkia. Näistä kyselyyn vastanneista 8.- ja 9.-luokkalaisista nuorista 8,6 % raportoi kokeneensa seksuaaliväkivaltaa⁵ edellisen vuoden aikana, mikä tarkoittaa, että oululaista 8.- ja 9.-luokkalaisista noin 350 oli joutunut kyselyä edeltävänä vuonna erittäin vakavan seksuaaliväkivallan uhriksi. Jos oletamme, että 8. ja 9. luokkalaisiin kohdistuneista seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun tapauksista vain neljäsosa täyttäisi rikoksen tunnusmerkistön, se tarkoittaisi vielä noin 300 uutta rikostapausta edellisen 350 rikoksen päälle, vain näissä kahdessa ikäluokassa (indikaattorin pohjana toimineeseen kysymykseen vastasi 4065 oululaista 8.- ja 9.-luokkalaista, joista yhteensä 29,6 %, eli noin 1200 nuorta, oli kokenut viimeisen vuoden aikana seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua). (Kouluterveyskysely 2021.) Voi olla, että ehdottelun ja ahdistelun tapauksista useampi

kuin joka neljäs täyttäisi rikoksen tunnusmerkit, koska ne kohdistuvat alaikäisiin, mutta ne voisivat kirjautua myös erilaisten rikosnimikkeiden alle, kuten yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. Oululaisten 4.- ja 5.-luokkalaisten osalta hyvällä syyllä rikokseksi oletettavia tapauksia on ollut kyselyä edeltäneen vuoden aikana ainakin 87 ja sen lisäksi 370 tapausta, joista ainakin osassa rikoksen kynnyks on todennäköisesti ylittynyt.

Kuten aiemmin on esitetty, Oulun poliisille on ilmoitettu esimerkiksi vuonna 2020 184 seksuaalirikostapausta, eli sekä aikuisiin että lapsiin kohdistunutta seksuaalirikostapausta. Näistä tapauksista 70 oli lasten seksuaalisen hyväksikäytön alle meneviä rikosnimikkeitä. Kuitenkin tarkastelemalla edellä esitettyjen neljän ikäluokan, 4.-, 5.-, 8.- ja 9.-luokkalaisten kyselytutkimuksessa ilmoittamia kokemusmääriä, näemme että pelkästään näiden ikäluokkien osalta ilmoituksia voisi kertyä Oulussa yhden vuoden aikana lähemmäs tuhat kappaletta tai jopa sen yli ja näin ollen Kouluterveyskyselyssä ilmi tulevat luvut ainoastaan Oulun osalta ovat jo lähempänä koko Suomessa

⁵pakottamista riisuuntumaan, kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoa, yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista ja/tai rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä

kirjattuja rikosilmoitusmääriä lasten seksuaalisen hyväksikäytön osalta, kuin ainoastaan Oulua koskevia lukuja. Muista tutkimuksista tiedämme, että lapsiin kohdistuvat teot eivät usein ole yksittäisiä vaan toistuvia ja kouluterveyskyselyssä tekojen toistuvuutta ei kartoiteta, mikä puoltaa myöskin viimeisintä ajatusta.

Mitä näistä luvuista pitäisi päätellä tässä hetkessä ja tulevaisuuteen katsoen?

8.3 Johtopäätöksiä poliisin ja kouluterveyskyselyn tilastoihin liittyen

Edellä esitettyjen lukujen valossa on ensiksi todettava, että on itsestään selvää, että Oulussa, kuten myös muualla, työtä lasten ja nuorten suojaamiseksi seksuaalirikoksilta ja häirinnältä on vielä tehtävänä ja siihen tulee suunnata resursseja. Ensisijainen tavoite on tietenkin saada lasten ja nuorten kokema seksuaaliväkivalta ja häirintä vähenemään, mutta tässä hetkessä tärkeää on myös se, että väkivallan kokemukset tulisivat useammin aikuisten ja viranomaisten tietoon ja lapset ja nuoret saisivat apua.

Poliisille tehtyjen rikosilmoitusten⁶ määrän kasvua, voimakastakin sellaista, voidaan pitää positiivisena kehityksenä, mikäli muussa tilanteen seurannassa, kuten Kouluterveyskyselyssä tai uhritutkimuksissa lasten ja nuorten ilmoittama väkivallan määrä ei ole kasvussa. Silloin voisimme tulkita tilastoja niin, että yhä useampi lapsi tai nuori kertoo kokemuksistaan jollekin turvalliseksi kokemalleen aikuiselle. Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn tuloksista tiedämme, että oululaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista seksuaaliväkivaltaa tai häirintää kokeneista 43,6 % oli kertonut asiasta luottamalleen aikuiselle ja niistä, jotka asiasta olivat kertoneet 28,8 % oli silti jäänyt ilman tukea ja apua. Oululaisista perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista 21,5 % oli kertonut kokemastaan seksuaaliväkivallasta tai häirinnästä aikuiselle, mutta

tyttöjen ja poikien osalta oli tässä huomattava ero. Pojista vain 11,2 % oli kertonut seksuaaliväkivallan tai häirinnän kokemuksista aikuisille, kun tytöistä niin oli tehnyt joka neljäs. (Kouluterveyskysely 2019.)

Kun tiedämme, että niin harva lapsi kertoo kokemuksistaan aikuisille ja kaikki asiasta kertoneet eivät silti ole saaneet tarvitsemaansa apua ja tukea, näyttäytyvät Turvallinen Oulu -hankkeessa aloitetut toimenpiteet arvokkaassa valossa. Turvataitokasvatuksen toimenpiteellä, sekä muiden tiimien järjestämien vanhemmille suunnattujen tapahtumien kautta on tuettu lasten ja heidän huoltajiensa keskusteluyhteyttä näissä asioissa. Tämä työ jatkuu myös edelleen loppuraportin kirjoittamisen jälkeen, sillä turvataitokasvatus tiimin yhtenä fokuksen kohteena kevään 2022 aikana on vanhemmuuden tukeminen. Keskeistä tulevaisuudessa on myös se, että esiopetuksessa ja perusopetuksessa hyödynnetään rohkeasti lapsille ja heidän huoltajilleen suunnattuja yhteisiä [turvataitokasvatuksen oppikirjoista](#) löytyviä koti-tehtäviä, jotka toimivat tiedon välittämisen ja keskusteluyhteyden avaamisen väylinä. Arvokkaana on pidettävä myös sitä hankkeen työtä, jota on tehty lasten ja nuorten kasvuympäristöissä toimivien ammattilaisten kouluttamiseksi ja työvälineiden lisäämiseksi, jotta he paremmin tunnistavat ne lapset, jotka ovat joutuneet seksuaaliväkivallan tai häirinnän kohteeksi sekä osaavat auttaa lapsia ja nuoria silloin kuin he apua tarvitsevat. Yhdenkään lapsen ja nuoren ei tulisi jäädä ilman apua, erityisesti silloin, kun lapsi tai nuori itse sitä hakee. Vaikka lasten ja nuorten sekä heidän huoltajiensa välinen suhde on ensisijaisen tärkeä lasten suojaamisen näkökulmasta, tiedämme myös, että kaikilla lapsilla ja nuorilla koti ei ole turvallinen paikka. Myös sen vuoksi on tärkeää, että lasten ja nuorten ympärillä on muitakin turvallisia aikuisia, joille asiasta voi kertoa. Tällaisina aikuisina ovat toimineet Nopsa- ja Kaasi-tiimien sekä myös Nurri- ja Koto-tiimien työntekijät. Avun saamisen lisäksi hyvät keskusteluyhteydet ovat myös ennaltaehkäisyn kannalta ratkaisevia.

⁶Rikosprosessin etenemiseen liittyen täytyy huomauttaa, että rikosprosessi itsessään ei ole vastaus lapsen tai nuoren ongelmiin, kuten Barnahus-hanke nettisivuillaan toteaa. Rikoksen paljastuessa keskiössä tulisi olla lapsen turvallisuus ja suotuisa kehitys sujuvan viranomaisyhteistyön myötä. (Barnahus- hankkeen nettisivut)

Kun lapsi tai nuori kertoo seksuaaliväkivallan tai seksuaalisen häirinnän kokemuksestaan aikuiselle, rikoksen selvittämisen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että aikuinen tietää kuinka hänen tulee tässä tilanteessa toimia, jotta myös mahdollinen todistusaineisto saadaan suojattua. Helsingin Sanomien laatiman selvityksen mukaan raiskausrikoksien (törkeä raiskaus, raiskaus, pakottaminen sukupuoliyhteyteen, sekä näiden yritykset) selvitysprosentti koko maassa on 66 %. Selvitettyllä rikosepäilyllä tarkoitetaan tapausta, jonka poliisi toimittaa syyteharkintaan, mutta se ei siis tarkoita sitä, että jutusta olisi annettu tuomio. Oulun selvitysprosentti on jutun mukaan edellä mainituissa rikoksissa vuosina 2017–2021 ollut 85 %. Keskimääräistä parempaa selvitysprosenttia selitetään selvityksessä sillä, että poliisilaitoksella on tehty tietoisia panostuksia henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten tutkintaan ja tehty aktiivista yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. (Kerkelä 2022.)

Vaikka selvityksestä ei saada lukuja lasten seksuaalisten hyväksikäyttöjen osalta, on toivottavaa ja uskottavaa, että sama panostus näkyy myös näiden rikosten selvitysluvuissa. Vuosina 2014–2017 lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön käsittelyajat⁷ koko Suomessa ovat olleet nousussa, niin, että vuonna 2017 keskimääräinen käsittelyaika on ollut lähes kaksi vuotta. Käsittelyajat ovat olleet pidempiä kuin aikuisiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa ja eniten prosessissa on vienyt aikaa tapauksen siirtyminen poliisilta syyttäjälle. (Ruuskanen & Sarimo 2018, 64–65.) Prosessi on kuluttava ja raskas sekä lapselle että hänen lähipiirilleen. Sen lyhentämiseen on siis syytä panostaa kaikin keinoin.

Turvallinen Oulu- hankkeessa laaditut ohjeet ja opas tukevat tulevaisuudessa toivottavasti myös poliisilaitoksella aloitettua resurssien kohdistustyötä ja sen myötä myös selvitettyjen rikosten osuuden nousua ja prosessin keston lyhentymistä. Toimintaohjeet seksuaalirikosten ja seksuaalisen häirinnän tapauksiin vanhemmille

on koostettu turvataitokasvatuksen oppikirjojen liitteisiin, ja kevään 2022 aikana ne tulevat myös erikseen [turvataitokasvatus.fi](https://www.turvataitokasvatus.fi) -nettisivuille vanhemmille suunnattuun osioon sekä muihin vanhemmille suunnattuihin materiaaleihin. Ammatilaisten osalta ohjeita on jo saatavilla [Käytännön ohjeistusta opetusalan ammattilaiselle lapseen kohdistuneen seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmetessä](#) -oppaasta.

Vaikka edellä esitetyissä tilastoissa Oulun tilanne näyttäytyy pääosin maan keskiarvoa parempana, näin lyhyen aikavälin, kahden hankevuoden, seurannasta ei ole mahdollista havainnoida syy-seuraussuhteita tilastojen ja hankkeen toimenpiteiden välillä. Eikä sellaisten löytäminen ja todistaminen olisi muutoinkaan yksinkertaista seksuaaliväkivallan ilmiön monimutkaisuuden ja monimuotoisuuden vuoksi. Lisäksi esimerkiksi kaikkia oululaisia lapsia esikouluikäisistä yläkoulun viimeisille luokille koskevan turvataitokasvatuksen osalta vaikutusten seurannan perspektiivin tulee olla useissa vuosissa tai vuosikymmenissä. Huomioitavaa on, että turvataitokasvatuksesta tuli opetussuunnitelmakirjausten myötä velvoittava osa yksiköiden toimintaa vasta lukuvuodesta 2021–2022 eteenpäin ja turvataitokasvatuksen toteuttaminen käynnistyi pilotoinnin jälkeen kaikissa yksiköissä vasta kyseisen lukuvuoden aikana, eli siis esimerkiksi viimeisimmän kouluterveyskyselyn toteuttamisen jälkeen. Turvataitokasvatuksella tavoitellaan suurta yhteiskunnallista muutosta ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja turvataitojen oppimisessa ei tulla valmiiksi yhden lukuvuoden aikana, vaan lapset siirtyvät oppimisen polulle aina uusiin asioihin oman ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti.

Kaiken tämä huomioiden tilanteen seuranta kaupunkitasolla, useampi seurannan lähde huomioiden, on syytä jatkaa, jotta kehityksen suunta voidaan paremmin arvioida ja arvioiden pohjalta voidaan tehdä tarvittavia ”korjausliikkeitä”. Tämä vaatii koordinoitua, jota käsiteltiin turvataitokasvatusta koskeneessa vaikuttavuuden arviossa ja jota myös THL peräänkuuluttaa. Myös

⁷Käsittelyaika tarkoittaa aikaa rikosilmoituksesta tuomioon.

tutkimusyhteistyö ja uusien tutkimusten avaus Oulussa sekä myös muualla missä hankkeen toimenpiteiden kaltaisia toimia lähdetään toteuttamaan, olisi arvokasta. Esimerkiksi turvataitokasvatuksen osalta tutkimusta ei edelleenkään ole liikaa, erityisesti pitkältä aikaväliltä.

Seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta on tärkeää, että potentiaalisten uhrien lisäksi työn keskiössä ovat myös potentiaaliset rikosten tekijät.

8.4 Unohdettiinko seksuaalirikosten tekijät Turvallinen Oulu -hankkeen toimenpiteissä?

Lyhyt vastaus otsikon kysymykseen on ei. Hankkeeseen valitut toimenpiteet näyttävät vastaavan hyvin seksuaalirikosten tekijöitä, tekoilanteita ja ennaltaehkäisyä kartoittaneessa, valtioneuvoston syyskuussa 2021 julkaisemassa selvityksessä annettuja toimenpidesuosituksia. Selvityksessä seksuaalirikoksia ennaltaehkäisevät toimet on jaettu kolmeen tasoon. Primaaritasolle kuuluvat toimet, jotka kohdistuvat lähtökohtaisesti koko väestöön. (Vauhkonen & al. 2021, 99.) Turvallinen Oulu -hankkeen toimenpiteet sijoittuvat tälle ennaltaehkäisyn tasolle. Sekundaaritason toimenpiteet kohdistuvat henkilöihin, joilla on kohonnut riski syyllistyä seksuaalirikoksiin, mutta jotka eivät vielä välttämättä ole rikosseuraamusten kohteina. Nämä toimenpiteet käsittelevät yleensä tukea ja hoitoa. Tertiäritason toimenpiteet ovat hoidollisia, ja ne on suunnattu seksuaalirikoksista tuomituille rikoksen uusimisen ennalta ehkäisemiseksi. (Vauhkonen & al. 2021, 99.) Näiden tasojen toteutumista Oulussa käsitellään lyhyesti luvuin lopussa.

Toimenpiteiden vaikuttavuusarvioinneissa on käsitelty toimenpidesuosituksia kunkin toimenpiteen osalta erikseen, mutta tässä yhteydessä on syytä tarkastella lyhyesti, keitä seksuaalirikosten tekijät ovat, potentiaalsiin rikoksentekijöihin kohdistuvien toimenpiteiden mahdollisuuksien kartoittamiseksi.

Turvallinen Oulu -hankkeen käynnistäneissä tapauksissa erityistä huomiota herätti ulkomaalaistaustaisten osuus tekijöinä. Tämä loi kaupunkiin turvattomuuden ja vastakkainasettelun ilmapiiriä. Kaiken seurauksena hankkeelta vaadittiin erityisesti maahanmuuttajiin kohdistuneita toimia. Tämän vuoksi on myös syytä tarkastella maahanmuuttajien roolia seksuaalirikoksissa, Turvallinen Oulu -hankkeen kontekstissa erityisesti lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa.

Seksuaalirikosten tekijöitä, tekoilanteita ja ennaltaehkäisyä kartoittaneessa selvityksessä ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisten kerrottiin olevan yliedustettuja seksuaalirikoksissa tekijöinä. Heidän yliedustuksensa kerrotaan olevan kuitenkin suurempaa raiskauksissa (eli selvityksessä aikuisiin kohdistuneissa teoissa) kuin lasten seksuaalisessa hyväksikäytössä. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä epäillyistä ulkomailla syntyneitä oli selvityksen mukaan 15 %. Toisen polven maahanmuuttajia on harvoin seksuaalirikoksista epäiltyjen joukossa, johon selitykseksi nostettiin toisen polven maahanmuuttajien vähäinen määrä ja ikärakenne; suuri osa heistä on vielä lapsia. Selvityksessä siteerattun nuorisorikollisuuskyselyn 2020 mukaan myös nuoret uhrit ilmoittavat heihin kohdistuneiden tekojen tekijöiden olevan pääasiassa suomalaisia. Aikuisten nuoriin kohdistamassa seksuaaliväkivallassa tekijöistä on nuorten ilmoituksen mukaan muiden maiden kansalaisia 17 % ja nuorten toisiin nuoriin kohdistamissa teoissa 10 %. (Vauhkonen & al. 2021, 32, 35, 57.)

Ulkomaalaistaustaisten osuutta seksuaalirikosten tekijöistä on vaikea tarkastella kunnallisella tasolla. Yksi lähde tähän tarkasteluun ovat poliisin rikosilmoitustilastot, mutta kuten aiemmin on tuotu esille, vain murto-osa rikoksista tulee poliisin tietoon. Koska tekoja ilmoitetaan poliisille vähän, suurtenkin prosentuaalisten osuuksien takana voi olla vain muutamia rikosilmoituksia. Nämä tilastot eivät myöskään kerro siitä, kuinka moni epäillyistä todetaan syylliseksi rikoksiin, joista heitä epäillään. Tilastoja syytteenasetetuista sekä tuomituista ei ole liitetty tähän raporttiin, koska oikeusprosessit kestävät vuosia ja tilastotiedot tuomituista eivät välttämättä ole vielä ajan tasalla edes muutaman vuoden takaisissa epäilyissä. Oulun poliisilaitoksen Oulua koskeissa tilastoissa ulkomaan kansalaisten⁸ osuudesta

seksuaalirikosten epäillyistä tekijöistä niissä rikoksissa, joissa tekijä on tunnettu, on suurta vuosittaista vaihtelua, mikä on nähtävissä Taulukossa 1. Vaihtelun suuruus kuvaa myös hyvin sitä, kuinka yksittäisen tapauksen tai tekijän paljastuminen voi paljastaa suuremman joukon tapauksia, mikä näkyy taulukoissa vuosittaisena vaihteluna. Oulun rikosilmoitustilastojen perusteella ei ole syytä olettaa, että Oulussa ulkomaan kansalaisten osuus rikosten tekijöistä seksuaalirikoksissa poikkeaisi merkittävästi edellä esitetystä kansallisen tason selvityksen osuuksista. Vuodet 2018 ja 2019, eli Turvallinen Oulu -hankkeen käynnistymiseen liittyvät vuodet näyttävät kuitenkin tässä suhteellisen lyhyen aikavälin tarkastelussa törkeiden lasten seksuaalisten hyväksikäyttäjien osalta poikkeuksellisina.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ULKOMAAN KANSALAISTEN OSUUS RIKOKSESTA EPÄILLYISTÄ, SEKSUAALIRIKOKSET	11,5 %	22,7 %	33,3 %	34,8 %	36,7 %	29,8 %	19,8 %	25,8 %
ULKOMAAN KANSALAISTEN OSUUS RIKOKSESTA EPÄILLYISTÄ, LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSİKÄYTTÖ	0,0 %	0,0 %	33,3 %	26,7 %	15,5 %	20,0 %	0,0 %	16,1 %
ULKOMAAN KANSALAISTEN OSUUS RIKOKSESTA EPÄILLYISTÄ, TÖRKEÄ LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSİKÄYTTÖ	12,5 %	30,8 %	16,7 %	31,6 %	59,1 %	42,3 %	16,7 %	6,3 %

Taulukko 1. Ulkomaan kansalaisten osuus rikoksista epäillyistä seksuaalirikoksissa Oulussa vuosina 2014–2016. Lähde: Oulun poliisilaitokselta sähköpostitse saadut tilastot

Maahanmuuttajille suunnatuille toimenpiteille on tarve, myös siitä näkökulmasta, että tähän ryhmään sisältyy myös seksuaalirikoksiin liittyen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä

(mitä käsitellään enemmän Koto-tiimin toimintaa koskevassa luvussa). Tähän tarpeeseen Turvallinen Oulu -hankkeessa on tartuttu. Mutta jos lapsiin kohdistuneissa seksuaaliväkivaltatapauksissa

⁸Poliisin rikostilastoissa käytetään määritelmänä sitä, että rikoksesta epäillyn kansalaisuus on jokin muu kuin suomi. Tämä voi tarkoittaa mitä tahansa turistista useita vuosikymmeniä maassa asuneeseen henkilöön.

tekijä on kansallisen tason selvitysten mukaan 83–90 % tapauksista suomalaistaustainen, ei lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisia toimenpiteitä voi millään perusteella kohdistaa ainoastaan maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin. Millaiset henkilöt sitten kohdistavat lapsiin seksuaalista väkivaltaa, ja kuinka Turvallinen Oulu -hankkeen toimenpiteet kohdistuvat näihin kohderyhmiin?

Seksuaalirikoksen tekijä voi olla missä tahansa yhteiskunnallisessa asemassa. Sosiaalisesti huono-osaisilla miehillä, joille on kasaantunut paljon riskitekijöitä, on kuitenkin yleisemmin taipumus tehdä seksuaalirikoksia. Merkittäviä tekijöihin liittyviä riskitekijöitä lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ovat emotionaalinen samaistuminen lapsiin ja psykiatriset ja neurologiset häiriöt sekä heikot sosiaaliset taidot, joiden vuoksi henkilöt eivät kykene ikätasoiseen vastavuoroiseen seksuaaliseen kontaktiin. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä epäillyt ovat olleet aikavälillä 2010–2020 nuoria, useimmiten 18–24-vuotiaita. Alaikäisiä heistä oli jopa 15,5, % ja alaikäisten osuus epäillyistä on ollut nousussa. Myös raiskauksiin syyllistyneet ovat nuoria, joten seksuaalirikokset ovat pääasiassa nuorten, jopa alaikäisten, miesten tekemää rikollisuutta. (Vauhkonen & al. 2021, 10, 27, 30.)

Törkeissä ja perusmuotoisissa lapsen seksuaalisissa hyväksikäytöissä tekijä oli uhrille tuttu 68–72 % tapauksissa. Tekijä oli tyypillisesti uhrin perheenjäsen (yleisimmin isä, isäpuoli tai äidin kumppani) tai muu sukulainen ja verrattain usein myös nykyinen tai entinen seurustelukumppani, ystävä tai tuttu. Puolet lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä käsitti useamman kuin yhden tekokerran ja törkeissä lapsen hyväksikäyttötapauksissa osuus oli 38 prosenttia. (Vauhkonen & al. 2021, 50–51.)

Nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan nuoriin väkivaltaa kohdistaa useimmin toinen nuori, ei aikuinen. Aikuiset kohdistavat tämän aineiston mukaan kuitenkin seksuaalista väkivaltaa pääasiassa tyttöihin ja muunsukupuolisiin. Seksuaalirikoskokemukset ovat siis vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Tytöistä noin joka viides oli kokenut seksuaalista väkivaltaa toisen nuoren toimesta ja 12 % aikuisen toimesta. Muunsukupuolisista 19 % oli kokenut

seksuaalista väkivaltaa toisen nuoren tekemänä ja 16 % aikuisen tekemänä. Pojille osuudet olivat 6 % ja 2 %. Myös nuoriin kohdistuvassa seksuaaliväkivallan ehkäisyssä tulisi huomioida, että tekijä ja uhri ovat yleensä tuntevat toisensa. (Vauhkonen & al. 2021, 56–57, 60.)

Situationaalisia hyväksikäyttäjiä, eli niitä, jotka syyllistyvät lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin tilanteen tullessa vastaan paineisessa elämäntilanteessa, jossa mahdollisuutta toisen aikuisen tarjoamaan läheisyyteen ei ole, on arviolta noin 40–50 % lapsiin kohdistuneista seksuaalirikosentekijöistä. Suurella osalla lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyneistä miehistä ei siis ole pedofiilista tai hebefiilistä taipumusta. Pedofiileillä viitataan henkilöihin, jotka tuntevat seksuaalista mieltymystä esipuberteettivaiheessa oleviin lapsiin ja hebefiileillä taas teini-ikäisiin seksuaalista mieltymystä tunteviin. Suurin osa lasten hyväksikäyttötapauksista kohdistuu nimenomaan teini-ikäisiin. Kaikki pedo- ja hebefiilit eivät myöskään tee seksuaalirikoksia. (Vauhkonen & al. 2021, 10, 25.)

Suomessa lapsen tai nuoreen seksuaalista väkivaltaa kohdistava on siis mitä todennäköisimmin uhrille tuttu suomalaistaustainen nuori, jopa alaikäinen, mies. Tekijäjoukko ei ole missään määrin helposti erotettavissa muusta väestöstä, joten primaaritason ennaltaehkäisyn näkökulmasta ei voida valita vain hyvin tiukkarajaista ihmisjoukkoa, johon ennaltaehkäisyyn liittyvät toimet tulisi kohdistaa. Valtioneuvoston tilaaman selvityksen toimenpidesuosituksissa tälle ennaltaehkäisytasolle kannatetaan tekijät, uhrin ja sivulliset huomioivaa seksuaalikasvatusta ja -valistusta, jossa huomioidaan myös vaikeammat aiheet, kuten seksuaaliset suuntautuneisuudet ja parafiliat sekä sosiaalisen huono-osaisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyä ja mielenterveyspalveluiden (saatavuuden) parantamista. Näihin lukeutuvat muun muassa syrjäytymistä ehkäisevät toimenpiteet päihdekuntoutuksessa ja sosiaalitoimen piirissä, nuorten rikosentorjuntainterventiot, universaali ja kohdennettu nuorisotyö, työvoimapalvelut, kouluttautumisen ja työllistymisen tukeminen, matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden tarjoaminen ja mielenterveydellistä

apua tarvitsevien tunnistaminen ja avun piiriin ohjaaminen sekä erilaiset psykososiaalisen tuen muodot. Lisäksi toimenpidesuositukset peräänkuuluttavat suostumusperustaisen seksuaaliculttuurin edistämistä yleisesti sekä erikseen myös kotouttamistyössä, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kouluttamista kohtaamaan lapsiin kohdistuvaa seksuaalista mieltymystä kokevia asiakkaita sekä tälle kohderyhmälle suunnatuista (itse)hoitomahdollisuuksista tiedottamista, ja eri toimenpiteiden luotettavaa vaikuttavuuden arviointia ja sen mahdollistamista jo toimenpiteiden suunnitteluvaiheessa. (Vauhkonen & al. 2021, 117–120.) Verrattaessa tätä suositusten listaa Turvallinen Oulu -hankkeen toimenpiteisiin ja niissä tehtyyn työhön, voidaan havaita, että suureen osaan suosituksista on vastattu hankkeen aikana. Turvallinen Oulu -hankkeessa järjestettiin myös syksyllä 2021 seminaari ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään (potentiaalisia) seksuaalirikosten tekijöitä tai lapsikohtaisen seksuaalisen kiinnostuksen itsessään huomanneita. Osaamisen vahvistamiselle tämän aiheen ympärillä on edelleen tarvetta.

Sekundaari- ja tertiaaritasolla, eli jo rikoksiin syyllistyneiden ja niistä kiinni jääneiden, sekä itsessään pedo- tai hebefiilisiä taipumuksia tunnistaneiden ja hoitoon hakeutuvien osalta tunnistamisen tilanne on toinen kuin primääritasolla. Näiden kahden ennaltaehkäisyn tason kohderyhmille ennaltaehkäisyyn liittyviä palveluita tulisi olla tarjolla erittäin matalalla kynnyksellä. He, jotka ovat huolissaan seksuaalisen kiinnostuksensa kohteesta, voivat Oulussa hakea apua järjestötoimijoilta, Mielenterveystalon omahoito-ohjelmasta tai Oulun kaupungin tarjoamista palveluista. Rikoksiin syyllistyneiden ja tuomittujen osalta palveluista vastaa edellä mainittujen lisäksi Rikosseuraamuslaitos. Koska erityisesti matalan kynnyksen palvelut, eli anonyymit palvelut, ovat pitkälti kolmannen sektorin järjestämiä, rahoitus näihin palveluihin tulisi turvata niin, että toimintaa voidaan ylläpitää ja kehittää myös pitkällä aikavälillä. Lisäksi näiden palveluiden järjestämisen osalta kokonaiskuvan palveluverkostosta tulisi olla jonkin tahon hallinnassa, jotta verkostoon ei jäisi aukkoja, joista apua tarvitsevat tai hakevat putoavat läpi.

Lähteet

Barnahus hankkeen nettisivut: Nettisivut PP-SHP sivuilla <https://www.ppsph.fi/Toimipaikat/Psykiatria/Pages/Barnahus-hanke.aspx> luettu 19.1.2022

Kerkelä Lasse 2022, Raiskaukset jäävät selvittämättä suurimmista kaupungeista useimmiten Vantaalla, Joensuussa ja Turussa – katso kotikuntasi tilanne, Helsingin Sanomat 28.1.2022, <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008556277.html?share=be5a6350cf19b3de87c02b6f193babde>

Kouluterveyskysely THL <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

Oulun poliisilaitokselta saadut tilastot: tilastot pyydetty ja saatu Oulun poliisilaitoksen edustajilta sähköpostitse.

Poliisin tietoon tulleet rikokset rikosryhmittäin ja -nimikkeittäin poliisilaitoksittain Tilaston ajanjakso ilmoituspäivän mukaan. Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat 12.1.2022 02:32:01

Ruuskanen Elina, Sarimo Mervi 2018: *Uhri rikosprosessissa – ehdotus hyvistä menettelytavoista uhrien tarpeiden huomioon ottamiseksi*, Oikeusministeriön julkaisu 44/2018 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-721-2>

THL Seksuaaliväkivalta: THL:n nettisivut <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>

Vauhkonen Teemu, Kaakinen Markus, Hoikkala Tommi 2021: *Seksuaalirikosten tekijät, tekotilan- teet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet*, VAL-TIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2021:56 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>

9. “Tätä ei saa keskeyttää” -sidosryhmäkyselyn ja työntekijäkyselyn tuloksia

*Kirjoittaja: Minna Viinikka, projektitutkija,
Turvallinen Oulu -hanke*

Syksyllä 2021 Turvallinen Oulu -hankkeessa toteutettiin kaksi anonyymiä kyselyä. Toinen lähetettiin hankkeen entisille ja nykyisille työntekijöille sekä tiimien esihenkilöille ja toinen hankkeen sidosryhmille suoraan tai sähköpostilistojen kautta. Sidosryhmäkyselyä jaettiin myös hankkeen uutiskirjeen tilanneille, Oulun kaupungin sisäisessä intranetissä uutisena sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetus- ja nuorisopalveluiden viikkotiedotteessa. Kyselyiden tavoitteena oli selvittää hankkeen vaikuttavuutta.

Sidosryhmäkyselyyn kertyi vastauksia 94 taholta. Suurin osa heistä oli Oulusta ja kunnallisen sektorin työntekijöitä. Yli puolet oli tehnyt yhteistyötä hankkeen kanssa viikoittain tai kuukausittain. Useimmat vastaajista olivat myös tehneet yhteistyötä usean eri hankkeen tiimin kanssa. Kyselyn tuloksia yksittäisten tiimien osalta on käsitelty tiimien työn vaikuttavuuden arvioissa. Tässä osuudessa kartoitetaan vastauksista piirtyvää kokonaiskuvaa hankkeesta.

Sidosryhmäkyselyn ensimmäisillä kysymyksillä haluttiin selvittää, oliko hanke onnistunut kehittämistoimenpiteidensä avulla edistämään sidosryhmien työn tavoitteita. Usean hankkeen toimenpiteen tavoitteensa oli olla esimerkiksi kaupungin perustoimijoiden työn tukena tai osamisen kehittäjänä. Lisäksi kysymyksillä haluttiin

selvittää, oliko hanke onnistunut vuorovaikutuksessaan sidosryhmien kanssa ja oliko tietoa hankkeen toiminnasta ollut tarjolla riittävästi ja helposti. Kyselyyn vastanneista

- 90,5 % koki, että yhteistyö/vuorovaikutus Turvallinen Oulu -hankkeen kanssa on edistänyt heidän työnsä tavoitteita tai auttanut työssä (Täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa)
- 84,3 % koki, että omista tarpeista on ollut helppo viestiä Turvallinen Oulu -hankkeelle. (Täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa)

Vastausten perusteluissa korostuu se, että työntekijöihin on ollut helppo olla yhteydessä ja vastauksia ja apua on saanut nopeasti.

“Olen voinut olla aktiivisesti yhteydessä niin sähköpostitse kuin tarvittaessa puhelimitse ja olen saanut tarvitsemaani tietoa hyvinkin nopealla vasaajalla.”

“Yhteistyö Turvallinen Oulu-hankkeen projektiporukan kanssa on ollut minulle mieluista ja olen myös itse oppinut paljon yhteistyön seurauksena.”

“Olen saanut apua, sitä pyytäessäni mm. konsulttia”

“Hankkeessa on ollut todella helposti lähestyttävät vetäjät, jotka ovat tehneet huippua työtä”

oululaisten lasten ja nuorten, perheiden sekä ammattilaisten hyväksi. Kiitos siitä!”

”Turvallinen Oulu-hankkeen tiedottaminen ja koulutus on ollut laadukasta ja ajankohtaista. Asiakaita on voinut ohjata hankkeen palveluihin turvallisesti mielin.”

Hankkeen viestintään liittyen:

- 90 % vastaajista koki, että Turvallinen Oulu -hanke on viestinyt toiminnastaan avoimesti ja riittävästi. (Täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa)
- 86,4 % vastaajista koki, että tieto Turvallisen Oulu -hankkeen toiminnasta ja materiaaleista on ollut helposti löydettävissä. (Täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa)

Viestintään liittyen vastaajat perustelevat vastauksiaan pääosin siten, että viestintä on ollut selkeää, monikanavaista ja materiaalit helposti löydettävissä esimerkiksi nettisivuilta. Joissakin vastauksissa on esitetty lisätoiveita tai huolia koskien viestintää, mutta niistä ei piirry mitään yhtenäistä vastaajien joukkoa, vaan vastauksissa toivotaan esimerkiksi parempaa tiedottamista ohjausryhmien olemassaolosta tai esitetään huoli siitä, että nettisivuilla on liikaa materiaalia, jotta sieltä löytyisi tarvittava tieto. (Lähdemateriaalien avoin jakaminen on ollut hankkeen tietoinen päätös ja hankkeen itse tuottamat materiaalit olleen keskittämässä loppuraportin kirjoittamisen aikaan tiiviisti ja selkeästi turvataitokasvatus.fi nettisivuille.)

Sidosryhmiä pyydettiin arvioimaan mikä hankkeen toiminnassa on ollut parasta. Yksittäisten tiimien toimintaa koskevien vastausten lisäksi vastauksissa mainittiin usein myös yhteistyön tärkeys, laaja-alaisuus ja ajankohtaisen asian esiin tuominen.

”Yhteistyö, asiallinen tieto ja materiaalit”

”Yhteistyö muiden saman alan ihmisten kanssa”

”Monialainen käytännöllinen yhteistyö”

”Ajankohtaisuus ja tärkeä teema”

Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan mitkä hankkeen toimenpiteistä olivat edistäneet hankkeen päätavoitteen (alaikäisiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy) saavuttamista. Yksittäisiä toimenpiteitä koskevien kommenttien lisäksi mainittiin vastauksissa usein myös yleisen tietoisuuden lisääminen, mutta ylivoimaisesti eniten mainintoja vastauksissa sai kouluttaminen, ja luodut materiaalit. Lisäksi vastauksissa todettiin usein, että kaikki toimenpiteet olivat olleet seksuaalirikoksia ennaltaehkäiseviä.

”Koulutukset ja materiaalit”

”Koulutukset, tietoisuuden herättäminen. Emme elä enää lintukodossa, meidän on tiedostettava ja osattava ennalta ehkäistä.”

”Koulutus ja materiaalit tiedon lisäämisen ja puheeksiottamisen vahvistamiseksi”

Vastaajia pyydettiin myös kertomaan mitä he olivat vielä jääneet kaipaamaan hankkeelta. Näissä vastauksissa ylivoimaisesti eniten toivottiin jatkoa, joko yksittäisten tiimien työn jatkoa tai ylipäänsä jatkoa aloitetulle työlle.

”Jatkuvuutta, pidempiaikaista yhteistyötä”

”Jatkuvia toimenpiteitä”

”Jatkuvuutta”

”Jatkoa työlle”

Sama toive tuli vahvasti esiin myös vastauksissa kysymykseen siitä mihin suuntaan hankkeen käynnistämää toimintaa tulisi kehittää Oulussa tulevaisuudessa alaikäisten suojaamiseksi seksuaaliväkivallalta. Vastauksissa toivottiin jatkoa työlle kokonaisuudessaan sekä yksittäisten tiimien työlle, sekä aloitetun työn ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyn koordinoinnin aloittamista ja jatkoa ja asian esillä pitämistä.

”Tarvittaisiin pysyvä ohjausryhmä, joka tarkastelee tilannekuuua yhdessä koulujen, lastensuojelun ja

tarkat tehtävänkuvat määrittivät vasta rekrytointien jälkeen. Edellisten vastausten perusteissa tämä näkyi niin, että osa vastaajista koki, että alun epäselvyys ja tehtävänkuvan tarkentuminen olivat vaikuttaneet oman erikoisosaamisen hyödyntämisen mahdollisuuksiin. Pääosin hankkeen sisäistä viestintää ja kehittämistyötä pidettiin hyvänä, mutta osa vastaajista olisi kaivannut vielä enemmän keskinäisiä tapaamisia tai viestinnän selkeyttämistä. Koronapandemia luonnollisesti heikensi mahdollisuuksia kasvokkaisille tapaamisille.

“Viestintä toimi tiimien välillä niin hyvin, kun oli tarpeen.”

“Työryhmämme oli pieni, joten viestien kulkeminen ja eri työntekijöiden näkemyksien kuuleminen oli helppoa.”

“tiimilleni osoitettu tehtävä oli aluksi kovin epäselvä, jolloin oman ammattitaidon hyödyntäminenkin oli hankalaa”

73,9 % kyselyyn vastanneista oli samaa mieltä väitteen ”Turvallinen Oulu -hankkeen alkuperäinen hankesuunnitelma ja sen sisältämät toimenpiteet olivat oikea ja toimiva ratkaisu hankkeen käynnistyneen kriisin ratkaisemiseksi. (Lyhyen aikavälin tarkastelu/yllättävään tilanteeseen vastaaminen)” kanssa. Erimielisten joukko koostuu Nopsa-tiimin työntekijöistä, joiden ajatuksia on avattu tiimin vaikuttavuutta käsittelevässä osiossa. Hankkeen työntekijät olivat yhtä Nopsa-tiimin työntekijää lukuun ottamatta myös sitä mieltä, että valitut toimenpiteet olivat toimiva ratkaisu myös pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ja hankkeen työntekijät kokivat, muutamaa Nopsa-tiimin työntekijää lukuun ottamatta, että ovat onnistuneet tai onnistuvat vastaamaan heille asetettuihin tavoitteisiin. Myös koko hankkeentavoitteiden saavuttamisen osalta vastaukset nousivat samaa linjaa, kuin tiimien onnistumista kuvaavat vastaukset. Tavoitteiden osalta avoimet vastaukset koskivat lähinnä yksittäisiä tiimien toimenpiteitä. Hankesuunnitelmia koskevissa avoimissa vastauksissa Nopsa-tiimin toimintaan liittymättömät vastaukset pohtivat lähinnä vielä

laajemman hankekokonaisuuden muodostamista tai uusien kohderyhmien huomioimista.

“Kokonaishanke olisi kannattanut valmistella ehkäpääusemman toimijan kanssa. Vastaanottokeskus olisi ollut tärkeä kumppani ja myös kohde resurssille. Nyt kun rahoitus tuli kunnalle, muiden kehittäminen oli haastavampaa.”

“Tavoite oli selkeä ja työn ohessa oman tiimini puolesta näen, että ammattitaitoomme luotettiin ja mahdollisuus työn muokkaamiseen tavoitteiden saavuttamiseksi annettiin tilaa.”

Työntekijät kokivat myös pääsääntöisesti onnistuneensa viestinnässä (87 % täysin tai osittain samaa mieltä) ja he kokivat löytäneensä oman toimintansa kannalta keskeisimmät sidosryhmät (78,2 % täysin tai osittain samaa mieltä). Sidosryhmien palautteen työntekijät kokivat myös olleen pääasiassa positiivista (82,6 % täysin tai osittain samaa mieltä). Näitä mielipiteitä tukevat myös sidosryhmäkyselyn tulokset. Viestintää liittyen vastaajat pohtivat sitä, olivatko onnistuneet ja voineet kertoa viestinnällään realistisesti siitä mitä hankkeessa oli menossa. Haasteeksi viestinnälle koettiin hankkeeseen ja sen työntekijöihin kohdistunut mallittaminen ja tämä teema nousi esiin myös työntekijöiden vastauksissa, jotka koskivat hankkeen aikana kohdattuja haasteita. Maalittamisen koettiin vaikuttaneen työntekijöiden mahdollisuuksiin saavuttaa heille asetettuja tavoitteita. Kuten muualla raportissa on tullut ilmi, laajamittaisen maalittamisen seurauksena ja työntekijöiden turvallisuuden takaamiseksi kaikkia viestintäkanavia ei voitu käyttää kuten olisi toivottu. Myös tässä yhteydessä on syytä toistaa muuallakin raportissa esiin tuotu ajatus siitä, että työntekijöiden turvallisuuteen ja turvallisen viestinnän mahdollisuuksiin on syytä panostaa, kun tämänkaltaisia hankkeita käynnistetään ja myöskin edelleen, kun toimenpiteet siirtyvät osaksi kaupungin perustoimintaa. Työntekijöillä on oikeus turvalliseen työpaikkaan ja heille on taattava turvallisia viestinnän väyliä, jotta he voivat saattaa oman työnsä tulokset suuren yleisön tarkasteltavaksi.

Muiksi haasteiksi työlle mainittiin korona ja sen vaikutukset sidosryhmiin ja toimintakenttään, eri hallinnon alueiden välissä toimimiseen liittyvät tiedon siirtymiseen, toimintaohjeisiin, käyttöoikeuksiin ja järjestelmiin liittyvät vaikeudet, työntekijöiden roolit organisaation sisällä (kaikista rooleista ei ole mahdollisuutta kehittää työtä siinä määrin kuin olisi ollut tarpeen) ja tiimin työkuluttuuriin kehittämiseen liittyvät haasteet. Vastauksissa näkyi myös se, että selkeät koko kaupunkiorganisaation tuntemat tavoitteet ja se, että työntekijät palauttaisivat nämä asetetut tavoitteet säännöllisesti mieleensä ja keskustelisivat niistä yhdessä, olisivat työn onnistumisen kannalta oleellisia asioita. Työntekijät myös toivoivat, että heillä olisi ollut enemmän aikaa toiminnan käynnistämiseen, kun kriisin keskellä heiltä odotettiin nopeita toimia.

Työntekijöiltä pyydettiin arviota siitä mitkä heidän mielestään olivat hankkeelle/tiimille asetettujen tavoitteiden kannalta tärkeimpiä/onnistuneimpia toimia, sekä perusteluja tälle näkemykselle. Vastauksissa näkyi kaikkiin tiimeihin liittyviä ajatuksia (joita on käsitelty kunkin tiimin vaikuttavuuden arvioissa). Puolessa vastauksissa toistui kuitenkin ajatus turvataitokasvatuksen käynnistymisen tärkeydestä, sen osuuden kattavuuden ja jatkuvuuden vuoksi. Työntekijät myös kokivat, että samanlaisella/samankaltaisella työllä, jota he ovat tehneet on tehnyt, olisi tarvetta myös muualla Suomessa sekä Oulussa jatkossakin. Perusteluja näihin vastauksiin on avattu kunkin tiimin vaikuttavuuden arvioissa, mutta myös tämä ajatus näyttää olevan linjassa kerätyn sidosryhmäpalutteen sekä muun hankkeesta kerätyn arviointimateriaalin kanssa.

10. Toimenpidesuosituksat jatkoa varten

Kirjoittajat: Kati Kettukivi, projektijohtaja ja Minna Viinikka, projektitutkija, Turvallinen Oulu -hanke

10.1 Koordinaatiota väkivallan ja rikosten ehkäisyyn

Oulussa, kuten varmasti muillakin alueilla, haasteena on rikosentorjunnan ja siihen liittyvien verkostojen tavoitteellinen ja kustannustehokas johtaminen. Suosittelemme, että rikosentorjuntaan ja rikollisuuden haittojen vähentämiseen olisi alueellinen ja viranomaisvetoinen **turvallisuusverkosto**. Verkostossa käsiteltäisiin alueen turvallisuuteen liittyviä teemoja monien eri toimijoiden työn kautta hakien yhteistyössä ratkaisuja aina muuttuviin ongelmiin. Myös hiljaiset signaalit ja erilaiset nousevat ilmiöt tulisivat paremmin tunnistettua laaja-alaisessa yhteistyössä.

Verkostojen johtaminen vaatii kuitenkin suunnitelmallisuutta ja myös mandaattia eli toimivaltaa. Näkemyksemme mukaan tulevalla hyvinvointialueella tulisi olla **turvallisuuskoordinaattori- tai asiantuntija**, jonka huolehtisi mm. väkivaltatyön ja henkilöstön osaamisen kysymyksistä rikosentorjuntaan ja väkivallan ennaltaehkäisyyn liittyen sekä toimisi valmistelijana alueelliselle turvallisuusverkostolle. Jos verkostoja ei johdeta, syntyy tilanne, jossa jokainen toimija synnyttää oman verkostonsa omista tarpeistaan lähtien, esimerkiksi järjestön toteuttama hanke synnyttää alueellisen verkoston rahoittajan vaatimuksesta. Tämä johtaa siihen, että verkostoja on useita päällekkäisiä, niihin sitoutuminen heikkenee ja verkostoilla ei välttämättä ole yhdessä sovittuja tavoitteita ja näkemystä siitä mitä tarvittavia palveluita

ja osaamista on jo olemassa ja mitä ei. Oulussa on tietojemme mukaan yli kymmenen rikollisuuden torjuntaan, väkivallan ehkäisyyn tai vastaaviin teemoihin liittyvää verkostoa, kuten kaupungin johtama Marak-verkosto, järjestövetoiset Seri-verkosto ja Seksuaaliväkivaltatyön asiantuntija-verkosto sekä Barnahus -hankkeen väkivaltatyön osaajaverkosto. Verkostoja ei kuitenkaan johda tai koordinoi kukaan keskitetysti siten, että verkostojen havainnoista koostuisi alueellinen tai kaupungin sisäinen kokonaiskäsitely.

Edellä mainittujen verkostojen lisäksi aluehallintovirasto kokoaa omat alueelliset verkostonsa, joissa kuntien toimijat ovat myös mukana. Raportin kirjoittamisen hetkellä kunnilla on velvollisuus ehkäistä ja puuttua lähi- ja perhesuhteissa tapahtuvaa väkivaltaan ja aluehallintoviraston ylitarkastaja koordinoi ja ohjaa tätä ehkäisevää väkivaltatyön yhdysverkostoa (AVIa n.d.). Sen lisäksi aluehallintovirastot kokoavat alueelliset oppimisyhteisöjen turvallisuusverkostot, joissa edistetään hyvinvointia ja turvallisuutta varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle asti (AVIb n.d.) ja järjestävät täydennyskoulutusta opetustoimen henkilöstölle valittujen painopistealueiden mukaisesti. (AVIc n.d.).

Edellä kuvattua voimme havaita, että väkivallan ja rikosten ennaltaehkäisemiseksi tehdään jo paljon. Mutta ilman kokonaiskuvan luomista ja koordinaatiota, emme voi olla varmoja siitä mitkä ovat niitä toimia, joilla esimerkiksi seksuaaliväkivallan kaltaiseen moniulotteiseen ilmiöön parhaiten puututaan ja mitkä ovat olleet niitä vaikuttavimpia toimia, joilla sitä on pystytty ennaltaehkäisemään.

Yhtenä esimerkkinä työhön vaadittavien toimien ja ammattilaisten monimuotoisuudesta toimivat tässä raportissa kuvatut toimenpiteet. Lisäksi, kuten tilastoja tarkasteleva luku osoittaa, yhteen tiedonlähteeseen ja lyhyeen tarkasteluväliin pohjautuva tilanneseuranta ei tavoita ongelman laajuutta. Seurannan perspektiivin taas tulee olla esimerkiksi Oulussa hankkeen aikana käynnistettyjen toimien osalta useissa vuosissa, jopa vuosikymmenissä, mikä tarkoittaa sitä, että sen täytyy olla selkeästi jonkun vastuulla.

Hankkeen ulkopuolisista kannanotoista suositusta koordinaatiosta puoltavat muun muassa THL:n asiantuntijoiden ja oikeusministeriön rikosentorjunnan uudistustarpeita arvioineen selvityshenkilön suositukset. THL:n asiantuntijat suositavat, että väkivallan vastaisen työn koordinoitiin valittaisiin vastuutaho jokaiselle hallinnon tasolle. Asiantuntijoiden mukaan alueellisessa väkivallan vastaisessa työssä strateginen suunnittelu ja yhteisen toiminnan koordinaatio on avainasemassa, ja he toteavat, että käytännön tasolla kunnissa ja tulevilla hyvinvointialueilla työn tulee olla koordinoitua ja mallinnettua. Asiantuntijat peräänkuuluttavat alueille laadittavia koulutussuunnitelmia keskeisten ammattilaisten jatkuvaksi osaamisen kehittämiseksi. Heidän mukaansa suunnitelmallinen työtapo edellyttää joka hallinnon tasolla nimettyä koordinoivaa tahoa ja THL suosittelee, että kehittämishankkeiden päätyttyä alueet olisivat nimenneet pysyvät väkivallan vastaisen työn koordinaattoritahot, sillä ilman jatkuvuutta väkivallan vastainen työ on vaarassa jäädä liian vähälle huomiolle. Asiantuntijoiden mukaan tällä hetkellä ammattilaisten vaihtuvuus ja se, ettei väkivaltatyötä ole sisällytetty kenenkään tehtävänkuvaan haittaa pitkäjänteistä väkivaltatyön ylläpitämistä ja osaamisen karttumista. (THL blogi 2021.) Oikeusministeriön asettaman selvityshenkilön ehdotuksissa kansallisen rikosentorjunnan uudistamistarpeista tunnistetaan, että kunnissa tehtävän rikosentorjuntatyön aktiivisuus vaihtelee ja ehdotetaan että erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien rikosentorjuntatyön tueksi tarvittaisiin aluetason koordinaatiota, johon sisältyisi myös alueelliset asukaskyselyt rikostilanteesta sekä aktiivinen aluetason koordinaattorien verkosto (Kaukonen 2022, 104).

Edellä kuvattuun ja Turvallinen Oulu -hankkeen aikana kerättyyn tietoon pohjautuen ehdotamme, että Oulun alueelle tai tulevalle hyvinvointialueelle mallia turvallisuusverkoston rakentamiseen voisi hakea esimerkiksi Helsingin alueella toimivasta [Turvallinen Helsinki-verkostosta](#) ja esitämme, että koordinoinnista vastaavan tahon tehtäviin tulisi kuulua ainakin:

- Verkostojen koordinointi kunnallisella ja alueellisella tasolla, eri sektoreiden toimijat huomioiden.
- Tutkittuun tietoon ja tilastoihin perustuvan alueellisen ja/tai kunnallisen tilannekartoituksen luominen väkivaltilanteesta eri väkivallan muodot huomioiden.
- Tutkittuun tietoon pohjautuvan ja kansainväliset ja kansalliset sitoumukset huomioivan tilannekartoituksen luominen olemassa olevista sekä puuttuvista väkivallan ennaltaehkäisytoimista ja palveluverkostoista.
- Konkreettisen alueellisen toimenpidesuunnitelman laatiminen väkivallan ja rikosten ennaltaehkäisemiseksi indikaattoreineen.
- Käynnistettyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnin koostaminen ja koordinointi, jotta suunnan muuttaminen seurannan perusteella on mahdollista ja tutkittuun tietoon perustuvia hyviä käytänteitä voidaan edistää ja levittää.
- Uusimman väkivallan- ja rikosten ennaltaehkäisyyn liittyvän tutkimus- ja kokemustiedon seuranta.
- Hiljaisten signaalien havaitseminen ja niihin reagoiminen mm. resurssien kohdentamisella.
- Uhrin, tekijät ja sivustakatsojat huomioivan väkivaltaosaamiseen liittyvän kouluttamisen edistäminen ammattilaisten peruskoulutuksessa niin että kaikilla alueella valmistuvilla ammattilaisilla on perustiedot väkivallan ennaltaehkäisystä, tunnistamisesta ja avun poluista työelämään siirtymään.

- Uhrin, tekijät ja sivustakatsojat huomioivan väkivaltaosaamiseen liittyvän täydennyskouluttamisen edistäminen alueella niin että kaikilla alueella toimivilla ammattilaisilla on perustiedot väkivallan ennaltaehkäisystä, tunnistamisesta ja avun poluista.

10.2 Hankkeen toimenpiteisiin liittyvät suositukset

Hankkeen aikana toimiviksi toimintamalleiksi todetut työmuodot pyrittiin saamaan pysyviksi toimintamalleiksi Ouluun ja siinä onnistuttiin monilta osin. Onnistumisten ja jo vakiinnutetun toiminnan lisäksi Turvallinen Oulu -hankkeen yksittäisiin toimenpiteisiin liittyen on todettava seuraavaa:

1. Hankkeessa kehitetyssä tunne- ja turvataitokasvatuksen Oulun mallissa on paljon arvokasta jaettavaksi myös muille kunnille ja toimijoille. Tehtyyn työhön ja kehitettyihin materiaaleihin voi tutustua www.turvataitokasvatus.fi -nettisivuilla. **Oulussa mallin ylläpitämiseen on syytä osoittaa resursseja, jotta hyvin käynnistynyttä työtä ei kadoteta.** Resurssien on oltava riittävät

myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistämiseen ja koordinointiin. Turvallinen Oulu -hanke onkin ehdottanut, että **turvataitokasvatusta koordinoimaan perustetaan kehittäjäopettajan tehtävä.** Kehittäjäopettajan tehtäviin kuuluisi muun muassa turvataitokasvatuksen edistäminen, luodun toimintamallin ylläpitäminen ja turvataitokasvatukseen liittyvän osaamisen ylläpitäminen.

2. **Opettajien ja muiden ammattilaisten tulisi saada seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisystä ja turvataitokasvatuksesta koulu- ja opintoissaan ja jo töissä oleville ammattilaisille tulisi tarjota aiheesta edelleen täydennyskoulutusta.** Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulisi ottaa tämä huomioon koulutusohjelmia suunnitellessaan. Turvallinen Oulu -hanke on edistänyt tätä työtä yhteistyössä Laurea ammattikorkeakoulun kanssa rakennetulla [verkkokursilla](#), joka on kaikille avoin ja ilmainen väylä turvataitokasvatuksesta, ja lapsiin kohdistun seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisystä oppimiseen.

Kuva: Kuvakaappaus eurooppalaisen rikosentorjuntaverkosto EUCPN:n nettisivuilta vuoden 2021 rikosentorjuntakisan voittajista. Turvallinen Oulu-hanke sijoittui kisassa toiseksi, ja toimii näin eurooppalaisena hyvänä käytäntönä. <https://eucpn.org/service/bpc-ecpa>

3. Psykososiaalisen tuen Walk-in-toiminta osoittautui toimivaksi tavaksi tarjota lyhytkestoista apua nuorille. Nykyisen mielenterveyspalveluiden tilanteen sekä laajemmin nuorten mielenterveyden tilanteen huomioiden, on toivottavaa, että **Walk-in-toiminnan uudelleen käynnistämiseen** Oulussa löytyy rahoitus tai tapa tuottaa palvelua yhteistyönä eri toimijoiden kesken. Samankaltaista toimintaa on käynnistetty tällä hetkellä monissa suomalaisissa kaupungeissa ja pienimuotoista pilotointia toteutetaan Oulussa kevään 2022 aikana kolmannen sektorin ja seurakunnan toimesta.
4. Hankkeen aikana pilotoidulle jalkautuvalle nuorisotyölle, maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden saamalle ohjaukselle ja nuorten rikosentekijöiden kuntoutukselle on ollut selkeä tarve, mistä kertoo myös näiden toimintojen siirtyminen osaksi kaupungin perustoimintoja sekä Ankkuri-toiminnan käynnistäminen Oulussa. Syrjäytymisen ehkäisemisen lisäksi on tärkeää, että seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi **panostetaan myös erikseen maahanmuuttajille suunnattuun seksuaalikasvatustyöhön**. Tätä puoltaa se, että maahanmuuttajataustaiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumiselle. Kuten myös se, että ulkomailla syntyneillä on suurempi riski syyllistyä seksuaalirikoksiin, ja tämä yhteys ei selity ulkomaalaistaustaisten huono-osaisuudella (Vauhkonen & al. 2021, 119). Ehdotuksia tätä seksuaalikasvatustyötä koskien on annettu kotoutumisen toimenpidettä käsittelevässä luvussa. **Myös muiden seksuaaliväkivallalle erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten**, kuten vammaisten, kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten **suojaamiseen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota** sekä ammattilaisia kouluttamalla että näiden ryhmien turvataitokasvatukseen panostamalla.

Peilattaessa hankkeen eri toimenpiteiden tuloksia toisiinsa, niistä on havaittavissa myös useassa toimenpiteessä esiin nousseita, yhdistäviä seikkoja, jotka olisi syytä huomioida tulevassa kehitystyössä.

1. Lasten ja nuorten osallistaminen on avainonnistumiseen. Tätä ajatusta puoltavat niin Kaasi -tiimin nuorten kuulemisista seuranneet onnistuneet suunnitelman muutokset kuin Nopsa-tiimin nuorten tarpeiden kuulemisen jälkeen tehdyt muutokset, joiden seurauksena asiakasmääriä saatiin kasvatettua. Samoin myös turvataitokasvatuksen toimenpiteessä onnistuttiin luomaan lapsia osallistamalla vaikuttavia tukimateriaaleja oppimisen tueksi. Toisaalta näkemystä puoltavat myös nuorten ilmaisema kritiikki esimerkiksi toimintojen nimen tai nuorille kohdistetun viestinnän suhteen.
2. Tekemisen yhteydessä jutteleminen näyttää myös tämän aineiston pohjalta olevan oiva keino tavoittaa nuoria keskusteluavun pariin. Tämä tuli esille niin Kaasi-, Nurri- kuin Nopsa -tiiminkin vaikuttavuuden arvioimiseksi koostetusta aineistosta. Tekeminen, pienikin sellainen, voi madaltaa kynnystä avun hakemiselle.
3. Työntekijöiden moninaisuus voi olla suuri etu myös tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Tätä ajatusta puoltavat niin Kaasi- tiimin kuin Koto- tiimin toiminnasta kerätyt aineistot.

10.3 Ennaltaehkäisevät toimet ja kriisitoiminnan suunnittelu tulisi käynnistää ennen yhteisöä järkyttävien tilanteiden esiintuloa

Vaikka vuoden 2018 tapahtumat toimivat Turvallinen Oulu -hankkeen työn alkusysäyksenä, kriisi ei ole koskaan otollisin aika tällaisen työn aloittamiselle. Kriisin käynnistyessä ja sen aikana kaikki odottavat nopeita ratkaisuja, toimia ja tuloksia. Mutta syvälle yhteiskunnan rakenteisiin juurtunutta ongelmaa, (lapsiin kohdistuvaa) seksuaaliväkivaltaa ja seksuaalista häirintää ei hävitetä ja lopeteta nopeilla toimilla vaan se vaatii

pitkäjänteistä työtä ja työn käynnistyttyä myös sen seuranta ja työn edelleen kehittämistä seurannan tulosten mukaisesti. Lisäksi uutta toimintaa on erittäin haastava käynnistää kriisin vaatimalla nopeudella.

Suosittelavaa olisikin, että hyväksi todetut keinot, sekä Oulussa että muualla kehitetyt, otettaisiin kunnissa ja hyvinvointialueilla osaksi toimintaa ennen kuin jokin ilmi tuleva tilanne aiheuttaa turvattomuuden tunnetta yhteisössä ja asettaa paineita nopealle toiminnalle. Itsestään selvää on, että sellaista lintukotoa ei löydy, jota tämä ongelma ei koskettaisi. Uhrien sekä heidän lähiyhteisönsä kannalta on tietysti oleellista, että avun ja tuen polut on mietitty hyvin etukäteen ja kaikilla heitä kohtaavilla ammattilaisilla on tarvittava osaaminen ja tieto siitä, miten tilanteessa tulee edetä. Avun ja tuen polkujen kartoitustyötä tehdään esimerkiksi Barnahus -hankkeessa.

Ennaltaehkäisevän työn arvoa ei voi painottaa liikaa. Se on aina kannattavampaa niin inhimillisen kärsimyksen kuin taloudenkin mittapuilla mitattuna. Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa nuorten terveyteen ja hyvinvointiin panostamisen arvioidaan johtavan jopa kolminkertaisiin taloudellisiin säästöihin, kun laskelmissa huomioidaan välittömät nuoruusiän, myöhemmät aikuisiän ja ylisukupolviset vaikutukset seksuaalirikosten uhreilla. (Joki-Erkkilä & al. 2019, 276)

Kaikki yllä oleva huomioiden Oulussa on kuitenkin onnistuttu rakentamaan paljon hyvää kriisin keskeltä nousten, mikä on luettavissa myös toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioista.

10.4 Työntekijöiden mahdollisuudet työnsä tekemiseen tulee turvata

Kuten toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioissa on tuotu ilmi, hankkeen työntekijöitä kohtaan kohdistui hankkeen aikana vakavaa maalittamista, joukkoistettua häirintää ja uhkailua, jotka vaikuttivat työntekijöiden mahdollisuuksiin tehdä työtään sekä myös heidän hyvinvointiinsa. Maalittaminen vaikutti myös hankkeen

viestintämahdollisuuksiin. Mahdollisuus monikanavaiseseen viestintään on merkittävää avoimen yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja tiedonsaannin näkökulmasta.

Sisäministeriön viharikollisuuden määritelmässä maalittaminen nimetään ilmiöksi, jossa yksi tai useampi toimija kehottaa ja yllyttää suurta joukkoa hyökkäämään yhden ihmisen kimppuun eri tavoin, esimerkiksi lähettämällä vihaviestejä sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa. Ilmenemismuotoina määritelmässä mainitaan esimerkiksi suora tai epäsuora uhkailu, tai yksityiselämän tietojen esiin kaivaminen ja niiden vääristely. Lisäksi todetaan, että vaikka maalittaminen kohdistuu usein yksittäiseen ihmiseen, pyritään sillä vaikuttamaan koko organisaation toimintaan tai päätöksentekoon. Sisäministeriö suosittaa nettisivuillaan, että kaikkien työnantajat niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla sekä järjestötoiminnassa otavat maalittamisen uhan huomioon ja rakentavat työntekijöille konkreettiset ohjeet maalittamisen varalle. (Sisäministeriö n.d.)

Myös Turvallinen Oulu -hankkeen kokemusten perusteella kaikkien vastaavan kaltaisten teemojen parissa työskentelevien on syytä varautua maalittamiseen ennakolta. Maalittamiseen ja joukkoistettuun häirintään valmistautuminen vaatii organisaatiossa yhteistä halua, asian keskitettyä koordinaatiota ja turvallisuus-, työsuojelu- ja viestintäosaajien yhteistyötä. Yhdymme oikeusministeriön koordinoiman Tiedolla vihaa vastaan -hankkeen suositukseen häirintäyhdyshenkilön nimeämisestä (Korhonen 2021, 34). Esimerkiksi Oulun kaupungin kokoisessa organisaatiossa tulisi mielestämme olla yksi tai kaksi henkilöä, jotka olisivat erikoistuneet juuri maalittamiseen, vihapuheeseen ja joukkoistettuun häirintään.

Lopuksi on todettava, että työntekijöiden vaihtuvuus koettiin haasteeksi työn kehittämiseksi useissa Turvallinen Oulu -hankkeen tiimeissä. Työntekijöiden vaihtuvuus on tietenkin luonnollista työpaikoilla ja vaihdokset ovat myös mahdollisuus löytää uusia näkökulmia ja kehittämisuuntia. Samalla voidaan kuitenkin myös kadottaa arvokasta tietotaitoa. Hankemuotoisessa työssä, jossa työn jatkuvuudesta on epävarmuutta,

työntekijät saattavat vaihtaa työtä myös herkemmin. Voi olla myös tilanteita, joissa tehtävänkuva on käytännössä erilainen kuin hakuilmoituksessa on kuvattu. Tehtäväkuvien muuttuminen kuuluu osin dynaamiseen kehittämistyöhön ja vakiintumattomaan toimintaan. Työntekijöiden osaaminen kehittyy hankkeen aikana, ja näin myös heidän markkina-arvonsa kasvaa ja he tulevat rekrytoiksi helpommin uusiin tehtäviin. Vaikka hankemuotoinen työ tarjoaa hyvän mahdollisuuden kokeilla ja kehittää uutta, on kokeiluille ja kehittämislle oltava tilaa myös perusorganisaatioissa, joissa näkyvä jatkuvuudesta antaa työntekijöille

turvaa jatkaa tehtävissään sekä mahdollistaa myös vuotta tai muutamaan vuotta pidemmälle katsovat kehittämistoimenpiteet, kokeilut ja työvälineiden käyttöönoton. Mahdollisuus organisaation ulkopuolisiin rekrytointeihin on kuitenkin kehittämishankkeissa ehdottoman arvokas. Ulkopuolelta tulevan osaamisen kautta on mahdollista saada uutta osaamista, näkökulmaa ja joskus riittävää rohkeutta kyseenalaistaa olemassa olevia käytäntöjä.

10.5 Keskeiset Turvallinen Oulu -hankkeen kokemuksista nousevat suositukset:

1. Rikksentorjuntatyötä tulee koordinoita alueellisesti – koordinaatiota toteuttamaan tulisi nimetä viranomaistaho sekä yhteistyöverkosto
2. Seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäisevä työ tulee aloittaa ennen yhteisöjä ravistelevia kriisejä. Myös kriisitoimintasuunnitelmat, hoitopolut sekä muut kriisin hetkellä tarvittavat tiedot ja ammattilaisryhmät tulee kartoittaa ennakkoon.
3. Ammattilaisten tulee saada systemaattisesti koulutusta (seksuaali)väkivallan ennaltaehkäisystä, tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät huomioiden. Koulutusta pitää saada sekä ammattilaisten peruskoulutuksessa että täydennyskoulutuksessa.
4. Oulussa käynnistetyn tunne- ja turvataitokasvatuksen mallia koordinoimaan ja ylläpitämään tulee nimetä vastuutaho. Turvallinen Oulu -hanke on ehdottanut tätä ajatellen kehittäjäopettajan tehtävän perustamista.
5. Nuorille pitää olla tarjolla psykososiaalisen tuen palveluita matalla kynnyksellä, ilman ajanvarausta ja mahdollisuudella anonyymiuteen. Nuorten arjessa tulee olla riittävästi osallistavia, läsnä olevia, helposti lähestyttäviä ammattilaisia.
6. Työntekijöillä on oikeus tehdä työtään turvallisesti. Turvallisuuden takaamisessa tulee huomioida myös maalittaminen, joukkoistettu häirintä ja uhkailu. Organisaatiossa tulee olla näihin työntekijöiden terveyttä uhkaaviin työturvallisuusasioihin erikoistunut nimetty henkilö.

Lähteet

AVIa n.d.: *Lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen*, verkkosivu, luettu 7.3.2022 <https://avi.fi/asioi/viranomainen/ohjaus-ja-neuvonta/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/lahisuhdevakivallan-ehkaisu>

AVIb n.d.: *Opiskelu- ja varhaiskasvatusympäristön turvallisuus*, verkkosivu, luettu 7.3.2022 <https://avi.fi/tietoa-meista/tehtavamme/turvallisuus/opiskelu-ja-varhaiskasvatusympariston-turvallisuus>

AVIc n.d.: *Opetustoimen täydennyskoulutus*, verkkosivu, luettu 7.3.2022 <https://avi.fi/tietoa-meista/toimintamme/koulutamme/opetustoimen-taydennyskoulutus>

Joki-Erkkilä Minna, Salmivalli, Anna-Mari, Tenhunen Tiina, Darth Marja, Lehrbäck Heli, Korpilahti Ulla, Hakulinen Tuovi 2019: *10 Lasten ja nuorten seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy ja haittojen minimointi*, teoksessa *Väkivallaton lapsuus: toimintapidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*, Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.) *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27* <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

Kaukonen Olavi 2022: *Rikksentorjunta ja hyvinvointivaltion muutos* *Selvityshenkilön arviot ja ehdotukset kansallisen rikksentorjunnan uudistamistarpeista*, Oikeusministeriön julkaisu- ja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:2 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-928-5>

Korhonen Johanna 2021: *Satuttavat sanat, tuhoavat teot* *Opas vihatekojen vastaiseen toimintaan paikallisesti* https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/21911124/Tiedolla_vihaa_vastaan_opas_SUO.pdf/ca519c2f-d4ee-c808-ba58-b87301f8d89d/Tiedolla_vihaa_vastaan_opas_SUO.pdf?t=1637928714607

Sisäministeriö n.d.: *Maalittaminen rapauttaa yhteiskunnan luottamusta*, Verkkosivu, luettu 7.3.2022 <https://intermin.fi/poliisiasiat/viharikollisuus/maalittaminen>

THL blogi 2021: *Tulevien hyvinvointialueiden väkivallan vastaisen työn rakenteiden kehittäminen etenee*, <https://blogi.thl.fi/tulevien-hyvinvointialueiden-vakivallan-vastaisen-tyon-rakenteiden-kehittaminen-etenee/> Luettu 26.1. 2022

Vauhkonen Teemu, Kaakinen Markus, Hoikkala Tommi 2021: *Seksuaalirikosten tekijät, tekoilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet*, VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2021:56 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>

11. Kiitosten aika

Haluamme esittää kiitokset oululaisille lapsille ja nuorille ja heidän vanhemmilleen. On ollut kunnia työskennellä kanssanne.

Turvallinen Oulu -hankkeen ohjausryhmä on toiminut tärkeänä ohjaavana työryhmänä sekä asiantuntijoina matkan varrella, kiitos siis ohjausryhmä: Mika Penttilä, Kirsti Ylitalo-Katajisto, Marjut Nurmivuori, Arja Heikkinen, Tuula Takalo, Marjo Kiviniemi, Arto Willman, Tiina Tenhunen ja Markus Kiiskinen. Kiitos eri toimenpiteiden tukena toimineille projektiryhmille ja yhteistyöverkostoille. Kiitos kaupunginjohtaja Päivi Laajalalle, joka osoitti tukeaan hankkeen eri vaiheissa sekä erityisesti silloin, kun jouduimme maalituksen kohteeksi.

Turvallinen Oulu-hankkeen toiminta on pohjautunut laajaan yhteistyöhön ja haluamme kiittää erityisesti seuraavia alla mainittuja toimijoita. Ja kiitos myös muille kanssamme yhteistyötä tehneille.

- Advertising Kioski: Opetusmateriaalinen graafinen suunnittelu ja taitto.
- Gutsy Go. Gutsy Go toi toivoa, yhteisöllisyyttä ja auttamisenhalua yhteistyössä oululaisten nuorten rauhanteoilla.
- Koordinaatin Grooming-hanke on tehnyt tärkeää työtä nuorisoalan ammattilaisten osaamisen kehittämiseksi ja mm. groomingin ennaltaehkäisemiseksi. Hankkeessa on hyödynnetty Koordinaatin hankkeessa saamia kokemuksia ja materiaaleja sekä osallistuttu kouluttajana heidän järjestämään koulutukseen.

- Koulutuskuntayhtymä OSAO: Hankkeen kautta koulutetun turvataitokouluttajan avustuksella laadittiin koulutus OSAO:n ammatillisille syksyllä 2021 ja OSAOn edustaja oli tukemassa henkilöstön koulutussuunnitelman laatimisessa.
- Kulttuurivoimalan Taiteesta työtä -hanke sekä Oulun Zonta-kerhot, Oulun poliisilaitos yhteistyössä Keskusrikospoliisin CSE-tiimin kanssa. Heidän kanssaan tuotettiin yhteistyössä Salaisuus-sarjakuva, joka antaa mahdollisuuden käsitellä lasten kanssa digitaalisessa mediassa tarvittavia turvataitoja: yksityisyyden suojaamista, kuvien jakamista ja turvaohjeita uhkaavien tilanteiden varalle. Sarjakuva on tarkoitettu opetuskäyttöön 3.-6. luokkalaisten oppilaiden kanssa työskenteleville sekä huoltajille kasvatustyön tueksi.
- Lasten kehotunnekasvatus -hanke, Väestöliiton asiantuntijat Raisa Cacciatore ja Henriikka Kangaskoski. Cacciatore ja Kangaskoski ovat olleet tärkeässä roolissa edistämässä turvataito- ja kehotunnekasvatus osaamista Oulussa. He ovat kouluttaneet aiheesta lukuisissa koulutuksissa sekä jakaneet asiantuntijuuttaan opetusmateriaalien luomisessa. Hankkeen työntekijät ovat myös osallistuneet Lasten kehotunnekasvatus -hankkeen järjestämiin koulutuskokonaisuuksiin.
- Nuorten ystävät & Vanhempien Akatemia ovat yhteistyökumppaneina olleet mukana vanhempainiltojen ja muiden vanhemmille suunnattujen tilaisuuksien suunnittelussa ja toteutuksessa.

- Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen rahoittamien hankkeiden kanssa on tehty yhteistyötä muun muassa asiantuntijuuden vaihdon kautta.
- Oulun poliisi – laaja-alaista yhteistyötä.
- Oulun alueellinen vanhempainyhdistys ry:n –kOulunvanhempien osallistaminen. Yhdistys on ollut tärkeä yhteistyökumppani ja linkki vanhempien suuntaan. Yhdistyksen kautta on saatu vanhempien näkemyksiä eri teemoihin liittyen, sekä viestintää heidän kohderyhmänsä suuntaan. kOulunvanhemmat ovat olleet myös aktiivinen osa suunnittelua ja suunnitelmien kommentointia.
- Oulun kaupungin Sivistys- ja kulttuuripalveluiden asiantuntijatyöryhmä, TURJO -tiimi, Oulun yliopisto ja Tuija Huuki sekä Oulun poliisilaitoksen kanssa yhteistyössä laatima varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja alueellisen nuorisotyön suunnitelma lasten ja nuorten kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.
- Oulun kaupunki, erityisopettaja Sanna Alalauri on asiantuntijana tuottanut opetusmateriaalien Hyvinvoinnin, resilienssin ja vahvan itsetunnon rakennusaineita -osioita.
- Oulun kaupunki, nuorisovaltuusto ONE –Oulun nuorten edustajiston osallistaminen. Nuoret ovat olleet mukana jakamassa nuorten näkemyksiä ja kokemuksia eri teemoihin liittyen kuten esim. kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan suunnitelman luomisessa.
- Oulun kaupunki: opiskeluhuollon, TURJO-tiimin, hyvinvointipalveluiden ja Sosiaali- ja kriisipäivystyksen asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä laatima Kriisitoimintasuunnitelma.
- OulunZonta-kerhot ja Kulttuurivoimala. Yhteistyössä tuotettu Elinan päiväkirjasta-sarjakuva, joka käsittelee seksuaalista häirintää ja ahdistelua. Elinan päiväkirjasta-sarjakuva sijoittuu yläkouluun ja siinä kuvataan, miltä seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi joutuminen tuntuu ja miten nuoren kannattaisi tilanteessa toimia. Sarjakuva voi olla apuna vaikean ja arvan aiheen käsittelyssä nuorten kanssa.
- Pilotointiin osallistuneet neljä esiopetus- ja perusopetusyksikköä. Yksiköt antoivat arvokasta palautetta opetusmateriaaleista ja vaikuttivat siten syntyneeseen lopputulokseen. Yksiköt ottivat turvataito- ja kehotunnekasvatuksen rohkeasti osaksi vuosikelloaan ja lähtivät aktiivisesti toteuttamaan turvataitokasvatusta
- Psykologi ja psykoterapeutti Soili Poijula, luokanopettaja Sanna Niinivaara, kOulunvanhemmat, Nuorten Ystävät, oikeuspsykologi ja poliisiammattikorkeakoulun lehtori Jasmin Kaunisto, THLBarnahus-hankkeen kehittäjä ja psykologi Marika Laakkonen-Linna, rikosseuraamuslaitoksen yliopettaja Nina Nurminen, Serita-seksuaaliväkivaltatyön asiantuntija Satu Perttunen, seksuaaliväkivallan kokemusasian-tuntija Laura Juntunen, Oulun ammatitopisto Luovin opiskelija-asiainpäällikkö Karvonen Riina ja opinto-ohjaaja Jaana Heikkinen. He kaikki ovat osallistuneet asiantuntijoinahankkeen toteuttamiin podcasteihin, joissa on käsitelty mm. seksuaaliväkivaltaa ja sen ennaltaehkäisyä sekä resilienssiä.
- Someturvan, Oulun oppilashuollon ja perusopetuksen esimiesten sekä hankkeen toimijoiden välinen yhteistyö. Digitaalisen tukipalvelun Someturvan hankinta Oulun kaupunginperusasteen pilotti kouluihin oppilaiden tueksi sekä opetushenkilökunnan ja opiskeluhuollon henkilökunnan työhön antamaan ohjausta ja neuvontaa.
- Someturva, sometohtori Suvi Uski. Asiantuntijana osana vanhemmille suunnattua tilaisuutta.
- Suavarten somessa-hanke. Hankkeen kanssa toteutettiin viisi vanhemmille suunnattua etäsomevarttia, joissa käsiteltiin digitaalisen uhkia sekä digiturvataitoja. Etäsomevartit kestivät nimensä mukaisesti 15 minuuttia ja asiantuntijoita niissä toimi Suavarten somessa-hankkeen asiantuntijat.
- Suojellaan lapsia ry. kanssa yhteistyössä laadittu asiakirja Käytännön ohjeistusta opetusalan ammattilaiselle lapsen kohdistuneen

seksuaalisen häirinnän, houkuttelun (grooming) ja seksuaaliväkivallan ilmetessä.

- TuffiFilms, elokuvateatteri Star ja Oulun Poikien talon kanssa järjestetty näytös- ja keskustelutilaisuus turvataito- ja seksuaalikasvatuksen tärkeydestä. Tilaisuudessa esitettiin Yksittäistapaus-elokuvasarjan Buduaar-lyhytelokuva, jonka jälkeen järjestettiin paneelikeskustelu, jossa poliisi, työntekijä hankkeesta, lukiolaisopiskelija, lyhytelokuvan näyttelijä sekä meidän Oulun Poikien talon työntekijä keskustelivat turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta. BUDUAAR-elokuva on osa viidentoista elokuvantekijän kollektiivisesti toteuttamaa elokuvatapausta: lyhytelokuvien kokoelma, kokoillan elokuva Tottumiskysymys ja niihin liittyvä vaikuttavuuskampanja tuovat esiin naisiin kohdistuvaa näkymätöntä vallankäyttöä niin yksityiselämässä kuin yhteiskunnassa.
- Turun kaupunki, erityisopettajat Minna Andell ja Mirja Ylenius-Lehtonen ovat olleet jo pitkään valtakunnallisesti turvataitokasvatuksen

edelläkävijöitä. He toimivat tärkeinä kouluttajina hankkeen koulutuksissa sekä olleet toteuttamassa turvataitokouluttajakoulutusta. Minnan ja Mirjan luoma tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaali on ollut keskeisimpänä lähteenä hankkeessa tuotetuissa opetusmateriaaleissa.

- Kiitos lisäksi Metropolia-ammattikorkeakoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu, Vuolle Settlementin Poikien talo ja Tyttöjen talo, Pelastakaa Lapset ry., SERITA-hanke, TIETOISEKSI-hanke sekä TURVA-hanke, K&C ry, Rauhankasvatusinstituutti, Oulun vastaanottokeskuksen tukiyhdistys ry, ODL, HDL Vamos, Kulttuuriyhdistys ILME ry, Oulun pöytätennis -86 ry, Walkers, Oulun seurakunnat, Barnahus-hanke.

Kiitos kaikille oululaisille opettajille, rehtoreille ja turvataitovastaaville osallistumisesta muun muassa turvataitokasvatuksen edistämiseen, toimintasuunnitelmien luomiseen kuin myös Gutsy Go:n toteuttamiseen. Kiitos hankkeessa työskennelleille työntekijöille ja harjoittelijoille.

Kuva: Hankkeen työntekijät Turvallinen Oulu -hankkeen loppuseminaarissa Lasaretissa 19.11.2021. Kuvaaja Esa Eirola.

Liitteet:

Liite1: Tiivistelmät toimenpiteistä

Toimenpide 1: Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen

Tietoperusta

Turvataitokasvatus pohjautuu lasten oikeuksiin ja toteutettu toimenpide on valtakunnallisten esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien ja STM:n Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelman mukainen. Turvataitokasvatusohjelmien on tutkimuksissa todettu lisäävän lasten tietämystä seksuaaliväkivallasta, turvallisesta käyttäytymisestä, kannustaneen lapsia kertomaan väkivallasta, vähentäneen tekojen kielteisiä vaikutuksia sekä luoneen sensitiivisempää ympäristöä uhrien auttamiseksi. Seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseen tähtääviin ohjelmiin osallistuneet lapset ovat pienemmässä riskissä joutua hyväksikäytön uhreiksi kuin ohjelmiin osallistumattomat. Osahankkeen rahoittajana toimi Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Tavoite ja tarkoitus

Turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten itsetuntoa ja tunnetaitoja, vuorovaikutustaitoja, selviytymistaitoja sekä digiturvataitoja. Lapsen ja nuoren tulee tietää ja tuntea olevansa arvokas ja tärkeä sekä hyvän kohtelun arvoinen, jotta hän myös haluaa puolustaa itseään. Turvataidot ovat muun muassa taitoa tunnistaa turvallisuutta uhkaavia tilanteita ja toimia niissä itseään suojelevalla tavalla, taitoa tunnistaa hyvät ja huonot kosketukset, taitoa kunnioittaa omia ja myös toisen rajoja sekä taitoa toimia turvallisesti verkossa.

Tulokset

Hankkeessa kehitetty turvataitokasvatuskokonaisuus pitää sisällään koulutuspaketit ja opetusmateriaalit esiopetukseen ja perusopetukseen luokka-asteille 1.-2., 3.-4., 5.-6. ja 7.-9., jotka ovat käytössä kaikissa Oulun esi- ja perusopetusyksiköissä. Turvataitokasvatuksen opetusmateriaalit löytyvät osoitteesta www.turvataitokasvatus.fi.

Turvataitokasvatuksen jalkauttamiseksi Oulun kaikkiin peruskouluihin valittiin opetushenkilöstöstä tunne- ja turvataitovastaavat, joiden tehtäväkuva muodostuu mm. tunne- ja turvataitokasvatuksen koordinoinnista sekä jatkuvuuden ja toiminnan kehittämistä. Oulun paikallisiin opetussuunnitelmiin tehtiin lisäkirjaukset turvataitokasvatuksen osalta keväällä 2021.

Oulussa koulutettiin turvataitokouluttajia, joiden avulla turvataitokasvatuskoulutusta voidaan jatkossakin tarjota paikallisesti ja valtakunnallisesti. Toimenpiteiden jatkuvuus ja turvataitokasvatuksen koordinointi on pyritty varmistamaan siirtämällä se osaksi kaupungin perusorganisaatioita ja niiden työtä ohjaavia asiakirjoja.

Koulutetut esi- ja perusopetus-yksiköt	Koulutuspuheen- vuorot	Vanhemmille suunnatut tilaisuudet
125	90	21

"Turvataidot ovat kansalaistaito, joita on syytä opettaa jo pienille koululaisille."

- Opettaja 2021

Toimenpide 2: Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi

Toiminnan tavoite

Tavoitteena on luoda perusopetuksen ja 2. asteen oppilaitosten henkilöstölle seksuaalisuuteen, seksuaaliseen häirintään ja seksuaalirikoksiin, lasten ja nuorten media- ja turvataitoihin sekä koulujen ja oppilaitosten turvallisuusosaamiseen ja -johtamiseen sisältyvä koulutusohjelma tarvittavine tukimateriaaliaineistoinen. Tavoitteena on em. koulutusten avulla vahvistaa henkilöstön valmiuksia ehkäistä alaikäisiin kohdistuvaa seksuaalista häirintää ja seksuaalirikoksia sekä tukea vanhemmuutta turvataito- ja seksuaalikasvatuksessa. Tavoitteena on lisätä johdon valmiuksia turvallisuusosaamisessa, sen suunnittelussa ja prosessien johtamisessa.

Toiminta

Luotiin koulutusohjelma, jossa huomioitiin kohderyhmän tarpeet sekä yhteistyökumppanuudet valtakunnallisesti ja paikallisesti. Oulun perusopetusyksiköt osallistuivat turvataitokoulutukseen ja hankkeessa tuotetun turvataitokasvatuksen opetusmateriaalin käyttöönottoon. Tukimateriaalin laadinnassa kartoitettiin ajantasaiset, laadukkaat ja pedagogisesti luodut aineistot media- ja turvataidoista sekä seksuaalikasvatuksesta. Niiden soveltuvuus arvioitiin eri kasvu- ja koulutusympäristöihin eri ikäkaudet huomioiden. Aineistoa koostettiin Turvallinen Oulu -hankkeen nettisivuille ammattilaisten työn ja vanhemmuuden tueksi. Hankkeessa tehtiin aktiivisesti laajaa yhteistyötä eri foorumeilla niin valtakunnallisten kuin paikallisten toimijoiden kanssa esim. osallistaen eri ikäisiä lapsia ja nuoria sekä huoltajien edustajia.

Projektikoordinaattori Susanna Kauppinen

Yhteensä koulutetut ammattilaiset

3766

Toteutuneet koulutukset

63

Tulokset

Lasten ja nuorten parissa työskentelevä moniammatillinen henkilöstö koulutettiin laaditun koulutusohjelman mukaisesti. Koulutusteemoina olivat lasten kehotunnekasvatus, lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehityspotit ja niiden turvaaminen, seksuaalikasvatus, seksuaalinen häirintä ja seksuaaliväkivalta sekä media- ja turvataidot. Alueelle koulutettiin 14 turvataitokouluttajaa.

Oppilaitosten turvallisuusosaamiseen ja -johtamiseen sekä kriisiyöhön järjestettiin koulutusta ja työpajatilaisuuksia. Osaamista vahvistettiin myös restoraatiiviseen ja vertaissovitteluun sekä seksuaalineuvontaan ja seksuaalisuuden puhekeskiöön liittyvillä koulutuksilla. Koulutusten keskiarvo oli 4,5 (asteikko 1-5).

Opetuksen tueksi laadittiin tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaali yläkouluun

sekä groomingia käsittelevä Salaisuus-sarjakuva alakoulun opetusmateriaaliksi. Toisen asteen oppilaitoksille koostettiin seksuaaliväkivaltaan ja seksuaaliseen häirintään sekä media- ja turvataitoihin liittyvä opetusmateriaali. Lisäksi tuotettiin podcasteja ammattilaisten ja vanhemmuuden tueksi.

Lapsuus.ouka-verkkosivustolle koostettiin tietoa seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta. Oulun kaupungin suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä päivitettiin laajan, moniammatillisen asiantuntijatyöryhmän johdolla.

Varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle laadittiin toimintaohje tilanteisiin, joissa oppilaasta/opiskelijasta herää huoli ja epäily häneen kohdistuneesta väkivallasta, kaltoinkohtelu - ja laiminlyöntitilanteesta. Osahankkeen rahoittajana toimi Opetushallitus.

Toimenpide 3: Lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen

Tietoperusta

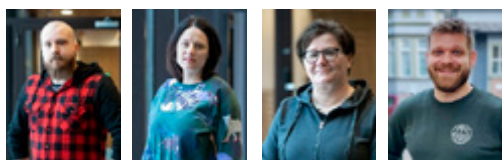
Oulun kaupunki aloitti vuonna 2019 useita toimenpiteitä käsittävän hankkeen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi ja uhrien auttamiseksi.

Psykososiaalinen tuki on toimintaa, jonka tavoitteena on rajoittaa, lievittää ja torjua psyykkistä stressiä aiheuttavien tapahtumien negatiivisia terveydellisiä ja sosiaalisia seurauksia. Osahanketta rahoitti Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Oulun kaupunki

Tavoite ja tarkoitus

Tavoitteena on antaa lapsille ja nuorille psykososiaalista tukea kriisitilanteissa ja tehdä ennaltaehkäisevää työtä sekä olla valmiudessa reagoimaan, kun alaikäisiä kohtaa kriisi tai traumaattinen tilanne sekä vahvistaa erityisryhmien sekä haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tunne- ja turvataitokasvatusta.

Tarkoituksena on ennaltaehkäisevän työn lisäksi taata nuorille päivityksellistä eli joustavaa nopeaa matalan kynnyksen psykososiaalista tukea ilman ajanvarausta arkisin virka-aikaan. Nuorille tarjotaan tukea elämän suurissa ja pienissä haasteissa sekä kun nuori on kohdannut uhkaa, häirintää ja seksuaalista kaltoinkohtelua, äkillisiä uhka- ja kriisitilanteita tai muutoin kokee avun tarvetta.

Projektikoordinaattori Joni Saarela & projektityöntekijät Mervi Pirkola, Sirpa Poussu & Niilo Väärni.

Tulokset ja päätelmät

Osahanke on toteuttanut Oulussa 2019-2021 välisenä aikana **ennaltaehkäisevää työtä**, kuten ryhmät ja ryhmäinterventiot, ennaltaehkäisevät tapahtumat, sekä tunne- ja turvataitokasvatuskokonaisuudet. **Matalan kynnyksen kohtaamista** on toteutettu koulujen ja oppilaitosten tapahtumissa, Gutsy Go -tapahtumissa, nuorten vapaa-ajalle jalkautumisilla, verkossa tehtävällä työllä sekä toteuttamalla psykososiaalista tukea oppilas- ja opiskeluhuollon rinnalla. Tiimi on toteuttanut myös **kasvu- ja kehitysyhteisöissä tapahtuneisiin kriiseihin jalkautumista** perustoimijoiden kriisityön tueksi. Lisäksi on tarjottu ryhmämuotoisia kriisi-interventioita ja ryhmätoimintoja. **Yksilötyöskentelyä** on toteutettu lyhytkestoisilla tukikäynneillä lapsille ja nuorille tilanteissa, joissa lapsi tai nuori tarvitsee nopeaa tukea elämän haasteissa, tai kun on kokenut häirintää, houkuttelua seksuaalisen tekoon tai ollut kohteena muuta turvallisuuden tunnetta heikentävässä tapahtumassa.

Työskentelyssä havaittiin nuorten kokeneen jääneensä usein vaille tarvitsemaansa apua. Nuoret ovat kuvanneet hoitojonoja pitkiksi ja odotusaikojen haastaneen hoitoon hakeutumista. Toisaalta Walk-in vastaanotolla havaittiin nuoren saadessa avun varhaisessa vaiheessa ja oikea-aikaisesti jo parin käyntikerran riittävän tilanteen vakauttamiseen.

Psykososiaalisen tuen yksilötapaamisilla kohdatut henkilöt	Erytisryhmille kohdennettua yhteisö- ja ryhmätason toimea	Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten yhteisö- ja ryhmätason kohtaamiset
453	45	732

"Oli hyvä tulla puhumaan"

Nuoren palaute 2020

Toimenpide 4: Monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla

Tietoperusta

Oulun kaupunki aloitti vuonna 2019 useita toimenpiteitä käsittävän hankkeen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi ja uhrien auttamiseksi.

Monialainen kohtaamisen toimintamalli käsittää jalkautuvan työn ja nuorten kohtaamisen heidän vapaa-ajan ympäristöissään, kohdennetun yksilötyön tukea tarvitseville sekä osallistavan nuorilta-nuorille toiminnan mahdollistamisen. Osahankkeen rahoittajana toimi Oulun kaupunki.

Tavoite ja tarkoitus

Tavoitteena on kohdata nuoret heidän vapaa-ajan ympäristöissään, tukea heitä kaikissa elämän tilanteissa ja olla turvallisina aikuisina nuorten elämässä.

Tarkoituksena on olla läsnä ja näkyä nuorten vapaa-ajalla, tarjota matalan kynnyksen turvallinen kohtaaminen ja reagoida nuoruuden ja Oulun alueen ilmiöihin.

Nuorille tarjotaan ja tuodaan tietoisuuteen erilaisia palveluja ja tukiverkostoja auttamaan elämän eri haasteissa ja tilanteissa, joissa nuori on avun tarpeessa.

Tulokset ja päätelmät

Perinteinen nuorisotyö ei kohtaa toiminnallaan kaikkia nuoria ja osa nuorista ei halua tulla kohdatuksi. Silti turvallisuuden tunnetta lisää tieto siitä, että turvallinen aikuinen on läsnä vapaa-ajalla.

Jalkautuvan työn tiimi kohtaa työssään kaikki nuoruuden ja elämän haasteet ja vaiheet. Yleisiä puheenaiheita olivat turvattomuus, terveys, päihteet, seksuaalisuus, koulu, työ ja yksinäisyys.

Tuloksia tarkastellessa ei kohtaamisten määrällä ole väliä, vaan kohtaamisen merkityksellisyydellä. Kohtaamisen merkityksellisyys on aina yksilöllistä, joillekin se on nopea tervehtiminen ja toiselle tunnin syvälinen keskustelu.

Oululaisilta nuorilta kerätyn palautteen ja jalkautuvan työn tilastoinnin perusteella on selkeää, että jalkautuvan työn tiimille on tarvetta Oulun alueella myös tulevaisuudessa.

Oulun alueella kohdatut nuoria	Nuorille järjestettyjä ryhmätoimintoja	Jalkautumisia Oulun alueella
16297	139	333

Bol Shengfiny, Ghassabzadeh Saeed, Myllylä Janne ja Lind Sakari

"Mulle tulee turvallinen olo, kun näen Kaasin keskustassa"

Oululainen nuori Kaasin toiminnan arvioinnissa 2021

Toimenpide 5: Nuorten itsetunnon vahvistaminen — tarinoita Oulusta

— Gutsy Go

Tietoperusta

Gutsy Go -menetelmä on kehitetty ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja yhteiskunnallista polarisoitumista. Se valmentaa kokonaiset 14-vuotiaiden ikäluokat toteuttamaan rauhaa ja luottamusta vahvistavia ratkaisuja omien kaupunkiensä ihmisten hyväksi. Gutsy Go:ssa on erityistä voimaa tilanteissa ja kohteissa, joita määrittää jokin akuutti, koko yhteisöä koskettava kriisi, syrjäytymis- ja polarisaatoriskiä lisäävät taustatekijät tai epäluottamusta ja turvattomuutta ruokkiva negatiivinen narratiivi. Osahanketta rahoitti Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Tavoite ja tarkoitus

Toiminnan tavoitteena on tuottaa videoita nuorten kehittämistä rauhantekoja ja sosiaalisia innovaatioita, jotka tekevät näkyväksi nuorten vahvuudet ja heidän potentiaalinsa yhteiskunnallisina toimijoina. Videot julkaistaan paikallisissa ensi-illoissa ja mediassa inspiraatioksi koko maalle. Gutsy Go -videopankin kautta ratkaisut ovat tuhansien muiden nuorten ja koulujen hyödynnettävissä.

Tarkoitus on, että nuoret saavat käytännön kokemuksen taidoista, jotka ovat keskiössä hyvinvoivien yhteisöjen rakentamisessa. Toimiessaan muiden hyväksi nuorten oma hyvinvointi, kiinnittyminen yhteisöön, itsetunto sekä osallisuus vahvistuvat.

Veera Ikonen

Heini Salopelto

Pedram Aflatuni

Johanna Vanttaja

Tulokset ja päätelmät

Gutsy Go Oulu toteutettiin osana Turvallinen Oulu hanketta 2019-2020 yhteensä 1500 oululaisnuoren ja 135 paikallisen Gutsy Go -valmentajakoulutuksen saaneen pedagogin ja nuorisotyön ammattilaisen kanssa. Mukana toiminnassa oli 14 koulua. Syksyllä 2019 toimintaan osallistui 5 yläkoulua ja 500 nuorta porrastetusti ja syksyllä 2020 11 koulua ja 1000 nuorta simultaanisti. Toimintaviikkojen aikana nuoret kehittivät ja toteuttivat 10 hengen tiimeissä omat luottamusta ja rauhaa vahvistavat ratkaisunsa kaupunkilaisten ongelmiin. Jokainen teko kuvattiin ja julkaistiin videona ensi-illassa ja sosiaalisessa mediassa. Kaikkiaan videoituja ratkaisuja syntyi 147.

Nuoret auttoivat ratkaisullaan suoraan useita satoja oululaisia omilla naapurustoissaan. Ratkaisuisia korostuivat vanhusten hyvinvointi ja yksinäisyyden ehkäisy, huoli vähävaraisista ja osattomuudesta yhteiskunnassa, lapsiperheiden hyvinvointi ja jaksaminen sekä luottamuksen ja ystävällisyyden lisääminen kaupunkilaisten välillä.

Syksyllä 2020 Oulussa ja Keravalla aloitettu Lääkäriseura Duodecimin vaikuttavuustutkimus osoittaa, että menetelmän avulla voidaan vahvistaa nuorten osallisuuden kokemusta: interventioon osallistuneiden nuorten osallisuuden kokemus kasvoi tilastollisesti merkitsevästi, kun taas verrokeilla vastaavaa muutosta ei tapahtunut.

Nuorta osallistettu	Rauhantekoa	Kohdattua kaupunkilaista
1500	147	2000-3000

“Viikko auttoi syventämään suhdettani oppilaisiin ja tuomaan sekä oppilaista että toivottavasti myös itsestäni uusia puolia esille.” -Opettaja syksyllä 2020

Toimenpide 6: Kotouttamisen tehostaminen

Tavoite ja toiminta

Kotouttamisen tehostamisen toimenpiteen tavoitteena oli Oulun aikuislukion aikuisten perusasteen opiskelijoiden parempi pärjääminen opiskeluissa, sekä mielekkään vapaa-ajan toiminnan järjestäminen. Parempi koulumenestys tukee opiskelijan kotoutumista, tuomalla esimerkiksi enemmän mahdollisuuksia jatko-opintojen ja työllistymisen suhteen. Tarkoituksena on tarjota opiskelijoille matalan kynnyksen ohjausta erilaisissa elämän haasteissa omassa oppilaitoksessa. Ohjaajat järjestävät ryhmiä ja retkiä, sekä pitävät erilaisia teematunteja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa ja toimivat osana oppilashuoltoa. Loma-ajoille ohjaajat järjestävät vapaa-ajan toimintaa, joka tukee kotoutumista Ouluun, sekä suomen kielen oppimista.

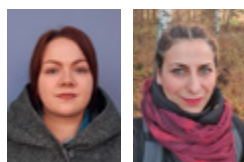
Toimenpiteessä on tuettu maahan muuttaneiden mielenterveyttä psykiatrisen sairaanhoitajan avulla niin maahanmuuttajapalveluissa kuin myös aikuislukiossa. Vapaa-ajan tueksi on ostettu järjestöiltä kesäajoiksi harrastetoimintoja. Toimenpiteessä on tuettu myös maahan muuttaneiden turvataitokasvatusta. Näiden lisäksi Business Oulun toteutti maahan muuttaneiden ja turvapaikan saaneiden koulutusmahdollisuuksien, työllistämisen ja yritystoiminnan tukemista vuosina 2019-2020. Osahankkeen rahoittajana toimi Oulun kaupunki.

Tulokset ja päätelmät

Aikuislukion opiskelijat ovat alusta saakka hyödyntäneet ohjausresurssia ja niin opettajilta, kuin opiskelijoita kerätyn palautteen perusteella ohjauspalvelulle on selkeästi tarvetta. Palautteiden mukaan myös opettajat voivat keskittyä paremmin opetustyöhön, kun aikaa ei mene yksittäisten opiskelijoiden asioiden selvittämiseen. Yleensä opiskelija ohjautuu ohjaajan luokse koulupoissaolojen vuoksi. Koulupoissaolojen taustalla kuitenkin on usein arkielämään liittyviä ongelmia tai haasteita. Näiden haasteiden selvittäminen antaa opiskelijalle paremmat mahdollisuudet opinnoissa pärjäämiseen. Opiskelijat ottavat myös hyvin yhteyttä ohjaajaan itsenäisesti.

Palveluiden saavutettavuutta tulee edelleen Oulussa kehittää. Palveluiden saavutettavuus paranee, kun huomioidaan, että tietoa löytyy eri kielillä, palveluita tarjotaan lähellä asiakasta ja henkilöstöllä on erityisosaamista maahan muuttaneiden kanssa työskentelystä.

Yksilöasiakkaat	Ryhmät/retket	Ryhmiin osallistuneet
2509	233	2782

Oulun aikuislukion ohjaajat Laura Järvelä & Amal Alkhateab

"Oulun aikuislukion ohjaajat ovat hyviä ja auttaa paljon!"

Opiskelija 2021

Toimenpide 7: Nuorten rikosentekijöiden kuntoutus

Nurri-toimintamalli

Moniammatillinen toimintamalli 12-29-vuotiaille oululaisille nuorille, jotka ovat syyllistyneet

- toistuviin rikoksiin
- yhteen vakavaan rikokseen (kuten henkeen tai terveyteen kohdistuva)
- rikokseen, mutta nuorella on myös muuta oireilua esim. päihteidenkäyttöä tai poissaoloja koulutusta

Työskentelyn tavoite

- Nuoren kokonaisvaltaisen elämäntilanteen kartoitus ja hyvinvoinnin edistäminen uusintarikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi
- Luoda pysyvä moniammatillinen toimintamallil rikoksilla oireileville nuorille

Riitta Roivainen
Sosiaalityöntekijä

Sirpa Karhu
Rikosseuraamus-
työntekijä

Annika Niemelä
Sairaanhoitaja

Jussi Ontero
Nuorisotyönjohtaja

Mitä tuloksia odotetaan?

- Toimintamallin kautta kohderyhmään kuuluvien syrjäytymisprosesseja saadaan lievennettyä tai katkaistua
- Nuorten hyvinvointi sekä heidän perheidensä kokonaistilanne paranee ja sitä kautta pitkällä aikavälillä myös palveluiden tarve vähenee
- Uusintarikollisuus vähenee ja sitä kautta turvallisuus lisääntyy

Toiminta jatkuu oikeusministeriön rahoituksella vuoden 2022 loppuun saakka

Asiakkuuksia yhteensä	Asiakaskäyntejä yhteensä	Nuorten kohtaamisia yhteensä
45	320	~ 2600

"NURRissa saa puhua, eikä saa vaan mäkätystä osakseen."

Oululainen nuori 2021

18.5.2020

TURVATAIDOILLA TURVAA LAPSUUTEEN JA NUORUUTEEN

Turvataitokasvatus tulee osaksi kaikkien Oulun esi- ja perusopetusyksiköiden arkea lukuvuodesta 2021-22 eteenpäin. Oulun kaupunki vahvistaa Turvallinen Oulu -hankkeen avulla ammattilaisten turvataito-osaamista järjestämällä vuoden 2020 aikana suomalaisten huippuasiantuntijoiden johdolla koulutuksia turvallisuusosaamisesta ja -johtamisesta, lasten ja nuorten turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta sekä seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja väkivallasta.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa [Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman \(2020-2025\)](#) turvataitokasvatusta käsittelevässä luvussa yhtenä toimenpiteenä esitetään, että lapsen ikä- ja kehitystason huomioiva seksuaalikasvatus kirjataan velvoittavaksi opetussuunnitelmiin vuoteen 2025 mennessä. Oulun kaupunki haluaa toimia edelläkävijänä tämän toimenpiteen edistämiseksi ja mahdollistaa henkilöstönsä kouluttamisen, jotta henkilöstö hallitsee turvataitokasvatuksen.

Turvataito- ja seksuaalikasvatuksen avulla edistetään lapsen ja nuoren omia taitoja puolustaa itseään ja rajojaan kiusaamisen, väkivallan, häirinnän, houkuttelun, ahdistelun ja seksuaaliväkivallan tilanteissa. Niiden avulla ehkäistään lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa ja kaltoinkohtelua edistämällä lasten itsetuntoa sekä kaveri- ja selviytymistaitoja.

Koulutukset sisältävät pienen ennakotehtävän sekä koulutuspäivän jälkeen työhön sovellettavan tehtävän. Koulutukset järjestetään alueittain, mutta on mahdollista osallistua myös muiden alueiden tilaisuuksiin. Koulutuspäivien kesto on suunniteltu vastaamaan puolikasta veso-päivää. Turvataito- ja seksuaalikasvatus muodostavat kokonaisuuden, josta saa halutessaan todistuksen.

Ilmoittautuminen koulutuksiin tapahtuu [sivistys- ja kulttuuripalveluiden koulutuskalenterin](#) kautta, mistä löytää myös lisätietoja (Huom. muutokset mahdollisia). Koulutukset löytyvät kootusti hakusanalla *Turvallinen Oulu*. Koulutukset ovat Opetushallituksen ja Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamia ja osallistujille maksuttomia.

Lämpimästi tervetuloa koulutuksiin!

Mika Penttilä
Sivistys- ja kulttuurijohtaja

Marjut Nurmivuori
Perusopetus- ja nuorisajohtaja

Ulla Rissanen
Varhaiskasvatusjohtaja

OULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Turvallisuusosaaminen ja -johtaminen

- [to 3.9.2020 klo 8.00-11.30 Seksuaalisen häirinnän, väkivallan ja kiusaamisen ennaltaehkäisy ja niihin puuttuminen päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa](#)
  - Kohderyhmä: sivistys- ja kulttuuripalvelujen sekä hyvinvointipalvelujen, päiväkotien, perusopetuksen ja 2. asteen oppilaitosten johtotehtävissä ja turvallisuusvastaavina toimivat sekä oppilashuolto- ja kriisiryhmät ja työyhteisövaltuutetut sekä muut aiheesta kiinnostuneet
  - Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa koulujen ja oppilaitosten osaamista seksuaalisen häirinnän, väkivallan ja kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen, puuttumiseen ja näissä tilanteissa toimimiseen. Tilaisuus antaa valmiuksia yksikkökohtaisten toimintasuunnitelmien päivittämistyöhön.
  - Koulutus on osa turvallisuusjohtamisen vuosittaisia koulutuksia.
- [to 10.9.2020 klo 8.30-16.00 Trauma- ja resilienssietoinen organisaatio ja kriisitoiminta](#)

Kouluttaja: Soili Poijula, psykologi, kriisi- ja traumapsykoterapeutti

  - Koulutus on tarkoitettu koulujen ja oppilaitosten johto- ja turvallisuustehtävissä toimiville, opetus- ja oppilashuollon henkilöstölle sekä kriisityötä tekeville ja siitä vastaaville monialaisille toimijoille.
  - Traumaattiset kokemukset ovat yleisiä kouluikäisillä lapsilla ja nuorilla. Koulutuksessa annetaan tietoa trauman vaikutuksista kognitiiviseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn, käyttäytymiseen, oppimiseen ja kehitykseen sekä tietoa menetelmistä, miten oppimista ja sosiaalista toimintakykyä voi edistää ja traumatisoituneita lapsia ja nuoria tukea käytännöllisin keinoin. Koulutuksessa tarkastellaan resilienssin kehittymistä tuen saamisen, selviytymisen ja kokemuksesta oppimisen myötä. Koulutuksessa vahvistetaan turvallisuus- ja kriisijohtamisen osaamista sekä harjoitellaan kriisitoimintaa ja -viestintää.
- [to 17.9.2020 klo 16.00-19.30 Seksuaalirikosten ennaltaehkäisy eri toimijoiden välisenä yhteistyönä](#)
  - Kohderyhmä: Oulun kaupungin päättäjät, sivistys- ja kulttuurilautakunnan sekä hyvinvointilautakunnan jäsenet, sivistys- ja kulttuuripalvelujen sekä hyvinvointipalvelujen johtotehtävissä olevat, sivistys- ja kulttuuri- sekä hyvinvointipalvelujen ko. teemojen avainhenkilöt sekä muut aiheesta kiinnostuneet
  - Seksuaalirikosten torjunta vaatii tiivistä viranomaisten välistä yhteistyötä. Tilaisuuden tavoitteena on edistää tätä yhteistyötä sekä lisätä tietoutta seksuaaliväkivallan ehkäisystä seksuaalikasvatuksen keinoin, seksuaalirikoksista, seksuaaliväkivaltaa kokeneen psykososiaalisesta tukemisesta ja tukijärjestelmän kehittämisestä kunnissa.

Lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehityspolut ja niiden turvaaminen

Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa henkilöstön osaamista toteuttaa lapsen ja nuoren ikä- ja kehitystason mukaista seksuaalikasvatusta sekä antaa valmiuksia seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja väkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen. Koulutus tarjoaa myös mm. opetusmateriaaleja ja työvälineitä, joita voi hyödyntää lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä.

- **Varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja muille alle kouluikäisten lasten parissa työskenteleville (kaksi samansisältöistä koulutusta samana päivänä)**
Kouluttajana mm. Raisa Cacciatore, lastenpsykiatri tai asiantuntija Väestöliitosta
  - [to 27.8. klo 8.30-11.30](#) ja [13.00-16.00](#) Lasten kehotunnekasvatus (eteläinen alue)
  - [ti 6.10. klo 8.30-11.30](#) ja [13.00-16.00](#) Lasten kehotunnekasvatus (keskinen alue)
  - [to 19.11. klo 8.30-11.30](#) ja [13.00-16.00](#) Lasten kehotunnekasvatus (pohjoinen alue)
  - syksy 2020/kevät 2021 Lasten kehotunnekasvatus (itäinen alue)
    - Huom. Myös muilta alueilta voi osallistua koulutuksiin kuin suluissa merkityiltä
- **Perusopetuksen henkilöstölle ja muille kouluikäisten lasten parissa työskenteleville**
Kouluttajina mm. Raisa Cacciatore, lastenpsykiatri, asiantuntijalääkäri ja Nina Vaaranen-Valkonen, Toiminnanjohtaja, erityisasiantuntija / Hanna-Leena Laitinen, Yhteiskuntasuhde ja vaikuttamistyön johtaja, erityisasiantuntija, Suojellaan Lapsia ry
  - [ke 26.8. klo 12.30-16.00](#)
Lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehityspolut ja niiden turvaaminen (pohjoinen alue)
  - [ke 2.9. klo 12.30-16.00](#)
Lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehityspolut ja niiden turvaaminen (keskinen alue)
  - [ke 7.10. klo 12.30-16.00](#)
Lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehityspolut ja niiden turvaaminen (eteläinen alue)
  - [ke 18.11. klo 12.30-16.00](#)
Lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehityspolut ja niiden turvaaminen (itäinen alue)
- **Yläkoulun ja 2. asteen henkilöstölle sekä muille nuorten kanssa työskenteleville**
Kouluttajina mm. Katriina Bildjuschkin, asiantuntija, THL ja Nina Vaaranen-Valkonen, Toiminnanjohtaja, erityisasiantuntija / Hanna-Leena Laitinen, Yhteiskuntasuhde ja vaikuttamistyön johtaja, erityisasiantuntija, Suojellaan Lapsia ry
  - [ti 17.11. klo 12.30-16.00](#) Nuorten seksuaalikasvatus ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy, tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Turvataidoilla kohti väkivallatonta lapsuutta

Koulutuksen tavoitteena on antaa osallistujille tietoa ja taitoa toteuttaa työssään turvataitokasvatusta, jonka avulla on mahdollista ehkäistä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa seksuaalista häirintää, houkuttelua ja väkivaltaa. Turvataitokasvatus vahvistaa lapsen ja nuoren omia taitoja puolustaa itseään ja pitää huolta rajoistaan kiusaamisen, väkivallan, häirinnän, houkuttelun, ahdistelun ja seksuaalisen hyväksikäytön tilanteissa. Koulutus antaa valmiuksia toimia tilanteissa, jossa lapsi tai nuori on kohdannut groomingia sosiaalisessa mediassa. Koulutus tarjoaa myös mm. opetusmateriaaleja ja työvälineitä, joita voi hyödyntää lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä.

- **Varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja muille aiheesta kiinnostuneille ammattilaisille**
  - [to 8.10. klo 13.00-16.00 Turvataidoilla turvaa alle kouluikäisille lapsille](#)
- **Perusopetuksen ja 2. asteen henkilöstölle sekä muille kouluikäisten ja nuorten parissa työskenteleville**
  - [ti 11.8. klo 13.00-16.00 Turvataidoilla turvaa lapsille ja nuorille \(keskinen ja itäinen alue\)](#)
  - [ke 23.9. klo 13.00-16.00 Turvataidoilla turvaa lapsille ja nuorille \(pohjoinen alue ja eteläinen alue\)](#)

Koulutustilaisuudet järjestää [Turvallinen Oulu -hanke](#)

Kysy lisää:

Susanna Kauppinen, projektikoordinaattori
etunimi.sukunimi@ouka.fi
 p. 040 621 1357

Turvallinen Oulu -hankkeen (2019-2021) päätavoitteena on ennalta ehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa. Hanketta koordinoi Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut.

Hanke jakautuu kuuteen osa-alueeseen:

- Toimenpide 1: Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen
- Toimenpide 2: Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi
- Toimenpide 3: Lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen
- Toimenpide 4: Monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla
- Toimenpide 5: Nuorten itsetunnon vahvistaminen – tarinoita Oulusta
- Toimenpide 6: Kotouttamisen tehostaminen

Lisätiedot, materiaalit ja yhteystiedot: www.ouka.fi/turvallinenoulu

OULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

TURVALLINEN OULU TARJOAA TURVATAITOKASVATUKSEEN, SEKSUAALIVÄKIVALTAAN SEKÄ KRIISI- JA TRAUMATYÖHÖN LIITTYVIÄ KOULUTUKSIA SYKSYN 2020 AIKANA

Turvallinen Oulu-hankkeen psykososiaalisen vahvistamisen toimenpide tarjoaa syksyn 2020 aikana turvataitokasvatuksen, seksuaaliväkivallan sekä kriisi- ja traumatyön koulutuksia. Koulutuksilla pyritään lisäämään työntekijöiden osaamista kohdata ja tukea työssään väkivaltaa, seksuaalista kaltoinkohtelua sekä äkillisiä traumaattisia kriisitilanteita kokeneita ihmisiä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman [Väkivallaton lapsuus](#) -toimenpidesuunnitelman mukaan väkivallalle altistavia riskitekijöitä ovat mm. lapsen ja nuoren vammaisuus, maahanmuuttajatausta, kodin ulkopuolelle sijoitus ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen, mistä syystä koulutuksia tarjotaan erityisesti näiden kohderyhmien kanssa työskenteleville sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille.

Koulutuksiin ilmoittautuminen ja lisätiedot Oulun kaupungin tapahtumakalenterissa:
<https://uusiakkuna.oulunkaupunki.fi/tapahtumakalenteri/Sivut/Default.aspx>

Koulutukset ovat Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamia ja osallistujille maksuttomia.

Lämpimästi tervetuloa koulutuksiin!

Arja Heikkinen
Sosiaalijohtaja

Kati Kaarlejärvi
Projektijohtaja

Turvataito-koulutus 3.9.2020 klo 8-16

Kouluttaja: Minna Andell ja Mirja Ylenius-Lehtonen

Turvataitokasvatuksen avulla lapset ja nuoret oppivat taitoja, joilla voivat välttyä joutumasta kiusaamisen, seksuaalisen väkivallan, alistamisen, väkivallan, houkuttelun ja ahdistelun tilanteisiin. Päivän tavoitteena on tarjota työntekijöille työväline, jolla he voivat viedä eteenpäin tunne ja turvataitoja omassa yhteisössään ottaen huomioon asiakkaan itsemääräämisoikeuden sekä työntekijän rajoittamisoikeuden.

Kohderyhmä: Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten (kehitysvammaiset, maahanmuuttajataustaiset, kodin ulkopuolelle sijoitetut, seksuaalivähemmistöt jne.) kanssa työskentelevä henkilöstö. Päivä- ja työtoiminta, asumis- ja avustajapalvelut, kehitysvammahuollon esimiehet ja vastuuhenkilöt, lastensuojelun perhe- ja asumispalvelut jne.

Kriisityön koulutus 11.9. klo 8-16

Kouluttaja: Raul Soisalo, psykoterapeutti

Koulutuksen aikana osallistujat opastetaan kriisissä olevan ihmisen kohtaamisen vuorovaikutustaitoihin sekä käyttämään strukturoituja arviointimenetelmiä ja –lomakkeita. Osallistuja saa käyttöönsä työkalut mm. akuutin itsemurhariskin, väkivaltaisuuden riskin, masennuksen, maanisuuden, psykoottisuuden, paniikkioireiden, päihteidenkäytön ongelmien sekä ahdistuneisuuden arviointiin. Lisäksi osallistujat perehdytetään interventioihin, jotka auttavat kriisitilanteeseen joutunutta ihmistä.

Kohderyhmä: Sosiaali- ja perhepalveluiden, maahanmuuttajapalveluiden, hyvinvointipalveluiden henkilöstö, oppilashuollon toimijat sekä muut äkillisen kriisin kohdanneiden ihmisten kanssa työskentelevät.

Seksuaalirikosentekijän kanssa työskentely (2pv) 15.-16.10.2020

Kouluttaja: Nina Nurminen, psykologi

Mistä seksuaalirikoksissa on kyse/mikä saa tekemään lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia? Millaisia ovat tekijät ja millaisia erilaisia tekoon ja tekijään liittyviä tekijäprofiileja on? Profiilien hyödyntäminen kuntoutuksessa tai uusimisriskin arvioinnissa. Seksuaalirikosten uusiminen ja uusimisen riskitekijät. Toistuvaan seksuaalirikoskäyttäytymiseen liittyvät riskitekijät. Seksuaalirikosentekijän/potentiaalisen tekijän kanssa työskentelyn haasteet. Työskentelyn tavoitteet ja sisältö seksuaalirikoksen tekijän/potentiaalisen tekijän kanssa. Seksuaalirikoksen puheeksiotto (teoriaa ja menetelmiä).

Koulutus sisältää luentoja, ryhmäkeskusteluja, teorian ja käytännön peilaamista asiakastapausesimerkkeihin sekä mahdollisuuksien mukaan käytännön harjoituksia.

Kohderyhmä: Seksuaalivouvat, mielenterveys- ja päihdepalveluiden työntekijät sekä kaikki aiheen parissa työskentelevät ammattilaiset.

Teaching Recovery Skills (2pv) 5.-6.11.20

Kouluttaja: Soili Poijula, psykologi, kriisi- ja traumapsykoterapeutti

TRT- interventio on ITLAN, Kasvun tuki -hankkeen arviointiprosessissa todettu olevan tutkimusnäyttöön perustuen lasten ja nuorten auttamiseen suositeltu interventio. Kaksipäiväisen koulutustyöpajan tavoitteena on valmentaa osallistujat ohjaamaan tai opettamaan muita ohjamaan traumaalisten lasten ja nuorten (ja vanhempien rinnakkaisia) ryhmiä. Työpaja perustuu Children and War Säätiön manualisoituun ryhmäinterventiomalliin. Ryhmäinterventio sopii interventioksi myös sotatraumoille ja suuronnettomuuksille altistuneille.

Kohderyhmä: Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattihenkilöt, jotka kohtaavat työssään traumatisoituneita lapsia ja nuoria. Maahanmuuttajalasten ja -nuorten kanssa työskentelevät ammattihenkilöt. Osallistujien toivotaan koulutuksen jälkeen voivan kouluttaa kollegoilleen TRT- interventiomallia. Koulutuksessa rajoitettu osallistujamäärä. Koulutukseen ilmoittautumisesta tiedotetaan myöhemmin.

Seksuaaliväkivalta- kohtaaminen, puheeksiottaminen ja kriisiauttaminen (2pv) 12.-13.11.2020

Kouluttaja: Raiskaustukikeskus Tukinainen

Seksuaalista väkivaltaa kokeneen asiakkaan tunnistaminen, kohtaaminen ja puheeksi ottaminen, seksuaaliväkivalta ja kriisiauttaminen, lapsuudenaikaisen seksuaalisen hyväksikäytön psyykkiset seuraukset ja auttamisen pääperiaatteet, työntekijän oma jaksaminen ja voimavarat, seksuaalirikokset ja oikeusprosessi, seksuaalisuuden teemojen kohtaaminen seksuaaliväkivaltaa kokeneiden auttamistyössä, konsultatiivinen työskentely tapausesimerkkien avulla.

Kohderyhmä: Oppilashuollon, sosiaali- ja perhepalveluiden sekä hyvinvointipalveluiden henkilöstö

Koulutusta seksiriippuvuudesta ja sen vaikutuksesta parisuhteeseen ja perheeseen 24.11.2020 klo 12-16

Kouluttaja: Kirsi Paulin, Salvia-hanke

Tietoa addiktoituneesta seksikäyttäytymisestä
Katse ennaltaehkäisyyn; lapset ja porno
Vaikutukset kumppaniin, parisuhteeseen ja perheeseen (tutkimuksia)
Partnerisensitiivisyys kohtaamisessa ja mikä auttaa häntä?
Suuntavivoja molempien ja parisuhteen toipumiseen

Kohderyhmä: Mielenterveys- ja päihdetyön ammattilaiset, seksuaaliväkivaltaa kokeneiden ja kaikkien parisuhteiden ja perheiden parissa työskentelevä sosiaali- ja hyvinvointipalveluiden henkilöstö.

Koulutustilaisuudet järjestää [Turvallinen Oulu -hanke](#)

Kysy lisää:

Marjut Väihkönen
puh 040-486 9687
marjut.vaihkonen@ouka.fi

Sanna Iisakka
puh 040-182 6512
sanna.iisakka@ouka.fi

Turvallinen Oulu -hankkeen (2019-2021) päätavoitteena on ennalta ehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa. Hanketta koordinoi Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut.

Hanke jakautuu kuuteen osa-alueeseen:

- Toimenpide 1: Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen
- Toimenpide 2: Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi
- Toimenpide 3: Lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen
- Toimenpide 4: Monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla
- Toimenpide 5: Nuorten itsetunnon vahvistaminen – tarinoita Oulusta
- Toimenpide 6: Kotouttamisen tehostaminen

Lisätiedot, materiaalit ja yhteystiedot: www.ouka.fi/turvallinenoulu

Liite 3: Asiakasmäärät ja palautteet tiiviisti

TOIMINTAVUOSI
2019–2021

TURVALLINEN OULU- HANKKEEN PALAUTTEITA JA ASIAKASMÄÄRIÄ

Elokuu 2019 – Helmikuu 2022

OULU

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

1. TOIMENPIDE: LASTEN JA NUORTEN TURVATAITOKASVATUKSEN EDISTÄMINEN

125

KOULUTETTUA YKSIKKÖÄ

2004

TAVOITETTUA
VANHEMPAA

107

KOULUTUSPUHEEN-
VUOROA

1. TOIMENPIDE: LASTEN JA NUORTEN TURVATAITOKASVATUKSEN EDISTÄMINEN - PILOTOINTI

96%

VASTAAJISTA KOKI
SAANEENSA KOULUTUKSESTA
HYÖDYLLISIÄ TIETOJA JA
TAITOJA

*"Erittäin tärkeää ja helppoa
kuunneltavaa. Olisi hyvä että
tämä koulutus tulisi
"pakolliseksi"
varhaiskasvatukseen."*

75%

VASTAAJISTA AIKUI
HYÖDYNTÄÄ KOULUTUKSEN
ANTIA OMASSA TYÖSSÄÄN

*"Mukava huomata kuinka
helposti ja vaivattomasti
näitä asioita voi opettaa
lapsille työssämme."*

90%

VASTAAJISTA KOKI
KOULUTUKSEN EDISTÄNEEN
VALMIUKSIA ANTTA
TURVATAITOKASVATUSTA

*"Koulutus helpotti asioiden
oikeanlaistakäsittelyä sekä ammatillista
reagoitua näihin tilanteisiin, näin uutena
alalle tulleen näkökulmasta. Myös monia
mieltä askarruttavia asioita käytiin läpi
jonka koen olleen hyvä asia."*

1. TOIMENPIDE: PALAUTTEITA KEHOTUNNEKASVATUSKOULUTUKSISTA

"Tärkeää ja luontevaa. Selvä ero tehtiin aikuisen seksuaalisuuden ja lapsen kehotunnekasvatuksen välille. Toisaalta nykyajan vaarat ahdistaa, mutta niitä vastaan voidaan taistella."

"Esimiehen roolissa vien tietoa eteenpäin ja vinkkejä joista löytyy tietoa lisää. Kannustan ja rohkaisen henkilöstöä sisällyttämään näitä asioita lasten kanssa läpikäytäväksi ja vanhempien tukemiseksi."

"Uusi käsite kehotunnekasvatus. Tärkeää jo päiväkotikäiselle. Oman hyvinolon ja luontevuuden kautta, termit tutuiksi, netin vaarat. Vanhempien tiedottaminen."

"Tärkeä ja ajankohtainen asia. Itse ajatteli sitä ehkä liian vaikeana, mutta käytännön harjoitusvinkit olivat hyviä ja helppoja toteuttaa."

"Tärkeää ja hieman epämukavaa ja siksi sitä juuri tarvitsin."

"PITÄKÄÄ MAHDOLLISIMMAN USEITA KOULUTUKSIA, ETTÄ KAIKKI VARHAISKASVASTUKSEN TYÖNTEKIJÄT EHTISIVÄT KÄYDÄ NIISSÄ. KIITOS :)"

2. TOIMENPIDE: KOULUTUKSEN JA OSAAMISEN VAHVISTAMINEN SEKSUAALIRIKOSTEN EHKÄISEMISEKSI

3766

KOULUTETTUA
AMMATTILAISTA

63

TOTEUTUNUTTA
KOULUTUSTA

2. TOIMENPIDE: KOULUTUKSEN JA OSAAMISEN VAHVISTAMINEN

4,5

KESKIARVO ANNETUSTA
PALAUTTEESTA
ARVOSANANA 0-5

"Aluksi kuvittelin että tästä tulee hyvin epämukava koulutus, mutta se muuttuikin nopeasti hyvin positiiviseksi."

81%

KOULUTUKSEEN
OSALLISTUNEISTA AIKOO
HYÖDYNTÄÄ KOULUTUKSEN
ANTIA TYÖSSÄÄN

"Turvataidot ovat kansalaistaito, jota on syytä opettaa jo pienille koululaisille."

97%

KOULUTUKSEEN
OSALLISTUNEISTA KOKI
SAAVANSA SOPIVAA TIETOA
JA MATERIAALEJA

"Turvataitomateriaali tulee osaksi luokkamme arkea, myös huoltajat otamme osaksi toteutusta."

2. TOIMENPIDE: KOULUTUKSEN JA OSAAMISEN VAHVISTAMINEN

"Tunne- ja turvataidot ovat osa yhteisöllistä oppilashuoltoa ja oppimisen tulee sisältyä koulun toimintaan jatkumona"

*"Loistavat kouluttajat saivat aiheen tuntumaan siedettävältä lähestyä myös oppilaiden kanssa."
"Kouluttajat todella selväsanaisia: liirumlaarumaste 0."*

"Huoltajille yhtä loistavaa infoa ja tilaisuutta myös tarjolle."

"Seuranta; kokemuksia ja tuloksia toiminnasta, missä määrin toiminta on ollut systemaattista vs. projektiluonteista jne."

**TOIVEITA
JATKOKOULUTUKSELLE:**
"Luokka-asteittain perusteellinen koulutus ja harjoitusten harjoittelu"

TOIVEITA JATKOKOULUTUKSELLE:
*"Kiusaamisasiat, niihin puuttuminen (erilaiset toimintatavat), nettikiusaaminen"
"näkökulmia siitä, mitä vaaroja opettajalle saattaa piillä netissä ja kiusaamiseen puuttumisessa."*

3. TOIMENPIDE: LASTEN JA NUORTEN PSYKOSOSIAALISEN TUEN VAHVISTAMINEN - NOPSA-TIIMI

481

PSYKOSOSIAALISEN TUEN
YKSILÖTAPAAMISILLA
KOHDATUT HENKILÖT

45

ERITYISRYHMILLE
KOHDENNETTUA YHTEISÖ-
JA RYHMÄTASON
TOIMENPIDETTÄ

732

KOHTAAMISTA YHTEISÖ-
JA RYHMÄTYÖN KEINAIN
(ERITYISRYHMÄT &
KOHDENNETUT
RYHMÄT)

3. TOIMENPIDE: LASTEN JA NUORTEN PSYKOSOSIAALISEN TUEN VAHVISTAMINEN

88 %

VASTAAJISTA KOKEE NOPSA-TIIMIN
TOIMINNAN TÄRKEÄKSI

Turvataitokoulutus on ehdottoman tärkeää erityisryhmille, jotka helposti unohtuvat ulkopuolelle. He ovat kuitenkin sitä ryhmää, jotka usein paitsi itse tulevat eri tavoin hyväksikäytetyksi, myös saattavat itse toimia tietoisesti tai tiedostamattaan väärin toisia ihmisiä kohtaan.

Asioista puhuttiin suoraan, mutta nuorille sopivalla tasolla. Tärkeät aiheet.

Oli hyvä tulla puhumaan, ja henkilökuntakin oli oikein kiva.

Erittäin informatiivinen ja osallistava oppitunti opiskelijoillemme. Oppitunneista on tullut henkilökunnalta erittäin myönteistä palautetta.

4. TOIMENPIDE: MONIALAINEN TOIMINTAMALLI NUORTEN KOHTAAMISEEN VAPAA-AJALLA KAASI-TIIMI – JALKAUTUVAA NUORISOTYÖTÄ

17712

NUORTEN KOHTAAMISTA
LIVENÄ SEKÄ VERKOSSA

139

TOTEUTETTUA
RYHMÄTOIMINTOA LIVENÄ
SEKÄ VERKOSSA

341

JALKAUTUMISTA
NUORTEN PARIIN

4. TOIMENPIDE: MONIALAINEN TOIMINTAMALLI NUORTEN KOHTAAMISEEN VAPAA-AJALLA - KAASI-TIIMI

Kaasi-tiimi on ollut kaikille tutuilleni semmoinen apu joka on ollut helposti lähestyttävä ja asiallinen paikka kertoa asioita.

Kiva kun joku kysyy, että mitä kuuluu.

Kiitos, kun kuuntelit.

Tiiviin kontaktin ja turvallisen lähestymisen takaaminen nuorille on onnistunut hyvin!

Kiva jutella teidän kanssa.

OULU

Oulu Capital of Northern Scandinavia

Opetus- ja kulttuuriministeriö

5. TOIMENPIDE: NUORTEN ITSETUNNON VAHVISTAMINEN – TARINOITA OULUSTA - GUTSY-GO

14

MUKANA OLLUTTA
KOULUA

1500

NUORTA OSALLISTETTU

135

HENKILÖKUNNAN
JÄSENTÄ OSALLISTETTU

147

RAUHANTEKOA

**2000-
3000**

KOHDATTUA KAUPUNKILAISTA

5. TOIMENPIDE: NUORTEN ITSETUNNON VAHVISTAMINEN – TARINOITA OULUSTA - GUTSY-GO

92%

OSALLISTUNEEN OPETTAJAN MIELESTÄ
GUTSY GO –KOKEMUKSESTA
ON HYÖTYÄ MYÖS JATKOSSA

Gutsy Go viikolla syntyi tapahtumia, muistoja ja jopa onnenkyyneitä. Monet nuorista paransivat Oulun turvallisuutta. Nuoristamme tuli oululaisia rauhantekijöitä

- Kaupunginjohtaja Päivi Laajala

Viikko sai ajattelemaan, ettei kaikilla ihmisillä ole elämässä kaikki ihan ruusuilla tanssimista. Sain rohkeutta jutella uusille ihmisille ja tehdä jotain heidän hyväkseen.

- 15-vuotias Benjami Pietikäinen

Nuorten innostuksen näkeminen ja sen toteaminen aina uudestaan, että nuorissa on voimaa ja heillä on sydän paikallaan.

-Oululainen valmentaja syksy 2020

5. TOIMENPIDE: NUORTEN ITSETUNNON VAHVISTAMINEN – MEDIANÄKYYDEN KAUTTA - GUTSY-GO

934600

VIDEO:T SOSIAALISESSA
MEDIASSA TAVOITTANUTTA

1120

ENSI-ILTA NÄYTÖKSIIN
OSALLISTUNUTTA

25

NOSTOA VALTAMEDIASSA
(TV, artikkelit, jutut, muut
medianostot)

5. TOIMENPIDE: NUORTEN ITSETUNNON VAHVISTAMINEN – OPETTAJIEN PALAUTTEET -GUTSY-GO

"Sain uusia oivalluksia vaikuttamiseen, nuorten osallistamiseen ja videon vaikuttavuuteen liittyen."

"Kokemus siitä, kuinka tärkeä nuorelle on tulla kuulluksi ja nähdyksi sellaisena kuin on, tulee antamaan punaisen langan omaan opetustyöhön."

"Nuoret rohkaistuivat tutustumaan uusiin ihmisiin. He löysivät uusia taitoja itsestään. Uskalsivat näyttää tunteensa ja kertoivat rohkeasti ajatuksiaan ja tuntemuksiaan viikosta."

"Koulutus oli erityisen voimaannuttava. Ihana oli tuntee yhteenkuuluvuutta kollegojen ja muiden valmentajien kanssa. Gutsyssa oli mukana sydämellä niin monta ihmistä. Heidän kaikkien usko nuoriin tukee myös omaa työssäjaksamista."

"Rohkeutta, iloa, onnistumisen kokemuksia uudentlaisissa asioissa. Voimaantumista."

OULU

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

6. TOIMENPIDE: KOTOUTTAMISEN TEHOSTAMINEN - KOTO-TIIMI

2726

AIKUISOPISKELIJAN TAI
ASIAKKAAN KOHTAAMISTA
YKSILÖTYÖSSÄ

2952

RYHMÄTOIMINTAAN
OSALLISTUNEIDEN
MÄÄRÄ

6. TOIMENPIDE: KOTOUTTAMISEN TEHOSTAMINEN - KOTO-TIIMI

He auttavat opiskelijoita opiskelun ulkopuolisissa huolissa, jotka nekin usein kasautuvat opettajille. He ovat myös tulleet kertomaan eri harrastusmahdollisuuksista yms. ja lisänneet opiskelijoiden osallisuutta.

Nyt etäopiskeluvaiheessa on ollut äärimmäisen tärkeää, että he ovat olleet opiskelijoiden apuna monella tavalla. Aivan varmasti usean opiskelijan opiskelu olisi nyt loppunut kokonaan ilman heidän apuaan.

Etäopetuksen aikana korvaamaton apu parin "kadonneen" opiskelijan tavoittamisessa.

On hyvä että opiskelijoilla on keskustelukumppaneita matalla kynnyksellä. Tarve on ollut suuri. Myös kielen näkökulmasta on hyvä harjoitella.

Konkreettinen ote ilahduttaa. Lähiohjaaminen on kohderyhmän todellista kohtaamista ja toimii varmasti paremminkuin valistaminen.

7. TOIMENPIDE: Nuorten rikoksentekijöiden kuntoutus - **NURRI-TIIMI**

54

YKSILÖASIAKASPROSESSIA

471

TOTEUTUNUTTA
YKSILÖTAPAAMISKERTAA

~3390

NUORTEN KOHTAAMISIA
YHTENSÄ

7. TOIMENPIDE: Nuorten rikoksentekijöiden kuntoutus - **NURRI-TIIMI**

Kaikilla vanhemmilla pitäisi olla tällainen tuki, mitä NURRIsta saa.
-huoltaja

NURRIssa saa puhua, eikä saa vain mäkätystä osakseen.
-toimintaan osallistunut nuori

Tämä on ollut ihan jees työskentelyä.
-toimintaan osallistunut nuori

Nuoren tilanne on rauhoittunut. Nurri-työskentelyn jälkeen nuoresta ei ole saapunut lainkaan lastensuojeluilmoituksia.
-sidosryhmään kuuluva ammattilainen

Ilman apua ei voi tietää rikosprosessia - ja kun saa apua ja informaatiota - huoli helpottuu.
-huoltaja

“Oulun nuoriin kohdistuvia seksuaalirikoksia torjuva hanke sopisi malliksi muuallekin.”

- SISÄMINISTERI MARIA OHISALO, 28.2.2020 YLE

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

OULU

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

